C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka (2)\Verne_Jules-Cesta_do_stredu_Zeme.pdb

PDB Name: Verne Jules-Cesta do středu Zem
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 2.5.2007
Modification Date: 2.5.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

JULES VERNE
CESTA DO STŘEDU ZEMĚ

PROFESOR LIDDENBROCK
V neděli dne 24. května 1863 vrátil se můj strýc profesor Liddenbrock nečekaně brzy do svého domu číslo 19 v Královské třídě, jedné z nejstarších ulic starobylé hamburské čtvrti.
Dobrácká Marta musela být přesvědčena, že se hrozně opozdila, protože na kuchyňských kamnech začal oběd syčet teprve před chvílí.
Dobrá, pomyslel jsem si, má-li můj strýc – jeden z nejnetrpělivějších lidí – hlad, začne jistě ihned křičet.
„To už je pan Liddenbrock!“ zvolala překvapená hospodyně, když pootevřela dveře do jídelny.
„Ano, Marto. Ale oběd právem není dosud hotov, protože nejsou ještě dvě hodiny. Na věži u sv. Michala odbilo teprve půl.“
„Proč se tedy pan Liddenbrock vrátil?“
„On nám to pravděpodobně řekne.“
„Tady je! Já uteču! Pane Axele, vysvětlete mu to sám!“
A Marta zmizela ve své kuchyňské pracovně.
Zůstal jsem sám. Ale má trochu nerozhodná povaha mi bránila, abych nejprchlivějšímu z profesorů něco vysvětloval. Chtěl jsem se už opatrně vytratit do svého horního pokojíku, když vrzly domovní dveře. Dřevěné schody zapraskaly pod těžkými kroky a hned nato přešel jídelnou pán domu a vrhl se do své pracovny.
Stačil však v rychlé chůzi postavit do kouta hůl s hlavicí v podobě louskáčku, hodit na stůl široký klobouk s odřenou plstí a zavolat na mne zvučným hlasem:
„Pojď se mnou, Axele!“
Neměl jsem ještě čas se pohnout, když už profesor křičel velmi netrpělivým tónem:
„Cože, ty tu ještě nejsi?“
Rozběhl jsem se do pracovny svého hrozného strýce.
Přiznávám, že Otto Liddenbrock nebyl zlý člověk. Ale nedojde-li k nějaké nečekané změně, zemře v kůži hrozného podivína.
Byl profesorem mineralogie na gymnasiu a při každé přednášce se nejméně jednou nebo dvakrát rozzuřil. Ne snad, že by se trápil s žáky, kteří nechápou jeho výklad nebo mu nevěnují patřičnou pozornost a mají proto nevalné učební úspěchy. Takové maličkosti ho neznepokojovaly. Vykládal spíš pro sebe než pro jiné. Byl to sobecký učenec, studna vědy, jejíž rumpál skřípěl, chtěl-li z ní někdo něco načerpat. Byl to prostě lakomec.
V Německu je podobných profesorů víc.
Můj strýc se naneštěstí nevyjadřoval příliš lehce. Ani ne tak doma, jako při veřejné přednášce, což je u řečníka vada vskutku nemilá. Při přednáškách na gymnasiu se profesor opravdu často zarazil; bojoval s nějakým vzpurným slovem, které mu nechtělo přes rty, s jedním z oněch slov, která se zpěčují, kroutí a vycházejí nakonec v podobě zaklení. A to budí zlost.
V mineralogii je mnoho názvů napůl řeckých a napůl latinských, které se opravdu nesnadno vyslovují. Jsou to obtížná slova, odřela by i rty básníka. Nechci říkat o této vědě nic špatného, toho jsem dalek. Ale i nejobratnější jazyk zaškobrtne, setká-li se s rhomboedrickými krystaly, s hexakisdodekaedrem a makropinakoidem, s molybdenanem olovnatým nebo s titanitanem zirkoničitým.
V městě všichni znali omluvitelnou strýcovu vadu a bavili se tím, že čekali, kdy co zkomolí. Strýce to rozzuřovalo a lidé se mu smáli, což nesvědčí o dobrém vkusu, dokonce ani v Německu ne. A měl-li profesor Liddenbrock na svých přednáškách vždycky dost posluchačů, chodili tam mnozí z nich tak pilně jen pro zábavu z profesorových vzplanutí.
Ale musím zdůraznit, že můj strýc byl opravdu velký učenec. Ač své nerosty příliš prudkým zkoumáním často rozbíjel, pojil se v něm génius geologa s okem mineraloga. S geologickým kladívkem, s ocelovým hrotem, s kompasem, s kahanem a s lahví kyseliny dusičné byl nepřekonatelný. Podle lomu, vzhledu, tvrdosti, tavitelnosti, zvuku, vůně a chuti zařadil jakýkoli nerost bez zaváhání mezi ony dva tisíce druhů, které věda zná.
Proto jméno profesora Liddenbrocka znali ve všech ústavech a vědeckých společnostech. Pánové Humphry Davy a von Humboldt, stejně jako kapitáni Franklin a Sabine ho nikdy neopomněli navštívit, vedla-li je cesta přes Hamburk. Pánové Becquerel, Ebelmen, Brewster, Dumas a Milne-Edwards se s ním radívali o nejsložitějších chemických otázkách.

Věda mu vděčila za skvělé objevy. Roku 1853 vyšlo v Lipsku jeho Pojednání o transcendentní krystalografii, kniha velkého formátu a s mnoha dřevoryty.
A dodejme ještě, že můj strýc byl konzervátorem mineralogických sbírek ruského vyslance Struveho. Byla to sbírka evropského jména.
Tento člověk mě tedy s takovou netrpělivostí volal k sobě. Představte si velkého a hubeného muže železného zdraví a mladistvě plavých vlasů, které mu z jeho padesáti let nejméně deset srážely. Velké oči mu bez přestání těkaly za pozoruhodnými brýlemi. Dlouhý a úzký nos se podobal nabroušenému ostří nože. Zlí jazykové dokonce tvrdili, že je zmagnetizovaný a že přitahuje železné piliny. To však byla čirá pomluva. Strýcův nos přitahoval jen šňupavý tabák, ale ten opravdu ve velkém množství.
Dodám-li, že strýc chodil matematicky přesným, půl sáhu dlouhým krokem a že měl při chůzi pěsti pevně sevřené, což je znak prudké povahy, znáte ho už natolik, abyste nemusili toužit po jeho přítomnosti.
Bydlel ve svém domě na Královské třídě, ve stavení napůl ze dřeva, napůl z cihel a se zubatou lomenicí. Okna vedla k jednomu z křivolakých kanálů protínajících nejstarší hamburskou čtvrť, kterou požár roku 1842 naštěstí ušetřil.
Starý dům už byl trochu nakloněný, vystrkoval na kolemjdoucí břicho a střechu měl posunutou na ucho jako studentskou čapku. Svislost jeho zdí byla velmi sporná. Celkem se však držel ještě dobře, díky starému silnému jilmu zazděnému do průčelí a vysílajícímu na jaře kvetoucí větve do okenních rámů.
Můj strýc nebyl na německého profesora nijak bohatý. Dům mu však patřil celý i s obsahem. Obsah tvořila strýcova neteř Greta, sedmnáctiletá půvabná dívka, dobrácká Marta a já. Já jako jeho synovec a sirotek jsem se stal pomocným preparátorem při strýcových výzkumech.
Doznávám se, že jsem se s chutí zakousl do geologických věd. Měl jsem v žilách mineralogickou krev a u svých vzácných kamenů jsem se nikdy nenudil.
Celkem jsme v domě na Královské třídě mohli žít docela šťastně, přes časté výbuchy jeho majitele, který se choval někdy drsně, ale neměl mě tím o nic méně rád. Neuměl však nikdy čekat a vždycky neobyčejně spěchal. Když v dubnu vysadil do květináčů v pokoji sazeničky rezedy a svlačce, chodil je každý den popotahovat za lístky, aby květiny rychleji rostly.
Tak originálního člověka jsem musel poslechnout, a proto jsem se rozběhl do jeho pracovny.
STAROBYLÁ KNIHA
Strýcova pracovna vypadala spíš jako muzeum. Byly tam všechny ukázky nerostné říše se jmenovkami, dokonale roztříděny do deseti hlavních skupin.
Všechny ty skvosty mineralogické vědy jsem dobře znal. Místo klackování s chlapci mého věku jsem leckdy raději oprašoval grafity, antracity, černé i hnědé uhlí, rašeliny, asfalty, pryskyřice a organické soli, přesvědčen, že je musím zbavit posledního zrnka prachu. A stejně i všechny kovy od železa po zlato, jehož relativní cena se ztrácela v naprosté rovnosti vědeckých druhů. A všechny kameny, z nichž by se byl dal postavit celý náš dům na Královské třídě, dokonce s jedním pokojem navíc, který bych si byl pěkně zařídil!
Ale když jsem vstupoval do strýcovy pracovny, vůbec jsem na všechny ty divy nemyslil. Mou mysl zaujal jen strýc. Byl už vnořen do svého hlubokého křesla potaženého utrechtským sametem, držel v ruce jakousi knihu a s nesmírným obdivem ji prohlížel.
„To je kniha! To je kniha!“ zvolal.
Tento výkřik mi připomněl, že profesor Liddenbrock byl ve volném čase vášnivým sběratelem knih. Staré výtisky však měly v jeho očích cenu až tehdy, jestliže se nedaly sehnat nebo byly aspoň nečitelné.
„Nu, vidíš to?“ řekl mi strýc. „Je to neocenitelný poklad, který jsem dnes ráno vyštrachal v krámku žida Hevelia.“
„Nádherné!“ odpověděl jsem s povinným nadšením.
To bylo rámusu pro starou zažloutlou knihu kvartového formátu, jejíž hřbet a desky byly zřejmě z hrubé teletiny a z níž vyčnívala vyrudlá záložka.
Strýc však pokračoval s obdivnými výkřiky.
„Vidíš?“ řekl a hned si sám odpovídal. „Není to krásné? Ano, nádherné! Jaká vazba! Otvírá se ta kniha snadno? Ano, protože zůstává otevřena na kterékoli stránce. Zavírá se dobře? Ano, protože desky s listy tvoří jeden celek, neoddělují se a nikde se nerozvírají. A hřbet nemá po sedmi staletích ani škrábnutí! To je vazba, na kterou by mohli být hrdí i nejlepší knihařští mistři!“
Při těchto slovech strýc starou knihu neustále otvíral a zavíral. Nezbývalo mi než zeptat se na její obsah, ač mě to nijak nezajímalo.
„A co je to vlastně za knihu?“ zeptal jsem se s dychtivostí příliš nadšenou, než aby nebyla předstíraná.
„Je to dílo Heims-Kringla od Snorriho Sturlusona,“ odpověděl mi živě strýc. „To byl slavný islandský autor dvanáctého století. A tohle je kronika norských vladařů na Islandu.“
„Opravdu?“ podivil jsem se, jak nejlíp jsem uměl. „Je to patrně německý překlad, ne?“
„Prosím tě!“ vybuchl profesor. „Překlad! Co bych dělal s překladem? Kdo se zajímá o překlad? Je to originál v islandštině. V nádherné, bohaté a zároveň tak prosté islandštině, jazyku, který umožňuje nejrůznější gramatické variace a přepestré množství slovních obměn.
„Jako němčina,“ dodal jsem se značným štěstím.
„Ano,“ odpověděl strýc s pokrčením ramen, „ale s tím rozdílem, že islandština má tři rody jako řečtina a skloňuje podstatná jména jako latina!“
„A co litery této knihy? Jsou hezké?“ řekl jsem, trochu vyveden ze své lhostejnosti.
„Litery? Kdo mluví o literách, nešťastníku? Jde tu přece o písmo. Ty myslíš, že to je kniha tištěná? Je to rukopis, hlupáku, rukopis! A to rukopis runový!“

„Runový?“
„Ano. Chceš, abych ti vysvětlil význam toho slova?“
„Ani mi nenapadne!“ odpověděl jsem tónem člověka zraněného ve své ješitnosti.
Strýc však pokračoval, aby mi proti mé vůli vysvětlil to, co jsem už dávno znal.
„Runy jsou psací písmo užívané kdysi na Islandu. Podle bájí bylo vynalezeno samotným bohem Odinem. Podívej se konečně a obdivuj se mu, bezbožníku! Je to písmo, které sestavil bůh!“
Místo odpovědi jsem měl opravdu padnout na kolena, což se líbí bohům stejně jako králům, protože to je pocta, která je nepřivádí nikdy do rozpaků. Ale směr našeho hovoru změnila nová událost. Byl to objev špinavého Pergamenu, který vyklouzl z knihy a spadl na zem.
Strýc se za tím cárem vrhl s lehce pochopitelnou zvědavostí. Dávný dokument, odnepaměti možná uschovaný ve staré knize, musil mít v jeho očích opravdu velkou cenu
„Co to je?“ zvolal.
Hned nato rozložil na stole pečlivě kus pergamenu pět palců dlouhý a tři palce široký, na němž bylo ve třech sloupcích seřazeno jakési čarodějnické písmo. Uvádím jeho přesný vzhled. Chci, aby i čtenáři poznali ony podivné znaky, protože přiměly profesora Liddenbrocka a jeho synovce k nejpodivnější výpravě devatenáctého století.

Profesor chvíli pozoroval řady písmen, pak si sňal brýle a prohlásil:
„Je to runové písmo. Dokonale se shoduje s písmem v rukopise Snorriho Sturlusona. Ale co jen může znamenat?“
Protože jsem runové písmo pokládal za výmysl vědců ke klamání světa, nijak jsem se nedivil, že mu strýc vůbec nerozumí. Aspoň jsem tak usoudil podle pohybů jeho prstů, které se počaly rychle zmítat.
„A přece to je stará islandština!“ bručel si pro sebe.
Profesor Liddenbrock se v tom musil vyznat, protože byl všemi pokládán za opravdového polyglota. Ne snad, že by byl dovedl plynně hovořit dvěma tisíci jazyky a čtyřmi tisíci nářečími, kterými se na zeměkouli mluví, ale značnou část jich skutečně znal.
Před touto nesnází musel nezbytně podlehnout své prudké povaze. Předvídal jsem zuřivou scénu, ale v té chvíli hodiny na krbu odbily druhou hodinu.
Zároveň otevřela Marta dveře pracovny se slovy:
„Polévka je na stole!“
„K čertu s polévkou!“ zvolal strýc. „K čertu s tím, kdo ji uvařil, i s těmi, kdo ji budou jíst!“
Marta utekla. Já jsem se pustil za ní a ani nevím, jak jsem se octl na svém místě v jídelně.
Chvíli jsem čekal. Profesor však nepřicházel. Bylo to, pokud se pamatuji, poprvé, co chyběl u obědového obřadu. A jaký to byl oběd! Petrželová polévka, omeleta se šunkou na šťovíkové omáčce, telecí pečené s třešňovým kompotem a jako zákusek mořští ráčci s cukrem, zalévaní výborným moselským vínem.
Toho všeho zbavil mého strýce kus starého papíru. Jako oddaný synovec jsem pokládal za svou povinnost jíst za sebe i za něho. To jsem taky svědomitě učinil.
„Tohle se mi ještě nestalo,“ prohlásila Marta při obsluze. „Pan Liddenbrock není u stolu!“
„To je k neuvěření!“
„Je to předzvěst velmi vážné události,“ pokračovala Marta a pokyvovala hlavou.
Podle mého mínění to nevěstilo pranic, nanejvýš strašnou scénu, až strýc zjistí, že jsem mu snědl oběd.
Polykal jsem poslední ráčky, když mě z rozkoše nad zákuskem vytrhl zvučný strýcův hlas. Jedním skokem jsem se octl z jídelny v jeho pracovně.

RUNOVÝ ZÁPIS
Je to opravdu runové písmo,“ řekl profesor s hrozným zamračením. „Je v tom však nějaké tajemství a já je objevím, sice.
Jeho větu zakončilo prudké gesto.
„Postav se k tabuli,“ dodal s prstem vztaženým do kouta, „a piš!“
Okamžitě jsem byl připraven.
„Nadiktuji ti teď písmena, která v naší abecedě odpovídají těmto islandským znakům. Uvidíme, co z toho vzejde. Ale střež se, při svatém Michalu, poplést to!“
Diktát začal. Držel jsem se co nejlépe. Písmena vytvořila nesrozumitelný sled těchto slov:
m. rnlls esreuel seecJde
sgtssmf unteief niedrke
kt,samn atrateS Saodrrn
emtnael nuaect rrilSa
Atvaar .nscrc ieaabs
ccdrmi eeutul frantu
dt,iac oseibo Kediil
Když jsem dopsal, vzal mi strýc papír prudce z ruky a dlouho si jej pozorně prohlížel.
„Co to jenom znamená?“ opakoval mechanicky.
Já jsem mu to namouduši říci nemohl. On se mě ostatně vůbec neptal a pokračoval sám k sobě:
„To je to, čemu se říká kryptogram. Jeho smysl je skryt v úmyslně zpřeházených písmenech, která po patřičném srovnání vytvoří srozumitelnou větu. A pomyslím-li si, že v tomhle může být vysvětlení nebo údaj o nějakém velkém objevu…“
Já jsem si ovšem myslel, že v tom není zhola nic. Své mínění jsem si však z opatrnosti nechal pro sebe.

Profesor pak vzal knihu i pergamen, aby obojí porovnal.
„Ty dva rukopisy nejsou psány stejnou rukou," řekl. „Kryptogram pochází z doby pozdější než kniha. Pokládám to za věc zcela nespornou. První písmeno znamená dvojité m, které bychom v Sturlusonově knize hledali marně, protože se do islandské abecedy dostalo až ve čtrnáctém století. Od napsání knihy k záznamu na pergamen uplynulo tedy nejméně dvě stě let."
Přiznám se, že jsem to pokládal za dost logické.
„To mě tedy přivádí k přesvědčení," pokračoval strýc, „že tajemný zápis napsal některý z majitelů této knihy. Ale kdo byl, k čertu, majitelem? Nepodepsal se někde v tom rukopise?"
Strýc odložil brýle, vzal silnou lupu a prohlížel pečlivě první stránky knihy. Na druhé straně druhého listu, na patitulu knihy, objevil jakousi skvrnu, která na první pohled vypadala jako inkoustová kaňka. Když se však na ni podíval zblízka, rozpoznal v ní několik napůl vymazaných písmen. Strýc pochopil, že v tom je něco zajímavého. Jal se tedy skvrnu s lupou v ruce zkoumat, a nakonec v ní rozpoznal runové znaky, které lehce přečetl:

„Arne Saknussemm!" zvolal vítězně. „Ale to je přece jméno, a to jméno islandské! Jméno učence ze šestnáctého století, slavného alchymisty!"
Pohlédl jsem na strýce s jistým obdivem.
„Alchymisté jako Avicenna, Bacon, Lulle a Paracelsus byli skuteční a jediní vědci své doby. Učinili objevy, kterým se právem obdivujeme. Co když ten Saknussemm skryl do tohoto nepochopitelného kryptogramu nějaký překvapivý objev? Tak tomu musí být a tak tomu určitě je!"
Profesorova představivost byla touto domněnkou vzrušena.
Odvážil jsem se odpovědět:
„Snad, ale jaký zájem mohl mít ten vědec na utajení nějakého úžasného objevu?"
»Jaký zájem! Jaký zájem! Vím to snad? Nejednal snad stejně jako Galileo při objevu Saturna? Ostatně to uvidíme! Odhalím tajemství tohoto dokladu, a dokud se nu to nepodaří, nebudu jíst ani spát."
Ach! řekl jsem si v duchu.
„Ani ty, Axele, nebudeš jíst a spát," pokračoval strýc.
K Čertu! řekl jsem si, jaké štěstí, že jsem dnes obědval za dva!
„Především musíme odhalit jazyk tohoto pergamenu," prohlásil strýc. „To nemůže být příliš těžké."
Při těchto slovech jsem zdvihl rychle hlavu. Strýc pokračoval ve své samomluvě:
„Není nic snadnějšího. Na pergamenu je sto dvaatřicet písmen, mezi nimiž je devětasedmdesát souhlásek a třiapadesát samohlásek. Takový poměr však mají jižní jazyky, kdežto jazyky severní jsou nepoměrně bohatší na souhlásky. Jde tu tedy o jižní jazyk." Tento závěr byl velmi správný. „Ale co je to za jazyk?"
Odpověď jsem právě čekal od svého učeného strýce, v němž jsem objevil smysl pro hlubokou analýzu. „Ten Saknussemm byl vzdělaný muž," pokračoval strýc. „Nepsal-li svou mateřštinou, musil dát jistě přednost jazyku, který byl v šestnáctém století mezi kultivovanými národy zcela běžný. Myslím tím latinu. Mýlím-li se, mohu to zkusit se španělštinou, s francouzštinou, s italštinou, s řečtinou a s hebrejštinou. Ale učenci šestnáctého století psali většinou latinsky. Mám tedy právo předem tvrdit, že to je text latinský."
Vyskočil jsem ze židle. Mé vzpomínky na latinu se bouřily proti představě, že tento sled kostrbatých slov by měl patřit ke krásné mluvě Vergiliově.
„Ano, je to latina," pokračoval strýc, „ale latina pokažená."
No nazdar! pomyslel jsem si. Jestli ji spravíš, budeš chlapík, strýčku!
Prohlédněme si to dobře," pokračoval strýc a vzal si papír, na nějž jsem text přepsal. „Tady je řada sto dvaatřiceti zdánlivě neuspořádaných znaků. Jsou tam slova, v nichž jsou jen souhlásky, jako hned první z nich, „m.rnlls", a hned zas jiná, kde je víc samohlásek. Například páté slovo „unteief" nebo předposlední „oseibo". Ale toto uspořádání nebylo určitě sestavováno jen tak. Je dáno matematicky přesně, sled těchto písmen určil neznámý klíč. Zdá se mi jisté, že původní věta byla napsána zcela normálně a pak zpřeházena podle principu, který nutno objevit. Ten, kdo najde klíč k této šifře, přečte to zcela plynule. Máš ten klíč, Axele?"
Na tuhle otázku jsem právem neodpověděl. Můj zrak padl na půvabný portrét Grety, který tu visel na zdi. Strýcova schovanka byla právě v Altoně u svých příbuzných. Musím doznat, že její nepřítomnost mě velmi rmoutila, protože hezká Greta a strýcův synovec se milovali se vší německou trpělivostí a klidem. Zasnoubili jsme se proti vůli mého strýce, který byl příliš zaníceným geologem, než aby pochopil podobné city. Greta byla půvabná blondýnka s modrýma očima, trochu vážné povahy a trochu přísného ducha. Ale tím mě nemilovala o nic míň. A já jsem ji přímo zbožňoval, pokud tento výraz v němčině vůbec existuje. Obraz mé malé Grety mě aspoň na chvíli přenesl ze skutečného světa do světa přeludů, do světa vzpomínek.
Viděl jsem v duchu věrnou družku svých prací a zábav. Pomáhala mi denně urovnávat vzácné strýcovy kameny. Spolu se mnou je opatřovala štítky. Kdepak, slečna Greta byla velmi zdatný mineralog! Byla by mohla poučit i nejednoho učence. Kolik kouzelných hodin jsme strávili společným studiem a kolikrát jsem záviděl bezcitným kamenům, když je brala do svých půvabných rukou!
Když pak přišla chvíle oddechu, vycházeli jsme oba ven. Pouštěli jsme se hustým stromořadím podle Alsteru a navštěvovali starý, dehtem proniklý mlýn, který se tak pěkně vyjímal na konci jezera. Cestou jsme se drželi za ruce a hovořili. Vyprávěl jsem jí historky a ona se srdečně smála, zacházeli jsme až ke břehu Labe, a když jsme pak dali dobrou noc labutím, které plavaly mezi velkými bílými lekníny, vraceli jsme se parníčkem zpět.
O tom jsem právě snil, tu však strýc náhle udeřil pěstí do stolu a vrátil mě rázem do skutečnosti.
„Hleďme!" vykřikl. „Zdá se mi, že první myšlenka, která musí člověka napadnout, chce-li zpřeházet písmena ve větě,

vede k psaní slov svisle místo vodorovně.“
Podívejme se! pomyslil jsem si.
„Uvidíme, co to udělá! Axele, napiš teď jakoukoli větu na tenhle papír, ale místo psaní písmen v řadě za sebou, piš je postupně do svislých sloupců tak, abys je řadil k sobě po pěti nebo po šesti!“
Pochopil jsem, o co mu jde, a okamžitě jsem napsal shora dolů:
M o d , l t
á p u m á o
m r r á G !
t a á m r
ě v d a e
„Dobrá,“ řekl profesor, aniž to četl. „Teď ta písmena přečti vodorovně!“
Poslechl jsem a dostal jsem tuto větu:
Mod,lt ápumáo mrráG! taámr ěvdae
„Výborně!“ zvolal strýc a vytrhl mi papír z ruky. „Tohle už má vzhled starého dokladu. Souhlásky i samohlásky jsou uspořádány stejně nepořádně. Dokonce je velké písmeno na konci slova a čárka uprostřed. Právě tak jako ve Saknussemmově rukopise!“
Nemohl jsem neuznat, že to je objev důmyslný.
Strýc se obrátil přímo ke mně a pokračoval:
„K přečtení věty, kterou jsi právě napsal a jejíž obsah neznám, stačí mi brát postupně z každého slova napřed první písmena, pak druhá, třetí a tak dál.“
A strýc k svému i mému velkému překvapení četl:
„Mám tě opravdu rád, má malá Greto!“
„Cože?“ zvolal strýc.
Ano, aniž jsem si to uvědomil, napsal jsem jako neopatrný zamilovaný tuto zrádnou větu.
„Ach, ty miluješ Gretu?“ pokračoval strýc vražedným hlasem.
„Ano… Ne…“ koktal jsem.
„Ach, ty miluješ Gretu!“ opakoval strýc mechanicky.
„Nuže, proveďme totéž s naším rukopisem!“
Strýc se hluboce zamyslil a na má neopatrná slova už zapomněl. Říkám neopatrná, protože učencova hlava nemohla pochopit záležitosti srdce. Naštěstí ho cele zaujala záhada dokumentu.
Ve chvíli, kdy se profesor Liddenbrock dostal k hlavnímu pokusu, zajiskřily mu za brýlemi oči, a když vzal starý pergamen do ruky, prsty se mu rozechvěly. Byl opravdu vzrušen. Konečně silně odkašlal, vážným hlasem počal číst postupně první, druhá a další písmena každého slova a diktoval mi:
mmessunkaSenrA.icefdoK.segnittamurtn
ecertserrette,rotaivsadua,ednecsedsadne
lacartniiiluJsiratracSarbmutabiledmek
meretarcsilucoYsleffenSnl
Přiznávám se, že jsem byl nakonec velmi vzrušen, ale ani takto seřazená písmena nedávala žádný smysl. Čekal jsem totiž, že z profesorových úst splynou věty v nádherné latině.
Kdo by byl mohl předvídat, že v této chvíli zahřmí silná rána do stolní desky! Inkoust vystříkl a pero mi vypadlo z ruky.
„To není ono!“ křičel strýc. „Nemá to žádný smysl!“
Pak začal jako koule létat po pracovně, vyřítil se jako lavina na schody, vrhl se do Královské třídy a tryskem zmizel.
ROZLUŠTĚNÍ
Odešel?“ zvolala Marta, která se objevila po zaskřípění přibouchnutých domovních dveří, což otřáslo celým domem.
Ano,“ odpověděl jsem. „Odešel pryč.“
„A co jeho oběd?“ ptala se stará hospodyně.
„Nebude obědvat.“
„A co večeře?“
„Nebude večeřet.“
„Cože?“ zvolala Marta a sepjala ruce.
„Opravdu, Marto, ani on, ani nikdo jiný v tomto domě nebude jíst! Můj strýc Liddenbrock nám všem uložil přísný půst až do chvíle, kdy rozluští zcela nerozluštitelný starý čarodějnický text.“
„Nebesa! To tedy zemřeme hlady!“
Neodvážil jsem se dodat, že s člověkem rázu mého strýce nás čeká tento osud zcela nevyhnutelně.
Stará hospodyně byla doopravdy zděšena a vrátila se s nářkem do kuchyně.
Když jsem osaměl, napadlo mi, že bych to měl říci Gretě. Ale jak se dostat z domu? Profesor se může každou chvíli vrátit. A bude-li mě volat? Bude-li chtít pokračovat v dešifrovací práci, kterou by se byl marně zabýval i sám Oidipus? Co by se stalo, kdybych neodpověděl na jeho zavolání? Nejmoudřejší bylo zůstat doma. Jeden mineralog z Besançonu nám právě poslal sbírku křemičitých geod, kterou bylo nutno roztřídit. Pustil jsem se tedy do práce. Třídil jsem, označoval a ukládal do skříní všechny ty duté kameny, v nichž jiskřily drobné krystalky.
Ale práce mě nemohla plně zaujmout. Starý dokument nedovolil, abych se zabýval něčím jiným. V hlavě mi hučelo. Zmocnil se mě zvláštní neklid. Vzrůstala ve mně předtucha blízké katastrofy.

Za hodinu byly všechny geody roztříděny. Sedl jsem á do velkého utrechtského křesla, spustil paže a zvrátil hlavu

nazad. Zapálil jsem si dýmku s dlouhou zahnutou troubelí, jejíž vyřezávaná hlavička představovala nenucené ležící nájadu. Pak jsem se bavil sledováním zakuřovacího procesu, který z mé nájady udělal zvolna úplnou černošku. Občas jsem naslouchal, neozvou-li se na schodišti kroky. Nic. Kde může jen strýc být? Představoval jsem si ho, jak pobíhá stromořadím na altonské silnici, jak rozhazuje rukama, tluče holí do zdí, seká s ní silnou rukou do trávy, sráží květy bodláků a ruší klid osamělých čápů.
Vrátí se vítězně, nebo zničeně? Kdo vyhraje? Záhada, nebo on? Tak jsem uvažoval a přitom jsem vzal mechanicky do rukou papír s nepochopitelnou řadou písmen napsaných mou vlastní rukou. Opakoval jsem si: „Co to znamená?“
Snažil jsem se seřadit písmena tak, aby tvořila slova. Marně. Ať jsem je řadil po dvou, po třech, po pěti nebo po šesti, nevycházelo z toho pranic rozumného. Jen čtrnácté, patnácté a šestnácté písmeno tvořilo anglické slovo „ice“ a čtyřiaosmdesáté, pětaosmdesáté a šestaosmdesáté slovo „sir“. Konečně uprostřed nápisu na druhé a třetí řádce jsem zpozoroval latinská slova „rota“, „mutabile“, „ira“, „nec“ a „atra“.
K čertu! pomyslil jsem si, tahle poslední slova dávají zdánlivě za pravdu strýcově domněnce o jazyku dokumentu! A ve čtvrté řádce vidím dokonce ještě slovo „luco“, které v překladu znamená „posvátný les“. Je pravda, že na třetí řádce je slovo „tabiled“, tvaru vysloveně hebrejského, a na poslední řádce zase ryze francouzská slova „měře“, „are“ a „mer“.
Aby se z toho člověk pomátl! Čtyři různé jazyky v nesmyslné větě! Jaký vztah mohl být mezi slovy led, pán, zlost, krutý, posvátný les, změna, matka, oblouk a moře? Jedině první a poslední se dala lehce spojit. Nic divného, že v rukopise psaném na Islandu jde o „ledové moře“. Pochopit však zbytek záhadného nápisu bylo něco jiného.
Narážel jsem na neřešitelné obtíže. Hlava mi hořela. Oči mi těkaly po kusu papíru. Sto dvaatřicet písmen létalo kolem mne jako stříbrné mžitky, které nám létají před očima při náhlém návalu krve do hlavy.
Stal jsem se obětí jakési halucinace. Dusil jsem se. Musel jsem na vzduch. Mechanicky jsem se ovíval listem papíru, jehož přední i zadní strana se objevovala střídavě před mýma očima.
Jaké bylo mé překvapení, když při jednom z těch rychlých pohybů jsem zahlédl zadní stranu papíru a všiml si několika dokonale čitelných slov, mezi jinými i výrazů „craterem“ a „terrestre“!
Náhle mi v hlavě svitlo. Pouhý náznak mě přivedl k pravdě! Objevil jsem šifrovací klíč. K přečtení dokumentu nebylo ani nutné číst jej skrze obrácený papír! Ne! Tak, jak byl napsán, jak mi byl nadiktován, tak mohl být plynule přečten. Všechny důmyslné strýcovy kombinace se osvědčily. Měl pravdu o uspořádání písmen, měl pravdu i o jazyku dokumentu! Bylo zapotřebí jen nicotné náhody, abych mohl přečíst od začátku až do konce latinskou větu a onu nicotnou náhodu mi osud právě navodil.
Jistě pochopíte, jak jsem byl vzrušen! Oči se mi zamžily. Neviděl jsem nic. Rozložil jsem papír na stole. Stačilo se na něj jen podívat a stát se tak majitelem tajemství.
Konečně se mi podařilo uklidnit své vzrušení. Přinutil jsem se k dvojí obchůzce celé místnosti, abych uklidnil nervy. Pak jsem se zas posadil do širokého křesla.
„Čtěme!“ zvolal jsem, když jsem vdechl do plic dvojitou dávku vzduchu.
Sklonil jsem se nad stůl; posunoval jsem prst postupně po všech literách a bez zastávky, bez zaváhání jsem odzadu, pozpátku přečetl nahlas celou větu.
Jaké překvapení, jaká hrůza mě zavalila! Zůstal jsem jako bleskem zasažen. To, co jsem se právě dověděl, někdo už provedl! Nějaký člověk měl tolik odvahy, aby vnikl…
„Ach!“ vykřikl jsem a odskočil. „Ne! Ne! Tohle se strýc nesmí dovědět! To by tak scházelo, aby poznal možnost takové cesty! Určitě by to chtěl taky zkusit! Nic by ho nemohlo zadržet. Na to je příliš zanícený geolog. Okamžitě by odjel, navzdory všemu a všem. Vzal by mě tam s sebou a už nikdy bychom se nevrátili. Nikdy, nikdy!“
Byl jsem nepopsatelně vzrušen.
„Ne, ne! To se nestane!“ zvolal jsem rozhodně. „A protože mohu zabránit vzniku podobného nápadu v hlavě toho starého tyrana, udělám to! Ale bude-li strýc dokumentem taky otáčet před očima, mohl by klíč náhodou objevit. Proto dokument zničím!“
V krbu ještě dohoříval oheň. Popadl jsem nejen papír, ale i Saknussemmův pergamen. Horečnou rukou jsem už chtěl vše hodit na uhlí a zničit tak nebezpečné tajemství, když se dveře pracovny náhle otevřely a v nich se objevil strýc.
VÁŽNÉ ROZHODNUTÍ
Měl jsem jen čas položit nešťastný dokument zase na stůl.
Profesor Liddenbrock se zdál velmi zamyšlený. Jeho utkvělá myšlenka mu nedopřála ani chvíli klidu. Určitě promýšlel a zkoumal celou tu záležitost, zmobilizoval na procházce všechny prameny své obrazivosti a vrátil se teď, aby vyzkoušel nějaký nový postup.
Sedl si opravdu do křesla s perem v ruce a počal psát jakési vzorce, které se podobaly algebraickým výpočtům.
Sledoval jsem zrakem jeho rozechvělou ruku. Neušel mi ani jediný jeho pohyb. Jaké nečekané výsledky tím bezděčně navodí? Třásl jsem se, ovšem zbytečně, protože pravá a jediná cesta byla už nalezena a každé další zkoumání bylo nutně marné.
Po tři dlouhé hodiny strýc mlčky pracoval. Aniž zdvihl hlavu, mazal, znova psal, škrtal a po tisící začínal znovu.
Věděl jsem dobře, že podaří-li se mu seřadit všechna písmena všemi možnými způsoby, latinská věta se objeví. Věděl jsem však taky, že pouhých dvacet písmen umožňuje dva kvintiliony, čtyři sta dvaatřicet kvadrilionů, devět set dva triliony, osm miliard, sto šestasedmdesát miliónů, šest set čtyřicet tisíc kombinací. Ale v dokumentu bylo sto dvaatřicet písmen a tento počet dává takové množství různých – byť nesmyslných vět, že se dá vyjádřit číslem o třiatřiceti místech, tedy počet nepředstavitelný a unikající každému přesnému stanovení.
O tento hrdinský způsob řešení problému jsem tedy strach neměl.
Ale čas plynul a přišla noc. Hluk na ulici ztichl. Strýc byl stále skloněn nad svými výpočty a neviděl nic,' ani dobráckou Martu, která pootevřela dveře. Neslyšeli ani hlas oddané hospodyně, když se zeptala:

„Bude pan profesor dnes večeřet?“
Marta musela odejít bez odpovědi. Já jsem nějaký čas ještě vzdoroval, ale pak mě přepadla taková ospalost, že jsem usnul v křesle, zatímco strýc Liddenbrock stále počítal a škrtal.
Když jsem se ráno probudil, neúnavný dříč seděl ještě u své práce. Rudé oči, zbledlý obličej, vlasy rozcuchané horečnou rukou a purpurové skvrny na tvářích svědčily o jeho strašném boji s nemožností, o duševní únavě a o mozkovém napětí, za jakého musily] uplynout poslední hodiny jeho práce.
Bylo mi ho opravdu líto. Přes výčitky, kterými jsem ho mohl právem zahrnout, ovládlo mě jisté dojetí. Ten ubožák byl svou myšlenkou tak posedlý, že se zapomněla i rozzuřit. Všechny jeho životní síly se soustředily k jednomu bodu, a protože nenacházely obvyklý ventil, bál jsem se, že jejich tlakem dojde co nevidět ke strašnému výbuchu.
Mohl jsem naráz jediným slovem přetnout železnou obruč, která mu svírala hlavu. A já jsem neudělal nic!
A přece mi ho bylo líto. Jak mohu v takové situaci zůstat němý? Už v zájmu mého strýce! Ne, ne! říkal jsem si. Neřeknu nic. Chtěl by tam jít, vím to. Nic by ho nezadrželo. Jde o vulkanologický problém, a aby strýc dokázal, co nedokázal dosud žádný geolog, je ochoten nasadit i život. Budu mlčet. Uchovám tajemství, které mi odhalila náhoda. Prozradit je znamenalo by zabít profesora Liddenbrocka. Ať si na to přijde sám, může-li. Nechci si jednou vyčítat, že jsem zavinil jeho záhubu.
Když jsem se tak rozhodl, založil jsem ruce a čekal. Nepočítal jsem však s událostí, ke které došlo po několika hodinách.
Když se chtěla Marta vydat z domu na nákupy, našla dveře zamčené. A v zámku chyběl klíč. Kdo ho vzal? Zřejmě můj strýc, když se včera vracel ze své potrhlé procházky.
Byl v tom nějaký úmysl? Nebo to bylo pouhé nedopatření? Chtěl nás snad vystavit mukám hladu? To by bylo přílišné. Já a Marta bychom se měli stát oběťmi, ačkoli se nás ta věc ani v nejmenším netýkala? Vzpomněl jsem si na příhodu, která nás jednou vyděsila. Bylo to před několika lety, v době, kdy strýc pracoval na velkém třídění nerostů a zůstal osmačtyřicet hodin bez jídla. Celý dům se musel připojit k jeho vědeckému půstu. Já jsem to tehdy odnesl žaludečními křečemi, které u chlapce s tak žravou náturou nebyly příliš zábavné.
Bylo mi zřejmé, že s dnešní snídaní to dopadne stejně jako s včerejší večeří. Rozhodl jsem se však být hrdinou a nepodlehnout požadavkům hladu. Marta to brala všechno strašně vážně a byla z toho, chudák, zoufalá. Mne právem trápilo spíš to, že nemohu opustit dům. Je to pochopitelné.
Strýc stále pracoval. Jeho fantazie se nořila do pomyslného světa kombinací. Žil daleko od Země a mimo dosah pozemských potřeb.
K polednímu mě počal vážně sužovat hlad. Marta z čiré nevinnosti spotřebovala včera všechny zásoby ze spíže. V domě nezbylo vůbec nic. Já se však držel statečně. Udělal jsem z toho záležitost cti.
Odbila druhá hodina. Situace se stávala směšnou, a dokonce nesnesitelnou. Otvíral jsem doširoka oči! Počal jsem si říkat, že důležitost dokumentu přeháním, že mu strýc nebude věřit, že v tom bude vidět prostou mystifikaci. Že ho v nejhorším případě bude možno zadržet, kdyby se tam chtěl odvážit. A konečně, že může klíč k záhadě objevit sám a já že za to zaplatím zbytečným odříkáním.
Tyto důvody, které bych byl včera s opovržením zavrhl, zdály se mi dnes zcela správné. Dokonce jsem' začínal být přesvědčen, že je úplně směšné čekat tak dlouho, a proto jsem se rozhodl, že vše prozradím.
Hledal jsem už nenápadný důvod k hovoru, když tu profesor nepříliš prudce vstal, vzal klobouk a chystal se k odchodu.
Cože, odejde si a nás tu nechá zamčené? Nikdy!
„Strýčku!“ ozval jsem se.
Nezdálo se, že by byl slyšel.
„Strýčku!“ opakoval jsem hlasitěji.
‚Co je?“ ozval se jakoby náhle probuzen ze spánku.
„Tak co je s klíčem?“
„S jakým klíčem? Od dveří?“
„Ale ne,“ zvolal jsem. „S klíčem k té záhadě!“
Profesor na mne pohlédl přes brýle. Snad si v mé tváři všiml podezřelého výrazu, protože mě chytil prudce za ruku a beze slova na mne upřel tázavý pohled. A přece nikdy žádná otázka nebyla vyslovena jasněji.
Přikývl jsem.
On jen zavrtěl hlavou v soucitném gestu, jako by měl co dělat se šílencem.
Přikývl jsem ještě důrazněji.
Oči mu zajiskřily prudkým zábleskem. Jeho ruka mě hrozivě sevřela.
Náš němý rozhovor by za takových okolností musil zaujmout i nejlhostejnějšího diváka. Já se opravdu bál promluvit ze strachu, že mě strýc v prvních radostných objetích udusí. Ale jeho pohled byl tak naléhavý, že jsem musel odpovědět.
„Ano, ten klíč jsem… náhodou…“
„Co říkáš?“ vykřikl strýc v nepopsatelném vzrušení.
„Hleďte,“ řekl jsem a ukázal mu list papíru, na který jsem psal. „Čtěte!“
„Vždyť to nemá smysl!“ odpověděl strýc a papír zmačkal.
„Neznamená to nic, čtete-li to zpředu. Odzadu však…“
Nedořekl jsem. Profesor vykřikl, vlastně spíš zařval. V hlavě se mu náhle rozbřesklo. Celý se změnil.
„Ach, ten důmyslný Saknussemm!“ zvolal. „Napsal tedy tu větu pozpátku!“
Vrhl se na list papíru a kalným zrakem přečetl dojatým hlasem celý text dokumentu od posledního písmene k prvnímu.
Text zněl: In Sneffels Yoculis craterem kem delibat umbra Scartaris Julii intra calendas descende, audas viator, et terrestre centrum attinges. Kod feci. Arne Saknussemm.

Tato špatná latina mohla být přeložena takto: Sestup, odvážný cestovateli, do kráteru Yocula na Sneffelsu, když stín Cartarisu jej přichází před prvním červencem pohladit, a podaří se ti sestoupit do středu Země. Což jsem učinil. Arne Saknussemm.
Strýc po přečtení vyskočil, jako by se byl náhle dotkl leydenské láhve nabité elektřinou. Byl nádherný ve své radosti, odvaze a odhodlání. Přecházel místností, chytal se rukama za hlavu, přemísťoval židle, přeházel všechny knihy, pohazoval si – což bylo k neuvěření – svými vzácnými geodami, tady udeřil pěstí, tam plácl dlaní. Konečně se jeho nervy uklidnily a strýc, jako by byl vydal příliš mnoho energie, zhroutil se do svého křesla.
„Kolik je hodin?“ zeptal se po několika minutách mlčení.
„Tři,“ odpověděl jsem.
„I hleďme! Nějak rychle jsem strávil oběd. Umírám hlady. Ke stolu! A pak.“
„Co pak?“
„Připravíš mi zavazadla!“
„Cože?“ vykřikl jsem.
„A svá taky,“ dodal neúprosný profesor, odcházeje do jídelny.

PŘÍPRAVY NA CESTU
Po těchto slovech mě v celém těle zamrazilo. Ovládl jsem se však. Dokonce jsem se rozhodl tvářit vlídně. Profesora Liddenbrocka mohly zastavit jen vědecké důvody. A proti možnosti takové cesty jich bylo dost — a dobrých! Jít do středu Země? Jaká pošetilost! Nechal jsem si své argumenty na vhodnou dobu a zasedl jsem k jídlu.
Nemusím snad uvádět strýcovy kletby u neprostřeného stolu. Vše se však vysvětlilo. Dobrá Marta získala zas svobodu. Rozběhla se na tržiště a činila se tak dobře, že za hodinu byl náš hlad utišen a já se mohl vrátit k naší záležitosti.
Během oběda byl strýc téměř veselý. Sypal ze sebe vědecké žerty, které nejsou nikdy nebezpečné. Po zákusku mi pokynul, abych s ním šel do pracovny.
Poslechl jsem. Sedl si tam na jeden roh svého pracovního stolu a já na druhý.
„Axele,“ řekl docela vlídně, „jsi velmi rozumný chlapec. Prokázal jsi mi velkou službu ve chvíli, kdy unaven marným bojem chtěl jsem už těch kombinací nechat. Kam bych se byl dostal? To nikdo neví. Nikdy na to, chlapče, nezapomenu. Na slávě, kterou oba získáme, budeš mít svůj podíl.“
Hleďme, pomyslil jsem si, má dobrou náladu. Přišel čas, abych mu tu slávu vymluvil.
„Především ti doporučuji naprostou mlčenlivost,“ pokračoval strýc, „rozumíš? Ve vědeckém světě je mnoho závistivců, z nichž mnozí by chtěli podniknout stejnou cestu. Nechť! Ale až po našem návratu.“
„Myslíte, že by bylo těch odvážlivců hodně?“
„Určitě. Kdo by taky váhal, když by mohl získat takový věhlas? Kdyby vešel obsah tohoto dokumentu ve známost, vrhla by se po stopách Arna Saknussemma celá armáda geologů.“
„O tom nejsem tak přesvědčen, strýčku, protože pravdivost tohoto zápisu není ničím doložena.“
„Jakže? A co kniha, v níž jsme jej našli?“
„Dobrá, věřím, že ty řádky psal sám Saknussemm, ale plyne snad z toho, že cestu opravdu podnikl? Nemůže ten starý pergamen obsahovat mystifikaci?“
Téměř okamžitě jsem litoval, že jsem tak náhodně vyslovil poslední slovo. Profesor svraštil své husté obočí tak hrozivě, že jsem přestal věřit ve zdárný výsledek našeho rozhovoru. Naštěstí z toho nebylo nic. Můj přísný společník se pokusil o jakýsi úsměv a odpověděl:
„To uvidíme.“
„Dovolíte mi však, abych uvedl řadu důvodů proti tomu dokumentu?“ zeptal jsem se trochu zmaten.
„Jen mluv, chlapče, a nestyď se! Ponechávám ti plnou volnost k vyjádření tvého mínění. Nejsi už můj synovec, nýbrž spolupracovník. Mluv tedy!“
„Nuže, zeptám se vás napřed, co znamená Yocul, Sneffels a Scartaris. Nikdy jsem to neslyšel.“
„Nic snadnějšího. Právě nedávno jsem dostal od svého přítele Petermanna z Lipska nové mapy. Nemohly mi nikdy přijít víc vhod. Vezmi třetí atlas z druhého oddělení velké knihovny, řada Z, přihrádka 4!“
Vstal jsem a díky strýcovu přesnému označení jsem rychle žádaný atlas našel. Strýc jej otevřel a řekl:
„Tohle je nejlepší mapa Islandu od Hendersona a já věřím, že nám podá rozluštění všech tvých nesnází.“
Sklonil jsem se nad mapu.
„Podívej se na ten ostrov plný sopek,“ řekl profesor, „a všimni si, že všechny mají jméno Yocul. Toto slovo znamená v islandštině »ledovec«. Na vysoké islandské šířce vytéká láva při většině erupcí ledovou vrstvou. Proto ono jméno Yocul, které dostávají všechny sopky.“
„Dobrá,“ odpověděl jsem, „ale co znamená Sneffels?“
Doufal jsem, že na tuto otázku odpověď nedostanu. Mýlil jsem se. Strýc pokračoval:
„Sleduj se mnou západní břehy Islandu. Vidíš hlavní město Reykjavík? Dobrá. Postupuj nyní podle nesčetných fjordů tohoto pobřeží, vyhlodaných mořem, a zastav se kousek pod pětašedesátou rovnoběžkou severní šířky. Co tam vidíš?“
„Jakýsi poloostrov, podobný ohlodané kosti s obrovskou kloubní hlavicí.“
„To srovnání je docela trefné, chlapče. A na té kloubní hlavici nepozoruješ nic?“
„Ano, jakousi horu, která se zdá vysunuta do moře.“
„Správně. To je právě Sneffels.“
„Sneffels?“
„Ano, právě on. Je to hora pět tisíc stop vysoká, jedna z nejpozoruhodnějších na celém ostrově a určitě nejslavnější na

celém světě, jestliže její kráter ústí do zemského středu.“
„Ale to je nemožné!“ zvolal jsem s pokrčením ramen, pobouřen takovým předpokladem.
„Nemožné?“ ozval se profesor Liddenbrock přísným hlasem. „A proč?“
„Protože kráter je jistě zavalen lávou, žhavými balvany a…“
„A co když to je sopka vyhaslá?“
„Vyhaslá?“
„Ano. Na zemském povrchu je dnes jen na tři sta činných sopek. Mnohem víc je sopek vyhaslých. A Sneffels počítáme mezi ty druhé, protože v historické době v něm došlo k jediné erupci, roku 1219. Od té doby její život zvolna ochaboval a dnes už Sneffels mezi činné sopky nepatří.“
Na toto přesvědčivé tvrzení jsem nemohl nic odpovědět. Upjal jsem se proto na jiné nejasnosti dokumentu.
„Co znamená slovo Scartaris?“ ptal jsem se. „A co v tom má co dělat první červenec?“
Strýc se na chvíli zamyslil. Na okamžik jsem zas zadoufal, ale jen na jediný, protože strýc mi to hned vysvětlil.
„To, co nazýváš nejasností, je mi zcela jasné. Dokazuje to jen důmyslnou péči, s jakou chtěl Saknussemm svůj objev zpřesnit. Sneffels má několik kráterů. Bylo tedy nutné označit právě ten, který vede do středu Země. A co ten učený Islanďan udělal? Všiml si, že před počátkem července, to je v posledních dnech června, vrhá jeden ze štítů sopky, Scartaris, svůj stín až k ústí onoho kráteru a tento fakt uvedl ve svém dokumentu. Mohl si snad vymyslit přesnější označení? Jakmile se jednou dostaneme na vrchol Sneffelsu, nebudeme moci váhat nad správnou cestou.“
Strýc měl odpověď opravdu na vše. Viděl jsem už, že otázkami na slova pergamenu se nedá napadnout. Ustal jsem tedy v nátlaku tímto směrem, a protože mi šlo především o to, jak strýce přesvědčit, přešel jsem k námitkám vědeckým, podle mého soudu mnohem závažnějším.
„Musím opravdu uznat, že Saknussemmova věta je docela jasná a nenechává nikoho na pochybách,“ řekl jsem. „Přiznávám i to, že dokument vypadá zcela věrohodně. Ten vědec opravdu sestoupil do nitra Sneffelsu. Viděl stín Scartarisu hladit okraje kráteru před prvním červencem. Jistě slyšel vyprávět legendy své doby o tom, že tento kráter vede do středu Země. Ale nikdy neuvěřím, že se mu to podařilo, že tu cestu vykonal a vrátil se zpět, že to vůbec podnikl! Ne, ne a tisíckrát ne!“
„A důvod?“ řekl podivně výsměšným hlasem strýc.
„Všechny vědecké teorie dokazují, že podobný podnik není proveditelný.“
„To že dokazují všechny teorie?“ odpověděl strýc s dobráckým výrazem. „Ach, ty ničemné teorie! Jak nás teď budou trápit, ty ubohé teorie!“
Viděl jsem, že se mi posmívá, ale přesto jsem pokračoval:
Ano, je všeobecně známo, že zemská teplota stoupá asi o jeden stupeň na každých sedmdesát stop od zemského povrchu. A připustím-li pravidelnost zvyšování teploty, pak při zemském poloměru tisíc pět set mil dlouhém vychází pro zemský střed teplota dvě stě tisíc stupňů. Všechny hmoty v zemském středu jsou tedy ve stavu plynném, protože kovy jako železo, zlato a platina i nejtvrdší skály nemohou takové teplotě vzdorovat. Mám tedy právo ptát se, je-li možné proniknout do takového prostředí.“
„Tebe trápí ta teplota, Axele?“
„Určitě. Kdybychom sestoupili jen do hloubky deseti mil, podařilo by se nám tím dosáhnout hranic zemské kůry, protože teplota by tam už byla větší než tisíc tři sta stupňů.“
„A ty máš strach, že by ses roztavil?“
„Tuhle otázku nechávám k rozhodnutí vám,“ řekl jsem žertem.
„A já ti na ni odpovím,“ řekl profesor Liddenbrock shovívavě. „Ani ty, ani nikdo jiný neví přesně, jak to uvnitř zeměkoule vlastně vypadá. Vždyť známe sotva dvanáct tisícin zemského poloměru. Proto se musí věda neustále zdokonalovat, proto je každá teorie ihned porážena teorií novou. Což se až do Fouriera nevěřilo, že teplota meziplanetárních prostorů neustále klesá? A nevíme snad dnes, že teplota vesmíru neklesá pod jistý počet stupňů pod nulou? Proč by tomu nemohlo být podobně s vnitřní teplotou Země? Proč bychom v určité hloubce nemohli přijít na stálou teplotu, které už ani nenapadne stoupat na výši, v niž se taví i nejohnivzdornější nerosty?“
Jestliže strýc stavěl otázky na půdu domněnek, nemohl jsem na ně odpovídat.
„Nuže, řeknu ti, že skuteční vědci, jako Poisson a mnozí jiní, dokázali, že kdyby byla v zemském nitru teplota dvou set tisíc stupňů, pak by tlak plynů z roztavených hmot nabyl takové síly, že by jí zemská kůra už nemohla vzdorovat a roztrhla by se jako stěny parního kotle při přetlaku páry.“
„To je Poissonovo mínění, strýčku, a to je vše.“
„Souhlasím. Avšak i jiní významní geologové jsou přesvědčeni, že jádro Země netvoří ani plyny, ani voda, ani nejtěžší známé horniny, protože v tom případě by měla Země jen poloviční váhu.“
„Ach, s čísly se dá dokázat všechno!“
„A s fakty snad ne, chlapče? Není snad známo, že počet sopek se od vzniku světa pozoruhodně změnil? A je-li nějaké vnitřní teplo, nedá se z toho soudit, že se neustále snižuje?“
„Strýčku, přejdete-li na pole předpokladů, nemohu se s vámi přít.“
„Já však tvrdím, že k mému mínění se přiklánějí i mínění lidí velmi odpovědných. Vzpomínáš si na návštěvu slavného anglického chemika Humphry Davyho roku 1825?“
„Vůbec ne, protože jsem se narodil až za devět let potom.“
„Aha! Nuže, Humphry Davy mě při svém průjezdu Hamburkem navštívil. Dlouho jsme spolu hovořili, mezi jiným i o hypotézách o tekutém jádru Země. Oba dva jsme se shodli, že onen tekutý stav nemůže existovat z důvodů, pro které věda nenašla dosud vysvětlení.“
„O jaké důvody jde?“ ptal jsem se udiveně.

„Že by tato tekutá hmota podléhala stejně jako oceány přitažlivosti Měsíce, a tak by dvakrát denně vytvářela vnitřní příliv a odliv, který by zdvihal zemskou kůru a způsoboval pravidelná zemětřesení.“
„Je však známo, že zemský povrch podléhal ochlazování, a lze přece předpokládat, že nejdříve se ochladila zemská kůra, kdežto vnitřní teplota ustupovala do středu.“
„Omyl,“ odpověděl strýc. „Země se zahřívala spalováním na povrchu a ne jinak. Povrch zeměkoule byl složen z velkého množství kovů, jako je sodík a draslík, které mají tu vlastnost, že se vznečují pouhým stykem se vzduchem a s vodou. Tyto kovy se vznítily, když se atmosférické páry srazily a spadly v podobě deště na Zemi. A jak potom vody zvolna vnikaly do puklin kůry, způsobovaly další vznečování a výbuchy. Proto bylo v prvních dobách Země tolik sopek.“
„To je opravdu důmyslná hypotéza,“ zvolal jsem bezděčně.
„Kterou mi Humphry Davy taky jednoduchým pokusem dokázal. Zhotovil kouli z kovů, o nichž jsem právě mluvil. Představovala nám naši Zemi. Když její povrch mírně pokropil vodou, koule se počala bortit a okysličovat a na jejím povrchu narostla malá hora. V jejím vrcholu se otevřel kráter, došlo k erupci a celá koule se zahřála tak, že už ji nebylo možné držet v ruce.“
Počal jsem opravdu pod strýcovými argumenty kolísat. Uváděl je se svou obvyklou vášní a zanícením.
„Vidíš, Axele,“ dodal, „že stav zemského nitra známe jen z nejrůznějších domněnek slavných geologů. Nic není tak málo dokázáno jako vnitřní zemské teplo. Podle mého soudu vůbec neexistuje. Nemohlo by existovat. Ostatně to uvidíme. V této otázce budeme vědět, na čem jsme, stejně jako Arne Saknussemm.“
„Dobře tedy,“ odpověděl jsem, cítě už, že i mne se zmocňuje ono nadšení. „Ano, uvidíme, je-li tam vůbec co vidět.“
„A proč ne? Nemůžeme snad počítat s elektrickými jevy, které nám posvítí, a dokonce s ovzduším, které cestou k zemskému středu musí pod tlakem světélkovat?“
‚Ano,“ řekl jsem, „i to je docela možné.“
„To je jisté,“ odpověděl vítězně strýc. „Tiše však, rozumíš? Nikomu ani muk, aby někoho nenapadlo vniknout do středu Země před námi!“
ODJEZD
Tak skončil náš pamětihodný rozhovor. Rozpálil mne. Vyšel jsem ze strýcovy pracovny jako omámený, a protože v hamburských ulicích nebylo pro mne dost vzduchu, vydal jsem se na břeh Labe k parnímu přívozu, který spojuje město s hamburským nádražím.
Byl jsem přesvědčen vším tím, co jsem právě slyšel? Nepodlehl jsem převaze profesora Liddenbrocka? Měl jsem brát vážně jeho rozhodnutí sestoupit do zemského nitra? Měl jsem souhlasit s nesmyslnými úvahami šílence? Nebo to snad byly vědecké důvody velkého génia? Ostatně kde končí pravda a začíná omyl?
Zmítal jsem se mezi tisíci protichůdnými domněnkami, neschopen upnout se na některou z nich.
Přesto jsem cítil, že jsem přesvědčen, ač mé nadšení už počalo vyprchávat. Byl bych však chtěl odjet hned a neztrácet úvahami čas. Ano, v této chvíli mi nechyběla odvaha k balení zavazadel.
A přece musím doznat, že po hodině mé vzrušení opadlo, nervy se mi uklidnily a já jsem z hlubokých zemských propastí vystoupil zas na povrch.
To je směšné, pomyslil jsem si. Nemá to vůbec smysl. Rozumnému chlapci nelze přece dát takový návrh vážně. Nic z toho neexistuje. Špatně jsem spal a měl jsem zlé sny!
Pustil jsem se po břehu Labe a obešel město. Když jsem došel k přístavu, dostal jsem se na altonskou silnici.
Vedla mě tam předtucha, oprávněná předtucha, protože brzy nato jsem zahlédl svou malou Gretu, která se pružným krokem vracela do Hamburku.
„Greto!“ vykřikl jsem už z dálky.
Děvče se zastavilo, myslím, že trochu zmateno zvukem svého jména na velké silnici. Deseti kroky jsem byl u ní.
„Axele!“ zvolala překvapeně. „Tys mi přišel naproti? To je od tebe hezké.“
Když se na mne Greta podívala, všimla si mého znepokojeného a zmateného výrazu.
„Co je ti?“ zeptala se a podala mi ruku.
„Co mi je, Greto?“ řekl jsem.
A v několika vteřinách jsem třemi větami zasvětil hezkou dívku do celé situace. Chvíli mlčela. Tlouklo jí srdce stejně jako mně? To nevím, ale její ruka se v mé dlani chvěla. Ušli jsme tak beze slova asi sto kroků.
„Axele,“ řekla konečně.
„Má drahá Greto!“
„To bude krásná cesta.“
Po těchto slovech jsem poskočil.
„Ano, Axele. A hodná učencova synovce. Je dobře, když se může člověk vyznamenat nějakým velkým činem.“
„Cože, Greto, ty mě od té výpravy nezrazuješ?“
„Ne, drahý Axele. Dokonce bych hrozně ráda jela s tebou a s tvým strýcem, kdyby vám ovšem nebylo obyčejné děvče na obtíž.“
„Mluvíš pravdu?“
„Pravdu.“
Ach vy ženy! Nepochopitelná ženská srdce! Nejste-li nejskromnější z bytostí, jste jistě nejstatečnější! Rozum nad vámi zůstává stát. Tohle dítě mě povzbuzuje, abych se výpravy zúčastnil! Sama by se nebála pustit do takového dobrodružství. A nutí tam mne, kterého má přece ráda!

Byl jsem vyveden z míry a nutno říci, že zahanben. „Greto,“ pokračoval jsem, „uvidíme, budeš-li tak hovořit ještě zítra.“
„Zítra, drahý Axele, budu mluvit stejně jako dnes.“

Drželi jsme se za ruce a pokračovali mlčky v cestě. Byl jsem dojmy dnešního dne zničen. Nakonec jsem si pomyslil, že začátek července je ještě daleko, že snad ještě dojde k mnoha událostem, které mého strýce vyléčí z touhy po podzemním cestování.
Když jsme došli k domu na Královské třídě, byla už noc. Byl jsem přesvědčen, že najdu klidný dům, strýc že bude už spát a Marta že bude dělat v jídelně poslední úklid.
Nepočítal jsem však se strýcovou netrpělivostí. Našel jsem ho, jak křičí a pobíhá ve skupině nosičů, kteří vybalovali na ulici nějaké věci. A stará hospodyně nevěděla, kde jí hlava stojí.
„Pojď rychle, Axele! Pospěš si, nešťastníku!“ volal už z dálky strýc, když mě zahlédl. „Nemáš sbalená zavazadla, já nemám v pořádku papíry, nemohu najít klíč od svého cestovního kufru a hledám marně kamaše!“
Zůstal jsem jako omráčen. Nemohl jsem vůbec promluvit. Jen stěží jsem dostal se rtů slova:
„My tedy odjíždíme?“
„Ano, nešťastníku! A místo abys tu byl, tak se někde touláš!“
„Tak my odjíždíme,“ opakoval jsem slabým hlasem.
„Ano, pozítří ráno hned za svítání.“
Víc jsem už nechtěl slyšet a utekl jsem do pokojíku.
Nedalo se o tom pochybovat. Strýc využil dnešního odpoledne k nákupu několika předmětů a přístrojů, nezbytných k jeho cestě. Zahrada před domem byla zavalena provazovými a uzlovými žebříky, pochodněmi, láhvemi, železnými háky, špičáky, okovanými holemi a motykami nejméně pro deset lidí.
Strávil jsem strašnou noc. Nazítří brzy ráno mě někdo volal. Byl jsem rozhodnut neotvírat dveře. Nemohl jsem však odolat sladkému hlasu, který pronesl slova:
„Drahý Axele!“
Vyšel jsem z pokoje. Myslel jsem, že můj neupravený zjev, má bledost a mé oči bděním zrudlé zapůsobí na Gretu a změní její názor.
„Ach drahý Axele,“ řekla mi, „vidím, že ti je už líp, že tě noc uklidnila.“
Vrhl jsem se k zrcadlu. Vypadal jsem opravdu líp, než jsem si myslel. Bylo to k neuvěření.
„Axele,“ řekla Greta, „mluvila jsem dlouho se svým pěstounem. Je to odvážný učenec, velmi statečný muž; ty si jistě uvědomuješ, že jeho krev proudí i v tvých žilách. Vyprávěl mi o svých úmyslech a nadějích, proč a jak chce dosáhnout svého cíle. Nepochybuji, že to dokáže. Ach drahý Axele, jak je krásné věnovat se plně vědě! Jaká sláva čeká na pana Liddenbrocka i na jeho společníka! Až se vrátíš, Axele, budeš už mužem, který se mu vyrovná, budeš moci volně mluvit, volně jednat a budeš konečně moci…“
Dívka zrudla a nedomluvila. Její slova mě vzpružila. A přesto jsem stále nemohl uvěřit ve svůj odjezd. Odvedl jsem Gretu k profesorově pracovně.
Strýčku, je tedy rozhodnuto, že odjedeme?“ zeptal jsem se. v
„Ty o tom ještě pochybuješ?“
„Ne,“ řekl jsem, abych ho nedráždil. „Chtěl jsem se vás jen zeptat, co vás nutí k takovému spěchu.“
„No přece čas! Čas, který ubíhá závratnou rychlostí.“
„Vždyť je teprve 26. května a do konce června…“
„Ach, myslíš si snad, hlupáku, že se na Island dostaneme tak snadno? Kdybys byl neutekl jako blázen, mohl jsi se mnou jít do kodaňské cestovní kanceláře Liffender & spol. a byl bys viděl, že z Kodaně vyjíždí na Island loď jen dvaadvacátého každého měsíce.“
„Nu a…“
„Nuže, kdybychom čekali do 22. června, přišli bychom příliš pozdě a neviděli bychom stín Scartarisu hladit kráter Sneffelsu. Musíme proto odjet co nejrychleji do Kodaně a najít si tam nějakou přepravní možnost. Běž si sbalit kufr!“
Nemohl jsem říci ani slovo. Vrátil jsem se do svého pokoje. Greta šla se mnou. Vzala si na starost můj kufřík, do něhož uložila nezbytné cestovní potřeby. Nebyla nijak vzrušena, jako by šlo o vyjížďku do Lübecku nebo na Helgoland. Ručky se jí jen míhaly. Přitom docela klidně hovořila. Uváděla nejrozumnější důvody ve prospěch naší výpravy. Okouzlovala mě a zároveň ve mně vzbouzela zlost. Několikrát už jsem chtěl vybuchnout, ale ona si toho nevšímala a pokračovala ve své klidné práci.
Konečně byl kufr zavřen. Sestoupili jsme do přízemí.
Po celý den se u nás střídali dodavatelé fyzikálních přístrojů, zbraní a elektrických aparátů. Dobrá Marta z toho ztratila hlavu.
„Což se náš pán zbláznil?“ ptala se mě.
Přikývl jsem.
„A vás bere s sebou?“
Další přikývnutí.
„A kam vlastně?“
Ukázal jsem prstem ke středu Země.
„Do sklepa?“ zvolala stará hospodyně.
„Ne,“ řekl jsem. „Mnohem hlouběji.“
Přišel večer. Neměl jsem vůbec ponětí, jak rychle čas plyne.
„Zítra ráno na shledanou! Přesně v šest odjíždíme,“ řekl strýc.
V deset hodin jsem bezvládně padl na postel.
V noci jsem prožíval znovu všechny ty hrůzy. Zdálo se mi o kamaších. Měl jsem snad horečku. Cítil jsem, jak mě rdousí silná profesorova ruka, jak mě vleče do propasti. Padal jsem do bezedných hlubin se vzrůstající rychlostí volně

padajícího tělesa. Můj život se změnil v nekonečný pád.
Probudil jsem se v pět hodin, zničen únavou a vzrušením. Sestoupil jsem do přízemí. Strýc už seděl u stolu a hltal snídani. S hrůzou jsem na něho pohlédl. Byla tam však i Greta. Neřekl jsem proto nic. Jíst jsem však nemohl.

V půl šesté se ozval na ulici rachot. Přijel těžký vůz, aby nás odvezl na altonské nádraží. Brzy byl naložen strýcovými zavazadly.
„Co tvůj kufr?“ zeptal se profesor.
„Je připraven,“ odpověděl jsem skomíravě.
„Tak ho rychle snes, nebo ještě kvůli tobě zmeškáme vlak!“
Zdálo se mi nemožné bojovat proti osudu. Vystoupil jsem do svého pokoje, spustil kufr po schodech a sestoupil za ním.
V té chvíli strýc právě slavnostně odevzdával Gretě „otěže“ domu. Má hezká snoubenka byla jako vždy klidná. Objala svého pěstouna, ale když se dotkla svými rty mé tváře, nemohla už zadržet slzy.
„Greto!“ zvolal jsem.
„Jdi, drahý Axele,“ řekla mi. „Opouštíš svou nevěstu, ale po návratu tu najdeš svou ženu!“
Sevřel jsem Gretu v náručí a usadil se ve voze. Marta a Greta nám z prahu domu posílaly poslední pozdravy. Kočí pak zapísknutím pobídl oba koně. Klusem se vydali k altonské silnici.
V KODANI
Altona, hamburské předměstí, leží na konci železniční trati z Kielu. Odtud nás měl vlak odvézt na pobřeží Baltu. V necelých dvaceti minutách jsme byli na holštýnském území.
V půl sedmé se povoz zastavil před nádražím. Četná strýcova zavazadla a jeho objemné cestovní potřeby byly vyloženy, přeneseny, zváženy, označeny a uloženy v zavazadlovém vagónu. V sedm hodin jsme už seděli proti sobě v oddělení vozu. Pára zasyčela a lokomotiva se dala do pohybu. Vyjeli jsme.
Byl jsem už se vším smířen? Ještě ne. Ale svěží ranní vzduch, podrobnosti krajiny, kterou vlak rychle projížděl, a rychlost jízdy mě odvedly od mého zamyšlení.
Co se profesorových myšlenek týče, ty jistě předbíhaly vlak, jeho netrpělivosti příliš pomalý. Seděli jsme ve vagónu sami, ale nemluvili jsme. Strýc prohledával s nesmírnou důkladností všechny kapsy a cestovní vak. Viděl jsem, že mu k uskutečnění jeho plánu nechybí nic.
Mezi jinými věcmi měl i pečlivě složený list papíru s hlavičkou dánského kancléřství a s podpisem hamburského konzula pana Christiensena, profesorova přítele. List nám měl získat v Kodani doporučení pro islandského guvernéra.
Zahlédl jsem taky onen úžasný dokument, uložený v nejtajnější přihrádce náprsní tašky. Z hloubi duše jsem jej proklel a počal jsem pozorovat kraj. Byla to souvislá, nezajímavá pláň, jednotvárná a močálovitá, ale dost úrodná. Kraj velmi vhodný pro stavbu železnice s přímou tratí, tak ceněnou železničními společnostmi.
Ale jednotvárnost kraje neměla čas mě unavit, protože za tři hodiny se vlak zastavil v Kielu, nedaleko pobřeží.
Naše zavazadla byla určena pro Kodaň, a tak jsme se o ně nemusili starat. Profesor je však přesto během celého překládání na parník sledoval neklidným zrakem, až nám zmizela v hloubi podpalubí.
Strýc při tom spěchu propočítal čas jízdy železnicí a parníkem tak, že nám zbyl téměř celý volný den. Parník Eleonora měl odjet až na noc. Zbývalo nám devět horečných hodin, v nichž zlostný cestující posílal ke všem čertům správu lodní dopravy i železnic a všechny vlády, které dovolí takové zlořády. Musil jsem mu přizvukovat, když se o tom rozhovořil i s kapitánem Eleonory. Chtěl ho přinutit, aby zatopil pod kotly a neztrácel čas. Kapitán ho však poslal na procházku.
V Kielu se dá strávit den jako všude jinde. Stálým procházením po zelených březích zálivu, v jehož pozadí stojí město, touláním hustými parky, které dodávají městu vzhled hnízda v rozsochách větví, i obdivováním vil s malými domky na studenou lázeň. Tak za stálého pobíhání a proklínání jsme se dočkali desáté hodiny večerní.
Nad Eleonorou už stoupaly k obloze chuchvalce kouře. Paluba se chvěla otřásáním parních kotlů. Měli jsme na lodi dvě etážová lůžka v jediné kabině.
Ve čtvrt na jedenáct byla lana uvolněna a parník rychle vyplul na temné vody Baltu.
Noc byla tmavá. Vanul svěží vítr a moře se vzdouvalo. Ve tmě se objevilo několik pobřežních světel. Později nad vlnami zajiskřily záblehy majáku. To bylo vše, co mi zůstalo ve vzpomínce na mou první plavbu.
V sedm hodin ráno jsme přistáli v Korsoru, malém městečku na západním pobřeží Sjaelandu. Přestoupili jsme tam z parníku na novou železnici, která nás vezla krajem stejně plochým jako Holštýnsko.
To byly další tři hodiny cesty do hlavního města Dánska. Strýc po celou cestu nezavřel oči. Myslím, že ve své netrpělivosti postrkoval vlak nohama.
Náhle spatřil kus moře.
„Sund!“ vykřikl.
Po naší levici stála velká stavba podobná nemocnici.
„To je ústav pro choromyslné,“ řekl jeden z našich spolucestujících.
Dobrá, pomyslil jsem si, to je právě ústav, kde bychom mohli skončit. A i přes svou velikost je to budova příliš malá, aby mohla skrýt všechnu pošetilost profesora Liddenbrocka.
Konečně v deset hodin dopoledne jsme vystoupili v Kodani. Zavazadla nám naložili na vůz a odvezli nás do hotelu Fénix na Bred Gadu. To byla záležitost půlhodiny, protože nádraží stojí za městem. Strýc se trochu upravil a ihned mě odvlekl. Hotelový vrátný mluvil německy a anglicky. Strýc však jako známý polyglot se ho optal dobrou dánštinou a ten člověk mu taky dobrou dánštinou řekl, kde je Muzeum severských starožitností.
Tento zajímavý ústav shromáždil všechny divy, dovolující sestavit dějiny země: staré zbraně, kameny, nádoby a šperky. Ředitelem byl učenec, přítel hamburského konzula, profesor Thomson.

Strýc měl pro něho vřelý doporučující dopis. Učenec obyčejně nepřijímá jiného učence příliš dobře. Ale zde to bylo něco jiného. Pan Thomson byl úslužný muž, který přijal profesora Liddenbrocka i jeho synovce velmi srdečně. Netřeba dodávat, že jsme řediteli muzea své tajemství neprozradili. Chtěli jsme prostě navštívit Island jako nezaujatí milovníci přírody.
Pan Thomson se nám dal plně k dispozici a my se s ním rozběhli po nábřeží, abychom vyhledali nějakou vyplouvající loď.
Doufal jsem, že nenajdeme žádný dopravní prostředek. Ale nestalo se tak. Na cestu do Reykjavíku měla 2. června napnout plachty malá dánská goeleta Valkýra. Kapitán Bjarne byl na palubě. Jeho budoucí cestující mu samou radostí div nevymkl podanou ruku. Ten dobrý muž byl takovým projevem trochu udiven. Plout na Island bylo pro něho docela prosté. Vždyť to bylo jeho zaměstnání! Jen strýc to pokládal za výjimečnou věc. Ctihodný kapitán však využil jeho nadšení a dal si za plavbu svou lodí zaplatit dvojnásobně. My jsme to ovšem neposuzovali nijak přísně.
„V úterý v sedm hodin ráno buďte na palubě," řekl pan Bjarne, když vstrčil do kapsy úctyhodný počet dolarů.
My jsme pak panu Thomsonovi poděkovali za péči a vrátili se do hotelu Fénix.
„To je výborné, to je výborné," opakoval strýc. „Díky šťastné náhodě jsme našli loď připravenou k odplutí. Teď se nasnídáme a prohlédneme si město."
Odešli jsme na Kongens Nye Torw, což je nepravidelné náměstí, střežené hlídkou se dvěma zamřenými děly, která nenahánějí nikomu strach. Zcela blízko v čísle 5 je francouzská restaurace, vedená kuchařem Vincentem. Za mírnou cenu čtyř marek za osobu jsme tam slušně posnídali.
Pak jsem se s dětskou radostí vydal po městě. Strýc se nechal provádět. Zpočátku si nevšímal ničeho, ani nevýznamného královského paláce, ani pěkného mostu ze sedmnáctého století přes průplav u muzea, ani Torwaldsenovy hrobky, vyzdobené strašnými nástěnnými malbami a naplněné sochařovými díly, ani zámečku Rosenbergu v dost pěkném parku, ani podivuhodné renesanční budovy burzy, ani její zvonice vytvořené čtyřmi spletenými ocasy bronzových draků, ani velkých mlýnů na hradbách, jejichž široká křídla se vzdouvají jako lodní plachty v mořském větru.
Jak půvabné procházky bych tu dělal s hezkou Gretou, zvlášť u přístavu, kde při zelených březích průplavu klidně odpočívaly fregaty a dvojpalubníky s červeným plachtovím. A co procházky ve stínu hustých korun zakrývajících pevnost, jejíž děla vystrkují svá temná ústí mezi větvemi bezů a vrb!
Běda však! Má ubohá Greta byla příliš daleko! A mohl jsem vůbec doufat, že ji ještě někdy uvidím?
I když si strýc z těch malebných zákoutí ničeho nevšiml, byl velmi živě upoután pohledem na jakousi věž na ostrově Amaku v jihozápadní části Kodaně.
Dostal jsem rozkaz zamířit v onu stranu. Vstoupili jsme do malého parního člunu, který převážel přes průliv, a za několik minut jsme přistáli u nábřeží Dock Yardu.
Prošli jsme několika úzkými uličkami, kde pod holemi vězeňských dozorců pracovali trestanci v kalhotách způli žlutých a způli šedých. Na kostele nebylo nic pozoruhodného. Proč tedy jeho věž přivábila profesorovu pozornost? Od její horní plošiny vedlo totiž vnější schodiště kolem věžní špičky tak, že jeho spirály stoupaly pod širým nebem.
„Vystoupíme tam," řekl strýc.
„Ale co závrať?" namítl jsem.
„O důvod víc, abychom tam vylezli."
„Ale…"
„Pojďme, říkám ti! Neztrácejme čas!"
Musil jsem poslechnout. Hlídač, který bydlel na druhém konci ulice, nám půjčil klíč a náš výstup začal.
Strýc mě rychlým krokem předešel. Sledoval jsem ho se strachem, protože se mi hrozně točila hlava. Neměl jsem přece ani orlí jistotu, ani orlí pevné nervy.
Dokud jsme byli uvězněni ve vnitřním schodišti, šlo vše dobře. Ale po sto padesáti schodech mi zavanul do tváří vnější vzduch. Vystoupili jsme na věžní ochoz. Tam začínalo nekryté schodiště, chráněné jen slabým zábradlím. Jeho schody se neustále zmenšovaly a vypadaly, jako by vedly k nekonečnu.
„Tohle nikdy nedokážu!" zvolal jsem.
„Jsi snad zbabělec? Stoupej!" odpověděl mi neúprosný profesor.
Zavěsil jsem se na zábradlí a přinutil jsem se šplhat za strýcem. Cítil jsem, že se věž v poryvech větru zachvívá. Nohy se mi podlamovaly. Brzy jsem lezl po kolenou a pak po břiše. Zavřel jsem oči, přepadla mě závrať.
Strýc mě však chytil za límec, a tak jsem se dostal konečně k vrcholu věžní báně.
„Dívej se!" řekl mi strýc. „Dobře se dívej! Musíme si zvykat na propasti!"
Musil jsem otevřít oči. Spatřil jsem zploštělé, jakoby pádem rozdrcené domky uprostřed oblaků kouře. Nad hlavou mi pluly rozervané mraky. Zvláštním optickým klamem se mi zdálo, že jsou zcela nehybné, kdežto věž, báň a já se pohybujeme závratnou rychlostí. Na jedné straně se v dáli táhl zelený kraj. Na druhé straně jiskřilo ve svazku slunečních paprsků moře. Na konci mysu Elseneuru se táhl Sund s několika bílými plachtami, podobnými křídlům racků, a v mlze na východě se vlnily sotva znatelné švédské břehy. Celý ten nesmírný prostor se mi točil před očima.
Přesto jsem musel vstát, napřímit se a dívat se. Má první lekce v překonávání závrati trvala hodinu. Když mi bylo konečně dovoleno sestoupit a spočinout nohou na pevné dlažbě ulic, byl jsem zničen.
„Zítra to budeme opakovat," řekl mi profesor.
A skutečně. V dalších pěti dnech jsme pokračovali v lekcích přemáhání závrati a já jsem chtě nechtě dělal pozoruhodné pokroky v umění „dívat se do hloubky".
NA ISLANDU

Nastal den odjezdu. Ráno nám ochotný pan Thomson přinesl nutný doporučující dopis pro islandského guvernéra barona Trampea, pro biskupova tajemníka pana Pieturssona a pro reykjavíckého starostu pana Finsena. Strýc mu oplátkou co nejvřeleji stiskl ruku.
Dne 2. června v šest hodin ráno byla naše vzácná zavazadla složena na palubě Valkýry. Kapitán nás odvedl do dvou velmi úzkých kabin, zařízených v jakémsi přístěnku.
„Máme příznivý vítr?“ ptal se strýc.
„Výborný,“ odpověděl kapitán Bjarne. „Jihovýchodní vítr. Vyplujeme na Sund s větrem v zádech a pod všemi plachtami.“
Za několik minut byla vytažena přední hlavní plachta, brigantina, košová i brámová plachta a goeleta vyplula plně vystrojená z úžiny. Za hodinu se hlavní město Dánska už ztrácelo z dohledu ve vzdálených vlnách a Valkýra plula podle břehů Elseneuru. V mém nervovém stavu se mi zdálo, že na legendárních terasách vidím bloudit Hamletův stín.
„Vznešený bláhovče,“ oslovil jsem ho, „ty bys naši cestu jistě schválil a jel možná s námi, abys ve středu Země našel odpověď na své věčné pochyby!“
Na starých hradbách však nebylo nic. Zámek je ostatně mnohem mladší než hrdinný dánský princ. Slouží dnes jako přepychové sídlo strážci Sundské úžiny, kterou projíždí ročně na patnáct tisíc lodí všech národností.
Krongborský hrad zmizel brzy v mlze stejné jako hälsingborská věž, stojící na švédském břehu. Goeleta se pod větrem od Kattegatu lehce naklonila.
Valkýra byla výtečná plachetnice, ale u plachetnic člověk nikdy neví, s čím má u nich počítat. Vezla do Reykjavíku uhlí, domácí nářadí, nádobí, vlněné obleky a náklad obilí. Pět mužů posádky, všichni Dánové, stačilo plně k obsluze.
„Jak dlouho bude plavba trvat?“ ptal se strýc kapitána.
„Deset dní,“ odpověděl tázaný, „nesetkáme-li se u ostrovů Faerer se severozápadním větrem.“
„Ale vy jistě nedopustíte, abychom měli nějaké zpoždění.“
„To ne, pane Liddenbrocku. Buďte klidný, připlujeme včas.“
K večeru obeplula goeleta mys Skagen na severním cípu Dánska, v noci proplula Skagerrakem, minula jižní výběžek Norska u mysu Lindness a zamířila do Severního moře.
Po dvou dnech jsme se obeznámili se skotskými břehy u Peterheadu a Valkýra zamířila mezi Orknejemi a Shetlandami k Faererům.
Tam byla goeleta brzy napadena vlnami, a tak jen s námahou se k Faererům dostala. Dne 8. června poznal kapitán nejvýchodnější část souostroví, ostrov Mygannes. Od tohoto místa plul už přímo k mysu Portlandu na jižním pobřeží Islandu.
Za přeplavby nedošlo k žádné pozoruhodné příhodě. Já jsem snášel projevy moře celkem dobře. Ale strýc ke své velké nelibosti a k ještě větší hanbě trpěl neustále mořskou nemocí.
Nemohl se proto zeptat kapitána Bjarna na Sneffels, na možnosti spojení, na způsob dopravy. Musil si nechat své dotazy až na dobu po příjezdu a trávil celý čas ve své kabině, jejíž stěny při mohutných výkyvech lodi praskaly. Musím přiznat, že si svůj osud trochu zasloužil.
Dne 11. června jsme spatřili mys Portland. Jasné počasí nám dovolilo zahlédnout i horu Myrdals Yocul, která se nad ním zvedá. Celý mys je jen chmurná skála se strmými stěnami, zdvihající se osaměle z rovné pláže.
Valkýra se držela v rozumné vzdálenosti od břehu a plula stále k západu mezi četnými hejny velryb a žraloků. Brzy se objevilo obrovské vyčnívající skalisko, o něž se zuřivě rozbíjelo zpěněné moře. Westmanovy ostrůvky tu vystupovaly z oceánu jako skály rozseté po tekuté planině. Od tohoto místa zamířila goeleta velkým obloukem kolem mysu Reykjanessu, kterým končí západní cíp Islandu.
Velmi vzduté moře bránilo strýci vyjít na palubu a obdivovat rozervané pobřeží, bičované jihozápadními větry.
Po osmačtyřiceti hodinách jsme vypluli z bouře, které goeleta unikla se spuštěnými plachtami. Na východě jsme spatřili boje u mysu Skagenu, jehož nebezpečná skaliska se táhnou daleko do vln. Na palubu vystoupil islandský lodivod a za tři hodiny Valkýra zakotvila v zálivu Faxa před Reykja-víkem.
Profesor vyšel konečně ze své kabiny, trochu bledý a trochu neupravený, ale stále nadšený a se spokojeným výrazem v očích.
Obyvatelé města se neobyčejně zajímají o příjezd každé lodi, na níž je pro každého z nich něco. Také teď se sešli na nábřeží.
Strýc rychle opustil své plující vězení, ne-li plující nemocnici. Ale dříve než odešel z paluby goelety, odvedl mě na příď a tam mi ukázal prstem k severní části zátoky na vysokou horu s dvojitým vrcholem, na dva kužele pokryté věčným sněhem.
„Sneffels!“ zvolal. „Sneffels!“
Pak mi gestem nařídil přísné mlčení a sestoupil do člunu, který už na nás čekal. Šel jsem za ním a brzy nato jsme kráčeli po islandské půdě.
Nejdříve se nám objevil jakýsi člověk dobrácké tváře v uniformě generála. Byl to však jen prostý úředník, guvernér ostrova, baron Trampe osobně. Profesor ihned poznal, s kým má tu čest. Odevzdal guvernérovi dopisy z Kodaně a zapředl s ním krátký dánský rozhovor, při němž jsem zůstal přirozeně naprosto stranou. Z hovoru však vyplynulo, že baron Trampe se dává profesorovi Liddenbrockovi plně k dispozici.
Můj strýc pak přijal velmi milý pozdrav starosty pana Finsena, oblečeného do neméně válečné uniformy jako guvernér, ale svou povahou a úřadem stejně mírumilovného. Co se biskupova tajemníka Pieturssona týče, ten byl právě na cestě po biskupských statcích na severu. Seznámení s ním jsme musili zatím odložit. Ale zato pan Fridriksson, profesor přírodních věd na reykjavícké škole, byl velmi příjemný muž, jehož pomoc nám byla velmi cenná. Tento skromný vědec hovořil plynně islandsky a latinsky. Nabídl mi své služby v Horácově jazyku a já cítil, že jsme stvořeni k tomu,

abychom si porozuměli. Byla to opravdu jediná osobnost, s níž jsem se mohl za svého islandského pobytu domluvit. Ten výtečný muž nám dal k dispozici dva ze tří pokojů, z nichž se skládal jeho dům. Brzy jsme se tam usadili i s našimi zavazadly, jejichž množství obyvatele Reykjavíku trochu udivilo.
Nu, Axele," řekl mi strýc, „až dosud jde vše dobře a to nejhorší už máme za sebou."
„Jakže, to nejhorší?" zvolal jsem.
„Jistě. Vždyť nám už nezbývá než sestoupit dolů."
„Chápete-li to takhle, pak máte pravdu. Ale jestliže sestoupíme dolů, soudím, že musíme taky vystoupit."
„Ach, to mě vůbec neznepokojuje! Nesmíme však ztrácet čas. Musím do knihovny. Možná že tam je nějaký Saknussemmův rukopis. Velmi rád bych si jej prohlédl."
„Nu, já si zatím prohlédnu město. Vy to neuděláte?"
„To mě málo zajímá. Všechny zajímavosti islandské země nejsou na povrchu, nýbrž pod zemí."
Odešel jsem na zcela náhodnou potulku.
Zabloudit ve dvou reykjavíckých ulicích není tak snadné. Na cestu jsem se tedy nemusel ptát, čímž bych se podle starých zpěvů vystavoval mnohým omylům.
Město se táhne v nízké a močálovité krajině mezi dvěma pahorky. Z jedné strany je kryje mohutný lávový proud, který sestupuje mírným svahem k moři. Z druhé strany se táhne široká zátoka Faxa, vroubená na severu obrovským sneffelským ledovcem. Nyní tam jako jediná loď kotvila Valkýra. Obyčejně tam na širém moři kotví anglické a francouzské lodi dozorců rybolovu. Teď je však služba zavedla k východním břehům ostrova.
Brzy jsem prošel těmito prostými a smutnými ulicemi. Občas jsem zahlédl cíp bezbarvého trávníku, podobného opotřebovanému vlněnému koberci. Jinde zas jakousi zahradu, jejíž sporá zelenina, brambory, zelí a salát by se dobře vyjímala na stole liliputánů. Trochu neduživých fial se tam pokoušelo ulovit zásvit slunce.
Uprostřed obchodní ulice jsem přišel ke hřbitovu, obehnanému hliněnou zdí, na němž bylo ještě dost místa. Po několika krocích jsem se octl před domem guvernéra, což byla stavba podobná hamburské radnici. Vedle chýší islandského obyvatelstva to byl úplný palác.
Mezi malým jezerem a městem stál kostel v protestantském slohu, vybudovaný z kamenů a z vápna, u něhož zde výdaje za pálení přejímají sopky. V prudkých západních větrech se střecha kostela z červených tašek už téměř celá rozpadla k velké škodě věřících.
Na sousedním pahorku jsem spatřil Národní školu, na níž se vyučuje – jak jsem se později dověděl – hebrejštině, angličtině, francouzštině a dánštině. Tedy čtyřem jazykům, z nichž jsem ke své hanbě neznal ani slovo. Byl bych tam tedy posledním ze čtyřiceti žáků této malé školy, nejsa hoden spát s nimi v dvoudílných kobkách, kde se ti nejslabší první noc div neudusí.
Ve třech hodinách jsem si prohlédl nejen celé město, ale i okolí. Jeho celkový vzhled byl velmi smutný. Žádné stromy, žádná vegetace. Všude jen strmé srázy sopečných skal. Islandské chýše jsou postaveny z hlíny a z rašeliny, se stěnami skloněnými dovnitř. Podobají se střechám posazeným na zem. A jedině na těchto střechách jsou poměrně úrodné louky. Díky teplu v chýších roste na nich dost slušná tráva, v době zrání pečlivě sklízená, protože jinak by ji domácí zvířata na zelených obydlích spásla.
Při své potulce jsem potkal jen málo lidí. Když jsem se vrátil do obchodní ulice, spatřil jsem většinu obyvatelstva zaměstnanou sušením, solením a nakládáním tresek, hlavního předmětu islandského vývozu. Muži byli silní, ale těžcí, jacísi plaví Němci se zamyšlenýma očima. Zřejmě se pokládali tak trochu za vyvržence lidstva, za ubohé uprchlíky do ledové země, jejíž příroda byla stvořena spíš pro Eskymáky, protože přinutila lidi k životu za polárním kruhem. Marně jsem se snažil postřehnout na jejich tvářích úsměv. Několikrát se o něj sice pokoušeli jakýmsi nedobrovolným stahem svalů, ale neusmáli se nikdy.
Jejich oděv tvořila hrubá kazajka z černé vlny, známá ve všech skandinávských zemích pod jménem „vadmel", klobouk s širokým okrajem, kalhoty s červenou lemovkou a kus ohrnuté kůže místo obuvi.
Ženy se smutnými a odevzdanými tvářemi vypadaly dost příjemně, ale bezvýrazně. Oblečeny byly do živůtků a sukní z tmavého „vadmelu". Dívky nosily na vlasech spletených do copů malé čepečky z hnědého trikotu. Vdané ženy si zahalovaly hlavu do barevných šátků, na nichž nosily bílé plátěné mašle.
Když jsem se po dlouhé procházce vrátil do domu pana Fridrikssona, našel jsem tam už strýce ve společnosti našeho hostitele.
STRÝC VYZVÍDÁ
Oběd byl už připraven. Profesor Liddenbrock ho pozřel nesmírně hltavě, protože nucený půst mu změnil žaludek v hlubokou propast. Oběd sám, spíš dánský než islandský, nebyl nic pozoruhodného. Ale náš hostitel, spíš islandský než dánský, mi připomínal hrdiny staré pohostinnosti. Zdálo se mi, že jsme u něho víc doma než on sám.
Rozhovor byl veden v domácím jazyku, do něhož strýc mísil němčinu a pan Fridriksson latinu, abych jim rozuměl. Jak se na vědce sluší, hovořili o vědeckých otázkách. Profesor Liddenbrock však byl velmi zdrženlivý a očima mi při každé větě doporučoval, abych pomlčel o našich příštích plánech.
Pan Fridriksson se strýce především vyptával na výsledky jeho pátrání v knihovně.
„Vaše knihovna," odpověděl strýc, „se skládá jen z několika neúplných svazků v poloprázdných přihrádkách."
„Jakže?" zvolal pan Fridriksson. „Máme přece osm tisíc svazků, mezi nimiž je mnoho velmi cenných a vzácných, díla ve starém skandinávském jazyku a novinky, kterými nás Kodaň každoročně zásobuje."
„Ale kde je těch osm tisíc svazků? Já sám…"
„Ach pane Liddenbrocku, obíhají krajem. Tady není jediný rolník, jediný rybář, který by neuměl číst a nečetl. My si myslíme, že knihy nemají ležet za železnými mřížemi, daleko od zraků zájemců, nýbrž že jsou určeny k opotřebovávání před zraky čtenářů. A tak jdou všechny svazky z ruky do ruky, prolistovávány, znovu a znovu čteny a často se vracejí

do svých přihrádek až po roční nebo dvouleté nepřítomnosti.“
„Ale cizinci samozřejmě…,“ začal s jistým pohrdáním strýc.
„Co chcete? Cizinci mají doma své knihovny a tady se musí vzdělávat především naši venkované. Opakuji vám, že zálibu ve studiu mají Islanďané v krvi. Tak roku 1816 jsme založili Literární společnost. Pracuje skvěle. Cizí učenci si pokládají za čest být jejími členy. Vydává knihy určené k výchově našich krajanů a koná zemi skutečně platné služby. Chcete-li se stát jedním z členů dopisovatelů, pane Liddenbrocku, udělal byste nám velkou radost.“
Strýc, který už byl členem stovky vědeckých společností, přijal nabídku tak ochotně, že to pana Fridrikssona dojalo.
„Nyní mi řekněte, které knihy byste chtěl v naší knihovně najít,“ pokračoval náš hostitel. „Možná že bych vám v tom mohl poradit.“
Pohlédl jsem na strýce. Váhal s odpovědí. To se už týkalo přímo jeho záměrů. A přece se po chvíli přemýšlení rozhodl promluvit.
„Pane Fridrikssone,“ řekl, „chtěl bych vědět, zda mezi starými spisy máte díla Arna Saknussemma.“
„Arna Saknussemma?“ opáčil reykjavický profesor. „Máte na mysli učence ze šestnáctého století, velkého přírodovědce, velkého chemika a zároveň velkého cestovatele?“
„Právě toho.“
„Jednu ze slavných postav islandské literatury a vědy?
„Přesně tak.“
„Muže ze všech nejproslulejšího?“
„Souhlasím s vámi.“
„Jehož odvaha se vyrovnala jeho géniu?“
„Vidím, že ho velmi dobře znáte.“
Strýc se zachvíval radostí, když slyšel o svém hrdinovi takto hovořit. Pana Fridrikssona očima přímo hltal.
„Tak co je s jeho spisy?“ ptal se.
„S jeho spisy? Nemáme je.“
„Cože, na Islandu?“
„Nejsou ani na Islandu, ani nikde jinde.“
„A proč?“
„Protože Arne Saknussemm byl pronásledován jako kacíř a roku 1573 byla všechna jeho díla v Kodani spálena rukou kata.“
„Výborně! Skvělé!“ zvolal strýc k velkému rozhořčení profesora přírodních věd.
„No tohle!“ vyrazil pobouřený Islanďan.
„Ano, tím je vše vysvětleno, vše hraje, vše je jasné. Teď chápu, proč Saknussemm, daný na index a přinucený tajit objevy svého génia, musil své tajemství ukrýt do nepochopitelného kryptogramu…“
„Jaké tajemství?“ zeptal se živě pan Fridriksson.
„Tajemství… které…,“ koktal strýc.
„Máte snad nějaký zvláštní dokument?“ pokračoval náš hostitel.
„Ne… Byl to jen čirý předpoklad.“
„Dobrá,“ odpověděl pan Fridriksson, který byl tak šetrný, že na svého zřejmě zmateného hosta už nenaléhal. „Doufám,“ dodal jen, „že neopustíte náš ostrov, dokud nevyčerpáte všechno jeho nerostné bohatství.“
„To jistě,“ odpověděl strýc. „Přicházím však trochu pozdě. Už tudy prošlo mnoho vědců.“
„Ano, pane Liddenbrocku. Práce pánů Olafsena a Povelsena, vykonané zde na králův příkaz, Troilova studia, vědecká výprava pánů Gaimarda a Roberta na palubě francouzské lodi Recherche a naposled objevy učenců z lodi Reine-Hortense neobvykle přispěly k poznání Islandu. Věřte mi však, že tu je práce ještě dost!“
„Myslíte?“ ptal se strýc s dobráckým výrazem, snaže se potlačit zásvit ve svých očích.
„Ano. Kolik neznámých hor, ledovců a sopek tu ještě zbývá prozkoumat! Nemusíte chodit ani daleko. Jen pohleďte na tu horu, co se tyčí tamhle na obzoru! Je to Sneffels.“
„Ach,“ vydychl strýc. „Sneffels!“
„Ano, jedna z nejzajímavějších sopek, jejíž kráter je málokdy navštěvován.“
„Je to vyhaslá sopka?“
„Ano, už pět set let.“
„Nu, mám opravdu chuť začít se svými geologickými výzkumy u Seffel… Fessel… nebo jak jste to řekl?“ odpověděl strýc a třel si přitom nohy, aby nevyskočil.
„Sneffels,“ opravil ho výtečný pan Fridriksson.
Tato část hovoru byla vedena latinsky. Rozuměl jsem všemu a jen stěží jsem zachoval vážnost, když se strýc snažil skrýt své uspokojení, které z něho přímo čišelo. Nasadil si docela nevinný výraz, který se podobal úšklebku starého čerta.
„Ano,“ řekl, „vaše slova mě přivedla k rozhodnutí pokusit se vystoupit na Sneffels a prostudovat snad jeho kráter.“
„Velmi lituji,“ odpověděl pan Fridriksson, „že mi mé zaměstnání nedovolí jít s vámi. Velmi rád bych tam šel pro svou radost i pro svůj prospěch.“
„Ach ne, ne, ne,“ řekl rychle strýc. „Nechceme vás nijak obtěžovat, pane Fridrikssone. Z celého srdce vám děkuji. Přítomnost vědce vašeho věhlasu by nám byla velmi užitečná, ale povinnosti vašeho povolání…“
Chci věřit, že náš hostitel při své důvěřivosti a islandské povaze nepochopil strýcovu nehoráznou zlomyslnost.
„Plně vám schvaluji, pane Liddenbrocku, že chcete začít s touto sopkou,“ řekl. „Bude to pro vás pravá žeň zajímavých zjištění. Řekněte mi však, jak se chcete dostat na poloostrov Sneffels?“

„Po moři, cestou přes zátoku. To je nejrychlejší cesta.
„Snad; ale tou se pustit nemůžete.“
„Proč?“
„Protože nemáme v Reykjavíku ani jeden člun.“
„K čertu!“
„Budete musit jít po zemi podle pobřeží. Bude to delší, ale zajímavější.“
„Dobrá. Budu hledět najít si nějakého vůdce.“
„Jednoho bych vám mohl právě nabídnout.“
„Je to člověk spolehlivý a inteligentní?“
„Ano. Bydlí na poloostrově a je to velmi obratný lovec kajek, budete s ním spokojen. Mluví dokonale dánsky.“
„Kdy bych ho mohl vidět?“
„Zítra, chcete-li!“
„Proč ne už dnes?“
„Protože přijde zítra.“
„Zítra tedy,“ odpověděl strýc s povzdechem.
Tento důležitý rozhovor skončil za několik minut poté srdečným poděkováním německého profesora profesoru islandskému. Během oběda se strýc dověděl mnoho důležitého, mezi jiným i Saknussemmův příběh a důvod k napsání tajuplného dokumentu. Zjistil taky, že ho hostitel na jeho výpravě nebude doprovázet a zítra že tu bude k jeho službám vůdce.
ZÍSKÁVÁME VŮDCE
Večer jsem si udělal malou vycházku po břehu u Reykjavíku a šel jsem brzy spát do postele z hrubých prken. Brzy jsem tvrdě usnul.
Když jsem se probudil, slyšel jsem strýce v sousední místnosti hlasitě hovořit. Hned jsem vstal a pospíšil jsem za ním. Hovořil dánsky s mužem vysoké a silné postavy. Ten chlapík musil mít neobyčejnou sílu. Jeho pronikavé a zcela upřímné oči ve velké hlavě vyzařovaly inteligenci. Dlouhé vlasy, které by i v Anglii byly pokládány za zrzavé, spadaly mu na atletická ramena. Tento domorodec měl pružné pohyby, ale při řeči rukama sotva pohnul, jako lidé, kteří neznají nebo neuznávají řeč gest. Celá jeho postava prozrazovala dokonale klidnou povahu, ne ovšem lhostejnou, nýbrž vyváženou. Bylo zřejmé, že od nikoho nic nechtěl, že si dělal vždy, co sám chtěl, a že jeho filosofie nemohla být ničím na světě narušena nebo zmatena.
Objevil jsem Islanďanovy povahové rysy ve způsobu, jímž naslouchal vášnivým větám svého společníka. Stál bez pohnutí se založenýma rukama před výbušně gestikulujícím strýcem. Při nesouhlasu jen zavrtěl mírně hlavou zleva doprava, při souhlasu přikývl tak neznatelně, že se mu dlouhé vlasy sotva pohnuly. Byla v tom pohybová hospodárnost hraničící až se skrblictvím.
Při pohledu na toho muže bych byl nikdy neuhodl jeho lovecké povolání. Jistě nemohl zvěř poplašit, ale jak ji mohl chytit?
Vše se vysvětlilo, když mi pan Fridriksson řekl, že tento klidný muž je jen lovec kajek, ptáků, jejichž prachové peří je nesmírně cenné, a že k tomuto lovu nepotřebuje hýřit pohyby.
Samice kajek, které vypadají jako pěkné kachny, budují si v prvních letních dnech hnízda mezi skalisky fjordů na rozervaných svazích. Hnízdo si vystýlají jemným peřím, které si vyškubávají na břiše. Tehdy přicházejí lovci, lépe řečeno obchodníci, vyberou prach z hnízd a samice musí začít znovu. To dělají tak dlouho, dokud nějaký prach mají. Když se úplně oškubou, začnou si škubat peří samci. Jejich prach je však tvrdý a hrubý, takže nemá žádnou obchodní cenu. Proto se lovci ani nesnaží ukrást kajkám poslední vystýlku.
Je-li hnízdo hotovo, počne samice snášet vejce. Mláďata se vyklubají, hnízdo opustí a příštím rokem se sklizeň prachu opakuje.
A protože si kajky nevybírají pro stavbu hnízd strmé skály, nýbrž spíš schůdná a rovná skaliska se svahem k moři, může islandský lovec provádět své řemeslo bez velké námahy. Je to rolník, který nemusí ani sít, ani sekat; stačí mu jen sklízet.
Tento vážný, lhostejný a tichý muž se jmenoval Hans Bjelke. Přišel na doporučení pana Fridrikssona. Byl to náš příští vůdce.
Jeho způsoby se ostře lišily od způsobů mého strýce.
Přesto se však lehce dohodli. Ani jeden, ani druhý nehleděl na peníze. Jeden byl ochoten přijmout, co mu druhý nabídne, druhý byl připraven dát vše, co bude první požadovat. Nikdy nebyla žádná obchodní smlouva sjednána tak snadno.
Z dohovoru vyplynulo, že se Hans zavazuje dovést nás do vesnice Stapi na jižním pobřeží poloostrova Sneffelsu, přímo na úpatí sopky. Musili jsme počítat s cestou asi dvaadvacet mil dlouhou, kterou jsme mohli podle strýcova mínění vykonat za dva dny.
Když se však strýc dověděl, že jde o dánské míle, které jsou dlouhé sedm kilometrů a dvě stě metrů, musel svůj propočet opravit. Vzhledem k neschůdnosti terénu mu vycházelo sedm až osm dní pochodu.
Na pomoc jsme měli dostat čtyři koně. Dva pro strýce a mne, dva pro zavazadla. Hans měl jít podle svého zvyku pěšky. Znal dokonale celou část pobřeží a slíbil, že vybere nejkratší cestu. Jeho závazek však nebude končit příchodem do Stapi. Zůstane tam strýci k dispozici po celý čas, který si naše vědecké exkurze vyžádají. Týdně bude dostávat tři rixdaly. Bylo taky přesně stanoveno, že mzdu bude vůdce dostávat každou sobotu večer, což byla nezbytná podmínka smlouvy.
Odjezd byl sjednán na 16. června. Strýc chtěl dát lovci zálohu na smlouvu, ale ten ji odmítl stručným „efter“.

„Až potom," řekl strýc na moji adresu.
Hans po sjednání smlouvy prkenně odešel.
„Báječný chlapík," zvolal strýc. „Ale nemá ani tušení, jakou úžasnou roli v budoucnosti sehraje!"
„Bude nás doprovázet až…"
„Ano, Axele, až do středu Země…"
Zbývalo nám ještě osmačtyřicet hodin. Ke svému velkému politování jsem je musel věnovat přípravám. Všechen můj um byl zaměřen k nejvýhodnějšímu uložení každé věci. Nástroje na jednu stranu, zbraně na druhou, přístroje do zvláštního balíku, potraviny do jiného. Celkem to byla čtyři zavazadla.
Z přístrojů jsme měli Eigelův stostupňový teploměr se stupnicí do sto padesáti stupňů, což se mi zdálo být příliš mnoho nebo málo. Mnoho tehdy, bude-li okolní teplota stoupat tak, že bychom se v ní upekli. Málo tehdy, budeme-li chtít měřit teplotu pramenů a všech roztavených hmot. Dále tlakoměr na stlačený vzduch, upravený tak, aby ukazoval i tlak větší, než je tlak ovzduší při mořské hladině. Obyčejný barometr by nám opravdu nestačil, protože atmosférický tlak bude úměrně s naším sestupem pod zemský povrch stoupat. Pak Boissonnasův chronometr, dílo mladého Ženevana, přesně nařízený podle hamburského poledníku. Dvě busoly: inklinační a deklinační. Noční dalekohled. Dva Ruhmkorffovy přístroje, velmi spolehlivou a celkem skladnou přenosnou elektrickou lampu.
Naše zbraně tvořily dvě karabiny Purdley More & spol. a dva Coltovy revolvery. Proč zbraně? Předpokládám, že jsme se nemusili bát žádných šelem. Strýc však na své zbrojnici trval stejně jako na přístrojích, především na značném množství střelné bavlny, odolné vůči vlhku, jejíž výbušná síla je mnohem větší než síla střelného prachu.
Z nástrojů jsme vzali dva špičáky, dvě motyky, hedvábný žebřík, tři okované hole, sekyru a dlouhé lano s uzly. Nebylo to velké zavazadlo, protože žebřík byl jen devadesát metrů dlouhý.
A konečně zásoby. Balík nebyl velký, ale dostačující. Věděl jsem, že v něm je masový výtažek a suchary na šest měsíců. Jedinou tekutinu tvořila jalovcová kořalka. Vodu jsme nebrali vůbec. Měli jsme však polní láhve a strýc počítal s tím, že je naplní v pramenech. Mé připomínky k hodnotě, teplotě, a dokonce k nedostatku spodní vody byly marné.
Abych dovršil úplný seznam našich cestovních potřeb, uvádím ještě přenosnou lékárničku a v ní tupé nůžky, dlahy na zlomeniny, svazek režného plátna, obvazy, náplasti, jehlu na pouštění žílou. Prostě měli jsme s sebou všechny děsivé pomůcky. Taky řadu lahviček s dextrinem, s balzámem, s tekutým octanem hlinitým, s éterem, s octem a se čpavkem, tedy všechny málo povzbudivé léky. A konečně nezbytné látky pro Ruhmkorffovy přístroje.
Strýc nezapomněl ani na zásobu tabáku, střelného prachu a troudu, ani na kožený pás, který nosil kolem boků a měl v něm dostatečné množství zlatých, stříbrných i papírových peněz. Brali jsme i šest párů pevných bot nepropustně napuštěných dehtem.
„Takto oblečeni, obuti a vybaveni musíme se rozhodně dostat velmi daleko," prohlašoval strýc.
Celý den 14. června jsme věnovali uspořádávání nejrůznějších věcí. Večer jsme povečeřeli u barona Trampea ve společnosti reykjavíckého starosty a doktora Hyaltalina, známého místního lékaře. Pan Fridriksson mezi pozvanými nebyl. Později jsem se dověděl, že se nepohodl s guvernérem v nějaké administrativní záležitosti a nestýká se s ním.
Neměl jsem tedy možnost porozumět jedinému slovu, pronesenému při této polooficiální večeři. Jen vím, že po celou tu dobu hovořil strýc.
Nazítří 15. června jsme přípravy dokončili. Náš hostitel udělal strýci velkou radost, když mu odevzdal mapu Islandu, nesrovnatelně přesnější, než byla mapa Hendersonova. Tohle byla mapa Olafa Nikolase Olsena v měřítku 1:480 000, vydaná Literární islandskou společností na základě geodetických prací Scheela Frisaka a topografických zjištění Bjorna Gumlaugsonna. Pro mineraloga to byla pomůcka nesmírně cenná.
Poslední večer uplynul v důvěrném hovoru s panem Fridrikssonem, k němuž jsem pocítil velkou náklonnost. Po rozhovoru následoval spánek, u mne velmi neklidný.
V pět hodin ráno mě probudilo ržání čtyř koní, kteří dupali pod mým oknem. Hans tam už dokončoval nakládání našich zavazadel, přičemž se takřka ani nepohnul. Přesto však pracoval s neobyčejnou obratností. Můj strýc nadělal víc rámusu než práce. Nezdálo se však, že by si byl vůdce jeho doporučování všímal.
V šest hodin bylo všechno hotovo. Pan Fridriksson nám sevřel ruce. Strýc mu co nejsrdečněji poděkoval za blahovolné pohostinství. Já ze sebe vypravil upřímné pozdravy ve své nejlepší latině. Pak jsme vsedli do sedel a pan Fridriksson nám na rozloučenou ocitoval verše, které jako by Vergilius složil přímo na nás, na cestovatele nejisté si svou cestou:
Et quacumque viam dederit fortuna, sequamur .

CESTA DO GARDÄRU

Vyjeli jsme za podmračného, ale stálého počasí. Nemuseli jsme se bát ani únavného horka, ani velkých lijavců. Bylo to pravé počasí pro turisty.
Radost z jízdy na koni neznámou krajinou mi ulehčila počátek našeho dobrodružství. Pocítil jsem plně štěstí cestovatele, složené z touhy po poznání a z volnosti. Začínal jsem se s celou tou záležitostí smiřovat.
Co mi ostatně hrozí? pomyslil jsem si. Cestovat nejzajímavějším krajem! Vystoupit na nesmírně zajímavou horu! V nejhorším případě sestoupit na dno vyhaslého kráteru! Je přece jasné, že Saknussemm neudělal nic jiného. A existence chodby, vedoucí do středu Země je čirá fantazie, čirá nemožnost. Udělejme tedy to, co je na celé výpravě dobré, a nesmlouvejme!
Když jsem byl u konce těchto úvah, opouštěli jsme již Reykjavík.
Hans kráčel vpředu rychlým, pravidelným a vytrvalým krokem. Oba koně s našimi zavazadly na hřbetech šli za ním. Nemusili jsme je vůbec řídit. Pak jsem jel já se strýcem. Rozhodně jsme se na malých, ale silných koních nevyjímali špatně.

Island patří mezi velké evropské ostrovy. Má 103 000 km2 a přes 140 000 obyvatel. Zeměpisci jej rozdělili na čtyři části. My právě projížděli napříč částí, která se jmenuje Jihozápadní oblast, islandsky Sudvestr Fjordungr.
Hans po výjezdu z Reykjavíku zamířil ihned k mořskému břehu. Projížděli jsme chudými pastvisky, která se marně snažila o zelenou barvu. Vítězila na nich barva žlutá. Rozryté vrcholky trachytových pahorků se ztrácely na obzoru ve východní mlze. Chvílemi zajiskřila na svazích vzdálených hor sněhová pole, odrážející rozptýlené světlo. Několik odvážně čnějících štítů pronikalo šedými mraky a vyčnívalo nad pohyblivou clonou par jako skaliska rozsetá po nebi. Místy se hřebeny pustých skal svažovaly k moři a vnikaly do pastvisk. Naši koně si ostatně pudově vybírali vhodná místa, takže nikde nezpomalovali krok. Strýc si ani nemohl dopřát radosti z pobízení zvířat hlasem nebo bičem. Koně mu nedali možnost k projevům netrpělivosti. Nemohl jsem se ubránit smíchu, když jsem se díval, jak sedí na svém koníku. Dlouhýma nohama se dotýkal země, takže se podobal šestinohému kentaurovi.
„Výtečné zvíře! Výtečné zvíře!“ opakoval. „Uvidíš, Axele, že islandského koně nepředčí v inteligenci žádné jiné zvíře. Sníh, bouře, neschůdné cesty, skály, ledovce – nic ho nezastaví. Je odvážný, opatrný, jistý. Neudělá chybný krok, ničeho si nevšimne. Octne-li se mu v cestě řeka nebo fjord, a to se tady stane, uvidíš, že se vrhne do vody jako obojživelník a dostane se ihned na druhý břeh. Nepopohánějme ho však, nechme ho jednat a uděláme vzájemnou pomocí lehce deset mil denně.“
„My snad ano,“ řekl jsem, „ale co vůdce?“
„Ach, to mě vůbec netrápí. Tito lidé chodí a ani nevědí jak. A ten náš se pohybuje tak málo, že se nemůže unavit. Já mu ostatně podle potřeby půjčím svého koně. Za chvíli stejně dostanu křeče a budu se musit trochu projít. Rukám je dobře, ale o nohy musím pečovat.“
Přesto jsme však postupovali rychle. Kraj tu už byl téměř pustý. Jen tu a tam stála osamělá farma, takzvaný boër, vybudovaný ze dřeva, z hlíny a z kusů lávy. Vypadal jako žebrák u cesty. Sešlé chatrče jako by volaly po smilování chodců, takže jim člověk div nenabízel almužnu. V tomto kraji nebyly vůbec žádné cesty ani stezky a šlépěje řídkých chodců mizely rychle pod sporou trávou.
A přesto tento kraj, pár kroků od hlavního města, patří mezi obydlené a obdělávané části Islandu. Jak asi vypadají kraje pustší než tato poušť? Během jízdy půl míle dlouhé jsme nezahlédli jediného rolníka na prahu své chatrče, jediného divokého pastevce, pasoucího stádo méně divoké než on sám. Zahlédli jsme jen několik krav a beranů ponechaných bez dozoru. Jak asi vypadají kraje rozryté a rozbrázděné vulkanickou činností zrozené za sopečných výbuchů a za podzemních otřesů půdy?
Bylo nám souzeno poznat je později. Ale po prohlídce Olsenovy mapy jsem viděl, že cestou podle křivolakého pobřeží se jim vyhneme. Nejsilnější sopečné projevy se skutečně soustřeďují ve vnitrozemí ostrova. Tam se táhnou vodorovné vrstvy nakupených skal, nazývané ve skandinávských jazycích „trapps“. Jsou to vrstvy trachytu, čedičové a tufové vyvřeliny i všechny ostatní složky sopečných hmot, proudy lávy a roztaveného porfyru. Dodávají krajině až nadpřirozeně úděsný ráz. Dovedl jsem si už představit podívanou, která na nás čeká na poloostrově Sneffelsu, kde všechny tyto hmoty sopečného původu vytvářejí strašný chaos.
Za dvě hodiny po opuštění Reykjavíku jsme přijeli do osady Gufunes, s hlavním kostelem, nazývaným Aoalkirkja. Nebylo tam nic pozoruhodného. Jen několik domů. Stěží tolik, aby to stačilo na německou vesničku.
Hans se tam na půlhodinku zastavil. Rozdělil nám skromnou přesnídávku, odpověděl několika ano a ne na strýcovy dotazy o další cestě a na otázku, kde chce strávit noc, odpověděl:
„V Gardäru.“
Podíval jsem se na mapu, abych zjistil, co to ten Gardär je. Našel jsem osadu tohoto jména na pobřeží Hvalfjördu, čtyři míle od Reykjavíku. Ukázal jsem ji strýci.
„Jenom čtyři míle!“ řekl. „Čtyři míle z dvaadvaceti! To je pěkná procházka!“
Chtěl o tom pohovořit s vůdcem, ale ten mu neodpověděl, postavil se před koně a vydal se zas na cestu.
Po třech hodinách jízdy bezbarvou trávou pastvin jsme musili objet Kollafjörd obloukem mnohem kratším a schůdnějším, než byla cesta přes záliv. Brzy jsme vjeli do „pingstaoeru“, do místa veřejných soudů, nazvaného Ejulberg, kde na věži by bylo právě odbíjelo poledne, kdyby ovšem islandské kostely byly tak bohaté, aby mohly mít hodiny. Podobají se tím svým farníkům, kteří taky nemají hodiny a docela se bez nich obejdou.
Tam si naši koně odpočinuli. Pak se pustili po úzkém pruhu pobřeží mezi pásem pahorků a mořem a dovezli nás bez zastávky až do Brantaru a o míli dál do Saurboëru s přidruženým kostelem, stojícím na jižním pobřeží Hvalfjördu.
Byly čtyři hodiny odpoledne, ujeli jsme čtyři míle.
Fjord byl v těchto místech široký nejmíň půl míle. Vlny tam s hlukem narážely na ostrá skaliska. Záliv se široce rozvíral mezi dvěma skalními stěnami se strmými svahy, vysokými tři tisíce stop a pozoruhodnými svými hnědými vrstvami, které oddělovaly pruhy narůžovělého tufu. Přes inteligenci našich koní bych si byl pranic nesliboval od cesty přes mořské rameno na zádech jakéhokoli čtvernožce.
„I když jsou inteligentní,“ řekl jsem, „neodvážili by se takového přechodu. Chci být rozhodně rozumnější než oni.“
Strýc nechtěl ani slyšet. Zamířil přímo k pobřeží. Jeho kůň však přičichl k první vlně a zastavil se. Přesto chtěl strýc provést svou a nutil ho vpřed. Zvíře potřáslo hlavou a znovu couvlo. Následovaly nadávky a rány bičem, ale kůň počal vyhazovat a snažil se jezdce shodit. Nakonec koník poklesl v kolenou, podklouzl pod profesorovýma nohama a nechal ho stát na dvou pobřežních kamenech, kde vypadal jako rhodský kolos.
„Ach ty prokletá bestie!“ zvolal jezdec, náhle změněný v pěšáka a pokořený jako opěšalý jezdecký důstojník.
„Fárja!“ řekl mu vůdce a ťukl ho do ramene.
„Cože, přívoz?“
„Der,“ odpověděl Hans a ukázal na převozní pramici.
„No tohle!“ zvolal jsem. „Tady je přívoz?“

„Proč se to neřeklo? Nuže, vpřed!“
„Tidvatten,“ pokračoval vůdce.
„Co říká?“
„Říká příliv,“ odpověděl strýc, překládaje mi dánské slovo.
„Opravdu. Musíme čekat na příliv?“
„Forbida?“ ptal se strýc.
„Ja,“ odpověděl Hans.
Strýc dupl zlostně nohou, zatímco koně zamířili k pramici.
Chápal jsem dobře nutnost počkat na určitý stav přílivu k plavbě přes fjord. A sice na chvíli, kdy moře při vrcholícím přílivu je nejtišší. Pak je proud od moře i k moři téměř neznatelný a pramice nemůže být stržena ani do hloubi zálivu, ani do oceánu.
Příhodná chvíle nastala až v šest hodin večer. Strýc, já, vůdce a čtyři koně s nákladem zaujali místa na ploché a dost vratké pramici. Byl jsem zvyklý na labské parní přívozy, a tak jsem převozníkova vesla pokládal za mechanizaci velmi břídilskou. K plavbě přes fjord jsme potřebovali celou hodinu. Ale i tato cesta konečně bez zvláštních příhod skončila. Za půl hodiny jsme už byli v Gardäru.
DO STAPI
Měla už být noc, ale na pětašedesáté rovnoběžce nesmí v polárních krajinách denní světlo v této době nikoho překvapit. Na Islandu v červnu a v červenci slunce nezapadá.
Teplota nicméně poklesla. Bylo mi zima a především jsem měl hlad. Blahořečili jsme stavení, které se pohostinsky otevřelo, aby nás přijalo.
Byl to jen rolnický dům, ale pohostinností to byl královský palác. Hospodář nám při příchodu podal ruku a zcela neobřadně nás vyzval, abychom šli za ním.
Říkám za ním, protože jít s ním nebylo možné. Do domu vedla dlouhá, úzká a temná chodba. Stavení bylo zbudováno z hrubě přitesaných klád. Z chodby se vcházelo do jednotlivých místností. Byly celkem čtyři: kuchyně, světnice s tkalcovským stavem, takzvaná badstofa, rodinná ložnice a nejlepší ze všech coby hostinský pokoj. Poněvadž však stavitel domu nepočítal při stavbě s postavou profesora Liddenbrocka, narazil strýc třikrát nebo čtyřikrát hlavou do stropních trámů.
Zavedli nás do našeho pokoje, velké místnosti s podlahou z udusané hlíny, osvětlené jediným oknem, jehož rám byl potažen málo průsvitnou beraní kůží. Lůžka byla ze suchého sena v rámech z červeně natřeného dřeva, zdobeného islandskými příslovími. Ani jsem takové pohodlí nečekal. Bylo mi jen trochu nevolno ze zápachu sušených ryb, nakládaného masa a kyselého mléka.
Když jsme odložili svou cestovní výstroj, ozval se hlas našeho hostitele, zvoucí nás do kuchyně. Byla to i za největších mrazů jediná místnost, kde se topilo.
Strýc si pospíšil s přijetím přátelské nabídky. Šel jsem za ním.
Kuchyňský krb měl starodávný tvar. Uprostřed místnosti stál místo plotny prostý kámen. Ve střeše byla díra, kterou unikal kouř. Kuchyně sloužila zároveň jako jídelna.
Při našem vstupu nás hostitel pozdravil, jako by nás byl ještě neviděl, slovem „saellvertu“, což znamená „buďte zdráví“. A přistoupil k nám, aby nás políbil na tvář.
Jeho žena pronesla po něm stejná slova a provedla stejný obřad. Oba manželé si pak položili pravou ruku na srdce a hluboce se uklonili.
Musím hned říci, že Islanďanka byla matkou devatenácti dětí, velkých i malých, motajících se v oblacích kouře, který plnil z krbu celou místnost. Každou chvíli vystoupila z dýmu jiná, plavá a trochu melancholická tvář. Vypadalo to jako průvod špatně umytých andělů.
Uvítali jsme se s tou drobotinou velmi vlídně a za chvíli jsme měli tři nebo čtyři z chlapců na ramenou, stejný počet na kolenou a zbytek se nám pletl mezi nohama. Ti, kteří už uměli mluvit, opakovali „saellvertu“ ve všech představitelných tóninách. A ti, kteří ještě nemluvili, křičeli aspoň, jak uměli.
Tento koncert byl přerušen oznámením večeře. V té chvíli se taky vrátil lovec, který byl dohlédnout na nakrmení koní, to jest pustil je hospodárně na pastvu. Ubohá zvířata se měla spokojit okusováním sporé trávy a málo výživných chaluh mezi skalisky. A nazítří měla pokračovat v práci dnešního dne.
„Saellvertu,“ řekl Hans při vstupu.
A pak klidně, automaticky, aniž by jeden polibek odlišil od druhého, políbil hostitele, hostitelku i jejich devatenáct dětí.
Po skončeném obřadu si nás všech čtyřiadvacet sedlo ke stolu, doslova jeden na druhého: ti nejšťastnější měli na klíně jen dvě děti.
Při polévce nastalo v tomto malém světě ticho. Vlády nabyla přirozená mlčenlivost, vlastní dokonce i islandským uličníkům. Hostitel nám nalil docela chutnou polévku a pak nám dal obrovské porce sušených ryb, plovoucích ve dvacetiletém kyselém másle, které je opravdu lepší než máslo čerstvé, aspoň podle islandských gastronomických představ. K tomu jsme měli „skyr“, totiž jakési sedlé mléko, suchary a šťávu z jalovcových bobulí. Popíjeli jsme syrovátku s vodou, které se zde říká „blanda“. Nemohu posoudit, zda byla tato prostá strava dobrá nebo ne. Měl jsem hlad a do posledního sousta jsem vyjedl i pohankovou kaši, podanou jako zákusek.
Po večeři děti zmizely. Dospělí si sedli ke krbu, v němž hořela rašelina, vřes, kravský trus a suché rybí kosti. Po tomto „zahřátí“ se jednotlivé skupiny rozešly do svých místností. Hostitelka se podle místního zvyku nabídla, že nám stáhne boty a ponožky. Po našem nejzdvořilejším odmítnutí však už nenaléhala. A já jsem se mohl uložit na své lůžko ze sena.
Nazítří v pět hodin ráno jsme se s islandskými venkovany rozloučili. Strýc je jen s velkou námahou přiměl k přijetí patřičné odměny a Hans dal znamení k odjezdu.

Sto kroků za Gardärem se počal vzhled kraje měnit. Bažinatá půda jízdu velmi ztěžovala. Vpravo od nás se donekonečna táhla řada hor jako obrovský pás přirozených hradeb. Častokrát jsme se musili brodit přes potoky, aniž jsme naštěstí promáčeli svá zavazadla.
Kraj se stále výrazněji měnil v pustinu. Občas se nám však přece zdálo, že se v dálce mihl lidský stín. Když nás zákruty cesty přivedly k jednomu z těchto stínů, pocítil jsem náhle prudký odpor při pohledu na zduřelou hlavu s lesklou kůží bez vlasů a na tělo plné odporných vředů, které prozrazovaly díry v ubohých cárech.
Nešťastné stvoření však nepřišlo s nataženou dlaní k nám. Dalo se naopak na útěk, ale ne tak rychle, aby je Hans nestačil pozdravit obvyklým „saellvertu“.
„Spetelsk,“ řekl pak.
„Malomocný,“ opakoval strýc.
Již pouhé slovo ve mně vzbudilo odpor. Strašný výskyt lepry je však na Islandu běžný. Malomocenství tam však není nakažlivé, nýbrž dědičné. Proto je těmto nešťastníkům sňatek zakázán.
Strašný zjev nemohl přirozeně nijak zjasnit naši cestu, která se stávala stále smutnější. Pod našima nohama zmizely i poslední trsy trávy. Nerostl zde jediný strom kromě několika skupin zakrslých bříz, podobných spíš křoviskům. Nebylo zde jediné zvíře kromě několika koní, kteří tu bloudili chmurnými pláněmi. Občas se v šedých oblacích objevil sokol, prchající plným letem k jižním končinám. Podlehl jsem melancholii divokého kraje a vracel se ve vzpomínkách do vlasti.
Brzy jsme musili překročit několik bezvýznamných fjordů a pak skutečný záliv. Odliv nám jej umožnil přejít bez čekání a dorazit k samotě Alftanesu, ležící míli odtud.
Když jsme se přebrodili přes dvě řeky bohaté na pstruhy a štiky a nazývané Alfa a Heta, musili jsme přenocovat v opuštěném stavení, jako stvořeném pro návštěvy všech skřítků skandinávské mytologie. Přinejmenším si je zvolil za sídlo duch mrazu a po celou noc tam prováděl své rejdy.

Ani příštího dne nedošlo k žádné zvláštní příhodě. Stále táž bažinatá krajina, jednotvárná a smutná. Večer jsme měli za sebou polovinu celé cesty. Spali jsme na „statku“ Krosolbtu.
Dne 19. června se po osmihodinovém pochodu objevila pod našima nohama lávová půda. Tomuto druhu terénu tu říkají „hraun“. Na povrchu rozbrázděná láva vypadala jako tlusté kabely, někde natažené, jinde do sebe stočené. Obrovský lávový proud sestupoval ze sousedních hor, ze sopek dnes už vyhaslých, jejichž trosky však svědčily o bývalé síle. Tu a tam vystupovaly ještě páry z horkých pramenů. Neměli jsme ovšem čas prozkoumat všechny tyto jevy. Musili jsme jet dál. Brzy se pod nohama našich koní objevily zas bažiny s četnými jezírky. Mířili jsme teď na západ. Objeli jsme velkou zátoku Faxa a před námi ve vzdálenosti pěti mil se objevil dvojitý vrchol Sneffelsu.
Koně šli dobře. Obtížný terén je nezastavil. Já jsem však už byl velmi unaven. Strýc zůstával stejně vytrvalý jako prvního dne. Nemohl jsem se ubránit obdivu, stejně jako jsem obdivoval lovce, který naši výpravu pokládal za pouhou procházku.
V sobotu 20. června v šest hodin večer jsme dojeli do Büdiru. Je to vesnice na břehu moře, kde lovec požádal o smluvenou odměnu. Strýc se s ním vyrovnal. Pohostinství nám nabídla Hansova rodina, vlastně jeho strýcové a vlastní bratranci. Přijali nás dobře. Nechtěl jsem sice zneužívat jejich pohostinství, ale velmi ochotně bych si byl u nich odpočinul. Ale strýc, jako by odpočinek nepotřeboval, byl jiného mínění. A tak jsme musili ráno vsednout zas na naše výtečná zvířata.
Půda už prozrazovala blízkost hory. Její žulový podklad vystupoval místy na povrch jako kořeny starého dubu. Objeli jsme celé obrovské úpatí sopky. Strýc ji nespouštěl z očí. Mával rukama, jako by ji vyzýval a říkal jí: Tebe, obře, zkrotím! Konečně po čtyřiadvacetihodinové cestě se koně sami zastavili přede dveřmi fary ve Stapi.
NOCLEH NA FAŘE
Stapi je vesnice o třiceti chýších, postavených na lávě a zalévaných slunečním světlem odraženým od sopky. Táhne se při konci malého fjordu sevřeného skálami nejpodivnějšího vzhledu.
Je známo, že čedič je hnědá hornina vyvřelého původu. Vyskytuje se v pravidelných tvarech velmi překvapivě uspořádaných. Příroda v jeho případě využívá geometrie a pracuje téměř lidským způsobem, jako by přitom používala úhelnice, kompasu a olovnice. Všude jinde vytváří umělecká díla z obrovských mas vyvržených bez jakéhokoli řádu, jen naznačené kužely a nedokonalé jehlany s bizarním seskupením linií. Tady však, jako by chtěla ukázat vzor pravidelnosti a předejít architekty prvních lidských ras, vytvořila přísný řád, který nepřekonala ani babylónská nádhera, ani řecké divy.
Častokrát jsem slýchal o Cestě obrů v Irsku a o Fingalově jeskyni na Hebridách, ale dosud nikdy se před mýma očima nerozevřel výhled na čedičové stavby.
Až ve Stapi se mi tento zjev představil v celé své kráse.
Stěny fjordu stejně jako celé pobřeží poloostrova se skládaly ze svislých, deset metrů vysokých čedičových sloupů. Tyto přímé a tvarově čisté podpěry nesou vodorovné římsy, jejichž přečnívající části vytvářejí nad mořem jakousi poloklenbu. V určitých místech pod tímto přirozeným přístřeškem překvapují náš zrak gotická okna podivuhodných tvarů, jimiž vnikají zpěněné vlny ze širého moře. Několik čedičových sloupů, které vyrval běsnící oceán, leží na zemi jako trosky antického chrámu, trosky věčně mladé, přes něž přešla celá staletí, aniž je narušila.
To byla poslední etapa naší pouti po zemi. Hans nás sem dovedl velmi prozíravě a mne trochu uklidnilo pomyšlení, že s námi má jít ještě dál.
Když jsme přišli ke dveřím farářova domu, prosté nízké chýše, o nic pěknější a pohodlnější než všechny ostatní, spatřili jsme muže, který právě s kladivem v ruce a s koženou zástěrou kolem pasu okovával koně.
„Saellvertu,“ řekl mu Hans.
„God day,“ odpověděl kovář dokonalou dánštinou.

„Kyrkoherde," řekl Hans a obrátil se ke strýci.
„Farář," opakoval strýc. „Opravdu se zdá, Axele, že ten chlapík je farář."
Náš vůdce zatím zasvětil kováře do situace. Ten přestal pracovat a vydal ze sebe jakýsi výkřik, kterým se koňaři zřejmě dorozumívají s koni. Hned poté vyšla z chýše velká babizna. Neměla-li metr osmdesát, mnoho jí do té výšky nescházelo.
Obával jsem se, že přišla přivítat cestující islandským polibkem. Ale nestalo se tak. A do chýše nás pozvala velmi nepřívětivě.
Pokoj pro hosty byl patrně nejhorší z celé fary: úzký, špinavý a nezdravý. Ale musili jsme se s ním spokojit. Farář zřejmě neznal starou pohostinnost. To mu bylo cizí. Ještě před sklonkem dne jsem poznal, že máme co dělat s kovářem, s rybářem, s lovcem, s tesařem a nejméně se služebníkem božím. Byl ovšem všední den, to je pravda. Snad se v neděli vzchopí.
Nechci říkat nic špatného o těch ubohých knězích, kteří jsou velmi chudí. Od dánské vlády dostávají směšně malý plat a ze své farnosti desátky, což dělá asi šedesát marek. Aby se tedy uživili, musí nezbytně pracovat. Ovšem rybařením, lovem a kovářstvím získají nakonec chování, způsoby a mravy lovců, rybářů a jiných tvrdě pracujících lidí. Téhož večera jsem taky zjistil, že náš hostitel mezi své ctnosti nepočítal ani střídmost.
Strýc rychle pochopil, s kým má tu čest. Místo dobrého a počestného vzdělance našel hrubého těžkopádného venkovana. Rozhodl se proto vyrazit co nejdříve na svou velkou výpravu a toto málo pohostinné místo opustit. Neohlížel se na únavu a umínil si strávit několik dní v horách.
Odjezd ze Stapi jsme začali chystat hned nazítří. Hans najal tři Islanďany, kteří měli nahradit koně při dopravě zavazadel. Jakmile však sestoupíme na dno kráteru, domorodci se budou musit vrátit a nechat nás o samotě.
Při této příležitosti řekl strýc lovci, že má v úmyslu prozkoumat sopku až k hranicím možností.
Hans se spokojil jen s přikývnutím. Neviděl žádný rozdíl mezi cestou tam nebo jinam, mezi proniknutím do nitra svého ostrova nebo cestováním po něm. Já sám jsem byl až dosud rozrušen cestovními příhodami a pozapomněl jsem na budoucnost, ale teď se mě začalo zmocňovat vzrušení. Co tam budeme dělat? A chtít profesoru Liddenbrockovi vzdorovat? To jsem měl udělat už v Hamburku, a ne na úpatí Sneffelsu!
Především jedna myšlenka mi vrtala hlavou. Myšlenka děsivá, schopná zničit i nervy silnější, než byly moje. Říkal jsem si: Máme vylézt na Sneffels. Dobrá! Navštívíme jeho kráter. Budiž. Udělali to i jiní a nezahynuli. Ale to není vše. Je-li tam nějaká cesta vedoucí do zemského nitra, mluvil-li ten nešťastný Saknussemm pravdu, zahyneme v podzemních chodbách sopky. Nic taky nedokazuje, že Sneffels je sopka vyhaslá. Kdo nám zaručí, že se nechystá k výbuchu? Z toho, že tato nestvůra od roku 1229 spí, nevyplývá ještě, že se nemůže probudit. A probudí-li se, co se stane s námi? Bylo hrozné o tom jen přemýšlet a já o tom přemýšlel. Nemohl jsem spát, aby se mi nezdálo o sopečném výbuchu. A hrát roli sopečné strusky se mi zdálo kruté.
Nakonec jsem to nemohl vydržet. Rozhodl jsem se říci vše co nejobratněji strýci a přesvědčit ho, že ten podnik j e neuskutečnitelný.
Vyhledal jsem ho. Svěřil jsem se mu se svými obavami a ustoupil jsem, čekaje, že jako obvykle vybuchne.
„Taky jsem na to myslil," řekl mi prostě.
Co ta slova znamenala? Ozval se snad v něm hlas rozumu? To by bylo příliš krásné, než aby to mohlo být skutečné.
Po chvíli mlčení strýc pokračoval:
„Pomyslil jsem na to. Od našeho příjezdu do Stapi jsem se zabýval právě onou vážnou otázkou, kterou jsi mi právě položil, protože nesmíme jednat neopatrně."
Po tomto ujištění jsem zůstal bez síly k odpovědi stát.
„Pochybuješ o mých slovech?" zeptal se strýc. „Nuže, pojď se mnou!"
Mechanicky jsem uposlechl. Po odchodu z fary zamířil strýc po přímé cestě průrvou v čedičové stěně k moři. Brzy jsme se octli v holém kraji, dá-li se tak nazvat nesmírné seskupení sopečných vyvřelin. Země vypadala jako rozrytá deštěm obrovských čedičových, žulových a pyroxenových balvanů.
Tu a tam jsem viděl stoupat k nebi páry. Tyto bílé obláčky, nazývané islandsky ‚reykir", vystupují z teplých pramenů a svou prudkostí svědčí o sopečné činnosti půdy. To zřejmě ospravedlňovalo mé obavy. Ale ihned jsem poklesl na mysli, když mi strýc řekl:
„Vidíš ty páry, Axele? Nuže, ty jen dokazují, že se sopečných hrůz bát nemusíme."
„No tohle!" zvolal jsem.
„Dobře si zapamatuj," pokračoval strýc, „že před sopečným výbuchem vyvěrání par zesiluje a při výbuchu zcela ustává, protože podzemní plyny už nemají potřebný tlak a místo puklinami v půdě razí si cestu kráterem. Jestliže jsou nyní tyto páry v obvyklém stavu, jestliže jejich tlak nestoupá a jestliže kromě toho vítr a déšť nejsou vystřídány těžkým vzduchem a klidem, můžeš tvrdit, že k žádnému výbuchu nedojde."
„Ale…
„Dost! Když promluví věda, nezbývá než mlčet!"
Vrátil jsem se schlíple na faru. Strýc mě vědeckými důkazy utloukl. A přesto jsem měl ještě jednu naději. Až přijdeme na dno kráteru, nenajdeme jistě chodbu, kterou bychom mohli sestoupit hlouběji, navzdory všem Saknussemmům na světě.
Příští noc mě jako můra tížil sen o tom, že jsem uprostřed kráteru v zemských hlubinách a že vzlétám ke hvězdám jako sopečný balvan.
Nazítří, 23. června, očekával nás Hans se svými druhy obtíženými potravinami, nástroji a přístroji. Dvě okované hole, dvě pušky a dvě krabice s náboji byly nechány strýci a mně. Hans přidal z opatrnosti k našim zavazadlům ještě měch s vodou, která s obsahem našich polních lahví zajišťovala nám pití na osm dní.

Bylo devět hodin ráno. Farář a jeho dlouhá fúrie čekali přede dveřmi. Zřejmě chtěli dát svým hostům sbohem. Rozloučení se však nečekaně změnilo v odporné účtování, v němž nám započetli i nezdravý vzduch na faře. Podařený párek se choval jako švýcarští hostinští a dal si výborně zaplatit své předražené pohostinství.
Strýc bez smlouvání zaplatil. Člověk, který odchází do středu Země, nehledí přece na nějaký ten rixdal.
Po zaplacení dal Hans znamení k odchodu. Za několik minut jsme Stapi opustili.
VÝSTUP NA SNEFFELS
Sneffels je vysoký pět tisíc stop. Svými dvěma vrcholy zakončuje trachytové pásmo, které se odděluje od horského systému ostrova. Z našeho východiska jsme však nemohli vidět jeho dva štíty, rýsující se na pozadí šedého nebe. Zahlédl jsem jen velkou, nakloněnou sněhovou čapku na čele obra.
Kráčeli jsme za sebou s lovcem v čele. Ten stoupal úzkou stezkou, na níž by dvě osoby vedle sebe neprošly. Hovor se tím stal téměř nemožným.
Za čedičovou stěnou u fjordu Stapi se napřed táhla zelená vláknitá rašelina jako zbytek staré vegetace poloostrovních bažin. Množství tohoto dosud nevyužitého paliva by stačilo k topení všemu islandskému obyvatelstvu na celé století. Rozsáhlé rašeliniště bylo podle hloubky dna některých roklí až dvacet metrů vysoké a skládalo se z vrstev zuhelnatělých rostlinných zbytků, proložených vrstvami pemzového tufu.
Jako pravý synovec profesora Liddenbrocka jsem navzdory svému vzrušení se zájmem pozoroval mineralogické zvláštnosti, vystavené v tomto obrovském přírodovědném kabinetě. Zároveň jsem si tím osvěžoval v paměti celé geologické dějiny Islandu.
Tento zajímavý ostrov se zajisté vynořil z vod v době poměrně nedávné. Možná že se nepozorovatelným pohybem dosud zvedá. Je-li tomu tak, nutno jeho původ přiřknout působení podzemního ohně. V tom případě jsou však všechny teorie Humphry Davyho, Saknussemmův dokument a předpoklady mého strýce k ničemu. Tato domněnka mě přiměla k pečlivému studiu utváření půdy. Brzy jsem zjistil sled všech jevů, které řídily utváření ostrova.
Island nemá vůbec vrstvy usazenin. Skládá se pouze ze sopečných tufů. To znamená, zeje vytvořen nakupením kamenů a skal porézní struktury. Před objevením sopek to byl rudný masív, zvolna vyzvedávaný nad hladinu tlakem vnitřních sil. Podzemní ohně dosud nepronikly na povrch.
Ale později na jihozápadě a na severozápadě ostrova vznikly příčné široké trhliny, kterými se zvolna rozlévala trachytová hmota. Tento jev neprošel bez prudkých změn. Výtok byl obrovský a roztavené hmoty vyvěrající z hlubin země se klidně rozlévaly v širokých pokryvech nebo do pahorků. V této době se objevily živce, syenity a porfyry. Díky těmto rozlivům se rozměry ostrova pozoruhodně zvětšily a tím i jeho odolnost. Je pochopitelné, co pružných tekutých hmot se muselo shromáždit v jeho nitru, když už nemohly po ztvrdnutí trachytové kůry nikudy ven. Tak přišla chvíle, kdy mechanický tlak plynů prorazil těžkou kůru a vytvořil v ní vysoké komíny. Tam nadzvedly sopky zemskou kůru a vytvořily si prudce krátery až ke svým vrcholkům.
Pochody vzniku vyvřelin byly vystřídány projevy sopečnými. Novými krátery unikala napřed čedičová hmota, jejíž nejtypičtější vzory nám ukazovala planina, kudy jsme právě šli. Kráčeli jsme po těžkých, tmavě šedých skálách, které ochlazením vykrystalizovaly v šestiboké hranoly. V dálce jsme viděli množství plochých kuželů, i ty byly kdysi ohnivými krátery.
Po vyčerpání žulových erupcí a po vyhasnutí vedlejších kráterů počala zesílená sopka vyvrhovat lávu a proudy popele a strusky, jejichž dlouhé svazky roztroušené po svazích vypadaly jako silné prstence.
Tak šly za sebou jevy, které Island vytvořily. Vše to způsobil vnitřní oheň. Bylo by proto šílenství předpokládat, že vnitřní hmoty nejsou stále ve žhavě tekutém stavu. A největší šílenství je chtít tady dosáhnout nitra Země.
Tím jsem se cestou na Sneffels uklidnil co do východiska naší výpravy.
Cesta byla stále obtížnější. Půda stoupala. Vyčnívající kameny byly vyviklány, musili jsme jít co nejopatrněji, abychom zabránili nebezpečným pádům.
Hans postupoval klidně jako po nejrovnější půdě. Častokrát zmizel za velkým skalním blokem a my ho na čas ztratili z očí. V těch chvílích mu vycházel z úst ostrý hvizd, kterým nám naznačoval cestu. Častokrát se taky zastavoval, sebral několik skalních úlomků a skládal z nich značky určené pro zpáteční cestu. Byla to v podstatě správná opatrnost, ale budoucí události z ní udělaly věc zcela zbytečnou.
Tři únavné hodiny pochodu nás přivedly k úpatí hory. Tam dal Hans znamení k zastávce. Rozdělili jsme si skromnou snídani. Strýc polykal dvojitá sousta, aby byl dřív hotov. Přestávka k jídlu byla i přestávkou k odpočinku. Musili, jsme se podřídit dobrému zdání vůdce, který dal až za hodinu znamení k další cestě. Tři Islanďané, stejně mlčenliví jako jejich přítel lovec, nepronesli ani slovo a jedli velmi střídmě.
Nyní jsme počali stoupat po svazích Sneffelsu. Jeho zasněžený vrcholek se mi zdál velmi blízko. Byl to důsledek optického klamu, v horách zcela obvyklého. Přece jen nás čekaly ještě hodiny pochodu. A především jaká únava! Kameny, které nespojoval žádný hlinitý tmel a žádné rostlinstvo, vyvracely se nám pod nohama a řítily se dolů na planinu rychlostí laviny.
Na některých místech tvořily svahy hory s obzorem úhel nejméně šestatřicet stupňů. Bylo nemožné tudy stoupat. Tyto kamenité strmé stezky jsme musili s obtížemi obcházet. Pomáhali jsme si navzájem svými holemi.
Musím říci, že strýc se držel pokud možno při mně. Neztrácel mě z očí a jeho ruce mi často poskytly pevnou oporu. On sám měl vrozený smysl pro rovnováhu. Nikdy nikde nezakolísal. Islanďané navzdory svému nákladu stoupali s obratností horalů.
Při pohledu na vrchol Sneffelsu se mi zdálo nemožným dojít až nahoru, nezmění-li se sklon svahu. Naštěstí po hodině strašné námahy a vypětí sil se před námi objevilo velké sněžné pole, táhnoucí se sedlem sopky. To nám usnadnilo výstup jako schodiště. Bylo vytvořeno jedním z proudů kamenů, vyhozených erupcí sopky a nazývaných islandsky „stíná“. Kdyby bylo tento proud nezastavilo uspořádání svahu, byl by se zřítil do moře a vytvořil tam nové ostrovy.

Tak, jak tu zůstal, velmi nám posloužil. Sklon svahu se sice zvětšil, ale schody z balvanů nám umožnily snadnější výstup. Dokonce tak rychlý, že když jsem se na jednom místě opozdil, zatímco moji společníci vystupovali dál, spatřil jsem je za chvíli vzdáleností až mikroskopicky zmenšené.
V sedm hodin večer jsme překonali dva tisíce stupňů tohoto schodiště a dosáhli výběžku hory, jakéhosi spočinku. O ten se opíral vlastní kužel kráteru.
Moře leželo v hloubce téměř tří tisíc dvou set stop. Překročili jsme už hranici věčného sněhu, na Islandu mnohem nižší následkem trvale vlhkého počasí. Byl velký mráz a prudký vítr. Cesta mě úplně vyčerpala. Profesor si dobře všiml, že mi nohy vypovídají službu, a přes svou nedočkavost se rozhodl zastavit. Dal znamení lovci, který zavrtěl hlavou se slovy: „Ofvanför.“
„Zdá se, že musíme jít ještě výš,“ řekl strýc. Pak se ptal Hanse na důvod jeho odpovědi.
„Mistour,“ odpověděl vůdce.
„Ja, mistour,“ opakoval jeden z Islanďanů poděšeným tónem.
„Co znamená to slovo?“ ptal jsem se znepokojeně.
„Pohleď!“ řekl strýc.
Podíval jsem se na planinu. Tam se zvedl obrovský sloup zvětralé pemzy, písku a prachu, otáčející se jako smršť. Vichr jej hnal ke svahům Sneffelsu, kde jsme byli zavěšeni. Ta neprůhledná clona, zvedající se před sluncem, vrhala na horu stín. Kdyby se smršť sklonila, vtáhla by nás nezbytně do svého víru. Tento jev, vznikající často při větru od ledovců, jmenuje se v islandštině mistour.
„Hastigt, hastigt,“ zvolal náš vůdce.
Aniž jsem znal dánsky, pochopil jsem, že máme jít co nejrychleji za Hansem. Ten počal obcházet kužel kráteru, ale trochu šikmo, aby si ulehčil chůzi. Smršť brzy udeřila do hory, která se pod nárazem zachvěla. Kameny stržené do víru padaly jako při dešti nebo při sopečném výbuchu. My jsme byli naštěstí na opačné straně hory, chráněni před každým nebezpečím. Nebýt vůdcovy opatrnosti, byli bychom rozerváni, rozdrceni na prach a vrženi daleko odtud jako odštěpek nějakého neznámého povětroně.
Hans však nepokládal za opatrné strávit noc na svahu kužele. Pokračovali jsme proto v klikatém výstupu. Zbývajících pět set stop jsme zdolali k páté hodině. Obcházením, křižováním a výhybkami jsme ztratili nejméně tři míle. Už jsem nemohl dál. Umíral jsem zimou a hladem. Poněkud zřídlý vzduch nestačil už nárokům našich plic.
Konečně v jedenáct hodin večer jsme došli za úplné tmy na vrchol Sneffelsu. Dříve než jsem se skryl uvnitř kráteru, mohl jsem ještě pozorovat půlnoční slunce na nejnižším bodě jeho dráhy. Vysílalo své bledé paprsky na ostrov, spící pod mýma nohama.
NA DNĚ KRÁTERU
Rychle jsme zhltli večeři a naše malá skupina se usadila, jak mohla nejlépe. Noc byla zlá, přístřeší nedostatečné, situace ve výši pěti tisíc stop nad mořem velmi žalostná. A přesto jsem po celou noc docela klidně spal. Byla to nejklidnější noc za celou tu dlouhou dobu. Ani se mi nic nezdálo.
Nazítří nás napůl zmrzlé probudil chladný vzduch a paprsky krásného slunce. Opustil jsem své žulové lůžko a šel jsem se potěšit nádhernou podívanou, která se mi otvírala před očima.
Stál jsem na vrcholu jednoho ze dvou štítů Sneffelsu, na štítu jižním. Měl jsem odtud rozhled po větší části ostrova. Optický klam velkých výšek mi vyzdvihl všechny břehy, zatímco vnitrozemí vypadalo jako propadlé. Jako by se pode mnou rozvíjela jedna z Helbesmerových plastických map. Viděl jsem hluboká údolí, křížící se všemi směry, propasti vyhloubené jako studny, jezera změněná v rybníčky a řeky zmenšené na velikost potůčků. Vpravo se táhly nesčetné ledovce a množství štítů, z nichž některé měly na vrcholu chochol z lehkých par. Dlouhé vlny těchto hor se sněžným pokryvem vypadaly jako zpěněné a vyvolávaly ve mně představu rozbouřeného moře. Obrátil-li jsem se k západu, viděl jsem oceán šířící se do vznešené rozlohy jako pokračování vzdutých hor.
Jen těžko jsem rozpoznal, kde končí země a začínají vody. Oddal jsem se kouzlu, do jakého nás uvádějí vysoké hory. Tentokrát však bez závrati, protože jsem si na nádhernou podívanou už zvykl. Můj zrak se ztápěl v průhledných svazcích slunečních paprsků. Zapomněl jsem, kdo jsem i kde jsem a vžil jsem se do života skřítků a vil, pohádkových bytostí skandinávské mytologie. Opíjel jsem se rozkoší z výšek, zapomínaje na propast, do které se řízením osudu vnořím. Ale příchod profesora a Hanse mě vrátil do skutečnosti. Vystoupili za mnou na vrchol štítu.
Strýc se obrátil k západu a ukázal na lehký obláček, na mlhavý náznak země, která se zdvihla nad čárou vod.
„Grónsko,“ řekl.
„Grónsko?“ zvolal jsem.
„Ano. Jsme od něho vzdáleni jen pětatřicet mil. Za oblevy se odtamtud dostávají lední medvědi na krách až k Islandu. Ale na tom nezáleží. Jsme na vrcholu Sneffelsu. Vidíš ty dva štíty? Jeden je na jihu, druhý na severu. Hans ti řekne, jak říkají Islanďané tomu, na němž teď stojíme.“
Po dotazu lovec odpověděl: „Scartaris.“
Strýc se na mne vítězně podíval.
„Do kráteru!“ řekl.
Kráter Sneffelsu vypadal jako obrácený kužel, jehož základna mohla mít půl míle v průměru. Jeho hloubku jsme odhadovali asi na dva tisíce stop. Představte si, jak taková nádrž vypadá, naplní-li se ohněm a blesky. Dno této nálevky nemohlo mít v obvodu víc než pět set stop. Celkem pozvolné svahy umožňovaly snadný sestup až do spodní části. Srovnával jsem kráter bezděčně s nálevkovitým ústím starých pušek a toto srovnání mě vyděsilo.
Sestoupit do ústí pušky, pomyslel jsem si, když je možná nabitá a může při nejmenším nárazu spustit? To je šílenství! Nemohl jsem však ucouvnout. Hans se s lhostejnou tváří postavil do čela naší skupiny. Beze slova jsem ho následoval.

Aby si sestup usnadnil, postupoval Hans do nitra kužele protáhlými elipsami. Musili jsme přecházet sopečné skály, z nichž některé se uvolňovaly ze svých lůžek a řítily se rachotivě na dno propasti. Jejich pád vyvolával opakované ozvěny neobyčejné síly.
V některých místech kužele byly vnitřní ledovce. Hans tam postupoval neobyčejně opatrně, zkoumaje půdu svou okovanou holí, aby zjistil možné trhliny. Na mnoha podezřelých místech jsme se musili svázat dlouhým lanem, aby byl každý z nás při nečekaném klopýtnutí zadržen svými druhy. Vzájemná pomoc byla nutnou opatrností, ale nebezpečí nevylučovala.
Přesto navzdory všem obtížím sestupu po svazích, které vůdce neznal, uběhla cesta bez nehod. Jen jeden Islanďan upustil balík lan, který se nejkratší cestou zřítil do propasti.
V poledne jsme dorazili k cíli. Zdvihl jsem hlavu a spatřil horní ústí kráteru. Rámovalo pozoruhodně malý, ale dokonale kulatý kus oblohy. Jen na jednom místě přečníval štít Scartarisu, rozplývající se v nekonečnu.
Na dně kráteru se otvíraly tři chodby, jimiž v časech sopečné činnosti Sneffelsu vycházela z podzemních ohnivých hnízd láva a páry. Každá z chodeb měla asi třicet metrů v průměru. Jejich otvory nám teď zely pod nohama. Neměl jsem odvahu nahlédnout dovnitř. Profesor Liddenbrock však rychle prozkoumal jejich uspořádání. Byl celý bez dechu. Pobíhal od jedné chodby k druhé, mával rukama a vyrážel nesrozumitelná slova. Hans a jeho společníci seděli na kusu lávy a pozorovali ho. Zřejmě ho pokládali za blázna.
Náhle strýc vykřikl. Myslil jsem, že uklouzl a spadl do jedné z tří propastí. Ne. Viděl jsem, že stojí se zdviženýma rukama uprostřed kráteru, rozkročen před žulovou skálou, jako stvořenou pro podstavec Platónovy sochy. Zaujal postoj největšího překvapení. Po jeho údivu však brzy následoval výkřik nezměrné radosti:
„Axele, Axele! Rychle! Rychle!“
Rozběhl jsem se tam. Hans a Islanďané se ani nehnuli.
„Podívej se!“ řekl mi profesor.
Se stejným údivem, i když ne se stejnou radostí, četl jsem na západní stěně skály tisíckrát prokleté jméno, napsané runovým, dobou už napůl porušeným písmem:

„Arne Saknussemm!“ volal strýc. „Ještě budeš pochybovat?“
Neodpověděl jsem a vrátil se zničeně ke svému lávovému kamenu. Skutečnost mě zdrtila.
Nevím, jak dlouho jsem zůstal pohroužen do svých myšlenek. Vím všehovšudy jen to, že když jsem zdvihl hlavu, spatřil jsem před sebou pouze strýce a Hanse.
Islanďané se už s námi rozloučili a nyní vystupovali po vnitřních stěnách kráteru, aby se vrátili do Stapi.
Hans docela klidně spal při úpatí skalní stěny na lávovém proudu, na němž si upravil narychlo lůžko. Strýc obcházel dno kráteru jako divá zvěř v lapací jámě. Neměl jsem ani chuť, ani sílu vstát. Vzal jsem si příklad z vůdce a upadl jsem v bolestné strnuti. Zdálo se mi v něm, že slyším jakýsi hluk a cítím záchvěvy v bocích hory.
Tak uplynula má první noc na dně kráteru.
Nazítří se šedé, zatažené a těžké nebe snížilo až nad vrchol kužele. Spíš než podle setmění v kráteru poznal jsem to podle zlosti, která přepadla mého strýce.
Pochopil jsem příčiny a do srdce mi vnikl poslední zbytek naděje. Proč?
Ze tří chodeb otvírajících se pod našima nohama prošel Saknussemm jen jedinou. Podle sdělení islandské-ho učence měli jsme ji poznat z oné zvláštnosti, o níž mluvil kryptogram. V posledních dnech června měl se jejího ústí dotknout stín Scartarisu.
A špičatý štít hory jsme skutečně mohli pokládat za ručičku obrovských slunečních hodin, jejíž stín nám měl v udaný den ukázat cestu do středu Země.
Nebude-li však svítit slunce, nebude ani žádný stín! A ručička nic neukáže! Bylo 25. června. Zůstane-li slunce ještě pět dní skryto, budeme muset odložit průzkum na příští rok.
Nechci popisovat bezmocný vztek profesora Liddenbrocka. Den uplynul a na dno kráteru se neprodloužil žádný stín. Hans neopustil své místo. A musilo mu být přece divné, na co čekáme. Bylo-li mu vůbec něco divné! Strýc mi neřekl ani slovo. Hleděl neustále k nebi, ztrácejícímu se v šedé mlze.
Dne 26. června se nic nezměnilo. Po celý den padal déšť se sněhem. Hans postavil z kusů lávy jakousi chýši. Já jsem se trochu bavil pozorováním tisíců dočasných vodopádů na svazích kužele, jejichž ohlušující činnost každý kámen ještě zesiloval. Strýc nebyl k uklidnění. Bylo by to však rozzuřilo i nejtrpělivějšího člověka, protože to bylo opravdu ztroskotání před přístavem.
Nebe však k velkým žalům neustále připojuje i velké radosti a profesoru Liddenbrockovi schovávalo zadostiučinění, které se vyrovnalo jeho zklamání.
Nazítří bylo ještě zataženo, ale v neděli 28. června, tři dny před koncem měsíce, nastala nová čtvrt luny a dostavila se i změna počasí. Slunce vniklo světelným proudem do kráteru. Každý výstupek, každá skála, každý kámen, každý výčnělek byl zasažen jeho blahodárným světlem a vrhl ihned svůj stín na zem. Především Scartaris vytvořil výrazný stín, který se neznatelně posouval podle pohybu zářivého slunce.
Strýc postupoval s ním.
V poledne, kdy byl nejkratší, dotkl se lehce kraje prostřední chodby.
„Tady je to!“ zvolal profesor. „Tady je to! Tudy se jde ke středu Země!“ dodal dánsky. Podíval jsem se na Hanse.
„Forüt!“ řekl klidně vůdce.
„Vpřed!“ opakoval strýc.
Byla jedna hodina a třináct minut odpoledne.
POČÁTEK CESTY DO STŘEDU ZEMĚ

Opravdová cesta začala. Až dosud jsme – byť s námahou – zmohli všechny obtíže. Ty se však teď budou pod našima nohama přímo rojit.
Já jsem se doposud nepodíval do nezměřitelné jámy, kam jsme se měli vnořit. Teď ta chvíle přišla. Ještě jsem se mohl rozhodnout. Buď se výpravy zúčastnit, nebo ten pokus odmítnout. Styděl jsem se však couvnout v přítomnosti lovce. Hans přijal dobrodružství zcela klidně, s naprostou lhostejností a s úplným nezájmem o všechna nebezpečí. Zarděl jsem se při pouhém pomyšlení, že bych byl méně statečný než on. Připravil jsem si sice dlouhou řadu námitek, ale před vůdcem jsem mlčel. Jedna z mých vzpomínek zalétla ke Gretě. Ale to jsem už vstoupil do prostřední chodby.
Řekl jsem, že měla asi třicet metrů v průměru, to jest asi sto metrů v obvodu. Naklonil jsem se nad ni z vyčnívajícího skaliska a pohlédl jsem dolů. Vlasy se mi zježily. Zmocnila se mě hrůza z prázdnoty. Cítil jsem, jak se mi posouvá těžiště, a hlava se mi zatočila strašnou závratí. Nic nepůsobí tak důrazně jako přitažlivá síla propasti. Málem bych tam byl spadl. Zadržela mě silná ruka. Byl to Hans. Lekcí v přemáhání závratí na kodaňské věži nebylo zřejmě dost.
Když jsem se odvážil podívat se znova do chodby, zpozoroval jsem její utváření. Téměř strmé stěny byly plné výčnělků, které musily sestup usnadnit. I když tu však byly schody, nebylo tu žádné zábradlí. Za oporu by nám sice postačilo lano připevněné u vchodu, ale jak je potom odvázat, když sestoupíme dolů?

Aby tuto nesnáz překonal, použil strýc docela jednoduchého prostředku. Rozvinul lano na palec silné a dlouhé sto dvacet metrů. Odvinul napřed polovinu a pak je obtočil kolem vystupujícího lávového balvanu. Druhou polovinu hodil do jámy. Tak mohl každý z nás sestupovat, svíraje v rukou obě poloviny lana, aby se nemohlo posunovat. Po sestupu o šedesát metrů bude snadné jeden konec pustit a druhým lano stáhnout dolů. A tento postup se může donekonečna opakovat.
„Teď se podívejme na zavazadla!“ řekl strýc, když skončil s přípravami. „Rozdělíme si je na tři části a každý z nás si vezme svůj díl na záda. Mám na mysli především křehké věci.“
Nás do této skupiny předmětů zřejmě nepočítal.
„Hansi,“ pokračoval, „ty si naložíš nástroje a část potravin. Ty, Axele, druhou třetinu potravin a zbraně. Já vezmu zbytek potravin a jemné přístroje.“
„A co oděvy a ta kopice lan a žebříků, které nám mají sloužit při sestupu?“ ptal jsem se.
„Sestoupí samy,“
„Jak to?“ zvolal jsem udiveně.
„Uvidíš.“
Strýc rád a bez váhání používal velkorysých prostředků. Na jeho příkaz udělal Hans z nekřehkých věcí velký balík, pevně jej převázal a hodil prostě do hlubiny.
Zaslechl jsem zvučný svist rozráženého vzduchu. Strýc se naklonil nad propast a sledoval spokojeným okem pád svého zavazadla. Vztyčil se, až když je ztratil z dohledu.
„Dobrá,“ řekl, „a teď my!“
Ptám se všech upřímných lidí, zda bylo možné uposlechnout toho rozkazu bez zachvění!
Profesor si naložil na záda balík přístrojů, Hans vzal své nástroje a já zbraně. Počali jsme sestupovat tak, že první šel Hans, za ním strýc a pak já. Sestup začal v naprostém tichu, rušeném jen pádem skalních úlomků, které se zřítily do propasti.
Já jsem se nechal takřka vést. Jednou rukou jsem křečovitě svíral dvojité lano a druhou jsem se opíral o okovanou hůl. Ovládala mě jediná myšlenka. Bál jsem se, abych neztratil oporu. Lano mi připadalo příliš slabé, než aby uneslo váhu tří osob. Používal jsem ho tedy co nejméně a předváděl jsem pravé zázraky rovnováhy na lávových výčnělcích, po kterých jsem tápal rukama i nohama.
Když se některý z kluzkých schodů pod Hansovýma nohama zakymácel, říkal vůdce klidně:
„Gif akt!“
„Pozor!“ opakoval strýc.
Po půlhodině jsme se octli na plošince pevně zapuštěné ve stěně chodby.
Hans zatáhl za jeden konec lana. Druhý vylétl do výše. Když přejel přes horní skalisko, spadl dolů a strhl pravý déšť kamení a lávy, lépe řečeno nebezpečné krupobití.
Naklonil jsem se přes naši úzkou plošinu a zjistil jsem, že na dno propasti není dosud vidět.
Opakovali jsme práci s lanem a za půl hodiny jsme sestoupili o dalších šedesát metrů.
Nevím, zda by se i nejzanícenější geolog odvážil při takovém sestupu studovat utváření půdy kolem sebe. Já se o to aspoň vůbec nestaral. Nezajímalo mě, jde-li tu o útvar pliocénní, miocénní, eocénní, jurský, permský nebo karbonský, devonský, silurský nebo prahorní. Ale profesor bezpochyby vše zkoumal a uvědomoval si to, protože při jedné přestávce mi řekl:
„Čím dál jdeme, tím více nabývám důvěry. Uspořádání těchto sopečných vrstev plně potvrzuje Davyho teorii. Jsme uprostřed prahorních vrstev, v nichž došlo k chemickým reakcím rozžhavených kovů ve styku s vodou a se vzduchem. Zcela odmítám teorii o žhavém nitru Země. Ostatně to sami uvidíme.“
Stále stejné závěry. Je pochopitelné, že mě nebavilo přít se. Strýc chápal mé mlčení jako souhlas, a tak jsme pokračovali v sestupu.
Ani koncem třetí hodiny jsem ještě nedohlédl na dno chodby. Když jsem zdvihl hlavu, viděl jsem její značně zmenšený vchod. Lehce skloněné stěny se sbíhaly. Nastávala zvolna tma.
My jsme však postupovali dál. Zdálo se mi, že kameny uvolněné ze stěn řítí se dolů s odezvou mnohem temnější a že dopadají na dno propasti o trochu dřív.
Protože jsem si přesně pamatoval naše manévry lanem, mohl jsem stejně přesně vypočítat dosaženou hloubku i

uplynulý čas.
Opakovali jsme ten manévr čtrnáctkrát a pokaždé trval půl hodiny. Znamenalo to sedm hodin a čtrnáctkrát čtvrt hodiny odpočinku, to jest tři a půl hodiny. Celkem deset a půl hodiny. Vydali jsme se na cestu v jednu hodinu; muselo tedy být teď jedenáct hodin. A čtrnáct manévrů s lanem šedesát metrů dlouhým dávalo dosaženou hloubku asi osmi set čtyřiceti metrů.
V této chvíli zazněl Hansův hlas:
„Halt!“
Zastavil jsem se právě v okamžiku, kdy bych byl už kopl strýce do hlavy.
„Jsme na místě,“ řekl strýc.
„Kde?“ ptal jsem se, když jsem sklouzl až k němu.
„Na dně svislé šachty.“
„A dál už nevede?“
„Ano. Šikmo vpravo vidím jakousi chodbu. Uvidíme zítra. Teď se napřed navečeříme a pak vyspíme.“
Tma nebyla ještě úplná. Otevřeli jsme vak s potravinami, najedli jsme se a uložili se co nejlépe na lůžka z kamení a z lávových úlomků.
Když jsem si lehl na záda a otevřel oči, spatřil jsem na konci šachty dlouhé tisíc metrů lesklý bod.
Byla to nějaká hvězda, zbavená všeho jiskření. Odhadoval jsem, že to je beta hvězda ze souhvězdí Malého vozu.
Pak jsem usnul těžkým spánkem.
DALŠÍ SESTUP
V osm hodin ráno nás probudil paprsek denního světla. Tisíce lávových plošek na stěnách jej cestou odráželo a rozptylovalo v déšť jisker. Byl to svit tak silný, že jsem v něm mohl rozeznávat okolní předměty.
„Nu, Axeli, co tomu říkáš?“ zeptal se strýc a zamnul si ruce. „Strávil jsi někdy v našem domě na Královské třídě klidnější noc? Žádný hluk vozů, žádný křik prodavačů, žádné klení lodníků!“
„Snad je na dně této chodby opravdu ticho, ale v něm je něco opravdu děsivého.“
„Jdi!“ zvolal strýc. „Jestliže se bojíš už teď, co budeš dělat později? Až dosud jsme nevnikli do nitra Země ani o palec.“
„Co tím myslíte?“
„Myslím, že jsme zatím dosáhli jen úrovně ostrovní půdy. Ta dlouhá svislá šachta, končící v kráteru Sneffelsu, sahá sotva k výši vodní hladiny. „
„Jste si tím jist?“
„Samozřejmě. Podívej se na tlakoměr a uvidíš!“
Opravdu. Rtuť, která za našeho sestupu trochu vystoupila, zastavila se na výšce šesti set třiceti šesti milimetrů.
„Tak vidíš,“ pokračoval strýc. „Máme tu tlak pouze jedné atmosféry. Nesmíme váhat a musíme nahradit tento barometr manometrem.“
Barometr teď byl opravdu zbytečný, protože tlak vzduchu tu byl větší než tlak přepočtený na mořskou hladinu.
„Nemáte však obavy, že stále stoupající tlak bude velmi obtížný?“ ptal jsem se.
„Ne. Sestupujeme pomalu a naše plíce si zvykají na dýchání hustšího vzduchu. Když vzduchoplavci stoupají vzhůru, vzduch jim nakonec chybí. My ho však budeme mít až moc. Ale to je lepší. Neztrácejme čas! Kdepak je asi balík, který nás do nitra hory předešel?“
Připomněl jsem si, že jsme ho včera večer hledali marně. Strýc se ptal Hanse, který se svýma loveckýma očima pozorně rozhlédl a řekl:
„Der huppe.“
„Nahoře.“
Opravdu. Balík se zachytil na skalním výstupku, asi třicet metrů nad našimi hlavami. Čilý Islanďan se tam ihned vydrápal jako kočka a balík za několik minut spadl k nám.
„Teď posnídáme,“ řekl strýc. „Ale posnídáme jako lidé, kteří mají před sebou dlouhou cestu.“
Suchary a sušené maso jsme zavlažili několika doušky vody s jalovcovou kořalkou.
Po snídani vytáhl strýc z kapsy zápisník určený k vědeckým poznámkám. Prohlédl si postupně všechny přístroje a zapsal si tyto údaje:
Pondělí 29. června
Chronometr: 8 hod. 27 min. ráno
Barometr: 637 mm
Teploměr: 6° C
Směr: Východojihovýchod
Poslední údaj získal v temné chodbě s pomocí busoly. A nyní, Axele, se opravdu vnoříme do zemského nitra!“ zvolal pak nadšeně. „Tohle je přesně chvíle, ve které naše cesta začíná.“
Po těchto slovech vzal strýc do ruky Ruhmkorffův přístroj, jenž měl kolem krku. Druhou rukou zapojil proud do spirály v lampě. Tmou chodby proniklo jasné světlo.
Hans nesl druhý přístroj a taky jej zapojil. Toto důmyslné využití elektřiny by nám umožnilo jít dlouho za umělého dne i nejhořlavějším plynem.
„Na cestu!“ zvolal strýc.
Každý z nás vzal svůj balík. Hans dostal na starost postrkování balíku lan a oděvů. Já jsem vstoupil do chodby jako třetí.
Ve chvíli, kdy jsem vstupoval do temného prostoru, zdvihl jsem hlavu a podíval jsem se naposled do ústí obrovského dalekohledu na islandské nebe, které jsem už nikdy neměl spatřit.

Láva si za posledního výbuchu roku 1229 prorazila cestu tímto tunelem. Opatřila jeho vnitřek hustým a jiskřivým povlakem. Elektrické světlo tam odrazem zmnohonásobovalo svůj jas.
Největší obtíž nám způsobovala snaha neklouzat příliš rychle po svahu s pětačtyřicetistupňovým sklonem. Naštěstí vymletá a vyčnívající místa nám sloužila jako schody, takže jsme po nich mohli jen sestupovat a zavazadla spouštět na dlouhých lanech.
To, co nám pod nohama sloužilo jako schody, vystupovalo ze stěn jako krápníky. Porézní láva vytvářela místy malé oblé puchýře a odkrývala matné krystaly křemene, zavěšené pod stropem jako lustry, které se při našem příchodu rozsvěcovaly. Zdálo se, že jeskynní duchové osvětlují svůj palác na uvítanou hostům.
„To je nádherné!“ vykřikoval jsem bezděčně. „To je podívaná, strýčku! Vidíte ty obdivuhodné odstíny lávy, přecházející postupně od hnědočervené až k jiskřivě žluté? A co ty krystaly, které vypadají jako světelné koule?“
„Ach, přišels tomu na chuť, Axele?“ odpověděl strýc. „Je to nádherné, co, chlapče? Doufám však, že toho uvidíš ještě víc. Teď pojďme!“
Mohl spíš říci „klouzejme“, protože jsme sjížděli bez námahy po skloněném svahu. Díval jsem se často na kompas, který ukazoval s neměnnou stálostí jihovýchodní směr. Tento lávový proud se nevychyloval ani do jedné, ani do druhé strany. Vedl nás neústupně přímým směrem.
Teplo však nijak znatelně nestoupalo. To jen potvrzovalo Davyho teorii. Mnohokrát jsem se s údivem díval na teploměr. Dvě hodiny po začátku cesty neukazoval ani deset stupňů. Znamenalo to přírůstek pouhých čtyř stupňů. To mě opravňovalo k domněnce, že sestupujeme spíš vodorovně než svisle. Nebylo však nic snadnějšího než zjistit přesnou hloubku. Profesor pečlivě měřil úhly stranových i svislých odchylek cesty, ale zjištěné výsledky si nechával pro sebe.
K osmé hodině večerní dal znamení k oddechu. Hans se ihned zastavil. Lampy jsme zavěsili na lávový výstupek. Byli jsme v jakési jeskyni, kde nebyl žádný nedostatek vzduchu. Naopak. Závany větru pronikaly až k nám. Co je způsobilo? Jakému vzdušnému proudění jsme měli přiřknout jejich vznik? To byla otázka, kterou jsem se teď nesnažil rozřešit. Hlad a únava mi bránily v jakémkoli uvažování. Sedmihodinový neustálý sestup nelze provést bez značného vysílení. Byl jsem vyčerpán. Jaká rozkoš, slyšet slovo oddech!
Hans rozložil trochu jídla na lávový balvan. Všichni jsme jedli s chutí. Jedna věc mě však znepokojovala. Naše zásoby vody byly už z poloviny vyčerpány. Strýc počítal, že je doplníme u podzemních pramenů, ale ty tu až dosud nikde nebyly. Nemohl jsem si odpustit, abych ho na to neupozornil.
„A tebe nedostatek pramenů překvapuje?“ řekl.
„Jistě. A dokonce i znepokojuje. Máme vody už jenom na pět dní.“
„Buď klidný, Axele. Ručím ti za to, že vodu najdeme, a dokonce víc, než nám bude milé.“
„A kdy?“
„Až projdeme touhle lávovou pokrývkou. Jak by mohla proniknout těmito stěnami?“
„Ale co když se lávový pokryv protáhne do velkých hloubek? Zdá se mi, že jsme se ve svislém směru ještě daleko nedostali.“
„Z čeho tak soudíš?“
„Kdybychom vnikli hluboko do nitra zemské kůry, musila by tu být větší teplota.“
„Podle tvého způsobu uvažování,“ řekl strýc. „A kolik teploměr ukazuje?“
„Sotva patnáct stupňů, což znamená zvýšení od začátku cesty jen o deset stupňů.“
„A co z toho?“
„Mám svůj závěr. Podle nejpřesnějších pozorování stoupá teplota uvnitř zeměkoule na každých sto stop o jeden stupeň. Některé místní podmínky mohou ovšem tento jev pozměnit. Tak v Jakutsku na Sibiři bylo zjištěno stoupnutí o jeden stupeň už na šestatřicet stop. Jistě to závisí na tepelné vodivosti skal. Dodal bych ještě, že v sousedství vyhaslých sopek a v rule bylo naměřeno stoupnutí o jeden stupeň na každých sto pětadvacet stop. Držme se posledního, pro nás nejpříznivějšího zjištění a počítejme!“.
„Jen počítej, chlapče!“
„Nic snadnějšího,“ řekl jsem a počal jsem psát čísla do svého zápisníku. „Devětkrát sto pětadvacet stop je tisíc sto pětadvacet stop hloubky.“
„Docela správně.“
„Nuže…“
„Nuže, podle mých pozorování jsme dosáhli hloubky deseti tisíc stop pod hladinou moře.“
Je to možné?“
‚Ano. Jinak už čísla nejsou čísla.“
Profesorův výpočet byl přesný. Překonali jsme o šest tisíc stop největší hloubku dosaženou člověkem v tyrolských dolech u Kitzbühelu a v Příbrami v Čechách.
Ale teplota, která tu měla dosáhnout jedenaosmdesáti stupňů, byla sotva patnáct stupňů. To byl důvod ke zvláštnímu zamyšlení.
HROZÍ NÁM NEDOSTATEK VODY
Nazítří, dne 30. června, jsme pokračovali od šesti hodin v sestupu.
Šli jsme stále stejnou lávovou galerií jako přirozenou chodbou mírného sklonu, jaké ve starých domech nahrazují dosud schodiště. Tak tomu bylo až do dvanácti hodin sedmnácti minut, přesně do chvíle, kdy jsme došli Hanse, který se právě zastavil.
„Ach,“ zvolal strýc, „došli jsme na konec chodby.“
Rozhlédl jsem se. Byli jsme uprostřed prostranství, z něhož vycházely dvě cesty, obě temné a úzké. Kterou z nich se

máme pustit? To byla nesnadná otázka.
Strýc však nechtěl přede mnou a před vůdcem váhat. Ukázal na východní tunel, a tak jsme do něho všichni tři vkročili. Ostatně každé váhání před dvojí cestou by se bylo prodloužilo donekonečna, protože volbu jedné nebo druhé cesty nepomáhalo nám určit žádné znamení. Bylo nutné svěřit se naprosté náhodě.
Svah nové chodby byl sotva znatelný a její úseky velmi nestejné, častokrát se před námi objevovaly řady oblouků jako žebroví gotické katedrály. Středověcí umělci by tady byli mohli studovat všechny tvary této kostelní architektury, která má jako hlavní znak lomený oblouk. O půl míle dál jsme krčili hlavy pod sníženými oblouky slohu románského. Mohutné pilíře tam vrůstaly do skalního masívu v klenbovém převisu.
Na jiných místech ustupovalo toto uspořádání nízkým základům, podobným bobřím stavbám, kde jsme museli proklouzávat a šplhat úzkými chodbičkami.
Teplota se držela na snesitelné výši. Bezděčně jsem myslel na její stav v době, kdy Sneffelsem chrlená láva se hrnula touto cestou, dnes tak klidnou. Představoval jsem si, jak se dravý proud tříští v záhybech chodby a jak se v tomto úzkém prostoru hromadí přehřáté páry.
Doufám, že tu starou sopku nenapadne pokračovat v odložených rozmarech, pomyslel jsem si.
Se svými úvahami jsem se ovšem strýci Liddenbrockovi nesvěřil. Nebyl by je pochopil. Jeho jedinou myšlenkou byla cesta vpřed. Šel, klopýtal i klouzal s přesvědčením, že přes to vše je lepší všechno obdivovat.
V šest hodin večer po nepříliš namáhavé cestě jsme pronikli o dvě míle k jihu, ale sotva o čtvrt míle do hloubky.
Strýc dal znamení k odpočinku. Bez dlouhých řečí jsme se najedli a bez přílišného přemýšlení usnuli.
Naše přípravy k přenocování byly velmi prosté. Jedinou naší spací potřebou byla přikrývka, do níž jsme se zabalili. Nemuseli jsme se bát ani zimy, ani nepříjemné návštěvy. Cestovatelé, kteří proniknou do afrických pouští nebo do nitra novosvětských pralesů, musí v hodinách spánku postupně hlídat. Tady však byla naprostá samota a dokonalé bezpečí. Nemusili jsme se bát ničeho nebezpečného; ani divochů, ani šelem.
Ráno jsme se probudili svěží a odpočatí. Pokračovali jsme v cestě. Stejně jako včera jsme sledovali lávový proud. Složení půdy, kterou proud procházel, nebylo však možné určit. Místo aby náš tunel pronikal do zemského nitra, držel se stále ve vodorovném směru. Dokonce se mi zdálo, že trochu stoupá k zemskému povrchu. Toto uspořádání bylo k desáté hodině už tak zřejmé, že jsem musel jít pomaleji.
„Tak co je, Axele?“ ptal se netrpělivě profesor.
„Už nemohu,“ odpověděl jsem.
„Cože? Po tříhodinové procházce tak snadnou cestou?“
„Neříkám, že nesnadnou, ale určitě únavnou.“
„Jak to, když jsme jen sestupovali?“
„A vystupovali, dovolíte-li.“
„Vystupovali?“ řekl strýc a pokrčil rameny.
„Určitě. Už půl hodiny se sklon mění a půjde-li to tak dál, octneme se určitě zas na Islandu.“
Profesor zavrtěl hlavou jako někdo, kdo se nechce dát přesvědčit. Pokoušel jsem se pokračovat v hovoru. Neodpověděl mi však a dal znamení k odchodu. Viděl jsem, že jeho mlčení je projevem velmi špatné nálady.
Přesto jsem se chopil odvážně svého zavazadla a sledoval jsem rychle Hanse, který strýce předešel. Nechtěl jsem zůstávat příliš pozadu. Staral jsem se hlavně o to, abych neztrácel své společníky z dohledu. Chvěl jsem se při představě, že bych v hlubinách tohoto bludiště zabloudil.
Stoupající cesta byla stále obtížnější. Utěšovalo mě však, že se blížíme k zemskému povrchu. To byla má naděje. A každý krok ji ve mně utužoval.
V poledne se vzhled stěn naší chodby změnil. Poznal jsem to podle slabšího odrazu elektrického světla od stěn. Lávový povlak ustoupil holé skále. Masív se skládal ze šikmých vrstev, uspořádaných někde až kolmo. Octli jsme se uprostřed přechodné doby silurského útvaru.
„To je jasné,“ zvolal jsem. „Vodní usazeniny vytvořily v druhohorách tyto břidlice, vápence a pískovce. Obracíme se zády k žulovému masívu. Podobáme se lidem z Hamburku, kteří se vydávají do Lübecku po cestě do Hannoveru.“

Měl jsem si své úvahy nechat pro sebe. Ale mé geologické zanícení zvítězilo nad opatrností. Strýc Liddenbrock můj výrok zaslechl.
„Co to povídáš?“ ptal se.
„Hleďte,“ odpověděl jsem a ukázal jsem na sled různých pískovců i vápenců a na první příznaky břidlicových vrstev.
„Nu a co je?“
„Dostali jsme se do období, v němž se objevily první rostliny a první živočichové.“
„Myslíš?“
„Jen se podívejte, pozorujte a zkoumejte!“
Přinutil jsem profesora, že si posvítil na stěny chodby lampou. Cekal jsem od něho nějaké vyjádření. Ani ho to nenapadlo. Šel bez jediného slova dál.
Pochopil mě nebo ne? Nechtěl si snad ze strýcovské i vědecké ješitnosti přiznat, že omylem zvolil nepravý tunel? Nebude trvat na prozkoumání této chodby až do konce? Bylo jasné, že jsme opustili lávový proud a že tato cesta nemůže vést do ohnivého nitra Sneffelsu.
A přesto mi napadlo, zda nepřikládám změně terénu příliš velkou důležitost. Nezmýlil jsem se spíš já? Procházíme skutečně skalními vrstvami nad žulovým masívem?
Mám-li pravdu, pomyslil jsem si, musím tu najít zbytky nějakých dávných rostlin.
Neudělal jsem ani sto kroků, když se před mýma očima objevily nepopiratelné důkazy. A muselo se to stát, protože v

silurském útvaru žilo v mořích přes patnáct set živočišných a rostlinných druhů. Mé nohy, zvyklé dosud na tvrdou lávovou půdu, narazily náhle na prach rostlinných zbytků a lastur. Na stěnách jsem spatřil zřetelné otisky chaluh a plavuní. I profesor Liddenbrock to musel poznat. Myslím však, že raději zavřel oči a pokračoval v cestě.
Byla v tom bezmezná umíněnost. Nevydržel jsem to už. Sebral jsem několik dokonale zachovalých lastur, které patřily živočichu velmi podobnému dnešním svinkám. Dostihl jsem strýce a řekl jsem mu:
„Hleďte!“
„Nu-a?“ odpověděl mi klidně.
„Je to krunýř korýše z vyhynulého rodu trilobitů. Nic jiného.“
„Ale nevyvozujete z toho…“
„To, co z toho vyvozuješ ty? Zajisté. Opravdu. Opustili jsme žulové vrstvy a lávovou cestu. Je možné, že jsem se zmýlil. Ale o svém omylu budu přesvědčen teprve tehdy, až dosáhneme konce této chodby.“
„Jednáte zcela správně, strýčku, a já bych s vámi plně souhlasil, kdybychom se nemusili bát stále rostoucího nebezpečí.“
„Jakého?“
„Nedostatku vody.“
„Nuže, Axele, odměříme si přesné denní dávky.“
UHELNÉ SLOJE
Bylo opravdu nutné vodu dávkovat. Naše zásoby nám mohly vydržet nejvýš tři dny. To jsem zjistil večer při večeři. A nejmrzutější vyhlídkou byla naše malá naděje na objev nějakého pramene v terénu z prvohor.
Po celý další den rozvíjela před námi chodba svá nekonečná loubí. Kráčeli jsme téměř beze slova. Hansova mlčenlivost nás nakazila.
Cesta nestoupala, aspoň ne nějak znatelně. Místy se mi dokonce zdálo, že klesá. Ale tato snaha, ostatně nevýrazná, nemohla profesora uklidnit, protože složení vrstev se neměnilo, naopak ještě ustálilo.
Břidlice, vápence a staré červené pískovce stěn jiskřily v elektrickém světle. Mohli jsme si myslet, že jsme v odkrytých vrstvách uprostřed Devonshiru, který dal jméno devonskému útvaru. Druhy nádherných mramorů pokrývaly stěny. Některé byly achátově šedé s výraznými bílými nitkami, jiné tmavě růžové nebo žluté s rudými Skvrnami. O trochu dál byly ukázky červeně a hnědě skvrnitých mramorů, na nichž vystupovaly živé barvy vápence.
Ve většině mramorů byly otisky dávných živočichů. Ale od včerejška učinilo tvorstvo zřetelný pokrok. Místo pradávných trilobitů jsme spatřili zbytky mnohem dokonalejších řádů. Mezi nimi byly i ryby z čeledi jeseterovitých a z čeledi Sauropteridae, u nichž by paleontologovo oko zjistilo první formy plazů. Devonské moře bylo oživeno velkým množstvím živočichů těchto druhů a usadilo je po tisících do skal tohoto nového útvaru.
Bylo zřejmé, že postupujeme po žebříčku živočišného života, jehož vrcholem je člověk. Ale profesor Liddenbrock si toho zdánlivě nevšímal.
Čekal na dvě věci. Buď se mu otevře pod nohama svislá šachta, nebo mu nějaká překážka zabrání v další cestě. Přišel však večer a jeho naděje se nesplnily.
Ve středu, po noci, v níž jsem počal pociťovat muka žízně, vnořila se naše malá skupina znovu do zákrutů chodby.
Po desetihodinové chůzi jsem zpozoroval, že odraz našich lamp na stěnách se podivně mění. Mramor, břidlice, vápence a pískovce stěn ustoupily tmavému a nelesklému povlaku. Namístě, kde se tunel velmi zúžil, opřel jsem se o stěnu. Když jsem ruku odtáhl, viděl jsem, že je celá černá. Byli jsme v uhelné sloji!
„Uhelné vrstvy!“ zvolal jsem.
„Doly bez havířů,“ odpověděl strýc.
„Ach, kdo ví?“
„Já to vím,“ namítl strýc suše. „Jsem si jist, že tato chodba uhelnými vrstvami nebyla vyhloubena lidskou rukou. Nezáleží však na tom, zda to je nebo není dílo přírody. Přišla hodina večeře, a proto večeřme!“
Hans připravil trochu jídla. Jedl jsem jen málo a vypil několik kapek vody své denní dávky. Poloprázdná vůdcova láhev – to bylo vše, co zbývalo k napojení tří mužů!
Po jídle si moji dva společníci lehli na přikrývku a našli ve spánku lék na svou únavu. Já však spát nemohl. Až do rána jsem počítal hodiny.
Ve čtvrtek v šest hodin ráno jsme vyrazili. Za dvacet minut jsme přišli do široké jeskyně. Tam jsem poznal, že tento uhelný důl nemohla prorazit lidská ruka. Klenba by byla m ušila být podepřena výdřevou. Takhle se držela jen holým zázrakem rovnováhy.
Jeskyně byla asi třicet metrů široká a padesát metrů dlouhá. Podlaha byla podzemním otřesem roztržena. Zemský masív nevydržel obrovský tlak a pukl. Tak vznikla široká trhlina, do níž vnikli pozemští obyvatelé poprvé.
Celá historie kamenouhelného útvaru byla napsána do těchto temných stěn. Geolog by zde byl mohl lehce sledovat různé vývojové fáze. Uhelná ložiska byla oddělena pískovcovými vrstvami nebo souvislými hlinitými pásy, jakoby stlačenými vrstvami horními.
V onom věku, který předcházel druhohorám, pokryla se Země mohutnou vegetací působením horka a trvalé vlhkosti. Zeměkouli obklopovaly ze všech stran shluky par a zbavovaly ji tak slunečních paprsků.
Právě z toho vyplývá závěr, že vysokou teplotu nezpůsobilo Slunce. To snad ještě nebylo připraveno na svou životodárnou roli. „Podnebí“ dosud neexistovala. Žhavé vedro se rozlévalo po celém povrchu Země, stejně na rovníku jako na pólech. Z čeho však pramenilo? Z nitra Země!
Navzdory teoriím profesora Liddenbrocka planul v zemském nitru zuřivý oheň. Jeho účin se projevoval až v posledních vrstvách zemské kůry. Rostliny bez blahodárného vlivu slunce nekvetly ani nevoněly. Ale jejich kořeny čerpaly dravý život ze žhavé půdy prvních dnů Země.

Bylo tehdy málo stromů. Jen byliny, rozlehlé trávníky, kapradiny, plavuně a přesličky; jen několik čeledí, ale tisíce druhů.
A právě z této přebujelé vegetace vznikly uhelné sloje. Dosud pružná zemská kůra podléhala pohybům tekuté hmoty, kterou v sobě uzavírala. Tím vznikly trhliny a časté sesuvy půdy. Rostliny byly strženy pod vodu a vytvořily tam pozoruhodné vrstvy. A tehdy zasáhly vlivy přírodní chemie. Na mořském dně vznikla ze spousty rostlin napřed rašelina. Ta pod vlivem plynů a teplem fermentace prodělala dokonalé zuhelnatění.
Tím došlo ke vzniku nesmírných uhelných vrstev, které těžba všech národů ani po dlouhá staletí nemohla vyčerpat. Tyto úvahy mi probíhaly hlavou, když jsem zkoumal bohaté uhelné vrstvy uložené v této části zemského masívu. Ty zde nebudou patrně nikdy objeveny. Těžba v tak hlubokých dolech by si vyžádala příliš vysoké náklady. A k čemu by to bylo ostatně dobré, když je uhlí rozseto v četných krajích při zemském povrchu? Tyto vrstvy budou ještě v posledních hodinách světa ve stavu stejně nedotknutém jako dnes.
Kráčeli jsme však dál a snad jen já z malé skupiny jsem zapomínal na délku cesty pohroužením do geologických úvah. Teplota byla zřejmě stejná, jako když jsme procházeli lávou a břidlicemi. Jen můj čich zjistil velmi výrazný pach důlního plynu. Okamžitě jsem poznal, že je v chodbě velké množství tohoto nebezpečného plynu, jehož výbuch způsobuje často strašné katastrofy. Naštěstí jsme si svítili důmyslnými Ruhmkorffovými přístroji. Kdybychom nešťastnou náhodou zkoumali tuto chodbu s pochodní v ruce, byl by naši pouť ukončil strašný výbuch.
Cesta uhelnou slojí trvala až do večera. Strýc jen stěží krotil svou i netrpělivost, vyvolanou jednotvárně vodorovným směrem chodby. Tma, kterou světlo pronikalo sotva na dvacet kroků, nedovolovala nám odhadnout délku chodby. Už jsem ji počal pokládat za nekonečnou. Náhle v šest hodin se před námi objevila příčná stěna. Vpravo, vlevo, nahoře i dole nebyl žádný průchod. Došli jsme na konec štoly.
„Tím líp!“ zvolal strýc. „Aspoň vím, na čem jsem. Nejsme na Saknussemmově cestě a nezbývá nám než vrátit se zpět. Přenocujeme tady a do tří dnů budeme zas na místě, kde se chodby rozdělují.“
„Ano,“ řekl jsem, „budeme-li mít ovšem dost sil.“
„A proč bychom neměli?“
„Protože zítra nám dojde voda.“
„A odvaha taky?“ řekl profesor s přísným pohledem.
Neodvážil jsem se odpovědět.
BEZ VODY
Nazítří jsme vyrazili za časného rána. Musili jsme si pospíšit, čekala nás třídenní cesta k jeskyni.
Nebudu čtenáře zatěžovat líčením útrap zpáteční cesty. Strýc je snášel se vztekem člověka, který se už necítí příliš silným, a Hans s odevzdaností své mírné povahy. Já se přiznávám, že jsem naříkal a ztrácel odvahu. Nedokázal jsem čelit nepřízni osudu.
Jak jsem předvídal, došla nám voda už na sklonku prvního dne. Naše zásoby tekutin se zmenšily jen na jalovcovou kořalku. Ale tento pekelný likér nám spaloval hrdla. Ani podívat jsem se na něj nemohl. Bylo dusivé vedro. Únava mě ochromovala. Několikrát bych byl málem bezmocně upadl. Musili jsme se zastavovat. Strýc i Islanďan mi pomáhali, jak mohli. Viděl jsem však, že i strýc už těžko bojuje s nesmírnou únavou a s mukami žízně.
Konečně v úterý 8. července jsme se po rukou a po kolenou a napůl mrtví dovlekli ke spojení obou chodeb. Zůstal jsem tam bezvládně ležet na lávové půdě. Bylo deset hodin ráno.
Hans a strýc se opřeli o stěnu a pokoušeli se rozkousat několik sucharů. Z mých okoralých rtů vycházely dlouhé steny. Pak jsem vysílením upadl do hlubokého spánku.
Za chvíli se ke mně přiblížil strýc a nadzdvihl mě.
„Ubohý chlapče,“ šeptal s přízvukem skutečné soustrasti.
Jeho slova mě dojala. Nebyl jsem u divokého profesora na něhu zvyklý. Vzal jsem jeho rozechvělé ruce do svých. Nechal si to líbit s pohledem upřeným do mých očí. Tekly mu slzy.
Viděl jsem, jak bere svou polní láhev zavěšenou u boku. K mému velkému překvapení mi ji přiložil ke rtům.
„Pij!“ řekl.
Slyšel jsem dobře? Nezešílel strýc? Díval jsem se na něho vytřeštěným zrakem. Nemohl jsem to pochopit.
„Pij!“ opakoval.
Zdvihl láhev a vlil mi její obsah do úst. Ach, jaká nekonečná rozkoš! Doušek čerstvé vody smočil mé vyprahlé rty. Jediný doušek, ale stačil k udržení života, který už ze mne unikal. Poděkoval jsem strýci stiskem ruky. „Ano,“ řekl, „doušek vody! Poslední, slyšíš? Poslední! Pečlivě jsem jej uschoval. Dvacetkrát, stokrát jsem musil vzdorovat strašné touze po napití. Ale přece jsem jej uchoval pro tebe, Axele.“
„Strýčku,“ šeptal jsem, zatímco se mi velké slzy valily z očí.
„Ano, ubohý chlapče, věděl jsem, že po návratu do této jeskyně padneš polomrtvý na zem. Proto jsem schovával poslední kapku vody, abych tě přivedl k životu.“
„Děkuji, děkuji,“ zvolal jsem.
Ač jsem uhasil žízeň jen částečně, přece jsem nabyl trochu sil. Až dosud sevřené svaly hrdla se mi uvolnily. Rozpálené rty mi trochu vychladly. Mohl jsem mluvit.
„A teď,“ řekl jsem, „můžeme udělat jen jedno. Protože nemáme vodu, musíme se vrátit po svých stopách zpět.“
Strýc se při těchto slovech bránil pohledu na mne. Sklonil hlavu a jeho oči se mi vyhýbaly.
„Musíme zpět,“ zvolal jsem. „Musíme vystoupit na Sneffels. Kéž máme sílu dostat se do kráteru!“
„Vrátit se!“ řekl strýc, jako by odpovídal spíš sobě než mně.
„Ano, vrátit se, a to okamžitě!“
Nastalo dlouhé ticho.

„Těch několik kapek vody ti tedy, Axele, nevrátilo odvahu a energii?“ zeptal se mě strýc zvláštním tónem.
„Odvahu?“
„Jsi stále tak zkrušen jako předtím. Slyším od tebe jen slova zoufalství.“
S jakým člověkem jsem to hovořil a jaké plány si jeho odvážný duch ještě dělal?
„Cože, vy nechcete?“
„Vzdát se této výpravy ve chvíli, kdy vše svědčí o možnosti jejího úspěchu? Nikdy!“
„Mám se tedy smířit se smrtí?“
„Ne, Axele, ne! Pojď! Nepřeji si tvé smrti. Ať jde s tebou Hans! Mne nechte samotného!“
„Opustit vás?“
„Nech mě, říkám ti! Já tu výpravu začal, já ji dovedu až do konce, nebo se nevrátím. Jdi, Axele, jdi!“
Strýc mluvil v nejvyšším vzrušení. Jeho prve zněžnělý hlas opět hrozivě ztvrdl. S chmurnou energií bojoval proti nemožnému. Nechtěl jsem ho opustit na dně této propasti, ale pud sebezáchovy mě nutil k útěku.
Vůdce sledoval celou scénu se svou obvyklou lhostejností. A přece pochopil, co se mezi jeho dvěma společníky odehrává. Naše gesta jasně ukazovala různé cesty, na které se jeden druhého snažil zavést. Hans se však o věc vůbec nezajímal, ačkoliv šlo i o jeho život. Byl ochoten na znamení k návratu vyrazit zpět, nebo podle strýcovy vůle zůstat.
Jaká škoda, že jsem se s ním nemohl v takovéto chvíli dorozumět. Má slova, mé nářky, můj přízvuk by byly tuto chladnou povahu přesvědčily. Byl bych mu vysvětlil nebezpečí, o nichž neměl ani potuchy, byl bych ho hmatatelně přesvědčil. A oba dva bychom pak přemluvili tvrdohlavého strýce. Donutili bychom ho k návratu na vrchol Sneffelsu.
Přistoupil jsem k Hansovi. Sevřel jsem mu ruku. Ani se nehnul. Ukázal jsem mu na cestu do kráteru. Zůstal nehybný.
Má zoufalá tvář prozrazovala všechna má utrpení. Islanďan však lehce zavrtěl hlavou a ukázal na strýce.
„Master,“ řekl.
„Pán?“ zvolal jsem. „Vůbec ne. Je to blázen! Není pánem tvého života! Musíme utéci! Musíme ho odvést! Slyšíš mě? Rozumíš mi?“
Vzal jsem Hanse za ruku. Chtěl jsem ho přinutit, aby vstal. Bojoval jsem s ním. Ale strýc zakročil.
„Klid, Axele, klid!“ řekl. „Z tohoto netečného chlapíka nedostaneš nic. Poslyš, co ti navrhuji!“
Založil jsem si ruce a podíval se zpříma na strýce.
„Nedostatek vody je jediná překážka splnění mého úmyslu,“ řekl. „Ve východní chodbě, vedoucí lávou, břidlicí a uhlím, jsme nenašli ani molekulu vody. Je však možné, že budeme šťastnější, pustíme-li se chodbou západní.“
Zavrtěl jsem hlavou s výrazem naprosté pochybnosti.
„Poslyš mě až do konce,“ pokračoval profesor zvýšeným hlasem. „Zatímco jsi tu bez vlády ležel, prozkoumal jsem složení druhé chodby. Vede přímo do nitra Země a v několika hodinách nás zavede do žulového masívu. Tam najdeme bohaté prameny. Nasvědčuje tomu složení skal. A můj pud v souhlasu s logikou podpírá mé přesvědčení. Chci ti něco navrhnout. Když Kolumbus žádal svou posádku o tři dny k objevení nových zemí, jeho nemocní a vystrašení lidé žádosti vyhověli a Kolumbus objevil Nový svět. Já jako Kolumbus podzemní říše tě žádám o jediný den. Jestliže během té doby nepřijdeme na vodu, přísahám ti, že se vrátíme na zemský povrch.“
Přes své podráždění jsem byl dojat těmito slovy i úsilím, které strýc vynaložil na takový proslov.
„Nuže, ať je tedy po vašem,“ zvolal jsem. „Kéž byste byl za svou nadlidskou energii odměněn! Máte jen několik hodin na pokoušení osudu. Vzhůru tedy!“
HOREČNÁ NOC
Sestup teď pokračoval novou chodbou. Hans kráčel jako obvykle vpředu. Neudělali jsme ani sto kroků, když profesor osvítil dlouhou stěnu a zvolal:
„Tohle je prahorní terén! Jsme na správné cestě! Pojďme! Pojďme!“
Když se Země v pradávných dobách zvolna ochlazovala, zmenšování jejího objemu způsobovalo v zemské kůře posuny, zlomy a trhliny. Naše chodba byla právě takovou trhlinou, kterou kdysi vytékala žhavá žula. Na tisíce jejích zákrutů vytvářelo v prahorních vrstvách opravdové bludiště.
Jak jsme sestupovali, jevil se nám sled prahorních vrstev stále zřetelněji. Geologická věda pokládá prahorní masív za podklad nerostné zemské kůry a zjistila, že se skládá ze tří různých vrstev: z břidlice, z ruly a ze svoru. Tyto horniny spočívají na oné přepevné hornině, které se říká žula.
Žádný mineralog se nikdy neoctl v podmínkách tak úžasně vhodných ke studiu přírody přímo na místě. Vzorky vnitřní zemské struktury, které ani hlubinné sondy – pouhé hrubé stroje bez rozumu – nemohou vytáhnout na povrch, mohli jsme pozorovat vlastníma očima, dotýkat se jich vlastníma rukama.
Vrstvami břidlic, zbarvených krásnými odstíny zeleně, proplétala se kovová vlákna mědi a manganu se stopami zlata a platiny. Přemýšlel jsem o bohatství vloženém do nitra Země, o bohatství, z něhož se lidská chamtivost nebude nikdy těšit. Otřesy zemské kůry je v prvních dobách života Země pohřbily do takových hloubek, že ani motyka, ani špičák je nikdy nebudou moci vyrvat z jejich hrobu.

Po břidlicích se objevila rula vrstevnaté struktury, pozoruhodná především pravidelností a rovnoběžností vrstev. Pak následoval svor uspořádaný ve velkých plátech, výrazně jiskřících bílou slídou.
Světlo našich lamp se odráželo na malých ploškách skalnatého masívu a křížilo své paprsky ve všech úhlech, takže jsem si připadal, jako bych cestoval dutým diamantem, v němž se světlo láme tisícerými směry.
K šesté hodině večerní světelné hýření značně polevilo, ba skoro ustalo. Krystalické stěny nabyly temného odstínu. Slída se mísila víc se živcem a s křemenem a vytvářela neobyčejně tvrdou horninu, která nese Čtyři poschodí zeměkoule, aniž se rozdrtila. Byli jsme zazděni v nesmírném žulovém vězení.
Bylo osm hodin večer. Vodu jsme stále neměli. Strašně jsem trpěl. Strýc kráčel vpředu. Nemínil se zastavovat. Napínal

sluch, nezaslechne-li zurčení nějakého pramene. Nic.
Nohy mi už vypovídaly poslušnost. Vzdoroval jsem však útrapám, abych nenutil strýce k zastavení. Pro něho by to znamenalo zoufalou situaci, protože den už končil; poslední den, na který měl ještě právo.
Nakonec mě síly opustily. Upadl jsem s výkřikem:
„Pomoc! Umírám!“
Strýc se ke mně vrátil. Pozoroval mě se založenýma rukama. Pak mu z úst vyšla chmurná slova:
„To je konec!“
Zahlédl jsem ještě jeho gesto strašného hněvu a zavřel jsem oči.
Když jsem je otevřel, spatřil jsem oba své společníky ležet nehybně v přikrývkách. Spali? Já sám jsem ani na okamžik neusnul. Příliš jsem trpěl, především myšlenkou, že má nemoc musí zůstat bez léku. V uších mi zněla poslední strýcova slova: „To je konec!“ Vždyť za tohoto oslabení jsme na návrat k zemskému povrchu nemohli ani pomyslit.
Nad námi bylo půldruhé míle zemské kůry! Zdálo se mi, že mi ta hmota tlačí celou svou váhou na ramena. Cítil jsem, jak mě to drtí. Vyčerpával jsem se zuřivým úsilím obrátit se na svém žulovém loži.
Tak uplynulo několik hodin. Kolem nás vládlo hluboké ticho, ticho hrobu. Jediný zvuk nepronikal těmito stěnami, z nichž nejtenčí byla jistě pět mil silná.
Ve svém otupění jsem však náhle zaslechl jakýsi hluk. V tunelu byla tma. Rozhlédl jsem se pozorněji. Zdálo se mi, že vidím Islanďana s lampou v ruce odcházet.
Proč jde pryč? Že by nás opustil? Strýc spal. Chtěl jsem křičet. Ale suchými rty mi neprošel ani hlásek. Nastala hluboká tma a v ní utichl i poslední zvuk.
„Hans nás opouští!“ vykřikl jsem. „Hansi! Hansi!“
Volal jsem však ta slova jen v duchu. Daleko se nedonesla. Ale po prvním záchvěvu hrůzy jsem se hanbil za své podezření vůči muži, v jehož chování nebylo až dosud nic podezřelého. Jeho odchod nemohl být útěkem. Místo aby stoupal galerií vzhůru, scházel dolů. Zlé úmysly by ho přece vedly nahoru. Tyto úvahy mě trochu uklidnily. Napadlo mi něco jiného. Klidného Hanse mohl vyrvat ze spánku jen nějaký vážný důvod. Nevydal se sám na průzkum? Nezaslechl v tiché noci nějaký šumot, který jsem já nevnímal?
VODA
Po celou hodinu jsem si v umdlévajícím mozku představoval všechny možné důvody, které přinutily klidného lovce k jednání. Hlavou se mi honily nejšílenější myšlenky. Myslil jsem už, že se z toho zblázním.
Ale v hloubi propasti se konečně ozval zvuk kroků. Hans vystupoval nahoru. Po stěnách se plížilo nejasné světlo a náhle se vyhouplo z ústí chodby. Hans se objevil.
Přistoupil ke strýci, položil mu ruku na rameno a jemně ho vzbudil. Strýc vstal.
„Co je?“ ptal se.
„Vatten,“ odpověděl lovec.
Musím věřit, že působením krutých bolestí se člověk stává polyglotem. Neznal jsem ani slovo dánsky, a přece jsem pudově vůdcově slovu porozuměl.
„Voda! Voda!“ vykřikl jsem a zatleskal v nesmyslném gestu.
„Voda!“ opakoval strýc. „Hvar?“ ptal se Islanďana.
„Nedat,“ odpověděl Hans.
„Kde? Dole?“ Pochopil jsem vše. Popadl jsem lovce za ruku a tiskl ji, zatímco on na mne hleděl docela klidně.
Přípravy k cestě netrvaly dlouho. Brzy jsme sestupovali chodbou, jejíž dno klesalo o půl metru na půldruhého metru.
Za hodinu jsme zřetelně zaslechli v žulových stěnách nezvyklý zvuk, jakési temné hučení jako vzdálené hřmění. Když jsme po první půlhodině chůze nenarazili na žádný pramen, cítil jsem, jak se mě znovu zmocňuje úzkost. Ale strýc mi původ onoho zvuku vysvětlil.
„Hans se nemýlil,“ řekl. „To, co tu slyšíš, je hukot bystřiny.“
„Bystřiny?“ zvolal jsem.
„Nelze o tom pochybovat. Kolem nás proudí podzemní řeka.“
Zrychlili jsme krok, povzbuzeni novou nadějí. Únavu jsem už necítil. Jen pouhé šumění vody mě osvěžilo. Bystřina, tekoucí dosud nad našimi hlavami, valila se nyní v levé stěně hučivými skoky. Kladl jsem často ruku na skálu s nadějí, že najdu stopy vlhkosti a prosakování. Marně však.
Uplynula další půlhodina. Ušli jsme další půl míle.
Teď už bylo jasné, že lovec za své nepřítomnosti nemohl svůj průzkum dovést až sem. Veden zvláštním pudem horalů, citlivých na vlhkost, „vycítil“ bystřinu i skrze skálu, ale vzácnou tekutinu určitě nespatřil; byl by už uhasil vlastní žízeň.
Brzy jsme zjistili, že půjdeme-li dál, budeme se od bystřiny vzdalovat. Její hukot slábl.
Vrátili jsme se. Hans se zastavil právě na místě, kde se zdála bystřina nejblíž.
Sedl jsem si u stěny, za níž na tři čtvrtě metru ode mne se valila s nesmírnou prudkostí podzemní řeka. Ale žulová stěna nás stále od ní oddělovala.
Bez uvažování, bez přemýšlení o prostředku, jak si opatřit vodu, podlehl jsem zas prvnímu náporu zoufalství.
Hans se na mne podíval a mně se zdálo, že se mu na rtech objevil úsměv.
Vstal a vzal si lampu. Sel jsem za ním. Zamířil ke stěně. Díval jsem se, co dělá. Přiložil ucho k suché skále a s neustálým pečlivým naslouchánim zvolna postupoval. Pochopil jsem, že hledá přesné místo, kde se bystřina ozývá nejsilněji. Našel je v levé postranní stěně asi metr nad zemí.
Byl jsem nesmírně vzrušen. Netroufal jsem si hádat, co lovec udělá. Ale musil jsem to pochopit, blahopřát mu a zavalit ho díky, když se chopil špičáku, aby se pustil přímo do skály.
„Zachráněni! Zachráněni!“ vykřikl jsem.

„Ano," opakoval strýc nadšeně. „Hans má pravdu! Věru, statečný chlapík! My bychom na to nepřišli."
To rád věřím. Tento prostředek by nás byl přes svou prostotu nenapadl. Není však nic nebezpečnějšího než použít v této části zemské kůry špičáku. Co když dojde k závalu, který nás rozdrtí? Co když nás zaplaví bystřina, vyrazí-li ze skály? Nebyly to nijak přehnané obavy. Ale ani nebezpečí závalu nebo zaplavení nás nemohlo zastavit. Měli jsme takovou žízeň, že bychom se kvůli vodě prokopali i do lůna oceánu. Hans se dal do práce, kterou bychom byli ani strýc, ani já, nedokázali. Puzeni netrpělivostí, byli bychom prudkými ranami skálu roztříštili. Vůdce zvolna skálu ohledal mnoha opakovanými slabšími údery a vytesal v ní otvor jen na patnáct centimetrů široký. Slyšel jsem, jak hukot bystřiny sílí, a zdálo se mi, že blahodárná voda už zaplavuje mé vyprahlé rty.
Špičák brzy vnikl na šedesát centimetrů hluboko do žuly. Práce už trvala přes hodinu. Hořel jsem netrpělivostí. Strýc už chtěl použít důraznějšího prostředku. Jen stěží jsem ho zadržel. Chápal se už špičáku, když se náhle ozval ostrý sykot. Ze skály vyrazil proud vody a rozstříkl se na protější stěně.
Nárazem téměř povalený Hans vyrazil bolestný výkřik. Pochopil jsem příčinu, když jsem vložil ruku do tekutého proudu. Také já jsem prudce vykřikl. Byl to pramen horké vody!
„Voda sto stupňů teplá!" zvolal jsem.
„Však ona se ochladí," odpověděl strýc.
Chodba se naplnila párou, zatímco voda vytvořila potok a ztrácela se v podzemních zákrutech. Brzy nato jsme mohli pozřít první doušek.
Jaká rozkoš! Jak nesrovnatelná slast! Co to bylo za vodu? Odkud vytékala? Nezáleželo na tom. Byla to prostě voda, a ač byla dosud horká, vrátila nám unikající už život. Bez ochutnávání jsme neustále pili.
Po minutě plné rozkoše jsem zvolal:
„Ale je to železitá voda!"
„Výborná pro žaludek," odpověděl strýc, „s vysokým minerálním obsahem. Tohle je cesta, která se vyrovná cestě do Spaa nebo do Teplic."
„Ach, jak je dobrá!"
„Rád věřím! Voda čerpaná dvě míle pod zemským povrchem! Má sice příchuť inkoustu, ale docela příjemnou. Hans nám tady opatřil báječný pramen! Navrhuji proto, abychom potok, který tu vznikl, nazvali jeho jménem."
„Souhlasím!" zvolal jsem.
A jméno Hansův potok bylo okamžitě přijato.
Hans tím nijak nezpychl. Když se skromně osvěžil, opřel se s obvyklým klidem v rohu chodby.
„A teď," řekl jsem, „bychom neměli nechat pramen vytéci."
„Proč?" ptal se strýc. „Myslím, že je nevyčerpatelný."
„Na tom nezáleží. Naplňme si láhve i měch a pokusme se pak výtok ucpat."
Má rada byla přijata. Hans se s pomocí úlomků kamene a kousků koudele pokoušel ucpat otvor ve stěně. Nebylo to nic snadného. Opařil si ruce a práce se mu nedařila. Tlak vody byl příliš silný. Naše námaha byla marná.
„Je zřejmé, že má-li zde vodní sloupec výšku dvaatřiceti tisíc stop, má tlak tisíc atmosfér. Ale něco mi napadá."
„Co?"
„Proč bychom měli tak umíněně trvat na ucpání té díry?"
„Ale vždyť…"
Octl jsem se na rozpacích, neznaje pravý důvod.
„Víme snad, že budeme moci své láhve zase naplnit až je vyprázdníme?"
„To jistě ne."
„Nuže, nechme tu vodu vytékat! Poteče přirozeně dolů a povede ty, kdo se v ní budou cestou osvěžovat."
„To je výborný nápad!" zvolal jsem. „S tímto potokem jako s průvodcem odstraníme všechny důvody neúspěchu."
„Začínáš tomu rozumět, chlapče," řekl se smíchem profesor.
„Něco lepšího, strýčku! Už tomu rozumím."
„Okamžik ještě! Začneme několikahodinovým odpočinkem!"
Opravdu jsem zapomněl, že je noc. Chronometr mi to připomněl. Brzy jsme všichni dostatečně posíleni a osvěženi upadli do hlubokého spánku.
HANSŮV POTOK
Nazítří jsme už zapomněli na prožité útrapy. Především mě udivilo, že už nemáme žízeň, a ptal jsem se sám sebe proč. Starost o odpověď si vzal potůček, který mi tekl u nohou.
Nasnídali jsme se a napili výborné železité vody. Byl jsem plně posílen a odhodlán jít dál. Proč by neměl mít úspěch člověk tak sebejistý jako strýc, s vůdcem tak důmyslným jako Hans a se synovcem tak „odhodlaným" jako já? Takové myšlenky mi vířily hlavou. Kdyby mi byl někdo navrhl návrat do SnefFelsu, byl bych to s rozhořčením odmítl. Naštěstí teď šlo jen o sestup dolů.
„Pojďme!" zvolal jsem, probouzeje svým nadšeným hlasem staré ozvěny zeměkoule.
Na novou cestu jsme vyrazili ve čtvrtek v osm hodin ráno. Žulová chodba se stáčela klikatými zákruty s nečekanými ohyby jako spletité bludiště. Ale její hlavní směr byl stále celkem jihovýchodní. Strýc nepřestával pečlivě pozorovat busolu, aby si mohl zaznamenávat ušlou cestu.
Chodba pokračovala téměř vodorovně, s klesáním nejvýš dvou palců na sáh. Potok tekl s klidným šumotem pod našima nohama. Napadlo mi přirovnat ho k dobrému skřítkovi, který nás vede zeměkoulí. V duchu jsem hladil vodní vílu, která doprovázela naše kroky svým zpěvem. Má dobrá nálada se ráda obracela k mytologickým představám.
Strýc však vodorovné chodbě zlořečil. Byl vyložený přívrženec svislosti. Takto se cesta nekonečně prodlužovala. Říkal, že jdeme po přeponě. Neměli jsme však jinou volbu, a pokud jsme postupovali – byť i sebepomaleji – ke středu

Země, nemohli jsme si stěžovat.
Svah chodby se ostatně místy zvětšoval. Naše vodní víla pak sténavě klopýtala a my jsme s ní pronikali stále hlouběji. Celkem jsme prvního a druhého dne urazili velký kus vodorovné a poměrně málo svislé cesty.
Ve čtvrtek 10. července večer musili jsme být podle našeho odhadu třicet mil jižně od Reykjavíku a v hloubce dvou a půl míle.
Pod nohama se nám otevřela strašná propast. Strýc se neubránil nadšenému zatleskání, když prozkoumal strmost jejích stěn.
„Tahle nás dovede daleko!“ zvolal. „A docela lehce, protože výstupky skal tu tvoří opravdové schodiště.“
Hans připravil lana tak, aby nedošlo k žádné nehodě. Sestup začal. Neodvažuji se říkat, že byl nebezpečný, protože jsme si na toto tělesné cvičení už zvykli.
Šachta byla vlastně jen úzká puklina v masívu. Vznikla jistě smrštěním zemské kůry v dobách jejího ochlazování. Jestliže dříve sloužila jako cesta sopečných hmot chrlených Sneffelsem, pak mi bylo divné, že tu láva nezanechala žádné stopy. Sestupovali jsme po jakési otáčivé šroubovici, která vypadala jako dílo lidských rukou.
Každou čtvrthodinu jsme se musili zastavit k nezbytnému odpočinku, abychom vrátili svým kotníkům pružnost. Usedali jsme se spuštěnýma nohama na některý z výstupků, jedli, hovořili a u potoka se pak napili. Je samozřejmé, že v této šachtě se Hansův potok měnil v kaskády, ovsem na újmu svého objemu. Ale k uhašení naší žízně stále stačil. Ostatně v místech s malým spádem se měnil zas v klidný tok. Svým spěchem a netrpělivostí mi připomínal strýce, kdežto na mírném svahu měl zas klid islandského vůdce.
Dne 11. a 12. července jsme stále postupovali spirálou trhliny a vnikli skoro na dvě míle pod mořskou hladinu. Ale 13. července k poledni se trhlina stočila k jihovýchodu mnohem mírněji, asi pod úhlem pětačtyřiceti stupňů.
Cesta teď byla snadnější, ale velmi jednotvárná. A nemohlo tomu být jinak. Náš pochod nemohl být zpestřen žádnými výhledy do kraje.
Konečně v úterý 15. července jsme byli sedm mil pod zemským povrchem, asi padesát mil od Sneffelsu. Ač jsme byli hodně unaveni, naše zdraví bylo v uspokojivém stavu; cestovní lékárničky jsme se dosud nedotkli.
Strýc hodinu za hodinou zaznamenával údaje busoly, chronometru, tlakoměru a teploměru. Zjištěná měření Později zveřejnil ve vědeckém pojednání o své cestě. Naše postavení mohl určovat celkem snadno. Když mi řekl, že jsme urazili horizontálně vzdálenost padesáti mil, nemohl jsem se ubránit výkřiku údivu.
„Co je?“ ptal se mě strýc.
„I nic. Jen o něčem uvažuji.“
„O čem, chlapče?“
„O tom, že jsou-li vaše výpočty správné, nejsme už pod Islandem.“
„Myslíš?“
„O tom se můžeme lehce přesvědčit.“
Přenesl jsem údaje kompasu na mapu.
„Nemýlil jsem se,“ řekl jsem. „Překročili jsme Portlandský mys a těch padesát mil jihovýchodním směrem nás přivedlo na širé moře.“
„Pod širé moře,“ opravil mě strýc a zamnul si ruce.
„Správně,“ zvolal jsem. „Oceán se rozkládá nad našimi hlavami.“
„To je docela přirozené, Axele. Nejsou snad v Newcastlu uhelné doly, které se taky táhnou až pod moře?“
Profesor mohl pokládat naše postavení za docela prosté. Mne však nepřestávala tížit myšlenka, že se I procházím pod spoustami vod. A přece celkem málo I záleželo na tom, máme-li nad hlavami pláně a hory Islandu nebo vody Atlantiku. Žulový základ Země je přece pevný. Zvykl jsem si rychle i na tuto představu, protože brzy přímá, brzy klikatá chodba se svahy a zákruty stále klesala a vedla nás rychle do velkých hloubek.
Po čtyřech dnech, v sobotu 19. července večer, přišli jsme do značně velké jeskyně. Strýc tam vyplatil Hansovi obvyklé týdenní tři rixdaly a rozhodl, že zítřejší den bude dnem odpočinku.
DALŠÍ PRONIKÁNÍ DO ZEMSKÉ KŮRY
Probudil jsem se v neděli ráno, tentokrát bez obvyklého spěchu a příprav na okamžitý odchod. Ač jsme byli v hluboké propasti, bylo nám docela příjemně. Na život troglodytů jsme si ostatně už zvykli. Já jsem už nemyslel na slunce, na hvězdy, na měsíc, na stromy, na domy, na města a na všechny ty pozemské zbytečnosti, z nichž si pozemšťané udělali nezbytnosti. Teď jsme byli pravěcí lidé a dívali jsme se na tyto zázraky s pohrdáním. Jeskyně tvořila velký sál. Po žulovém podkladu tekl tiše náš věrný potok. V této vzdálenosti od pramene neměla už jeho voda původní teplotu a dala se bez obtíží pít.
Po snídani chtěl profesor věnovat několik hodin uspořádávání svých každodenních poznámek.
„Především si přesně propočítám naši polohu,“ řekl. „Chci po návratu nakreslit mapu naší cesty, jakýsi svislý průřez zeměkoulí, který ukáže celý průběh našeho postupu.“
„To bude velmi zajímavé, strýčku. Ale budou vaše pozorování dostatečně přesná?“
„Ano. Zapsal jsem si pečlivě všechny úhly a sklony. Jsem si jist, že jsem se nezmýlil. Napřed zjistíme, kde jsme. Vezmi si busolu a podívej se, jaký směr ukazuje.“
Pohlédl jsem pozorně na přístroj a po pečlivém zkoumání jsem odpověděl:
„Východojihovýchod.“
„Dobrá,“ řekl profesor, poznamenal si mé pozorování a rychle něco počítal. „Usuzuji z toho,“ řekl pak, „že jsme od výchozího místa ušli pětaosmdesát mil.“
„Teď tedy cestujeme pod Atlantikem.“
„Zajisté.“

„V této chvíli se na něm třeba právě rozpoutala bouře a nad našimi hlavami zmítají vlny a vichřice mnoha loďmi.“
„To je možné.“
„A velryby narážejí ocasy na stěny našeho vězení.“
„Buď klidný, Axele. Nedokážou je rozbít. Vraťme se však k našim výpočtům! Jsme pětaosmdesát mil jihovýchodně od paty Sneffelsu. A podle svých dřívějších poznámek předpokládám, že v hloubce šestnácti mil,
„Šestnáct mil!“ zvolal jsem.
„Určitě.“
„Věda však říká, že to je spodní hranice zemské kůry.“
„Neříkám, že ne.“
„Ale pak podle zákona o zvyšování teploty mělo by tu být tisíc pět set stupňů!“
„To by mělo, chlapče.“
„Pak by se všechna tahle žula nemohla udržet v pevném stavu a roztavila by se.“
„Vidíš však, že tomu tak není a že fakta jako obvykle vyvracejí všechny teorie.“
„Jsem nucen s tím souhlasit, ale udivuje mě to.“
„Kolik ukazuje teploměr?“
„Dvacet sedm stupňů a šest desetin.“
„Chybí tedy ještě tisíc čtyři sta dvaasedmdesát stupňů a čtyři desetiny, aby měli vědci pravdu. Bud je tedy pravidelné stoupání teploty omyl, nebo se Humphry Davy nemýlil, nebo jsem mu neměl věřit. Co tomu říkáš?“
„Nic.“
Ve skutečnosti jsem měl na mysli mnoho věcí. Rozhodně jsem neuznával Davyho teorii a trval jsem na vnitřním teple, ač jsem jeho účinky nemohl pocítit. Raději bych byl opravdu připustil, že tato chodba ve vyhaslé sopce, potažená izolačním lávovým povlakem, nedovolí teplu proniknout stěnami dovnitř.
Aniž jsem hledal nové důvody, spokojil jsem se s tím, že jsem vzal naši situaci prostě na vědomí.
„Strýčku,“ pokračoval jsem, „pokládám vaše výpočty za přesné, ale dovolte mi vyvodit z nich závěr.“
„Poslouž si, chlapče, podle libosti.“
„Na místě, kam jsme se dostali, v zeměpisné šířce Islandu, měří zemský poloměr téměř tisíc pět set třiaosmdesát mil.“
„Přesně tisíc pět set třiaosmdesát a jednu třetinu míle.“
„Zaokrouhleme to na tisíc šest set mil! Z tisíce šesti set mil jsme jich už urazili dvanáct.“
„Jak říkáš.“
„A to za cenu šikmého sestupu v délce pětaosmdesáti mil.“
„Správně.“
„A asi za dvacet dní.“
„Ano, za dvacet dní.“
„Ale šestnáct mil je setina zemského poloměru. Půjde-li to tak dál, budeme k sestupu potřebovat dva tisíce dní, tedy skoro pět a půl roku!“
Profesor neodpověděl.
„A to nepočítám s tím, že je-li svislý sestup šestnáct mil dlouhý podmíněn vodorovným postupem o osmdesát mil, bude to znamenat postup o osm tisíc mil k jihovýchodu, přičemž za velmi dlouhou dobu vyjdeme na některém bodu zemského povrchu, aniž jsme dosáhli středu Země!
„Jdi k čertu se svými výpočty!“ odpověděl mi strýc se zlostným gestem. „K čertu s tvými domněnkami! Oč se opírají? Kdo ti řekl, že tato chodba nevede přímo k našemu cíli? Máme už ostatně předchůdce. Co tu dělám já, dělal už jiný přede mnou, a kde měl úspěch on, budu úspěšný i já!“
„To doufám. Ale je mi snad dovoleno…“
„Je ti dovoleno mlčet, Axele, chceš-li uvažovat takto.“
Viděl jsem, že pod kůží strýčka mi hrozí strašný profesor a vzal jsem si jeho výstrahu k srdci.
„A nyní se podívej na tlakoměr!“ pokračoval strýc. „Kolik ukazuje?“
„Pozoruhodný tlak.“
„Dobře. Vidíš, že pozvolným klesáním jsme si postupně zvykli na hustotu zdejšího vzduchu a nijak tím netrpíme.
„Opravdu ne, až na trochu bolesti v uších.“
„To nic není. A můžeme tuhle nevolnost zahnat tím, že budeme rychleji dýchat.“
„Opravdu,“ řekl jsem, rozhodnut neprotivit se strýci v ničem. „Ostatně pocit ponoření do hustšího prostředí je opravdu příjemný. Všiml jste si, s jakou silou se v něm nese zvuk?“
‚Zajisté. I hluchý by tady nakonec báječně slyšel.“
„Ale hustota vzduchu bude určitě ještě stoupat.“
„Ano, podle dosud přesně neurčeného zákona. Je totiž pravda, že velikost tíže se s naším sestupem zmenšuje. Víš přece, že její vliv je největší na zemském povrchu a že předměty ve středu Země už neváží nic.“
„To vím, ale řekněte mi, zda vzduch nenabude nakonec hustoty vody.“
„Jistě. A sice pod tlakem sedmi set deseti atmosfér.“
„A co ještě níž?“
„Níž tlak ještě vzroste.“
„Jak budeme potom sestupovat?“
„Naplníme si kapsy kamením.“
„Vy máte, strýčku, odpověď na všecko.“
Dál jsem se už na pole domněnek neodvažoval, protože bych byl mohl narazit znovu na nějakou nemožnost, která by

přivedla profesora k hněvivému výbuchu. Bylo přece jasné, že vzduch pod tlakem, který může dosáhnout až několika tisíc atmosfér, přejde nakonec do skupenství pevného. I když připustím, že by takovému tlaku mohla naše těla vzdorovat, musili bychom se bez ohledu na všechny možné úvahy zastavit.
Tento argument jsem však neuplatnil. Strýc by byl proti němu postavil svého věčného Saknussemma, ač to byl důkaz bezcenný. I kdybychom pokládali Islanďanovu cestu za prokázanou, dala se proti tomu namítnout docela prostá věc. V šestnáctém století nebyl dosud vynalezen ani barometr, ani tlakoměr. Jak tedy mohl Saknussemm určit dosažení zemského středu?
Nechal jsem si však tuto námitku pro sebe a čekal jsem na vývoj událostí.
Zbytek dne uplynul ve výpočtech a v hovorech. Neustále jsem souhlasil s profesorem Liddenbrockem a záviděl jsem Hansovi jeho dokonalou lhostejnost. Nepátral po příčinách a následcích a šel slepě tam, kam ho osud vedl.
ZTRACEN V PODZEMÍ
Musím přiznat, že až dosud šlo všecko dobře a že jsem si nemohl na nic stěžovat. Jestliže průměr obtíží nevzroste, nebudeme se moci minout s cílem. Jaká sláva potom! Uvažoval jsem už skoro jako profesor Liddenbrock. Docela vážně. Nebylo to tím podivným prostředím, v němž jsme teď žili? Snad.
Dalších několik dní nás zavedlo hluboko do zemského masívu prudšími svahy, z nichž některé byly až děsivě strmé. V některých dnech jsme ušli půldruhé až dvě míle ke středu Země. Za nebezpečných sestupů nám byl velmi užitečný Hans se svou úžasnou chladnokrevností. Netečný Islanďan nám sloužil s nepochopitelnou samozřejmostí. Jen díky jemu jsme zdolali nejednu překážku, přes niž bychom se byli sami nedostali.
Jeho mlčenlivost se dokonce den ze dne zvětšovala. Myslím dokonce, že přešla i na nás. Vnější podněty mají skutečně vliv na mozek. Kdo je uzavřen mezi čtyřmi stěnami, ztrácí nakonec schopnost spojovat představy se slovy. Mnoho vězňů bylo už oslabeno na duchu nebo zešílelo jen proto, že nemělo možnost procvičovat tyto schopnosti.
Po dva týdny od naší poslední rozmluvy nedošlo k žádné příhodě, která by stála za zmínku. Vzpomínám si však právem na jednu nesmírně vážnou událost.
Nemohu z ní zapomenout ani na nejmenší podrobnost.
Dne 7. srpna nás stálý sestup přivedl do hloubky třiceti mil. To znamená, že jsme měli nad hlavami třicet mil skal, oceánů, pevnin a měst. Musili jsme být tehdy asi sto mil od Islandu.
Toho dne nás vedl tunel celkem mírným svahem.
Kráčel jsem vpředu. Strýc nesl jeden z Ruhmkorffových přístrojů, já druhý. Cestou jsem si prohlížel žulové stěny.
Náhle jsem se otočil a zjistil jsem, že jsem sám.
Dobrá, pomyslil jsem si, šel jsem asi moc rychle a Hans se strýcem se cestou zdrželi. Musím jít za nimi. Cesta není naštěstí příliš strmá.
Vrátil jsem se. Šel jsem asi čtvrt hodiny. Rozhlížel jsem se. Nikde nikdo. Volal jsem. Žádná odpověď. Můj hlas se ztrácel v hlubinných ozvěnách, které vyvolával.
Počal jsem být znepokojen. Po těle mi přejelo zamrazení.
„Jen klid!“ řekl jsem si hlasitě. „Vždyť své společníky určitě najdu. Nejsou tu přece dvě cesty! A protože jsem byl vpředu, vrátím se zpět.“
Stoupal jsem asi půl hodiny. Naslouchal jsem, zdali mě někdo nevolá. Ve vzduchu tak hustém bych to slyšel na velkou dálku. V obrovské chodbě však vládlo úplné ticho.
Zastavil jsem se. Nemohl jsem věřit, že jsem sám. Mohl jsem snad zabloudit, ale nemohl jsem se ztratit. A zbloudilého lze vždycky najít.
„Jen klid!“ opakoval jsem si. „Je tu přece jen jediná cesta, a protože po ní jdu, musím je najít. Stačí ještě o kousek vystoupit. Jestli ovšem nezapomněli, že jdu vpředu a nenapadlo je taky vrátit se zpět, když mě neviděli! Nu, i v tomto případě je dohoním, pospíším-li si!“
Opakoval jsem poslední větu nepříliš přesvědčivým tónem. Abych si vybavil představy tak prosté, trvalo mi to velmi dlouho.
Náhle jsem zapochyboval. Šel jsem opravdu vpředu?
Jistě! Hans předešel přece strýce a šel za mnou. Dokonce se na chvíli zastavil, aby si upravil náklad na zádech. I tato podrobnost mi vyvstala v paměti. Právě v oné chvíli jsem přece musel pokračovat v cestě.
Pak mi napadlo, že jsem určitě nemohl zabloudit. Měl jsem přece tímto bludištěm průvodce, který nemohl zklamat: svůj věrný potok! Stačí mi jít vzhůru proti toku a musím nutně své společníky najít!
Tato úvaha mě povzbudila. Rozhodl jsem se neztrácet čas a vydat se znovu na cestu.
Jak jsem tehdy žehnal strýcově prozíravosti, že nedovolil lovci ucpat otvor proražený v žulové stěně! Blahodárný pramen nás napřed během cesty napájel a nyní mě povede křivolakou cestou v zemské kůře.
Než jsem začal znovu stoupat, napadlo mi, že by bylo dobré trochu se omýt. Sklonil jsem se proto, abych si svlažil čelo v Hansově potoku.
Ale kdo popíše mé překvapení!
Narazil jsem na suchou, hrbolatou skálu. Pod nohama už žádný potok netekl!
BLOUDĚNÍ
Nemohu popsat své zoufalství. Žádné slovo lidské mluvy nedokáže vyjádřit mé pocity. Byl jsem zaživa pohřben s výhledem na smrt v mukách hladu a žízně.
Mechanicky jsem přejel horečnýma rukama po zemi. Jak se ta skála zdála suchá!
Ale jak jsem mohl opustit tok potůčku? Opravdu tu nebyl! Teď jsem pochopil ono podivné ticho, když jsem se zaposlouchal, zda k mému sluchu nedolehne volání mých společníků. Tedy ve chvíli, kdy jsem poprvé vkročil tak pošetile na nepravou cestu, nevšiml jsem si, že tam už potok není. Bylo mi jasné, že se přede mnou otevřela postranní

chodba, zatímco Hansův potok sledoval jiný svah a vzdálil se s mými společníky do neznámých hlubin!
Jak se tam vrátit? Stopy jsem přece žádné nezanechal. Mé nohy nedělaly v žule žádné otisky. Lámal jsem si hlavu řešením tohoto neřešitelného problému. Má situace se dala vyjádřit jediným slovem: ztracen!
Ano, ztracen v hlubinách, které se mi zdály nezměřitelné. Těch třicet mil zemské kůry mi tížilo ramena strašnou váhou. Cítil jsem, že mě to drtí.
Pokoušel jsem se zaměřit své myšlenky k pozemským věcem. Jen stěží se mi to dařilo. Mým vyděšeným vědomím prošly vzpomínky na Hamburk, na dům v Královské třídě, na ubohou Gretu, na celý ten svět, pod nímž jsem zabloudil. Ve světě představ jsem znovu viděl všechny příhody naší cesty, plavbu přes moře, Island, pana Fridrikssona, Sneffels! Říkal jsem si, že živit v sobě za takové situace třeba jen stín naděje, bylo by čiré šílenství. Lepší bude vzdát se všech nadějí.
Jaká lidská moc by mě taky mohla vyvést na zemský povrch a rozevřít obrovskou klenbu, která se mi táhla nad hlavou? Kdo by mě mohl přivést na správnou cestu a spojit mě s mými společníky?
„Ach strýčku!“ vykřikl jsem zoufalým hlasem.
To bylo jediné slůvko výčitky, které mi přišlo na rty, neboť jsem pochopil, jak ten nešťastník musí trpět, když hledá zase mne!
Měl jsem jídlo na tři dny a plnou láhev vody. Ale déle jsem tu nemohl zůstat. Mám však jít nahoru nebo dolů?
Jistě nahoru! Neustále stoupat! Tak musím přece přijít na místo, kde jsem opustil potok, k nešťastnému rozdvojení chodby. Jakmile budu mít jednou potok zas pod nohama, budu moci vždy vystoupit zpět na vrchol Sneffelsu.
Že mi to nenapadlo dřív! V tom byla opravdu jediná naděje na záchranu. Musil jsem tedy co nejrychleji najít Hansův potok.
Vstal jsem, opřel se o okovanou hůl a počal chodbou stoupat. Svah byl dost příkrý. Kráčel jsem však s nadějí a bez rozpaků, jako člověk, který si nemůže zvolit jinou cestu. Půl hodiny jsem nenarazil na žádnou překážku.
Snažil jsem se rozpoznat cestu podle tvaru tunelu, podle skalních výstupků, podle uspořádání výčnělků. Ale nikde jsem nepoznával nějaké zvláštní znamení. Brzy jsem věděl, že touto chodbou se k rozdvojení tunelu nedostanu. Byla slepá. Narazil jsem na neproniknutelnou stěnu a upadl na skálu.
Nemohu vylíčit, jaká hrůza, jaké zoufalství se mě zmocnilo. Byl jsem zdrcen. Má poslední naděje se právě roztříštila o žulovou stěnu.
Ztracen v bludišti, jehož chodby se křížily všemi směry! Nemohl jsem se už pokoušet o nemožný únik. Musil jsem zemřít nejstrašnější ze všech smrtí! Přitom mi napadla podivná myšlenka. Až mé zkamenělé tělo bude jednou nalezeno třicet mil hluboko v nitru Země, vyvolá to vážné vědecké spory!
Chtěl jsem promluvit nahlas, ale z vyschlých úst mi vycházely jen drsné zvuky. Sotva jsem dýchal.
Za těchto úzkostí mi vnikla do vědomí nová hrůza. Lampa se mi pádem na zem poškodila. Neměl jsem možnost ji spravit. Její světlo sláblo a brzy nebudu mít žádné.
Pozoroval jsem, jak světelný proud ve spirále přístroje mizí. Na ztemnělých stěnách se rozvíjely průvody pohyblivých stínů. Neodvažoval jsem se mrknout, abych neztratil ani atom z prchajícího světla. Každým okamžikem se mi zdálo, že už lampa hasne a že mě obklopí tma.
Konečně se v lampě zachvěl poslední záblesk. Díval jsem se na něj, hltal jej zrakem, soustředil na něj všechnu sílu očí jako na poslední světelný počitek, který mohu vnímat. Pak jsem zůstal ponořen do nejhlubší tmy.
Z úst mi unikl strašný výkřik. Na zemi ani v nejtmavší noci neztrácí světlo všechnu svou moc. I když je rozptýlené a sotva znatelné, přece jen nejmenší jeho zbytek vniká ještě na sítnici. Tady však nebylo nic! Naprostá tma tu ze mne udělala slepce v plném smyslu tohoto slova.
Tehdy jsem ztratil hlavu. Vstal jsem a pokoušel jsem se s nataženýma rukama o bolestné tápání. Dal jsem se na útěk, vrhaje se nazdařbůh do spletitého bludiště, stále dolů. Běžel jsem zemskou kůrou jako obyvatel podzemních dutin. Volal jsem, křičel, řval. Narážel jsem na skalní výstupky, padal, znovu vstával celý zakrvácený a pokoušel se pít krev zalévající mi tvář. A přitom jsem doufal, že náhodný skalní výstupek mi postaví v cestu překážku, o niž si rozrazím hlavu.
Kam mě ten šílený běh dovede? Stále jsem to nevěděl. Po mnoha hodinách, zřejmě už úplně vysílen, upadl jsem na studenou skálu boční stěny a ztratil jsem vědomí své existence.

ZACHRÁNĚN

Když jsem přišel k sobě, měl jsem mokrou tvář, ovšem mokrou od slz. Nemohu říci, jak dlouho mé bezvědomí trvalo. Neměl jsem nejmenší možnost uvědomovat si čas. Žádné osamění se nikdy nepodobalo mému, žádné opuštění nebylo tak úplné.
Po pádu jsem ztratil mnoho krve. Cítil jsem, že mě celého zaplavuje. Ach, jak jsem teď litoval, že jsem nezemřel! A co taky dělat? Přemožen bolestí, zapudil jsem všechny myšlenky a skulil jsem se ke stěně.
Cítil jsem už, jak se mě znovu zmocňuje mdloba a s ní úplné otupení, když mi udeřil v sluch náhlý hluk. Vypadal jako vzdálené hřmění. Slyšel jsem, jak se zvukové vlny ztrácejí zvolna v dalekých hlubinách propasti.
Co to bylo za zvuk? V zemské kůře se zřejmě odehrával nějaký úkaz. Výbuch plynu nebo sesun mohutné skalní vrstvy.
Znovu jsem naslouchal. Chtěl jsem vědět, ozve-li se hluk znovu. Tak uplynula čtvrthodina. V chodbě bylo naprosté ticho. Ani tlukot vlastního srdce jsem neslyšel.
Náhle mi vnikla do ucha, bezděčně přitisknutého ke stěně, vzdálená a nesrozumitelná slova. Zachvěl jsem se.
Halucinace! pomyslil jsem si.
Ale ne. Když jsem naslouchal pozorněji, zaslechl jsem opravdu šeptající hlas. Ve své slabosti jsem však nemohl rozeznat, co říká. A přece tu někdo mluvil! Tím jsem si byl jist.

Na okamžik jsem se bál, že to jsou má vlastní, ozvěnou vrácená slova. Možná že jsem nevědomky volal. Sevřel jsem pevně rty a přitiskl znovu ucho ke stěně.
Ano, skutečně! Někdo mluví! Někdo mluví!
Když jsem se přemístil podle stěny o několik stop dál, zaslechl jsem hlas zřetelněji. Podařilo se mi zachytit i několik nejasných, podivných, nesrozumitelných slov. Přicházela ke mně jako slova pronášená tiše, pouze šeptem. Několikrát jsem mezi nimi slyšel slovo „förlorad“.
Co znamenalo? Kdo je pronášel? Určitě strýc nebo Hans. Ale jestliže jsem je slyšel, mohli taky oni slyšet mne!
„Pomoc!“ vykřikl jsem ze všech sil. „Pomoc!“
Naslouchal jsem, číhal ve tmě na odpověď, na výkřik, na vzdech. Nic se neozvalo. Tak uplynulo několik minut. V hlavě se mi rozvířilo na tisíce myšlenek. Zdálo se mi, že můj zesláblý hlas nemůže dospět až k mým společníkům.
„A přece to jsou oni,“ opakoval jsem si. „Kdo jiný by mohl být skryt na třicet mil pod zemským povrchem?“
Znovu jsem naslouchal. Posouval jsem ucho po stěně a našel jsem tak přesné místo, kde hlas nabýval maxima síly. Slovo „förlorad“ mi znovu zaznělo v uchu a pak se ozvalo opět ono hřmění, které mě už prve vyvedlo z mého otupění.
„Ne,“ řekl jsem si, „ne! Tato slova ke mně nedoléhají zemským masívem. Stěna je žulová a žulou by nepronikl ani nejsilnější výbuch. Tyto zvuky přicházejí přímo chodbou! Jo to určitě projev nějakého zvláštního akustického úkazu!“
Znovu jsem naslouchal. Tentokrát, ano, tentokrát jsem zaslechl v prostoru zřetelně své jméno!
Vyslovil je snad strýc? Hovořil s vůdcem a slovo „förlorad“ bylo slovo dánské.
Tehdy jsem pochopil vše. Aby mě slyšeli, musil jsem mluvit těsně u stěny, která vedla hlas jako železný drát elektřinu. Nesměl jsem však ztrácet čas. Vzdálí-li se moji společníci o několik kroků, ztratí akustický úkaz účinnost. Přitiskl jsem tedy rty ke stěně a pronesl jsem co nejzřetelněji: „Strýčku Liddenbrocku!“
S největší úzkostí jsem čekal. Zvuk nemá příliš velkou rychlost. A hustota vzduchu ji nezvyšuje. Zvětšuje jen intenzitu. Uplynulo několik vteřin, dlouhých jako celá staletí. Konečně dolehla k mému sluchu slova:
„Axele! Axele! Jsi to ty?“
……..
„Ano, ano,“ odpověděl jsem.
……..
„Kde jsi, ubohý chlapče?“
……..
„Ztracen v nejhlubší tmě.“
……..
„A co tvá lampa?“
……..
„Zhasla.“
……..
„A potok?“
……..
„Zmizel.“
……..
„Ach ubohý Axele, vzchop se!“
……..
„Počkejte trochu. Jsem vyčerpán. Nemám sílu odpovědět. Mluvte však!“
……..
„Odvahu!“ pokračoval strýc. „Nemluv, poslouchej jen. Hledali jsme tě nahoře i dole v chodbě. Nemohli jsme tě najít. Už jsem tě oplakal, chlapče. Nakonec jsme předpokládali, že půjdeš stále podle Hansova potoka, vraceli jsme se a stříleli z pušek. Jestliže se teď slyšíme, je to jen zvláštní akustický úkaz. Ale ruce si podat nemůžeme. Nezoufej však, Axele! I to, že se jen slyšíme, už něco znamená.“
……..
Přemýšlel jsem. Do srdce se mi znovu vracela zatím ještě nejasná naděje. Především jsem musil vědět jedno. Přiblížil jsem rty ke stěně a řekl jsem:
„Strýčku!“
……..
„Slyším, chlapče,“ došla za několik vteřin odpověď.
……..
„Musíme především zjistit, jak daleko jsme od sebe.“
……..
„To je snadné.“
……..
„Máte svůj chronometr?“
……..
„Ano.“
……..
„Nuže, vezměte si jej. Vyslovte mé jméno a poznamenejte si přesně dobu, v níž je vyslovíte. Já je budu opakovat a vy si poznamenáte přesně čas, kdy k vám má odpověď dojde.“
……..

„Dobrá. A polovina času, který uplyne mezi mým zvoláním a tvou odpovědí, nám udá dobu, v níž můj hlas dolehne až k tobě.“

……..

„Tak je to, strýčku.“

……..

„Jsi připraven?“

……..

„Ano.“

……..

„Tak tedy pozor! Vyslovím tvé jméno.“

……..

Přitiskl jsem ucho ke stěně, a jakmile jsem uslyšel slovo „Axele“, okamžitě jsem je opakoval. A čekal jsem.

……..

„Čtyřicet vteřin,“ ozval se strýc. „Mezi oběma slovy uplynulo čtyřicet vteřin. Zvuk tedy potřebuje na cestu dvacet vteřin. A při rychlosti tisíce dvaceti stop za vteřinu to znamená vzdálenost půldruhé míle a jedné osminy.“

……..

„Půldruhé míle!“ zašeptal jsem.

……..

„To se dá zdolat, Axele!“

……..

„Mám však stoupat nebo sestupovat?“

……..

„Sestupovat. A řeknu ti proč. Došli jsme na velké prostranství, do něhož ústí několik chodeb. A ta, kterou ses pustil, musí tě sem dovést. Zdá se totiž, že všechny pukliny v zeměkouli se šíří paprskovitě od jeskyně, v níž teď jsme. Vstaň tedy a vydej se na cestu. Jdi, a bude-li to nutné, plaz se, klouzej po strmějších svazích, až najdeš naše náruče, čekající tě na konci cesty. Na cestu, chlapče, na cestu!“

……..

Tato slova mě vzpružila.

„Sbohem, strýčku!“ zvolal jsem. „Odcházím. Jakmile opustím své místo, přeruší se spojení našich hlasů. Sbohem tedy!“

……..

„Na shledanou, Axele, na shledanou!“

……..

To byla poslední slova, která jsem zaslechl. Celý překvapivý rozhovor, vedený zemským masívem na vzdálenost přes míli dlouhou, skončil slovy naděje. Poděkoval jsem šťastné náhodě, která mě přivedla hlubokou tmou na jediné místo, kam ke mně mohl dolehnout hlas mých společníků.

Tento podivný akustický úkaz se dá lehce vysvětlit fyzikálními zákony. Způsobil ho tvar chodby a vodivost skal. Známe mnoho případů podobného šíření zvuku, který vodivým prostředím jinak neproniká. Vzpomínám si, že podobný jev byl pozorován na různých místech. Kromě jiných i ve vnitřní chodbě chrámu sv. Pavla v Londýně a především v podivuhodných jeskyních na Sicílii, v kamenných lomech u Syrakus, kde nejvýraznější jev tohoto druhu se nazývá Dionýsovo ucho.

Na to vše jsem si vzpomněl a uvědomil jsem si, že mezi mnou a strýcem není žádná překážka, když strýcův hlas došel až ke mně. Budu-li sledovat cestu zvuku, musím docela logicky dojít tam, kam zvuk, nezradí-li mě ovšem cestou mé poslední síly.

Vstal jsem tedy. Spíš jsem se vlekl, než šel. Svah klesal dost prudce. Klouzal jsem po něm.

Brzy rychlost mého sestupu vzrostla tak, že mi hrozila změnou v pád. Neměl jsem už sílu zastavit se.

Náhle mi půda pod nohama zmizela. Cítil jsem, jak v letu narážím na výčnělky svislé šachty. Vrazil jsem hlavou na ostrou skálu a ztratil jsem vědomí.

V JESKYNI

Když jsem přišel k sobě, ležel jsem v pološeru na tlustých přikrývkách.

Nade mnou bděl strýc, pátrající v mé tváři po zbytcích života. Při mém prvním vzdechu mě vzal za ruku, při mém prvním pohledu vykřikl:

„Žije! Žije!“

„Ano,“ odpověděl jsem slabým hlasem.

„Chlapče,“ řekl strýc, když mě k sobě přitiskl, „už jsi zachráněn!“

Byl jsem nesmírně dojat přízvukem, s nímž tato slova pronesl, a ještě víc péčí, kterou je doprovázel. Ale musela přijít tak strašná zkouška, aby v profesorovi vzbudila podobné citové projevy.

V této chvíli přišel Hans. Spatřil mou ruku v strýcově dlani. Troufám si tvrdit, že v jeho očích zasvítilo živé uspokojení.

„God dag,“ řekl.

„Dobrý den, Hansi, dobrý den,“ šeptal jsem. A teď mi, strýčku, řekněte, kde to vlastně jsme!“

„Až zítra, Axele, až zítra. Dnes jsi ještě slabý. Dal jsem ti na hlavu obvaz, který nesmíš uvolnit. Spi tedy, chlapče, a zítra se dovíš vše.“

„Tak mi aspoň řekněte, kolik je hodin a který je den.“

„Je jedenáct hodin večer a dnes je neděle 9. srpna. Ale do desátého tohoto měsíce ti zakazuji všechny otázky.“

Byl jsem opravdu příliš slabý. Očí se mi samy zavíraly, potřeboval jsem noc k odpočinku. Usnul jsem tedy s myšlenkou,

že mé osamění trvalo tři dlouhé dny.
Když jsem se nazítří probudil, rozhlédl jsem se kolem sebe. Mé lůžko, sestavené ze všech cestovních přikrývek, bylo upraveno v krásné jeskyni, ozdobené nádhernými krápníky. Podlahu pokrýval jemný písek. Bylo pološero. Ani pochodeň, ani lampa nikde nesvítila, a přece zvnějšku vnikalo úzkým otvorem ve stropu nepochopitelné světlo. Slyšel jsem taky nejasné a neurčité šumění, podobné hukotu vln rozbíjejících se o břeh. Občas jsem zaslechl i hvízdání větru. Napadlo mi, zda jsem se vůbec probudil, zda ještě nespím, zda můj mozek poraněný pádem nevnímá nějaké neskutečné zvuky. Ale ani oči, ani uši mě v tom nemohly klamat.
To je přece denní světlo, pomyslil jsem si, které sem vniká puklinou skal! A tohle je šumot vln i svist větru! Buď se mýlím, nebo jsme se vrátili k povrchu Země. Že by se byl strýc vzdal své výpravy? Nebo ji už šťastně dokončil? Právě jsem si kladl tyto obtížné otázky, když strýc vstoupil.
„Dobrý den, Axele," řekl vesele. „Vsadil bych se, že ti je už dobře."
„Ano," odpověděl jsem a posadil se na své přikrývky. „Musí tomu tak být, protože jsi spal docela klidně, Bděl jsem u tebe střídavě s Hansem a oba jsme viděli, jak viditelně se zotavuješ."
„Opravdu, cítím se docela svěží a na důkaz toho jsem ochoten vzdát čest snídani, kterou mi nabídnete."
„Budeš jíst, chlapče. Horečku už nemáš. Hans namazal tvé rány jakousi mastí, jejíž tajemství znají jen Islanďané. Opravdu zázračně se ti zacelily. Ten náš lovec je ohromný chlapík!"
Za rozmluvy připravil strýc trochu jídla, jež jsem přes jeho výstrahu rychle zhltl. Přitom jsem strýce zavalil otázkami, na které si pospíšil s odpověďmi.
Dověděl jsem se tak, že můj šťastný pád mě přivedl právě na konec téměř svislé chodby. Protože jsem se zřítil spolu s lavinou kamenů, z nichž nejmenší by mě byl stačil rozdrtit, dalo se z toho soudit, že část skalního masívu se zřítila se mnou. Tento strašný dopravní prostředek mě vrhl přímo do strýcovy náruče, kam jsem dopadl celý zakrvácený a v bezvědomí.
„Opravdu," řekl strýc, „je podivné, že ses aspoň tisíckrát nezabil. Ale napříště se už proboha nerozdělujme, protože by nám hrozilo nebezpečí, že se už nikdy nesetkáme."
Nerozdělujme se? Cesta tedy ještě neskončila? Rozevřel jsem doširoka udivené oči, což okamžitě vyvolalo strýcovu otázku:
„Co je ti, Axele?"
„Chtěl bych vám dát jednu otázku. Říkáte, že jsem už zachráněn a zdráv?"
„Určitě."
„Mám všechny údy v pořádku?"
„Jistě."
„A hlavu?"
„Hlavu až na několik škrábnutí máš přesně na svém místě mezi rameny."
„Ale já se bojím, že mám poraněný mozek."
„Poraněný?"
„Ano. Což jsme nevystoupili na zemsky povrch?"
„To jistě ne."
„Pak tedy musím blouznit, protože vidím denní světlo a slyším svist větru i hučení moře."
„Ach, jenom to?"
„Můžete mi to vysvětlit?"
„Nevysvětlím ti nic, protože to je nevysvětlitelné. Uvidíš však a pochopíš, že nám geologie ještě neřekla své poslední slovo."
„Vyjděme tedy ven!" zvolal jsem a prudce jsem vstal.
„Ne, Axele, ne! Čerstvý vzduch by ti mohl ublížit!"
„Čerstvý vzduch?"
„Ano, je tam velmi prudký vítr. A já nechci, aby ses mu vystavoval."
„Já vás však ujišťuji, zeje mi báječně."
„Trochu trpělivosti, chlapče! Novým onemocněním bys nás přivedl do úzkých a my nesmíme ztrácet čas, protože nás čeká patrně ještě dlouhá plavba."
„Plavba?"
„Ano. Dnes si odpočiň a zítra vsedneme na loď."
Po jeho posledních slovech jsem vyskočil.
„Na loď? Cože? Vsednout na loď? Je tu snad řeka, jezero nebo moře? Je snad v nějakém podzemním přístavu zakotvena loď?"
Má zvědavost byla na nejvyšší míru vzrušena. Marně se mě strýc snažil zadržet. Když viděl, že má netrpělivost by mi ublížila víc než uspokojení mé touhy, podlehl.
Rychle jsem se oblekl. Z nadbytku opatrnosti jsem se zabalil do jedné z přikrývek a vyšel jsem z jeskyně.
LIDDENBROCKOVO MOŘE
Zprvu jsem neviděl nic. Oči odvyklé světlu se mi rázem zavřely. Když jsem je mohl otevřít, zůstal jsem stát, spíš udiven než okouzlen.
„Moře!" zvolal jsem.
„Ano," odpověděl strýc. „Liddenbrockovo moře. A těším se pomyšlením, že se žádný plavec nebude se mnou přít o čest z tohoto objevu a o právo dát mu své vlastní jméno!"
Rozlehlá vodní plocha, začátek jezera nebo oceánu, táhla se až do nedozírna. Široce vykrojené pobřeží nabízelo

posledním vlnám jemný zlatý písek, posetý lasturkami, v nichž žili první zemští tvorové. Vlny se v nesmírném uzavřeném prostoru lámaly se zvláštním zvučným šumotem. Při závanech čerstvého větru se z nich zvedala lehká pěna. Několik sprškek mi dopadlo na tvář. Na lehce skloněném pobřeží, asi sto sáhů od hranice vln, končily poslední výběžky skal, šířících se a stoupajících do nezměřitelné výše. Některé z nich přerušovaly nízké pobřeží ostrými hřebeny a vytvářely výběžky i mysy, ohlodávané zuby příboje. V dáli sledoval zrak jejich hřbety, ostře se rýsující proti mlžnému pozadí obzoru.
Byl to skutečně oceán s křivolakou linií břehu, ale oceán zcela pustý a vzhledu neobyčejně divokého.
Jestliže jsem mohl dohlédnout po tomto moři do značné dálky, zasloužilo se o to zvláštní světlo, které osvětlovalo i nejmenší podrobnosti. Nebylo to sluneční světlo oslnivých paprsků s nádhernou jiskřivostí, ani bledé a matné světlo hvězd, které je jen světelným odrazem bez tepla. Ne. Mohutnost tohoto světla, jeho chvějivý rozptyl, jeho jasná a suchá běl, jeho mírné teplo, jeho jas vskutku silnější než jas luny, to vše svědčilo o původu ryze elektrickém. Byla to jakási severní zář, trvalý kosmický jev, který naplňoval tuto jeskyni, schopnou pojmout celý oceán.
Klenba zavěšená nad našimi hlavami, chcete-li jakási obloha, zdála se vytvořena z velkých mraků, z pohyblivých a měnivých shluků par, které se jistě v některých dnech musí srážet v prudké lijavce. Musil jsem věřit, že pod takovým atmosférickým tlakem nemůže dojít k vypařování vody. A přece z nějakých neznámých důvodů byly zde v ovzduší mohutné mraky. Toho dne však „bylo hezky“. Elektrické pole vytvářelo ve vysokých oblacích podivnou hru světla. Na spodních plochách mračen přebíhaly živé stíny a mezi rozdělenými oblaky k nám pronikaly pozoruhodně jasné paprsky. Slunce to však nebylo, protože tomuto světlu chybělo opravdové hřejivé teplo. Jeho účin byl smutný a nesmírně pochmurný. Místo nebe plného zářivých hvězd jsem vytušil nad těmito mraky žulovou klenbu, která mě drtila celou svou ohromnou váhou. A celý ten prostor by byl přes svou rozlehlost nestačil k procházce ani té nejskromnější družici.
Vzpomněl jsem si tehdy na teorii jistého kapitána, který si představoval zeměkouli jako dutou kouli, v níž stlačený vzduch světélkuje a kde obíhají po tajemných dráhách dvě hvězdy, Pluto a Proserpina. Měl snad pravdu?
Byli jsme opravdu uvězněni v obrovské dutině. Její šířku jsme nemohli zjistit, protože pobřeží se táhlo do nedozírna. Ani její délku ne, protože našemu rozhledu se stavěl v cestu trochu nejasný obzor. Co se výšky týče, musila přesahovat několik mil. Opírala se snad klenba o žulové výběžky? Zrak to zjistit nemohl. V ovzduší se však vznášely mraky, jejichž výšku bylo možno odhadnout na dva tisíce sáhů, což je víc než výška oblaků pozemských. Byl to zřejmě důsledek neobyčejně velké hustoty vzduchu.
Slovo „jeskyně“ jistě nevystihuje mé myšlenky při popisu onoho obrovského prostoru. Ale slova lidského jazyka nemohou vystačit na popis odvážných výtvorů zemských hlubin.
Nevěděl jsem ostatně, jakým geologickým procesem vysvětlit existenci takové dutiny. Vznikla snad ochlazováním zeměkoule? Z vyprávění cestovatelů jsem znal některé slavné jeskyně, ale žádná z nich nemá takové rozměry. I když jeskyně Guachara v Kolumbii, navštívená Humboldtem, neprozradila tajemství své hloubky tomuto slavnému vědci, který ji prozkoumal v délce dvou tisíc pěti set stop, netáhne se jistě už daleko za tuto hranici. Obrovská Mamutí jeskyně v Kentucky má též gigantické rozměry, protože její klenba se zdvihá do výše pěti set stop nad hladinou nezměřitelně hlubokého jezera. Cestovatelé jí projeli v délce víc než deset mil a konce nedojeli. Co však znamenají tyto jeskyně proti dutině, kterou jsem teď obdivoval, s jejím oblačným nebem, s elektrickým zářením a s rozlehlým mořem, sevřeným jejími boky? Před touto nesmírností byla má představivost zcela bezmocná.
Pozoroval jsem tiše všecky tyto divy. K vyjádření mých pocitů mi chyběla slova. Zdálo se mi, že přihlížím na některé vzdálené planetě – na Uranu nebo na Neptunu – úkazům, o nichž mé „pozemské“ vědomí nemělo ani tušení. Pro nové vjemy je třeba nových slov, ale má fantazie mi je nenabízela. Díval jsem se, pozoroval a obdivoval vše se směsí překvapení a jisté dávky hrůzy.
Nečekanost této podívané mi vehnala do tváří barvu zdraví. Počal jsem se uzdravovat údivem a uspišoval jsem své zotavování novou léčebnou metodou. Ostatně čerstvost hustého vzduchu mě oživovala tím, že mi dodávala do plic víc kyslíku.
Každý snadno pochopí, že po sedmačtyřicetidenním uvěznění v úzké chodbě jsme pociťovali nekonečnou radost ze závanů větru, přinášejícího vlhké slané výpary.
Neměl jsem tedy čeho litovat, že jsem opustil temnou jeskyni. Strýc už všechny tyto divy znal a nedivil se jim.
„Cítíš už dost sil k malé procházce?“ ptal se mě.
„Jistě,“ odpověděl jsem. „Nic by mi nebylo příjemnější.“
„Nuže, opři se o mne, Axele, a pojďme podle zákrutů pobřeží!“
S nadšením jsem souhlasil. Vyšli jsme po břehu nového oceánu. Vlevo se na sebe zavěšovala strmá skaliska a vytvářela obrovská seskupení úžasného účinu. Po jejich bocích se řinuly nesčíslné vodopády, stékající v čistých, šumivých clonách. Lehké páry stoupaly od skály ke skále a prozrazovaly teplé prameny. Četné potoky tekly klidně ke společné nádrži, hledajíce ve svazích příležitost k příjemnému zurčení.
Mezi potoky jsem poznal i našeho věrného cestovního průvodce, Hansův potok, který se ztrácel klidně v moři, jako by byl od počátku světa nic jiného nedělal.
„Teď nám bude chybět!“ řekl jsem s povzdechem.
„I co!“ odpověděl profesor. „Ten nebo jiný! Co na tom záleží?“
Pokládal jsem jeho odpověď za trochu nevděčnou.
Ale v této chvíli byla má pozornost upoutána nečekanou podívanou. Pět set kroků před námi za ohybem vysokého výběžku se objevil našim zrakům vysoký a hustý les. Tvořily jej stromy střední výšky, pravidelně formované do tvaru deštníků, s geometricky přesnými obrysy. Vzdušný proud se v jejich korunách vůbec neprojevoval. Stromy stály nehybně jako les zkamenělých cedrů.

Zrychlil jsem krok. Neuměl jsem tyto podivné druhy pojmenovat. Nepatřily k žádnému z dvou tisíc dosud známých rostlinných druhů. Nebude třeba vyhradit jim v přímořské flóře zvláštní místo? Ne. Když jsme přišli do jejich stínu, vyrovnal se můj údiv mému obdivu.
Octli jsme se skutečně mezi pozemskými rostlinami, ale vytvořenými podle gigantické šablony. Strýc je okamžité nazval pravým jménem.
„Není to nic jiného než les hub!“ řekl.
A nemýlil se. Připomeňte si rozměry těchto rostlin, milujících teplé a vlhké prostředí! Věděl jsem, že choroš obrovský dosahuje v obvodu klobouku podle Bulliarda osmi až deseti stop. Tady však rostly bílé houby, vysoké třicet až čtyřicet stop a s klobouky o stejně velkém průměru. A byly jich tu tisíce! Jejich hustým zákrovem světlo nemohlo proniknout, takže pod stěsnanými klobouky hub vládlo úplné šero jako pod kulatými střechami africké osady.
Chtěl jsem přesto proniknout dál. Z masité klenby však čišel smrtelný chlad. Tak jsme asi půl hodiny bloudili vlhkým šerem, až jsme se s pocitem opravdové úlevy octli zas na břehu moře.
Ani ostatní vegetace podzemní krajiny si v ničem s mamutími houbami nezadala. O trochu dál se tyčily početné skupiny jiných stromů s bezbarvými listy. Snadno jsme je poznali. Byly to obyčejné pozemské rostliny, ovšem úžasných rozměrů. Plavuně sto stop vysoké, obří přesličky a stromovité kapradiny, vysoké jako smrky horských poloh, lepidodendrony s dvojitými válcovitými kmeny s nekonečně dlouhými listy a posetými tvrdými chlupy jako obrovské tučnolisté rostliny.
„Úžasné! Nádherné! Skvělé!“ volal strýc. „To je úplná květena druhohor. Tohle jsou prosté rostliny našich zahrad, které v prvních dobách zemského věku vytvářely stromovité formy! Podívej se, Axele, a obdivuj to! Žádný botanik se nikdy neoctl na takové hostině!“
„Máte pravdu, strýčku! Příroda nám chtěla v tomto obrovském skleníku uchovat předpotopní rostlinstvo, které s takovým štěstím nám rekonstruovala moudrost vědců.“
„Správně, chlapče, je to opravdu skleník. Ale bylo by správnější dodat, že tu je možná i zvěřinec.“
„Zvěřinec?“
„Jistě. Vidíš ten prach, do něhož tu šlapeme, a kosti rozházené po zemi?“
„Kosti?“ zvolal jsem. „Ano, kosti předpotopních zvířat!“
Vrhl jsem se k věkovitým zbytkům, nasyceným nerozbitnou nerostnou hmotou fosforečnanu vápenatého. Bez zaváhání jsem pojmenovával obrovské kosti, podobající se kmenům suchých stromů.
„Tohle je horní část Mastodonta,“ řekl jsem. „A tady stoličky Dinotheria; stehenní kost, která nemůže patřit nikomu jinému než největšímu z dávných zvířat, Megatheriu! Ano, je to vskutku zvěřinec, protože tyto kosti sem jistě nebyly zaneseny nějakým zemětřesením. Zvířata, jimž patřily, žila na tomto pobřeží podzemního moře, ve stínu těchto stromovitých rostlin. Pohleďte, vidím zde celé kostry! A přece…“
„Co přece?“ ptal se strýc.
„Nechápu přítomnost takového množství čtvernožců v žulové jeskyni.“
„Proč?“
„Protože živočišný život existoval na Zemi až od druhohor, kdežto usazeniny vznikly v době naplavenin a nahradily vyvřelé horniny z nejranějších dob.“
„Na tvou námitku, Axele, je docela prostá odpověď. Tento terén není totiž usazenina.“
„Jakže? V takové hloubce pod zemským povrchem?“
„Zcela jistě. Dá se to vysvětlit geologicky. V jisté době měla Země pružnou kůru, podléhající neustálým zdvihům a poklesům podle zákona o přitažlivosti. Je pravděpodobné, že došlo k poklesu půdy, při němž se část usazenin propadla až na dno náhle vytvořené propasti.“
„To by mohlo být. Ale jestliže ta předpotopní zvířata žila v těchto podzemních prostorách, co nám pak dokazuje, že některá z těch oblud nežije dosud v těchto temných lesích nebo za těmito rozeklanými skalami?“
Při této myšlence jsem se ne bez hrůzy rozhlédl po obzoru. Na pustých březích se však neobjevil ani jediný živý tvor.
Byl jsem už trochu unaven, šel jsem si proto sednout na konec jednoho výběžku, o nějž se s hlukem tříštily vlny.
Odtud jsem obhlédl celý záliv, vytvořený vydutým pobřežím. V pozadí se mezi jehlancovitými skálami ukrýval malý přístav. Jeho klidné vody spaly v závětří. Byla by tam snadno mohla kotvit briga a dvě tři goelety. Skoro se mi už zdálo, že vidím nějakou loď vyplouvat pod plnými plachtami s jižním větrem na širé moře.
Ale tato iluze rychle zmizela. Byli jsme opravdu jedinými živými tvory v tomto podzemním světě. Za občasného utišení větru nastávalo ticho, hlubší než ticho pouště, které se kladlo na pusté skály a doléhalo tíživě na oceán. Snažil jsem se proniknout zrakem vzdálenou mlhu. Chtělo se mi roztrhnout mlžnou clonu na tajemném pozadí obzoru. Kolik otázek se mi dralo na rty! Kde toto moře končí? Kam až se táhne? Budeme moci někdy poznat i jeho protější břehy?
Strýc o tom aspoň nepochyboval. Já jsem po tom toužil a zároveň se toho bál.
Po hodině strávené pozorováním tohoto úžasného divadla jsme se vydali po pobřeží na cestu zpět do jeskyně, kde jsem s hlavou plnou nejpodivnějších myšlenek upadl do hlubokého spánku.

STAVBA PRÁMU

Nazítří jsem se probudil zcela zdráv. Napadlo mi, že by mi velmi posloužila lázeň, a tak jsem se šel na několik minut ponořit do tohoto „Středozemního moře“. Takového jména si rozhodně zasluhovalo.
Vrátil jsem se vyhladovělý k snídani. Hans se dokonale vyznal v přípravě jídel. Měl tu nyní po ruce vodu i oheň, takže mohl vnést do jednotvárného jídelníčku trochu změny. Po jídle nám nabídl několik číšek kávy. Nikdy mi ten jemný nápoj nepřipadal příjemnější a chutnější.
„A teď,“ řekl strýc, „když nastal čas přílivu, nesmíme zanedbat příležitost ten jev prostudovat.“

„Jakže, přílivu?“ zvolal jsem.
„Jistě.“
„Což se vliv Měsíce a Slunce projevuje i zde?“
„A proč ne? Nepodléhají snad všechna tělesa jako celek všeobecné přitažlivosti? Ani tato vodní spousta nemůže uniknout zákonům. Přes atmosférický tlak působící na její hladinu uvidíš, že se dme jako Atlantik.“
V té chvíli jsme už kráčeli po pobřežním písku. Vlny opravdu začaly po břehu postupovat.
„Skutečně začíná příliv!“ zvolal jsem.
„Ano, Axele. A podle pěnové čáry můžeš vidět, že moře stoupá asi o desetinu stopy.“
„To je úžasné.“
„Ne, je to přirozené.“
„Říkejte si, co chcete, ale mně to připadá zvláštní Sotva věřím svým očím. Kdo by si mohl pomyslit, že v zemské kůře je skutečný oceán s přílivem a odlivem s vichřicí a s bouřemi!“
„A proč ne? Mluví snad nějaký fyzikální zákon proti tomu?“
„To si nemyslím od chvíle, kdy bylo nutno zavrhnout učení o vnitřním teple.“
„Davyho teorie je tedy až dosud potvrzována, ne?“
„Určitě. A napříště nemůže nikdo popřít existenci moří a krajů uvnitř zeměkoule.“
„Patrně neobydlených ovšem.“
„Dobrá. Ale proč by tohle moře nemohlo poskytovat útulek nějakým rybám neznámého druhu?“
„Až dosud jsme však žádnou neviděli.“
„Nu, můžeme si zhotovit udice a uvidíme, bude-li mít háček takový úspěch jako v oceánech nahoře pod Měsícem.“
„Pokusíme se o to, Axele, protože musíme odhalit všechna tajemství těchto krajů.“
„Ale kde vlastně jsme, strýčku? Dosud jsem vám nepoložil tuto otázku, na niž už vám vaše přístroje musily odpovědět.“
„Vodorovně jsme tři sta padesát mil od Islandu.“
„Tolik?“
„Určitě se nemýlím o víc než o pět set sáhů.“
„A kompas ukazuje stále jihovýchodní směr?“
„Ano, jen s deklinací devatenácti stupňů a dvaačtyřiceti minut na východ. Stejně jako nahoře na Zemi. Co se inklinace týče, dochází tu k zajímavému jevu, který jsem pečlivě studoval.“
„K jakému?“
„Střelka místo výchylky k pólu, jak to dělá na severní polokouli, stáčí se opačným směrem.“
„Z toho musíme usoudit, že magnetický pól je někde mezi zemským povrchem a místem, na něž jsme se dostali.“
„Přesně tak. A je pravděpodobné, že dostaneme-li se pod polární oblast k sedmdesátému stupni, kde James Ross objevil magnetický pól, vychýlí se magnetka do svislé polohy. Tento tajemný střed přitažlivosti není tedy příliš hluboko.“
„Opravdu! To je fakt, o němž neměla věda ani tušení.“
„Věda, chlapče, je plná omylů; ovšem omylů, kterých se máme dopouštět, protože nás přivádějí postupně k pravdě.“
„A v jaké hloubce jsme?“
„V hloubce pětatřiceti mil.“
„Nad námi je tedy hornatá část Skotska,“ řekl jsem po nahlédnutí do mapy. „Ona část, kde čnějí do závratné výšky zasněžené vrcholy Grampian.“
„Ano,“ odpověděl profesor se smíchem. „Je to trochu těžké k unesení, ale klenba nad námi je pevná. Je postavena z dobrého materiálu a žádný člověk by jí nikdy nemohl dát takovou pevnost! Co jsou mostní oblouky a klenutí katedrál vedle této chrámové lodi o průměru dobrých třinácti kilometrů, kde se může oceán a vichr chovat podle libosti?“
„Ach, nebojím se, že mi spadne na hlavu. A co máte teď v plánu, strýčku? Nechcete se už vrátit na zemský povrch?“
„No tohle! Vrátit se! Chci naopak pokračovat v cestě, protože až dosud se nám vše daří.“
„Já však nevidím nikde možnost, jak vniknout pod tuhle tekutou pláň.“
„Já se taky nechci vrhat do ní po hlavě. Ale protože oceány jsou po pravdě řečeno jen jezera obklopená zemí, mám o důvod víc k víře, že i toto podzemní moře je obklopeno žulovým masívem.“
„O tom nelze pochybovat.“
„Nuže, na protějších březích najdu určitě nějakou novou cestu.“
„Jak dlouhý může být podle vašeho odhadu tenhle oceán?“
„Třicet nebo čtyřicet mil.“
„Ach,“ řekl jsem při představě, že tento odhad může být velmi nepřesný.
„Nesmíme ztrácet čas. Ráno se vydáme na moře.“
Hledal jsem bezděky loď, která nás má převézt.
„Ach, nalodíme se! Dobrá! Ale jaké lodi k té cestě použijeme?“
„Nebude to loď, chlapče, ale dobrý a pevný prám.
„Prám!“ zvolal jsem. „Prám se však musí postavit stejně jako loď a já opravdu nevidím…“
„Nevidíš, Axele, ale kdybys naslouchal, slyšel bys…“
„Slyšel?“
„Ano, slyšel bys rány kladivem, které by ti prozradily, že Hans je už v plné práci.“
„Staví snad prám?“
„Ano.“

„Cože? Porazil snad svou sekerou tyhle stromy?“
„Ach, stromy už jsou poraženy. Pojď, uvidíš ho při práci!“
Po čtvrthodinové chůzi na druhou stranu výběžku, který tvořil přirozený přístav, spatřil jsem Hanse při práci. Ještě několik kroků a byli jsme u něho. K mému velkému překvapení ležel už napolo hotový prám na písku. Byl sestaven z kmenů zvláštních stromů. Okolní zem byla doslova poseta množstvím trámů, ohnutých dřev a různých spojek. Bylo toho tolik, že by se z toho dalo postavit celé loďstvo.
„Co je to za dřevo, strýčku?“ zvolal jsem.
„Jsou to smrky, jedle, břízy a všechny ostatní druhy severských dřevin, zkamenělé působením mořské vody.“
„Je to možné?“
„Je to dřevo, kterému se říká zkamenělé nebo fosilní dřevo.“
„Ale pak to je lignit, který má tvrdost kamene a nemůže proto plavat.“
„Stává se často, že se z takového dřeva tvoří přímo antracit. Ale v jiných případech, jako v tomto, prodělalo teprve počátek zuhelňovacího procesu. Podívej se!“ dodal strýc a hodil jeden ze vzácných kusů do moře.
Dřevo zmizelo pod hladinou, ale pak se vyhouplo nad vodu a kolébalo se na vlnách.
„Už jsi přesvědčen?“ ptal se strýc.
„Přesvědčen, i když to je neuvěřitelné!“
Nazítří večer byl prám díky lovcově obratnosti hotov. Byl deset stop dlouhý a pět stop široký. Trámy byly spojeny silnými lany a vytvořily tak pevný celek. Když bylo naše improvizované plavidlo spuštěno na vodu, plulo klidně po hladině Liddenbrockova moře.
SEN O DĚJINÁCH ZEMĚ
Dne 13. srpna jsme se probudili velmi brzy. Šlo o slavnostní spuštění nového, rychlého a pohodlného dopravního prostředku.
Ze dvou tyčí jsme zhotovili stožár, z třetí tyče vyrobili veslo a z přikrývek plachtu. To byla výstroj prámu. Provazů jsme měli dost. Celek byl velmi pevný.
V šest hodin dal profesor znamení k nasednutí. Potraviny, zavazadla, nástroje, zbraně a značné množství sladké vody byly už na prámu. Hans zasadil i kormidlo, kterým mohl plavidlo řídit. Sedl si k veslu. Já odvázal konec lana poutajícího nás k břehu. Natáhli jsme plachtu a rychle vypluli.
Ve chvíli, kdy jsme malý přístav opouštěli, napadlo strýce, který si potrpěl na zeměpisná jména, přístav pokřtít. Mezi jinými uvažoval i o mém jménu.
„Já vám chci navrhnout jiné jméno,“ řekl jsem.
„Jaké?“
„Jméno Grety – Gretin přístav; to by se na mapě docela pěkně vyjímalo.“
„Dobrá, tedy Gretin přístav.“
Tak se vzpomínka na mou drahou snoubenku spojila s naší dobrodružnou cestou.
Vítr vanul od severovýchodu. Pluli jsme s větrem v zádech nejvyšší rychlostí. Velmi hustý vzduch měl pozoruhodný tah a dul do naší plachty jako mohutný ventilátor.
Za hodinu už mohl strýc naši rychlost propočítat.
„Poplujeme-li tak dál,“ řekl, „urazíme za den nejméně třicet mil a brzy spatříme protější břeh.“
Já jsem neodpověděl a šel jsem si sednout na příď prámu. Na obzoru se snižoval severní břeh. Obě jeho ramena se široce rozvírala, jako by nám chtěl plavbu usnadnit. Velké mraky vrhaly na hladinu rychlé šedivé stíny, které jako by těžce doléhaly na chmurné vody. Stříbrná zář elektrického světla, odrážená místy kapkami vody, vrhala na boky plavidla světelné skvrny.
Brzy se nám země ztratila z dohledu a s ní zmizel i poslední opěrný bod. Nebýt pěnivé brázdy za prámem, byl bych si mohl myslit, že jsme zůstali zcela nehybně stát.
K polednímu se na hladině zavlnily obrovské chaluhy. Znal jsem vegetační sílu těchto rostlin, které sestupují na mořské dno až do hloubky dvanácti tisíc stop a rozmnožují se i pod tlakem čtyř set atmosfér. Často vytvářejí pole tak rozlehlá, že ztěžují i lodní plavbu. Nikde však, jak věřím, nerostou chaluhy tak gigantické jako v Liddenbrockově moři.
Náš prám plul podle řas dlouhých tři až čtyři tisíce stop, které se jako obrovští hadi vinuly do nedohledna. Bavil jsem se tím, že jsem zrakem sledoval nekonečné stuhy, doufaje stále, že zahlédnu jejich konec. A přece celé hodiny byly má trpělivost a můj údiv klamány. Jaká přírodní síla mohla vytvořit takové rostliny a jak musela Země vypadat v prvních staletích svého věku, když účinkem tepla a vlhka se rozvíjel na jejím povrchu rostlinný život?
Přišel večer a světelný stav jako včera nedoznal žádné změny. Byl to stálý jev, s jehož trvalostí jsme musili počítat.
Po večeři jsem se natáhl u paty stožáru a brzy jsem usnul spánkem plným nijakých snů.
Nehybný Hans u kormidla nechal prám splývat zcela volné. Vítr vanul ostatně odzadu, a tak bylo řízení zbytečné.
Od našeho vyplutí z Gretina přístavu mě profesor Liddenbrock pověřil vedením „palubního deníku“, v němž jsem měl zaznamenávat každé sebemenší pozorování, zapisovat zajímavé jevy, směr větru, docílenou rychlost, ujetou dráhu, slovem všechny příhody této podivné plavby.
Omezím se teď na citování denních zápisů, prováděných takřkajíc pod tlakem událostí, abych podal nejpřesnější popis naší plavby.
Pátek 14. srpna. – Stále týž severovýchodní vítr. Prám pluje rychle přímým směrem. Břeh zůstal třicet mil proti větru. Na obzoru nic. Intenzita osvětlení se nemění. Je krásně, což znamená, že mraky jsou hodně vysoko, řídké a splývají s bílým ovzduším barvy roztaveného stříbra.
Teploměr: + 32°C.
V poledne Hans připevňuje na konec provazu háček, nasazuje na něj kus masa a vrhá návnadu do moře.

Po dvě hodiny nic nezabírá. Jsou to opravdu vody bez života? Ne. Udicí něco škubne. Hans provaz vytahuje a s ním rybu, která se zuřivě mrská.
„Ryba!“ volá strýc.
„Je to jeseter,“ říkám. „Malý jeseter.“
Profesor se dívá na zvíře pozorněji a mé mínění odmítá. Tato ryba má plochou a oblou hlavu, hřbet pokrytý kostěnými deskami, bezzubou tlamu a značně velké prsní ploutve; nemá však ocas. Patří opravdu do řádu, do něhož přírodovědci zařadili jesetera, ale liší se několika podstatnými znaky.
Strýc se nemýlí, když po krátkém zkoumání prohlašuje:
„Ta ryba patří do čeledi už dlouhá staletí vymřelé. Její fosilní zbytky nacházíme v devonských vrstvách.“
„Jakže?“ volám. „Snad jsme nechytili živého obyvatele pravěkých moří?“
„Ano,“ odpovídá strýc, který si rybu neustále prohlíží. „Vidíš, že tato fosilní ryba se v ničem neshoduje s dnešními druhy. Chytit takové zvíře živé je pro přírodovědce opravdu štěstí.“
„Do jaké skupiny tedy patří?“
„Do řádu skelnošupinatých, do čeledi štítohlavcovitých, do rodu…“
„Nu?“
„Přísahal bych, že do rodu Pterichtis. Ale tenhle druh má jistou zvláštnost, s níž se setkáváme u ryb z podzemních vod.“
„Jakou?“
„Je slepá.“
„Slepá?“
„Nejen slepá, ale chybí jí úplně zrakový orgán.“
Dívám se blíž. Je to pravda. To však může být jen zvláštní případ. Házíme proto udici znovu do moře. Tyto vody jsou na ryby jistě bohaté, protože za dvě hodiny chytáme velké množství ryb z rodu Pterichtis a dále ryb patřících taky k vymřelým druhům, u nichž však strýc nedovede určit rod. Všechny však jsou bez zrakových orgánů. Tento nečekaný rybolov významně doplňuje naše zásoby.
Tím se zřejmě potvrzuje, že toto moře oživují jen fosilní druhy, u nichž plazi a ryby jsou tím dokonalejší, čím starší je doba jejich vzniku.
Možná že tu najdeme i některé z plazů, které věda mohla rekonstruovat jen z kousků kostí a chrupavek.
Beru si dalekohled a pozoruji moře. Je pusté. Jsme patrně ještě blízko břehu.
Rozhlížím se po nebi. Proč by tu nemohli těžkým vzduchem létat ptáci, jejichž podobu rekonstruoval nesmrtelný přírodovědec Cuvier? Ryby by jim poskytly dostatek potravy. Rozhlížím se prostorem, ale ovzduší je stejně pusté jako moře.
V mé fantazii se však vynořují úžasné paleontologické představy. Sním s otevřenýma očima. Zdá se mi, že vidím na hladině obrovské pravěké želvy, podobné plovoucím ostrovům. Na ztemnělých březích vidím obrovského pravěkého savce; je to Leptotherium, nalezené v brazilských jeskyních. Vedle něho Lericotherium z ledových krajů Sibiře. Dále vidím tlustokožce druhu Lophiodon, gigantického tapíra, skrývajícího se za skálou a připraveného servat se o kořist s Anoplotheriem, podivným zvířetem se znaky hrocha, velblouda, koně a nosorožce jako by příroda, tolik spěchající v prvních dobách světa, složila, z několika zvířat zvíře nové. Obří Mastodont krouží chobotem a drtí svými kly pobřežní skály, zatímco Megatherium, spočívající na obrovských nohou, prohledává zemi a budí svým řvaním ozvěny zvučných žulových skal. Nad ním pozoruji Protopitheka, první opici, která se objevila na zemském povrchu. A ve vzduchu sleduji Pterodactyla s okřídlenýma předníma nohama, klouzajícího jako široký netopýr těžkým vzduchem. A v největší výšce spatřuji obrovské ptáky, silnější než kasuár a větší než pštros, jak roztahují mohutná křídla a dotýkají se hlavou stěn žulové klenby.
Celý ten pravěký svět se rodí v mé fantazii. Přenáším se v duchu do nejstaršího období vývoje života, do éry před objevením člověka, kterému by tehdy neúplná země nemohla ještě stačit. A mé sny mě zanášejí až do doby před vznikem živých tvorů. Savci mizí, po nich ptáci, pak druhohorní plazi a konečně i ryby, korýši, měkkýši a členovci. I nejprimitivnější živočichové se vracejí v nicotu. Všechen život Země se soustřeďuje ve mně. V pustém světě tluče jedině mé srdce. Mizí roční doby. Mizí různá podnebí. Vlastní zemské teplo neustále stoupá a překonává i teplo sluneční. Bují rostlinstvo. Procházím se jako stín porosty stromovitých kapradin, šlapu nejistou nohou v duhových slínech a v pestrých pískovcích. Opírám se o kmen obrovského jehličnanu. Usínám ve stínu Sphenophyllií, Asterophyllií a sto stop vysokých plavuní.
Století míjejí jako dni. Procházím řadou zemských proměn. Rostliny mizí. Žulové skály ztrácejí svou tvrdost. Působením strašného žáru je stav pevný vystřídán stavem tekutým. Po povrchu země stékají vody. Vaří se a mění se v páry, zahalují nakonec celou zeměkouli. Ta se zvolna mění v plynnou hmotu, rozžhavenou do světle červeného žáru, velkou jako Slunce a stejně zářící. Uprostřed této mlhoviny, čtrnácttisíckrát větší než zeměkoule, která z ní jednou vznikne, jsem unášen hvězdným prostorem. Mé tělo se zmenšuje, taky se mění v páry a mísí se jako nevážitelný atom s nesmírností par, které opisují nekonečnem svou plamennou dráhu. Jaký to sen! Kam mě přivede? Horečně čtrám na papír podivné podrobnosti. Zapomněl jsem na všechno. Na profesora, na vůdce, na prám. Mé duše se zmocnily halucinace…
„Co je ti?“ ptá se strýc.
Dívám se na něho široce rozevřenýma očima a nevidím ho.
„Dej pozor, Axele! Spadneš do moře!“
Zároveň mě zachytává silná Hansova ruka. Bez jeho zásahu bych se byl zřítil do vln.
„Cožpak ses zbláznil?“ volá strýc.

„Co je?“ říkám konečně, když přicházím k sobě.
„Jsi nemocen?“
„Ne, měl jsem jen chvíli halucinace. Ale už to přešlo. Je všechno v pořádku?“
„Ano. Máme příznivý vítr a klidné moře. Plujeme rychle, a nemýlím-li se ve svém odhadu, brzy už přistaneme.“
Po těchto slovech vstávám a pozoruji obzor. Ale linie vod stále splývá s linií mraků.
PŘEDPOTOPNÍ NESTVŮRY
Sobota 15. srpna. – Kolem je všude jednotvárné moře. Žádná země v dohledu. Obzor zdánlivě ustoupil.
„Mám pod vlivem svého snění ještě těžkou hlavu. Strýc nesnil, ale má taky špatnou náladu. Rozhlíží se dalekohledem na všechny strany a znechuceně pak zakládá ruce.
Pozoruji, že profesor Liddenbrock je na nejlepší cestě stát se zas netrpělivým člověkem jako dřív. Zapisuji do svého deníku i tento fakt. Musil jsem se octnout v nebezpečí a trpět, abych z něho vykřesal jiskřičku lidskosti. Ale od mého uzdravení nabyla zas vrchu jeho přirozená povaha. Ale proč se tím trudit? Neprobíhá snad naše cesta za příznivých okolností? Nepluje snad náš prám báječnou rychlostí vpřed?
„Znepokojuje vás něco, strýčku?“ ptám se, když ho vidím zdvihat tak často dalekohled k očím.
„Znepokojuje? Ne!“
„Jste tedy netrpělivý?“
„To by byl každý.“
„Ale vždyť plujeme tak rychle…“
„Co na tom? Netrápím se malou rychlostí, nýbrž přílišnou velikostí moře.“
Vzpomínám si, jak strýc před vyplutím odhadoval délku podzemního prostoru na třicet mil. My jsme však už propluli vzdálenost třikrát delší a jižní břehy se nám dosud neobjevují.
„Vůbec nepostupujeme,“ pokračuje profesor. „Je to jen ztráta času a já jsem se přece nevydal tak daleko jen proto, abych se projížděl na prámu po nějakém rybníku!“
Nazývá tuto plavbu projížďkou a toto moře rybníkem!
„Ale vždyť sledujeme Saknussemmovu cestu…,“ říkám.
„To je právě otázka. Sledujeme skutečně jeho cestu? Přišel Saknussemm až k této vodní ploše? Přeplul ji? Co když nás potok, který jsme si vzali za vůdce, zavedl někam jinam?“
„Nemůžeme však rozhodně litovat, že jsme se sem dostali. Je to nádherná podívaná a…“
„Nejde o podívanou. Stanovil jsem si určitý cíl a toho chci dosáhnout! Nemluv mi tedy o nádheře!“
Odmlce! jsem se tedy a nechal jsem profesora kousat se netrpělivostí do rtů. V šest hodin večer požádal Hans o svou mzdu. Strýc mu odpočítal jeho tři rixdaly.
Neděle 16. srpna. – Nic nového. Počasí stejné. Vítr lehce sílí. Po probuzení se zajímám především o intenzitu světla. Stále se totiž bojím, že elektrická zář potemní a pak zhasne. Není tomu tak. Stín prámu se rýsuje na hladině zcela ostře. To moře je skutečně nekonečné! Je jistě široké jako Středozemní moře nebo dokonce jako Atlantik. A proč ne?
Strýc několikrát zjišťuje hloubku. Přivazuje nejtěžší špičák na konec lana a spouští ho do hloubky dvou set sáhů. Dno nikde. Dá nám mnoho práce sondu vytáhnout.
Když vystoupí špičák na prám, zpozoruje na něm Hans hluboko zařízнuté rýhy. Řekl bych, že ten kus železa byl neobyčejně silně stisknut dvěma tvrdými předměty.
Dívám se na lovce.
„Tander!“ říká.
Nerozumím mu. Obracím se ke strýci, který je ponořen do svých úvah. Nechci ho rušit. Vracím se k Islanďanovi. Ten několikrát otvírá a zavírá ústa, aby mi naznačil svou myšlenku.
„Zuby!“ říkám překvapeně a dívám se pozorněji na železnou tyč.
Ano! Do kovu se zakously zuby. A čelist, v níž seděly, musila mít úžasnou sílu. Pohybuje se tu snad pod vodou nějaký netvor vyhynulého druhu, žravější než žralok a nebezpečnější než velryba? Nemohu odtrhnout zrak od špičáku napůl překousnutého. Má se snad můj včerejší sen stát skutečností?
Tyto myšlenky mnou zmítají celý den. Má představivost se utišuje pouze při několikahodinovém spánku.
Pondělí 17 srpna. – Chtěl bych si vzpomenout na všechny zvláštní instinkty předpotopních druhohorních zvířat, která se vyvinula po měkkýších, korýších a rybách a předcházela objevení savců na Zemi. Tehdy patřil svět plazům. Tito netvoři vládli v jurských mořích. Příroda jim dala nejdokonalejší přizpůsobení. Jaké gigantické rozměry! Jaká úžasná síla! Dnešní ještěrky aligátoři a krokodýlové, i ti největší a nejnebezpečnější jsou jen nepatrnými zmenšeninami svých předků z dávných dob.
Chvěji se při pouhé představě těchto netvorů. Žádné lidské oko je nevidělo živé. Objevili se na Zemi tisíce století před člověkem, ale jejich kosti, nalézané v hlinitých jurských vápencích, kterým Angličané říkají lias, umožnily nám jejich anatomickou rekonstrukci a poznání jejich gigantických tvarů.
V hamburském muzeu jsem viděl kostru jednoho z těchto plazů. Byl třicet stop dlouhý. Je mi snad jako pozemšťanu souzeno octnout se tváří v tvář jednomu z představitelů předpotopních druhů? Ne, to není možné! Ale tady je přesto v železné tyči otisk mohutných zubů! A podle stop mohu soudit, že jsou kuželovité jako zuby krokodýla.
Pátrám vyděšeným zrakem po moři. Bojím se, že uvidím nořit se z vln jednoho z obyvatelů podmořských jeskyň.
Předpokládám, že profesor Liddenbrock má stejné myšlenky, i když ne mé obavy. Když si prohlédl špičák, rozhlíží se po moři.
Myslím si, že strýcův nápad s měřením hloubky měl j vzít čert. Vyrušil tím nějakého mořského tvora v jeho úkrytu, a nebudeme-li teď cestou napadeni…
Vrhám rychlý pohled po zbraních a zjišťuji, že jsou v pořádku. Strýc mě pozoruje a gestem mi přitaká.

Široké rozvlnění hladiny nám už prozrazuje jakýsi pohyb v hlubinách. Nebezpečí se blíží. Nutno být ve střehu!
Úterý 18. srpna. – Přichází večer, či spíš čas, kdy nám spánek zatíží víčka, protože na tomto moři noc není. Neměnné světlo nám umíněně unavuje zrak jako při plavbě arktickými kraji. Hans je u kormidla. Při jeho hlídce spím.
Po dvou hodinách mě probouzí prudký náraz. Prám je zdvižen nepopsatelnou silou nad vodu a vržen o dvacet sáhů dál.
„Co je?“ volá strýc. „Narazili jsme?“
Hans ukazuje prstem na jakousi temnou hmotu, která se vynořuje na dvě stě sáhů od nás a zase se ponořuje. Dívám se tam a volám:
„To je obrovská plískavice!“
„Ano,“ potvrzuje strýc, „a za ní neobyčejně velký mořský ještěr!“
„A o kus dál nestvůrný krokodýl! Vidíte tu širokou čelist a řadu zubů, jimiž je vyzbrojena? Ach, už zmizel!“
„Velryba! Velryba!“ volá profesor. „Rozeznávám její obrovskou ocasní ploutev! Vidíš vodu a vzduch, který vyráží dýchacími otvory?“
Opravdu, nad moře se zdvihají dva sloupy vody do pozoruhodné výše. Hledíme na toto stádo mořských netvorů s překvapením a zděšením. Mají nadpřirozené rozměry a nejmenší z nich by rozbil jediným skousnutím celý prám. Hans chce natočit kormidlo po větru, aby nebezpečným sousedům unikl. Ale na druhé straně prámu vidí další, neméně nebezpečné tvory, čtyřicet stop velkou želvu a třicet stop dlouhého hada, který vystrkuje obrovskou hlavu nad vodu. Nelze utéci. Plazi se blíží. Krouží kolem prámu s rychlostí, jíž by se ani nejrychlejší vlak nevyrovnal. Opisují kolem sebe soustředné kruhy. Beru si svou karabinu. Ale jaký účin může mít kulka na deskách pokrývajících těla těchto zvířat?

Oněměli jsme hrůzou. Už se k nám blíží! Z jedné strany krokodýl, z druhé had. Hans mě pokynem zadržuje. Oba netvoři míjejí prám ve vzdálenosti padesáti sáhů a vrhají se na sebe. Zuřivost jim brání všimnout nás.
Sto sáhů od prámu se rozpoutává boj. Vidíme zřetelně srážku obou netvorů.
Zdá se však, že do boje se přišla vmísit další zvířata. Plískavice, velryba, ještěr a želva. Neustále se nám objevuji. Ukazuji na ně Islanďanovi. Ten vrtí nesouhlasně hlavou.
„Twa,“ říká.
Jakže, dva? Myslí si, že tu jsou jen dva netvoři…

„Má pravdu,“ volá strýc s dalekohledem stále u očí
„No tohle!“
„Ano! První z netvorů má čenich plískavice, hlavu ještěra a zuby krokodýla. A to nás zmýlilo. Je to nejobávanější z předpotopních plazů, Ichtyosaurus!“
„A druhý?“
„Druhý je plaz krytý želvím krunýřem, strašný nepřítel toho prvního, Plesiosaurus!“
Hans má pravdu. Povrch moře tu brázdí jen dva netvoři. Mám před očima dva ještěry pravěkých moří. Pozoruji krví zalité oko Ichtyosaura, velké jako lidská hlava. Příroda obdařila tohoto plaza optickým zařízením nejvyšší účinnosti, schopným vzdorovat i tlaku hlubin, v nichž se netvor zdržuje. Vědci ho správně nazývají velrybou mezi plazy, protože má tělo i rychlost velryby. Měří nejméně sto stop. Jeho velikost mohu posoudit vždy, když vynoří nad vodu svislou ocasní ploutev. V obrovské čelisti nestvůry je podle přírodovědců neméně než sto osmdesát zubů!
Plesiosaurus je ještěr s válcovitým tělem, s krátkým ocasem a s tlapami uzpůsobenými do tvaru vesel. Celé jeho tělo je kryto krunýřem a ohebný labutí krk se tyčí na třicet stop nad hladinu.
Teď se zvířata napadají s nepopsatelnou zuřivostí. Zdvihají hory vod, které se valí až k prámu. Dvacetkrát jsme se málem převrhli. Ozývá se nesmírně ostrý sykot. Obě zvířata se do sebe zakousla. Nemohu je vzájemně rozeznat. Musíme se teď bát zuřivosti vítěze.
Uplynula hodina, uplynula druhá. Zápas pokračuje se stejnou úporností. Bojovníci se přibližují k prámu a zase se vzdalují. Zůstáváme nehybní, připraveni ke střelbě. Náhle Ichtyosaurus i Plesiosaurus mizí a vytvářejí na vodě obrovský vír. Bude snad zápas dokončen v mořských hlubinách?
Vtom se nad hladinu vymrští obrovská hlava Plesiosaura. Netvor je smrtelně zraněn. Nevidím už jeho štít. Jen dlouhý krk se zmítá, kroutí se, ohýbá, klesá, bičuje vodu jako gigantický bič a kroutí se jako přeražený červ. Voda stříká nesmírně daleko. Oslepuje nás. Ale agónie zvířete zvolna končí, jeho pohyby slábnou, křečovité záchvěvy se utišují a dlouhý hadí trup se natahuje na uklidněné hladině jako nehybná hmota. Co se však stalo s Ichtyosaurem? Odplul do své podmořské jeskyně, nebo se zas objeví na vodní hladině?
AXELŮV OSTROV
Středa 19. srpna. – Prudce vanoucí vítr nám naštěstí umožňuje prchnout rychle z bojiště. Hans je stále u kormidla. Strýc, zahloubán do úvah nad bitevní scénou oddává se opět netrpělivému pozorování moře.
Cesta nabývá zase nudné jednotvárnosti, kterou bych však nechtěl rušit za cenu včerejšího nebezpečí.
Čtvrtek 20. srpna. – Vítr od severoseverovýchodu dost nestálý. Plujeme rychlostí půlčtvrté míle za hodinu.
K poledni se ozývá vzdálený hluk. Zaznamenávám tento fakt, aniž jej mohu vysvětlit. Je to jakýsi neustálý hukot. Upozorňuji na to strýce, který kroutí hlavou. Jsem přesto přesvědčen, že se nemýlím. Neblížíme se k nějakému vodopádu, který nás strhne do propasti? Je možné, že takový způsob sestupu by svou kolmostí strýci vyhovoval, ale já…
Několik mil po větru musí být rozhodně nějaký hlučný úkaz, protože teď slyšíme už velmi silný hukot. Přichází z oblohy nebo z moře?
Zdvihám oči k mrakům v ovzduší a snažím se proniknout jejich hloubkou. Nebe je klidné; mraky se vznášejí až nahoře u

klenby. Zdá se, že jsou bez pohybu a ztrácejí se ve světelném záření. Příčinu jevu nutno tedy hledat jinde.
Zkoumám proto čistý obzor, zbavený vší mlhy. Jeho vzhled se nemění. Pochází-li však ten hukot z vodopádu, vrhá-li se toto moře do nějakého spodního prostoru, vydává-li onen hukot padající spousta vod, musí se zrychlit proud a jeho vzrůstající rychlost nám může dát představu o nebezpečí, jež nás ohrožuje. Pozoruji proud. Není žádný. Prázdná láhev, kterou vrhám do moře, zůstává za námi.
Ke čtvrté hodině Hans vstává, zavěšuje se na stožár a šplhá nahoru. Jeho zrak obhlíží celý kruh oceánu kolem prámu. Pak utkvívá na jednom místě. Jeho tvář nejeví žádné překvapení, ale jeho pohled se zostřuje.
„Něco uviděl," říká strýc.
„Taky si myslím."
Hans slézá, ukazuje rukou k jihu a říká:
„Der nere!"
„Tam dole?" opakuje strýc.
Bere si svůj dalekohled a dívá se pozorně asi minutu, která mi připadá jako celé století.
„Ano, ano!" volá.
„Co vidíte?"
„Veliký sloup vody, stoupající nad hladinu."
„Zas nějaký mořský tvor?"
„Asi."
„Otočme tedy příď víc k západu, protože už víme, jak se chovat před těmito nebezpečnými předpotopními netvory."
„Plujme dál," říká strýc.
Obracím se k Hansovi. Ten svírá kormidlo s neměnnou pevností.
Ač nás od zvířete dělí ještě vzdálenost, kterou odhadujeme nejméně na dvanáct mil, můžeme pozorovat vodní sloup, vyrážený z jeho dýchacích otvorů. Musí to být tedy zvíře obrovského těla. Utéci by znamenalo podřídit se nejzákladnějšímu zákonu opatrnosti. Ale my jsme sem nepřišli proto, abychom byli opatrní.

Plujeme vpřed. Čím víc se blížíme, tím výš sloup roste. Jaký netvor může nabrat takové množství vody a vyvrhovat ji pak takhle bez přerušení?
V osm hodin večer nejsme už ani dvě míle daleko. Tmavé nestvůrné tělo příšery leží na hladině jako ostrov. Jaký to jev! Jaká hrůza! Zdá se, že délka netvora překračuje tisíc sáhů. Co je to za kytovce, jakého ani Cuvier, ani Blumenbach nemohli předvídat? Je zcela nehybný, jako by spal. Zdá se, že moře jej nemůže unést a že se voda na jeho bocích vlní.
Vodní sloup vrhaný do výše pěti set stop padá zpět s ohlušujícím hukotem. Plujeme jako šílení k ohromné hmotě, které by ani sto velryb denně nestačilo k nasycení.
Zmocňuje se mě hrůza. Nechci plout tak daleko! Bude-li třeba, přeříznu lano plachty. Bouřím se proti profesorovi, který na mne nedbá.
Hans náhle vstává a ukazuje na nebezpečné místo.
„Holme!" říká.
„Ostrov!" opakuje strýc.
„Ostrov?" divím se a krčím rameny.
„Opravdu," říká profesor a dává se do hrozného smíchu.
„Ale co ten vodní sloup?"
„Geyser," říká Hans.
„Samozřejmě, gejzír," chechtá se strýc. „Gejzír podobný gejzírům islandským."
Nechce se mi zprvu věřit, že jsem se tak hrubě mýlil. Pokládat ostrůvek za mořského tvora! Teď je to však jasné a já se musím přiznat k omylu. Je to jev docela přirozený.
Jak se blížíme, vzrůstají rozměry vodního sloupu do úžasné velikosti. Ostrůvek se skutečně k nerozeznání podobá obrovskému kytovci s hlavou na deset sáhů vyčnívající nad hladinu. Na jejím konci vznešeně tryská onen gejzír. Občas se ozývají tlumené výbuchy, a obrovský proud, vyrážený se zuřivou prudkostí, rozhazuje svůj chochol z par, stoupajících až k prvním mrakům. Je to jediný gejzír, neobklopují jej ani fumaroly, ani teplá vřídla. Všechna vulkanická síla se soustřeďuje v něm. Zář elektrického světla vniká do oslnivého sloupu, jehož každá kapka se zbarvuje všemi duhovými barvami.
„Přistaneme!" říká strýc.
Musíme se však pečlivě vyhnout vodnímu víru, který by prám naráz potopil.
Hans obratně manévruje a zavádí nás na konec ostrůvku.
Vyskakuji na skalisko. Strýc mě pružně následuje, zatímco Hans zůstává na svém místě jako člověk povznesený nad každé udivení.
Kráčíme po žule promísené tufem. Zem se nám pod nohama chvěje jako stěny parního kotle, v němž bouří přehřátá pára. Je horká. Přicházíme na dohled k malé nádrži uvnitř ostrůvku, z níž stoupá onen gejzír. Vnořuji do bublající vody teploměr s větší stupnicí. Ukazuje teplotu vody sto třiašedesát stupňů.
Tato voda tedy vyráží ze žhavého hnízda. To ovšem hovoří zcela proti teoriím profesora Liddenbrocka.Nemohu si v žádném případě odpustit, abych ho na to neupozornil.
„Nu co tu ostatně mluví proti mé doktríně?" odpovídá.
„Nic," říkám suše, když vidím, že narážím na naprostou tvrdohlavost.
Nicméně jsem nucen přiznat, že máme až dosud neobyčejné štěstí. Z důvodů, které mi unikají, probíhá naše cesta v neobyčejně příznivých tepelných podmínkách. Ale pokládám za jisté, že jednoho dne přijdeme určitě na místa, kde

vnitřní zemská teplota dosáhne nejvyšších hodnot a překročí i výšku měřitelnou teploměrem.
Uvidíme! To je slovo profesora, který pokřtil tento ostrůvek jménem svého synovce a dal znamení k odjezdu.
Zůstávám tam ještě několik minut, abych pozoroval gejzír. Zjišťuji, že tryská nepravidelně, že někdy slábne a pak zas nabývá nové síly. Přisuzuji to změnám tlaku par nahromaděných v jeho nádrži.
Konečně odplouváme kolem strmých jižních skal. Hans využil zastávky k tomu, aby dal prám do pořádku.
Ale před naloděním jsem udělal ještě některá pozorování, abych si mohl vypočítat ujetou vzdálenost, kterou zapisuji do svého deníku. Ujeli jsme od Gretina přístavu dvě stě sedmdesát mil a jsme šest set dvacet mil od Islandu, pod Anglií.

BOUŘE
Pátek 21. srpna. – Nazítří nám nádherný gejzír zmizel z očí. Vítr zesílil a my jsme se rychle vzdalovali od pelová ostrova. Jeho hukot zvolna slábl.
Počasí – pokud se dá mluvit o počasí – se trochu mění. Ovzduší je nasyceno párami, které přinášejí elektřinu, vzniklou vypařováním slané vody. Mraky se viditelné snižují a nabývají olivového zbarvení. Elektrické světlo jen těžce proniká průsvitnou clonou spuštěnou nad jevištěm, na němž dojde k bouřnému dramatu.
Cítím zvláštní nepokoj jako zvířata na zemi před bouří. Kupovitá mračna seskupená na jihu nabývají zlověstného vzezření. Mají onen „hrozivý“ vzhled, kterého jsem si už častokrát na počátku bouře povšiml. Jsou tak těžká, že se nemohou od obzoru zdvihnout. Ale při závanu vysokého vichru se zvolna rozpouštějí, ztemňují a spojují v jedinou vrstvu pochmurného vzhledu. Občas se dosud osvětlený chuchvalec par zvedne nad šedavou stěnu, ale brzy se zase ztrácí v temné hmotě.
Ovzduší je jistě nasyceno elektřinou. Proniká i mým tělem. Vlasy se mi na hlavě ježí jako při doteku stroje na výrobu elektřiny. Zdá se mi, že kdyby se mě teď mí společníci dotkli, dostali by elektrickou ránu.
V deset hodin dopoledne se příznaky bouře zvýrazňují. Řekl bych, že vítr trochu polevil, aby nabral dechu. Shluk mračen se podobá obrovskému měchu, v němž se shromažďuje uragán.
Nechci věřit hrozivému nebi a přesto se neubráním poznámce:
„Blíží se nečas.“
Profesor neodpovídá. Má vražednou náladu, když vidí, jak se oceán před ním táhne stále donekonečna. Při mých slovech krčí rameny.
„Přijde bouře,“ říkám a ukazuji k obzoru. „Mraky se snižují k moři, jako by je chtěly rozdrtit.“
Je naprosté ticho. Vítr ulehl. Příroda je jako mrtvá; ani nedýchá. Na stožáru, kde už pozoruji slabý oheň sv. Eliáše, visí v těžkých záhybech zplihlá plachta. Prám tkví nehybně uprostřed těžkého moře bez jediné vlny. Jestliže už neplujeme, proč tedy nechávat plachtu, která by nás mohla při prvním poryvu vichru uvrhnout do záhuby?
„Stáhněme plachtu a položme stožár!“ říkám. „Bude to opatrné.“
„Ne k čertu!“ volá strýc. „Stokrát ne! Ať nás vichr přepadne! Ať nás uragán odnese! Ať konečně spatřím pobřežní skály, i kdyby se měl náš prám o ně rozbít na tisíc kousků!“
Ještě nedomluvil, když se jižní obzor náhle změnil. Nahromaděné páry se srazily ve vodu a vzduch prudce stržený tam, kde sražením par vznikla prázdnota, změnil se ve vichřici. Žene se z nejvzdálenějších koutu podzemní dutiny. Temnota houstne. Jen stěží si mohu udělat několik neúplných poznámek.
Prám se houpá a skáče. Strýc je přehozen z jednoho konce voru na druhý. Plazím se k němu. Zavěšuje se pevně na konec lana a se zřejmým uspokojením pozoruje rozbouřené živly.
Hans se nehýbá. Jeho dlouhé, vichrem rozcuchané vlasy spadají přes nehybnou tvář a dodávají mu podivného vzhledu, protože konečky vlasů se mu ježí světelnými chocholy. Připomíná svou hrůznou maskou předpotopního člověka, současníka Ichtyosaurů a Megatherií.
Stožár však vzdoruje. Plachta se napíná jako bublina před prasknutím. Prám se žene rychlostí, kterou nedovedu odhadnout, stále však pomaleji než kapky vody, řítící se za ním tak, že kreslí ve své rychlosti jasné čáry.
„Plachta! Plachta!“ volám a dávám znamení, aby ji spustili.
„Ne!“ odpovídá strýc.
„Nej,“ říká Hans a vrtí slabě hlavou.
Déšť se však zatím mění ve řvoucí vodopád od obzoru, kam se ženeme jako šílenci.
Ale dříve než se dostává až k nám, mračná clona se trhá, moře přechází do varu a teď se počíná vybíjet i elektřina, hromaděná mohutnou chemickou činností v horních vrstvách atmosféry. Do rachocení hromu se mísí jiskřivé záblehy blesků. Nesčetné výboje se kříží za neustálého burácení. Shluk par se rozžhavuje. Kroupy, bušící do našich nástrojů a zbraní, světélkují. Zdvižené vlny vypadají jako sopečné pahorky, pod nimiž doutná vnitřní plamen a opatřuje je na vrcholech plamennými chocholy.
Jsem intenzitou světla oslněn, uši mi zaléhají hromovým rachotem. Musím se držet stožáru, který se ohýbá jako třtina pod náporem vichru ……..
……..
……..
(Zde už jsou mé poznámky neúplné. Zaznamenal jsem jen několik prchavých pozorování, zapsaných takřkajíc mechanicky. Ale v jejich stručnosti i v jejich nejasnosti jsou skryty dojmy, které mě ovládaly a vyvolávají dnes lépe než má paměť představu naší situace.)
……..
……..
Neděle 23. srpna. – Kde jsme? Vítr nás žene nepředstavitelnou rychlostí.
Noc byla strašná. Bouře neutichá. Octli jsme se uprostřed rachotu a neustálého hřmění. Z uší nám teče krev. Nemůžeme

si říci ani slovo. Sled blesků není vůbec přerušován. Pozoruji zpětné zášlehy, které stoupají zdola nahoru a bijí do žulové klenby. Kdyby tak povolila! Jiné blesky se rozdvojují nebo nabývají tvaru ohnivých koulí, jež vybuchují jako bomby. Všeobecný řev tím ještě vzrůstá. Překročil už hranice intenzity, pro lidské ucho ještě snesitelné. Kdyby teď vylétly do vzduchu všechny prachárny světa, vůbec bychom to neslyšeli.
Z povrchu mračen vyzařuje trvalé světlo. Z jejich molekul se neustále uvolňuje elektrická energie. Plynné složení vzduchu se zřejmě změnilo. Do ovzduší se zdvihají četné vodní sloupy a zpěněné padají zpět.
Kam plujeme? Strýc se natáhl v celé své délce na konci prámu.
Teplota stoupá. Dívám se na teploměr. Ukazuje …. (číslo je rozmazáno).
Pondělí 24. srpna. – Tohle snad nikdy neskončí. A proč by stav této husté atmosféry neměl být změněn navždy?
Jsme zničeni únavou. Hans se chová jako obvykle. Prám pluje neměnné k jihovýchodu. Od Axelova ostrůvku jsme se vzdálili na více než dvě stě mil.
V poledne se prudkost vichru zdvojuje. Musíme pevně uvázat všechny předměty našeho nákladu. I každý z nás se uvazuje. Přes hlavy se nám převalují vlny.
Po celé tři dni si nemůžeme říci ani slovo. Otvíráme ústa a pohybujeme rty. Nevydáváme však ani nejslabší zvuk. Ani hovorem přímo do ucha se nemůžeme slyšet.
Strýc se ke mně přibližuje. Slabikuje několik slov. Mám dojem, že mi říká: „Jsme ztraceni.“ Nejsem si tím však jist.
Domlouvám se s ním napsáním těchto slov: Svinout Plachtu! Souhlasně mi přikyvuje.
Nemá ani čas zdvihnout hlavu, když se na kraji prámu objevuje ohnivý kotouč. Stožár i s plachtou odlétá. Vidím ho letět v úžasné výši. Podobá se Pterodactylu, fantastickému létajícímu ještěru z dávných dob.
Jsme zmrazeni hrůzou. Napůl bílý a napůl azurový kotouč velikosti desetipalcové bomby se zvolna pohybuje a v poryvu vichru se překvapující rychlostí otáčí. Stáčí se sem a tam, stoupá po okraji prámu, skáče na pytel se zásobami a lehce sestupuje, poskakuje, dotýká bedničky se střelným prachem. Hrůza! Vyletíme do povětří. Ne! Ohnivý kotouč se vzdaluje. Blíží se k Hansovi, který se na něj upřeně dívá. Ke strýci, který se vrhá na kolena, aby se mu vyhnul. Ke mně, který se chvěji, celý bledý, v jeho světle a teple; krouží mi kolem nohy. Pokouším se ji odtáhnout. Nedaří se mi to.
Ovzduší naplňuje pach dusíku. Vniká nám do krku do plic. Dusí nás.
Proč nemohu odtáhnout nohu? Je připoutána k prámu? Ach, náraz elektrické koule zmagnetizoval všechno železo na prámu! Nástroje, přístroje a zbraně se zmítají a s ostrým rachotem na sebe narážejí. Hřeby v mých podrážkách pevně přilnuly k železným svorníkům ve dřevě. Nemohu nohou ani hnout.
Konečně zuřivým úsilím nohu odtrhávám právě ve chvíli, kdy už ji kotouč vtahoval do svého vířivého pohybu a málem mě odnesl…
Ach, jak oslnivé světlo! Kotouč vybuchl. Jsme zasypáni plamennými proudy.
Pak vše zhasíná. Mohu ještě zahlédnout strýce ležícího na prámu. Hans je stále u kormidla a „plivá oheň pod vlivem elektřiny, která jím proniká.
Kam plujeme? Kam plujeme?
……..
Úterý 25. srpna. – Probírám se z dlouhé mdloby. Bouře zuří dál. Blesky se proplétají jako klubko hadů vržené do vzduchu.
Jsme stále ještě na moři? Ano – a plujeme nepředstavitelnou rychlostí. Propluli jsme pod Anglií, pod Lamanšským průlivem, pod Francií, snad pod celou Evropou!
Ozval se nový hluk. Opravdu! Je to hukot moře tříštícího se o skaliska! Ale pak ……
……

ZTROSKOTÁNÍ
Zde končí to, co jsem nazval „palubním deníkem“ tak šťastně zachráněným při ztroskotání. Pokračuji v líčení jako dřív.
Nemohu říci, co se stalo s prámem po nárazu na skaliska při pobřeží. Cítil jsem, že padám do vody. Jedině proto, že mě silná Hansova ruka vyrvala propasti, unikl jsem smrti a mé tělo nebylo rozerváno ostrými skálami.
Odvážný Islanďan mě odnesl z dosahu vln na žhavý písek, kde jsem se octl vedle strýce.
Pak se vrátil ke skaliskům, do nichž bily zuřivé vlny, aby zachránil několik trosek z rozbitého prámu. Nemohl jsem mluvit. Byl jsem zmožen dojmy i únavou. Trvalo to celou hodinu, než jsem se vzpamatoval.
Diluviální déšť však padal stále, ale už s onou zdvojenou silou, která věští konec bouře. Několik převislých skal nám poskytlo přístřeší před proudem vod z nebe. Hans připravil trochu jídla, kterého jsem se však nemohl ani dotknout.
Vyčerpáni třídenním bděním, upadli jsme všichni do bolestného spánku.
Nazítří bylo nádherné počasí. Nebe i moře se jako ve vzájemné dohodě uklidnily. Všechny stopy bouře zmizely. Mé probuzení doprovázela veselá profesorova slova:
„Nu, chlapče, spal jsi dobře?“
Byl bych řekl, že jsme v našem domě na Královské třídě, sestupuji klidně k snídani, a že ještě téhož dne budu mít svatbu s Gretou.
Běda! Vrhla-li nás bouře k jihu, propluli jsme pod Německem, pod mým drahým Hamburkem, pod ulicí, kde bydlí ta, kterou mám na světě nejraději. Oddělovalo nás sotva čtyřicet mil! Ale čtyřicet mil svislého směru žulovou zdí, ve skutečnosti přes tisíc mil!
Všechny tyto bolestné úvahy prošly rychle mou myslí, než jsem odpověděl na strýcovu otázku:
„Nu,“ opakoval, „nechceš mi říci, jak ses vyspal?“
„Velmi dobře,“ odpověděl jsem. „Jsem sice celý rozlámaný, ale to nic není.“
„To opravdu nic není. Trochu únavy a to je vše.“

„Ale vy mi připadáte, strýčku, dnes ráno nezvykle veselý.“
„Jsem okouzlen, chlapče, okouzlen! Jsme na místě.“
„Na konci naší výpravy?“
„To ne, ale na konci tohoto moře, které nemělo konce. Teď se zas vydáme na cestu po souši a vnikneme už opravdu do nitra Země.“
„Dovolte mi jednu otázku, strýčku.“
„Dovoluji, Axele.“
„Co bude s návratem?“
„S návratem? Ty myslíš na návrat, když jsme sem sotva došli?“
„Ne, chci jen vědět, jak se budeme vracet.“
„Tím nejprostším způsobem na světě. Jakmile se dostaneme do středu zeměkoule, buď tam najdeme novou cestu zpět na povrch, nebo se docela měšťácky vrátíme dosavadní cestou. Doufám aspoň, že se za námi neuzavře.“
„Ale pak budeme muset dát prám zase do pořádku.“
„Nezbytně.“
„Ale budeme mít k dokončení tak velké výpravy dost potravin?“
„Jistě. Hans je obratný chlapík a já si jsem jist, že většinu zásob zachránil. Pojďme se o tom ostatně přesvědčit.“
Opustili jsme jeskyni, otevřenou všem větrům. Měl jsem naději, která byla zároveň obavou. Zdálo se mi nemožné, že by strašný náraz prámu na břeh nezničil vše, co jsme na něj naložili. Mýlil jsem se. Po příchodu na pobřeží jsem spatřil Hanse uprostřed hromady pečlivě složených věcí. Strýc mu sevřel se vřelým pocitem vděčnosti ruku. Tento muž pracoval po dobu našeho spánku s nadlidskou obětavostí, s jakou bychom se asi u jiného nesetkali, a zachránil s nasazením života všechny cenné věci.
Utrpěli jsme vlastně jen jednu citelnou ztrátu: přišli jsme o zbraně. Ale bez těch jsme se mohli obejít. Zásoba střelného prachu zůstala však nedotčena, i když v bouři málem vyletěla do povětří.
„Protože už pušky nemáme, musíme se zříci lovu, řekl strýc.
„Dobře, ale co přístroje?“
„Tady je tlakoměr, nejužitečnější ze všech, za který bych dal všechno ostatní! S ním mohu propočítat hloubku a zjistit, kdy dosáhneme zemského středu. Bez něho bychom mohli jít stále dál a vyjít až u našich protinožců.“
Strýcovy žerty byly nemožné.
„A co busola?“ ptal jsem se.
„Tady je, na téhle skále, a v dokonalém stavu! Stejně i chronometr a teploměr. Ach, ten lovec je vzácný člověk!“
To jsem musel uznat. Z přístrojů nechybělo nic. Co se nástrojů a nářadí týče, viděl jsem na písku rozházené žebříky, lana, špičáky, motyky atd.
Zbývalo objasnit ještě otázku potravin.
„A co zásoby?“ řekl jsem.
„Podíváme se!“ odpověděl strýc.
Bedny s potravinami byly srovnány na pobřeží, všechny neporušené. Moře jich většinu ušetřilo. Sucharů, soleného masa, jalovcové kořalky a sušených ryb jsme měli ještě na čtyři měsíce.
„Čtyři měsíce!“ zvolal profesor. „Můžeme jít dál, zase se vrátit a ještě z toho, co zbude, uspořádat hostinu pro všechny mé kolegy z gymnasia.“
Mohl jsem si už dávno zvyknout na strýcovu povahu, a přece mě ten člověk stále znovu překvapoval.
„A nyní,“ řekl, „doplníme zásobu vody z nádrží v žule, které bouře naplnila. Muk z žízně se tak nemusíme bát. Co se prámu týče, doporučím Hansovi, aby jej opravil, ač si myslím, že nám už nemůže posloužit.“
„Jak to?“ zvolal jsem.
„Tak mi to napadlo, chlapče. Věřím, že nevyjdeme tam, kudy jsme vešli.“
Podíval jsem se na profesora s určitou nedůvěrou. Pomyslil jsem si, zda se nezbláznil. A přece nikdy nemluvil tak předvídavě.
„Pojďme se nasnídat!“ pokračoval.
Dal lovci pokyny a odešel se mnou na vyvýšený mys. Tam nás čekalo výtečné jídlo složené ze sušeného masa ze sucharů a z čaje. Musím doznat, že to bylo jedno z nejlepších jídel mého života. Hlad, čerstvý vzduch a klid po bouři přispěly ke zvýšení mé chuti.
Během snídaně jsem položil strýci několik otázek, abych se dověděl, kde teď jsme.
„Myslím, že to těžko zjistíme,“ řekl jsem.
„Ano, přesné zjištění bude dokonce nemožné,“ odpověděl, „protože za té třídenní bouře jsme nemohli změřit rychlost a směr prámu. Ale odhadem můžeme polohu přece jen určit.“
„Opravdu. Vždyť poslední měření jsme provedli na gejzírovém ostrůvku…“
„Na Axelově ostrově, chlapče. Nevzdávej se cti, že tvým jménem byl pokřtěn první ostrov, objevený uvnitř zemského masívu.“
„Dobrá tedy. Na Axelově ostrůvku jsme měli za sebou asi dvě stě sedmdesát mořských mil a octli jsme se více než šest set mil od Islandu.“
„Dobrá. Vyjděme z toho místa a počítejme se čtyřmi dny bouře, kdy naše rychlost neklesla pod osmdesát mil za čtyřiadvacet hodin.“
„Souhlasím. To bychom tedy museli připočítat tři sta mil.“
„Ano. A Liddenbrockovo moře by tedy mělo od břehu k břehu skoro šest set mil. Uvědomuješ si, Axele, že může velikostí srovnávat se Středozemním mořem?“

„Jistě. Zvlášť jestli jsme je přepluli jen v jeho šířce!“
„Což je velmi pravděpodobné.“
„A je zajímavé,“ dodal jsem, „že jsou-li naše výpočty správné, máme teď Středozemní moře právě nad hlavou.“
„Opravdu.“
„Je to tak, protože jsme přibližně devět set mil od Reykjavíku!“
„To je hezký kus cesty, chlapče. A jsme-li místo pod Středozemním mořem pod Tureckem nebo pod Atlantikem, dá se to vysvětlit odchylkou od směru.“
„Ne, vítr se zdál stálý. Myslím tedy, že toto pobřeží musí být jihovýchodně od Gretina přístavu.“
„Dobrá. Můžeme se o tom lehce přesvědčit s pomocí busoly. Pojďme se na ni podívat!“
Profesor zamířil ke skálám, kde Hans uložil naše Přístroje. Byl veselý, čilý, mnul si ruce a vůbec se choval náramně živě. Jako mladík! Šel jsem za ním, zvědav, zda jsem se ve svém odhadu nemýlil.
Když přišel strýc ke skále, vzal kompas, položil ho vodorovně a pozoroval střelku, která se po četných výkyvech ustálila v základní poloze, určené magnetickým působením.
Strýc se na ni zahleděl, protřel si oči a podíval se znova. Konečně se otočil udiveně ke mně.
„Co je?“ ptal jsem se.
Pokynul mi, abych se podíval na přístroj. Unikl mi výkřik překvapení. Hrot střelky ukazoval sever tam, kde jsme předpokládali jih! Místo k širému moři stáčel se k pobřeží!
Otřásl jsem kompasem a znovu se na něj zadíval. Střelka byla ve stejné poloze. Ať jsem jí dal jakýkoli směr, vracela se umíněně do nečekané polohy.
Nemohli jsme už pochybovat, že za bouře došlo k nepozorované změně větru. A ten zanesl prám k pobřeží, které podle strýcova přesvědčení zůstalo za námi!
PRAČLOVĚK
Nemohu popsat pocity, které prožíval profesor Liddenbrock. Jeho překvapení, nedůvěru a nakonec vztek. Nikdy jsem neviděl člověka tak vyvedeného z míry a potom tak rozzuřeného. Únava z přeplavby, prožitá nebezpečí, to vše mělo začít znova! Místo vpřed pluli jsme vzad!
Strýc se však rychle vzpamatoval.
„Ach, jaké kousky mi tu osud zahrál!“ zvolal. „Živly se proti mně spikly! Vzduch, oheň a voda spojily své úsilí, aby se postavily proti mému postupu! Dobrá! Uvidí, co má vůle dokáže! Nepovolím, neustoupím jim ani o píď a pak se ukáže, zvítězí-li člověk, nebo příroda!“
Jak tak stál vyzývavě na skalisku, podobal se rozzuřený profesor Liddenbrock strašnému Ajaxovi, zřejmě naplněn vzdorem k bohům. Pokládal jsem za vhodné zakročit a nasadit jeho nesmyslnému vzkypění uzdu.
„Poslyšte,“ řekl jsem rozhodně, „tady dole musí mít každá ctižádost své meze. Proti nemožnému nelze bojovat. Pro cestu přes moře jsme vybaveni špatně. Pět set mil se nedá zdolat na bídně svázaných trámech s pokrývkou místo plachty a s klackem místo stožáru. Nemůžeme prám řídit, jsme jen hříčkou bouří. Pokoušet se podruhé o tu šílenou přeplavbu bylo by šílenství.“
A bez přerušení jsem plných deset minut uváděl dlouhou řadu nezvratných důkazů. Strýc mi však nevěnoval pozornost a z argumentů nevnímal ani jediný.
„Na prám!“ vykřikl.
To byla jeho odpověď. Marně jsem se snažil, prosil ho, namáhal se. Narážel jsem na vůli tvrdší než žula.
Hans právě dokončil opravu prámu. Ten podivný člověk nejspíš uhodl strýcovy úmysly. Několika kusy lan plavidlo opravil. Už nad ním vztyčil plachtu, v jejíchž vlajících záhybech si hrál vítr.
Profesor Hansovi řekl několik slov. Ten ihned začal nakládat zavazadla a připravovat vše k odplutí. Vzduch byl dost čistý a severozápadní vítr celkem stálý.
Co jsem mohl dělat? Oběma vzdorovat? Nemožné. Kdyby se aspoň Hans spojil se mnou! Ale to ne. Zdálo se, že Islanďan se vzdal vlastní vůle a uložil si slib sebezapření. Od služebníka tak oddaného svému pánu jsem nemohl nic čekat. Musil jsem jít vpřed.
Už jsem chtěl zaujmout na prámu své obvyklé místo, když mě strýc pokynem ruky zastavil.
„Odplujeme až zítra,“ řekl.
Odpověděl jsem gestem člověka smířeného se vším.
„Nesmíme nic opomenout,“ pokračoval strýc. „A protože mě osud zavál na tuto část pobřeží, neopustím je, dokud neprozkoumám okolí.“
Byla to poznámka zcela pochopitelná. Věděli jsme přece, že jsme se vrátili na severní pobřeží, ale nikoli na místo našeho vyplutí. Gretin přístav musel být víc na západ. Bylo tedy velmi rozumné místo našeho nového přistání pečlivě prohlédnout.
„Pojďme tedy na průzkum!“ řekl jsem.

Nechali jsme Hanse u jeho práce a odešli jsme. Prostor mezi okrajem moře a úpatím předhoří byl dost široký. Mohli jsme jít půl hodiny, než jsme narazili na skalní stěny. Naše nohy drtily nesčetné ulity všech tvarů a velikostí; kdysi v nich žili tvorové prvních geologických dob. Zahlédl jsem taky mamutí krunýře, jejichž průměr měl často přes patnáct stop. Patřily obrovským Glyptodonům z pliocenního útvaru; dnešní želvy by vedle nich byly malými zmenšeninami. Jinak půdu pokrývalo velké množství úlomků skal a vlnami ohlazených oblázků, urovnaných do postupných řad. To mě přivedlo k poznámce, že moře kdysi pokrývalo i tento prostor. Na roztroušených skálách, dnes mimo dosah vln, zanechal příboj jasné stopy svého působení.
Kráčeli jsme po terénu z mořských usazenin, jako jsou všechny terény z oněch dob, velmi rozšířené po celém povrchu

Země. Profesor pozorně zkoumal každou mezeru ve skálách. Každá skulina kdekoli mohla být pro něho nesmírně důležitá jako pomocník při zjišťování hloubky.
Ušli jsme po pobřeží Liddenbrockova moře asi míli, když tu půda náhle změnila vzhled. Vypadala teď jako roztrhaná, popraskaná zvednutím spodních vrstev. Na mnoha místech svědčily propadliny nebo vyvýšeniny o mohutném posunu zemského masívu.
Postupovali jsme obtížně přes pukliny v žule, smíšen s pazourkem, s křemenem a s diluviálními usazeninami) když se našim zrakům objevilo pole, vlastně celá pláň posetá kostmi. Vypadala jako obrovský hřbitov, na němž generace dvaceti století ukládaly svůj věčný prach. Do dálky se táhly vysoké kupy zbytků. Vlnily se až k hranici obzoru a mizely v rozpouštějící se mlze. Tady, snad na ploše tří čtverečních mil, se nahromadil popis zvířecího života, popis, jaký snad nemá obdoby.
Hnala nás netrpělivá zvědavost. Naše nohy s praskotem drtily zbytky prehistorických zvířat a kosti, o jejichž vzácné a zajímavé zbytky by se pohádala muzea největších měst. Ani život tisíce Cuvierů by nestačil k sestavení koster zvířat, uložených v této nádherné kostnici. Oněměl jsem překvapením. Strýc zdvihl své dlouhé paže k tvrdé klenbě, která nám sloužila za nebesa. Jeho široce rozevřená ústa a vytřeštěný zrak za čočkami brýlí, hlava kývající odshora dolů i odleva doprava, prostě celý jeho postoj vyjadřoval bezmezný údiv. Stál před neocenitelnou sbírkou Leptotherií, Mericotherií, Mastodontů, Protopitheků, Pterodactylů a všech ostatních předpotopních nestvůr, shromážděných zde k jeho osobnímu uspokojení. Představte si vášnivého milovníka knih, přeneseného náhle do bájné alexandrijské knihovny, spálené Omarem, která by jako zázrakem vstala z popela! Tak vypadal můj strýc, profesor Liddenbrock.
Čekalo ho však ještě jiné překvapení. Když probíhal sopečným prachem, zvedl náhle jakousi ohlazenou lebku a vykřikl rozechvělým hlasem:
„Ach Axele, lidská lebka!“
„Lidská lebka, strýčku?“ odpověděl jsem s nemenším údivem.
„Ano, chlapče! Ach pane Milne-Edwardsi, ach pane Quatrefagesi, jaká škoda, že nejste tam, kde jsem teď já, Otto Liddenbrock!“
PROFESOROVA PŘEDNÁŠKA
Abyste pochopili strýcovo oslovení slavných francouzských vědců, musíte vědět, že nějaký čas před naším odjezdem došlo k nesmírně důležité paleontologické události.
Dne 28. března 1863 lamači kamene, pracující pod vedením Bouchera de Perthes v lomech Moulin-Quignon u Abbeville v departementu Somme ve Francii, našli čtrnáct stop pod povrchem země lidskou čelist. Byl to první fosilní zbytek tohoto druhu vynesený na denní světlo. U něho se našly kamenné sekery a opracovaný barevny pazourek, potažený během věků jednobarevnou patinou.
Nález vyvolal velké vzrušení nejen ve Francii ale i v Anglii a v Německu. Někteří vědci z Francouzského institutu, mezi nimi i Milne-Edwards a Quatrefages, se věci ujali a dokázali nepopiratelnou pravost nálezu. Stali se pak nejžhavějšími obránci ve „sporu o čelist“, jak to nazvali Angličané.
Ke geologům ze Spojeného království, k těm, kteří věřili v pravost nálezu, k panu Falconerovi, Buskovi, Carpenterovi atd., připojili se i učenci němečtí a mezi nimi především ten nejzuřivější a nejnadšenější, můj strýc Liddenbrock.
Pravost lidské kosti ze čtvrtohor byla zřejmě nepopíratelně prokázána a potvrzena.
Tento názor však měl po pravdě řečeno i zaníceného odpůrce v panu Eliovi de Beaumont. Tento vědec velkého věhlasu tvrdil, že terén u Moulin-Quignonu není diluviální, nýbrž že pochází z dob mnohem mladších, a ve shodě s Cuvierem popíral, že by byl člověk současníkem čtvrtohorních zvířat. Můj strýc Liddenbrock se však držel skvěle a přel se o to tak dlouho, až Elie de Beaumont zůstal nakonec se svým přesvědčením sám.
Znali jsme všechny podrobnosti tohoto sporu, ale nevěděli jsme, že po našem odjezdu došlo při řešení problému k dalšímu pokroku. Stejné čelisti, ač náležely jedincům různých typů a různých národností, byly nalezeny v pohyblivých vrstvách některých jeskyň ve Francii, ve Švýcarsku, v Belgii. Stejně i zbraně, stroje, pomůcky, kosti dětí, mladíků, mužů a starců. Existence člověka ve starších čtvrtohorách se tedy potvrzovala každým dnem víc a víc.
Ale to nebylo vše. Nové zbytky, vykopané z třetihorních pliocenních vrstev, umožnily odvážnějším vědcům přisoudit lidské rase stáří ještě větší. Je pravda, že těmito zbytky nebyly lidské kosti, nýbrž jen předměty člověkem vyrobené. Ramenní a holení kosti zvířat pravidelně ohlazené, možno říci otesané, nesoucí zřetelné stopy lidské práce.
Tak člověk jediným skokem přešel po žebříčku času o velký počet století. Stal se předchůdcem Mastodonta a stával se současníkem slona druhu Elephas meridionahs. Žil tedy už sto tisíc let, protože to je doba, kterou geologové přisuzují vytváření pliocenních vrstev.
Takový byl tehdy stav paleontologické vědy. I to, co jsme věděli, stačilo k vysvětlení našeho postavení před touto kostnicí Liddenbrockova moře. Každý proto pochopí náš úžas a strýcovu radost, zvlášť když o dvacet kroků dál se octl tváří v tvář představiteli čtvrtohorního člověka.
Bylo to zcela zřetelně poznatelné lidské tělo. Zachovala je snad neporušená půda zvláštního složení, podobná půdě na hřbitově sv. Michala v Bordeaux? To jsem nemohl říci. Ale tato mrtvola s napjatou pergamenovou kůží, s údy ještě měkkými – aspoň na pohled – s nezkaženými zuby, s bujnou kšticí, s hrůzně velkými nehty na rukou i na nohou, stála tu před našima očima jako živá. Strnul jsem před tímto zjevením z jiných dob, němý úžasem. Můj strýc, obvykle tak prudký v diskusích, mlčel taky. Zdvihli jsme to tělo a postavili je. Dívalo se na nás prázdnými důlky. Proklepávali jsme jeho ozvučnou hruď.
Po chvíli ticha byl strýc přemožen profesorem Lid-denbrockem, kterého snad unesla prudká povaha tak, že zapomněl na okolnosti naší cesty, na prostředí, v němž jsme se octli, na nesmírnou jeskyni kolem. Zřejmě si myslel, že přednáší na gymnasiu svým žákům, protože se obrátil s poučujícím tónem k pomyslným posluchačům:
„Pánové, mám čest představit vám čtvrtohorního člověka. Velcí vědci jeho existenci popírali, neméně velcí učenci ji

potvrzovali. Kdyby zde byli oni nevěřící Tomášové paleontologie, dotkli by se ho prstem a musili by přiznat svůj omyl. Vím dobře, že věda musí přijímat objevy tohoto druhu opatrně. Vím, že fosilního člověka objevil už Barnum i jiní, jemu podobní šarlatáni. Znám historii kolenní čéšky Ajaxovy, domnělého těla Orestova nalezeného Sparťany, a Asteriova těla dlouhého deset loktů, o němž hovoří Pausanias. Četl jsem zprávy o Trapaniově kostře, objevené ve 14. století, pokládané za kostru Polyfémovu, znám příběhy obra vykopaného v 16. století v okolí Palerma. A vy víte stejně jako já, pánové, o rozboru provedeném roku 1577 v Luzernu, o rozboru velkých kostí, které slavný Felix Plater přisoudil obru devatenáct stop vysokému. Hltal jsem Casanionova pojednání i všechny paměti, spisy, rozpravy a námitky uveřejněné ve sporu o kostru krále teutonského kmene Cimbrů, Teutobocha, který napadl Galii a jehož tělo bylo nalezeno v pískovně v Dauphine roku 1613. V 18. století bych byl bojoval s Pierrem Campetem o existenci Scheuchzerových praeadamitů. Měl jsem v rukou i spis nazvaný Gigans…“

Tady se projevila přirozená strýcova vada, která mu znemožňovala vyslovit na veřejnosti obtížná slova.
„Spis nazvaný Gigans…,“ pokračoval. Dál se nedostal.
„Giganteo…“
Nešlo to! Nešťastné slovo mu nechtělo z úst! Jak by se bylo gymnasium smálo!
„Gigantosteologie,“ dokončil přece jen profesor Liddenbrock mezi dvojím zaklením. Pokračoval vzrušeně dál:
„Ano, pánové, to všechno znám! Vím taky, že Cuvie a Blumenbach rozpoznali v těchto kostech kosti mamutí a jiných čtvrtohorních zvířat. Ale zde by jediná pochybnost znamenala příkoří vědě! Mrtvola je zde! Můžete ji vidět, dotknout se jí. Není to jen kostra, je to celé zachovalé tělo, konzervované jedině k antropologickým účelům.“
Nechtěl jsem samozřejmě jeho tvrzení popírat.
„Kdybych mohl mrtvolu omýt roztokem kyseliny sírové,“ pokračoval strýc, „odstranil bych z ní všechny zbytky zemin a lesklých lastur. Ale ona nám i v tomto stavu bude moci vyprávět svůj příběh.“
Profesor teď vzal fosilní mrtvolu a zacházel s ní s obratností předváděče kuriozit.
„Vidíte,“ pokračoval, „že není ani šest stop dlouhá a má tedy daleko do předpokládaného obra. Co se rasové příslušnosti týče, je to nepopiratelně rasa kavkazská. Je to naše, bílá rasa. Lebka tohoto fosilního člověka je pravidelně vejčitá, bez vyniklých lícních kostí a bez vystupujících čelistí. Nemá žádný znak vysunuté čelisti, která mění lícní úhel. Změřte jej a zjistíte, že má skoro devadesát stupňů. Půjdu ve svých dedukcích ještě dál a odvážím se tvrdit, že tato ukázka člověka patří ke kmeni jafetskému, rozšířenému od Indie až k hranicím západní Evropy. Nesmějte se, pánové!“
Nikdo se sice nesmál, ale profesor už byl zvyklý vidět na svých učených přednáškách rozesmáté tváře.
„Ano,“ pokračoval s novým zápalem, „tohle je fosilní člověk, současník Mastodontů, jejichž kosti naplňují tento kraj. Ale nedovolil bych si říci, jak se dostal až sem, jak se vrstvy, v nichž uvízl, sesunuly až do této obrovské podzemní jeskyně. Snad ještě ve čtvrtohorách docházelo k velkým převratům v kůře zemské. Trvalé ochlazování Země způsobilo trhliny, praskliny, pukliny, do nichž se pravděpodobně propadly části horního terénu. Nevyslovuji se o tom, ale ten člověk tu konečně je, obklopen výrobky svých rukou, sekerami a opracovanými pazourky, které určují dobu kamennou. A nepřišel-li sem stejně jako my, jako cestovatel, jako průkopník vědy, nemohu popírat autentičnost jeho dávného původu.“
Profesor zmlkl a já jsem mu bezděčně zatleskal. Strýc měl ostatně pravdu a i větší vědci, než jsem byl já, by mu byli stěží odporovali.
Jiný důkaz. Toto fosilní tělo nebylo v obrovské kostnici jediné. Na každém kroku jsme na tom pohřebišti nacházeli další.
Byla to opravdu úžasná podívaná na celé generace lidí a zvířat, nahromaděných na tomto hřbitově. Ale naskýtá se tu vážná otázka, kterou jsme se neodvažovali odpovědět. Sesunuli se tito živočichové posunem kůry zemské na břeh Liddenbrockova moře, až když už byli změněni v prach? Nebo spíš žili tady, v tomto jeskynním světě, pod tímto umělým nebem, rodili se a umírali jako obyvatelé Země? Až dosud jsme spatřili z živých tvorů jen mořské nestvůry a ryby. Bloudí snad po těchto pustých březích ještě nějaký hlubinný člověk?
HRŮZNÉ ZJEVENÍ
Ještě půl hodiny jsme kráčeli po vrstvách kostí. Spěchali jsme vpřed, hnáni žhavou nedočkavostí. Jaké další divy jeskyně skrývá, jaké další poklady vědy tají? Můj pohled byl připraven na každé překvapení, má představivost na každý úžas.
Mořské pobřeží už dávno zmizelo za pahorky u kostnice. Neopatrný profesor nedbal na to, že bychom mohli zabloudit, a vlekl mě dál. Postupovali jsme tiše záplavou elektrického světla. Z důvodů, které neumím vysvětlit, a díky úplnému rozptylu osvětlovala elektrická záře stejnoměrně všechny strany předmětů. Její zdroj nebyl v jediném bodu v prostoru a nevytvářel žádný stín. Mohli jsme si myslit, že je pravé poledne uprostřed léta a my stojíme na rovníku pod kolmými slunečními paprsky. Všechna pára zmizela. Skaliska, vzdálené hory i nejasné pruhy dalekých lesů nabyly pod stejně se šířícím světelným zářením podivného vzhledu. Podobali jsme se oné fantastické postavě z Hoffmannových povídek, která ztratila svůj stín.
Po dvouhodinovém pochodu se objevil okraj rozlehlého lesa, ne ovšem lesa hub, s jakým jsme se setkali u Gretina přístavu.
Rostla zde v celé své nádheře třetihorní vegetace. Velké palmy dnes už vymizelých druhů nádherné předpotopní flóry, jedle, tisy, cypřiše a túje zastupovaly zde jehličnany, spojené navzájem sítí lián. Půdu kryl měkký koberec mechů a játrovek. Ve stinném šeru, které si nezasloužilo onen název pro nedostatek stínu, bublalo několik potůčků. Na jejich březích rostly stromovité kapradiny, podobné oněm ze skleníků na obydlené zemi. Jen barvy chyběly stromům, keřům a rostlinám, zbaveným oživujícího slunečního tepla. Vše zde splývalo v jednotvárný tón, jakoby šedivý stářím.
Strýc Liddenbrock se odvážil do hustého podrostu. Šel jsem za ním, ne bez určitých obav. Jestliže zde příroda hýřila

rostlinnou potravou, proč bychom se tu nemohli setkat s nebezpečnými savci? Na světlinách, vytvořených padlými a věkem rozpadlými stromy, jsem zahlédl některé kořenné luštěniny, mařinovité rostliny a tisíce chutných keřů, vyhledávaných přežvýkavci všech dob. Pak se objevila spleť a směsice nejrůznějších stromů z povrchu zemského. Vedle palem rostly duby, australské blahovičníky se mísily s norskými smrky, severské břízy křížily své větve s větvemi novozélandských kauri. Bylo by to zmátlo i nejbystřejší rozum znalce systematiky pozemských rostlin. Náhle jsem se zastavil. Rukou jsem zadržel i strýce, rozptýlené světlo nám umožnilo zahlédnout v hustém Podrostu i nejmenší předměty. Zdálo se mi, že vidím… ne! Ale opravdu! Na vlastní oči jsem zahlédl jakési obrovské tvary, zmítající se pod stromy. Byla to vskutku gigantická zvířata, celé stádo Mastodontů, ne však zkamenělých, nýbrž živých, podobných těm, jejichž zbytky byly nalezeny roku 1801 v bažinách řeky Ohio!
Spatřil jsem ty obrovské slony, jejichž choboty se kroutily pod stromy jako celé hejno hadů. Zaslechl jsem zvuk jejich dlouhých slonovinových klů, narážejících do starých kmenů. Větve praskaly a listí, orvávané v celých kupách, mizelo v širokých tlamách příšer.
Teď se konečně stal skutečností můj sen, v němž jsem viděl rodit se celý prehistorický svět! A my jsme byli zde, sami, v nitru Země, vydáni napospas zdejším strašným obyvatelům.

Strýc se na ně zahleděl.
„Pojďme," řekl náhle a vzal mě za ruku. „Kupředu! Kupředu!"
„Ne!" zvolal jsem. „Ne! Nemáme zbraně! Co bychom si počali uprostřed stáda těch obrovských čtvernožců? Pojďte, strýčku, pojďte! Žádný lidský tvor nemůže beztrestně čelit vzteku takových příšer."
„Žádný lidský tvor!" odpověděl strýc ztišeným hlasem.

„Mýlíš se, Axele. Podívej se! Podívej se tamhle! Zdá se mi, že tam vidím živého tvora! Tvora podobného nám! Člověka!"
Pohlédl jsem tam nedůvěřivě, rozhodnut trvat co nejdéle na svých pochybách. Ale přes všecky pochybnosti jsem se musel sklonit před skutečností.
Ve vzdálenosti necelé čtvrt míle byla opravdu opřena o kmen obrovského kauri lidská bytost, jakýsi Proteus podzemních krajů, nový syn Neptunův, hlídající nesčetné stádo Mastodontů.
Immanis pecoris custos, immanior ipse!
Ano! Immanior ipse! To už nebylo fosilní tělo, mrtvola, jakou jsme našli v kostnici. Byl to obr schopný poroučet těmto příšerám. Jeho tělo přesahovalo výšku dvanácti stop. Jeho hlava, velká jako hlava býka, mizela pod záplavou rozcuchaných vlasů. Byla to skutečná hříva, podobná hřívě předvěkých slonů. V ruce držel obrovskou větev, vhodnou to hůl pravěkého pastevce.
Zůstali jsme překvapeni stát. Ten tvor nás však mohl spatřit. Musili jsme utéci.
„Pojďte! Pojďte!" zvolal jsem a vlekl jsem strýce pryč. Poprvé si to nechal líbit.
Po čtvrthodině jsme byli z dohledu nebezpečného nepřítele.
Když o tom teď střízlivě přemýšlím, když už mám v duši klid, když od nadpřirozeného setkání uplynuly celé měsíce, nevím, co si o tom myslet a mám-li tomu vůbec věřit. Ne! Je to nemožné! Naše smysly nás šálily, naše oči nehleděly na to, co viděly! V podzemním světě neexistuje žádná lidská bytost! Žádné lidské generace neobývají podzemní dutiny, nestarajíce se o obyvatele zemského povrchu, bez spojení s nimi! Je to nesmysl, holý nesmysl!
Spíš připouštím existenci nějakého zvířete, jehož tvar se blíží tvaru lidského těla, existenci nějaké opice z prvních geologických dob, nějakého Protopitheka nebo Mezopitheka, podobného tvoru, jakého objevil Lartet mezi kosterními nálezy v Sansanu. Tento však svou postavou převyšoval všechna nám známá paleontologická zjištění. Na tom ale nezáleží! Byla to opice, ano, opice, i když sebe nepravděpodobnější! Člověk však, živý člověk, a s ním celý rod pohřbený v zemském nitru? Nikdy!
Přesto jsme opustili jasný a světlý les plni údivu a zdrceni překvapením, které se blížilo až otupení. Bezděčně jsme běželi. Byl to vskutku útěk, podobný děsivému úprku, jaký někdy zažíváme v těžkých snech. Pudově jsme se vrátili k Liddenbrockovu moři a já věru nevím, kam až bych se byl v myšlení dostal, kdyby mě byla nutnost nezavedla k úvahám praktičtějším.
Ač jsem byl přesvědčen, že jsme prošli krajem zcela novým, spatřil jsem místy jistá skalní seskupení, tvarem mi Připomínající okolí Gretina přístavu. Několikrát mě to opravdu zmátlo. Z převislých skal se po stovkách řítily potoky a vodopády. Zdálo se mi, že podle zvláštního tvaru poznávám i náš věrný Hansův potok a jeskyni kde jsem byl přiveden k životu. O několik kroků dál mě o tom skoro přesvědčilo uspořádání předhoří, objev potoku a podivný obrys jedné skály.
Profesor byl stejně nerozhodný. Nemohl se v jednotvárném kraji vyznat. Poznal jsem to podle několika slov, která mu unikla.
„Určitě jsme nezamířili k našemu východisku," řekl jsem mu, „ale obešli jsme pobřeží a blížíme se teď ke Gretině přístavu."
„Ale pak je zbytečné pokračovat v průzkumu," odpověděl strýc. „Bude lepší, vrátíme-li se k prámu. Nemýlíš se však, Axele?"
„To nemohu říci, protože všechny skály tu jsou stejné. Přesto se mi však zdá, že poznávám výběžek, u něhož Hans sestavoval své plavidlo. Musíme tedy být u malého přístavu, není-li to už tady," dodal jsem, prohlížeje si zátoku, která mi připadala známá.
„Nu, Axele, našli bychom přece vlastní stopy a já tu nic nevidím…"
„Ale já vidím!" zvolal jsem a ukázal jsem strýci nůž, který jsem právě zdvihl.

„I hleďme! Tys ho měl s sebou?“ ptal se strýc.
„Já? Vůbec ne! Myslím, že vy.“
„Já taky ne, pokud vím. Nikdy jsem takovou věc nevlastnil.“
„Tím méně já, strýčku.“
„To je opravdu zvláštní.“
„Ba ne, je to docela prosté. Takové nože nosívají Často Islanďané. A Hans, kterému nůž patří, jej tu na pobřeží ztratil…“
„Hans?“ řekl strýc a potřásl hlavou.
Pak si nůž pozorně prohlédl.
„Axele,“ řekl mi vážným hlasem, „tahle dýka je zbraň ze šestnáctého století, skutečná dýka, jakou nosívali šlechtici za pasem, aby s ní zasazovali ránu z milosti. Je španělského původu. A nepatří ani tobě, ani lovci.“
„Chcete snad tvrdit…“
„Podívej se! Takové zuby si nenadělala vpichováním do lidských hrdel. Její ostří je pokryto vrstvou rzi, která nevznikla ani dnes, ani v tomto roce, ani v tomto století!“
Profesor se vzrušoval podle svého zvyku, dávaje se unášet představivostí.
„Axele,“ pokračoval, „jsme na stopě velkého objevu. Tato dýka zde ležela na písku sto, dvě stě, tři sta let a otupila se o skály tohoto podzemního moře.“
„Ale nepřišla sem přece sama!“ zvolal jsem. „Nemohla si přece nadělat sama zuby! Někdo nás předešel!“
„Ano, jeden člověk…“
„A tento člověk…“
„Tento člověk tu vyryl dýkou své jméno. Chtěl znovu vlastnoručně označit cestu do středu Země. Hledejme! Hledejme!“
Úžasně vzrušeni, pustili jsme se podle vysoké skalní stěny, která se mohla změnit v chodbu.
Tak jsme došli až k místu, kde se pobřeží zužovalo.
Moře tam takřka omývalo úpatí předhoří, nechávajíc sotva na sáh široký průchod. Mezi oběma skalními výčnělky jsme zahlédli vchod do temné chodby.
Tam se na žulové desce objevila dvě tajemná, napůl vyhlodaná písmena, dvě počáteční písmena odvážného a fantastického cestovatele:

„A. S.!“ vykřikl strýc. „Arne Saknussemm! Stále ten Arne Saknussemm!“
PŘEKÁŽKA
Od počátku cesty jsem už zažil mnoho překvapení, myslel jsem si proto, že jsem obrněn proti každému údivu a že pohrdnu každým okouzlením. A přesto při pohledu na ona dvě písmena, vytesaná zde před třemi sty lety, zůstal jsem v tupém ochromení stát. Nejenže jsem četl na skále podpis učeného alchymisty, ale držel jsem nadto v ruce jeho dýku! I kdybych byl býval obzvlášť nedůvěřivý, nemohl jsem už pochybovat o existenci onoho cestovatele a o jeho skutečné cestě.
Zatímco mi tyto úvahy vířily hlavou, profesor Liddenbrock se dal unést až k chvalozpěvnému obdivu Arna Saknussemma.
„Jaký to génius!“ volal. „Nezapomněl na nic, co by mohlo i jiným smrtelníkům otevřít cesty zemskou kúrou, aby i jeho bližní mohli najít stopy, které zanechaly jeho nohy před třemi stoletími na dně temného podsvětí! Umožnil i cizím zrakům spatřit tyto zázraky! Jeho jméno, vyryté v určitých úsecích, vede přímo k cíli cestovatele tak odvážného, aby ho sledoval a v samém středu naší planety našel ještě jednou jeho vlastnoruční podpis. Nuže, i já půjdu vepsat své jméno na poslední žulovou stránku! A ode dneška nechť tento mys, objevený jím u moře, taky jím navštíveného, nese napříště jméno Saknussemmův mys!“
Tak nebo téměř tak zněla profesorova nadšená slova, která jsem tam slyšel a která nadchla i mne. Zapomněl jsem na vše, na nebezpečí návratu i na nástrahy cesty Co dokázal jiný, chtěl jsem dokázat taky a nic lidského se mi nezdálo nemožné!
„Kupředu! Kupředu!“ zvolal jsem.
A už jsem se vrhal k temné chodbě, když mě profesor náhle zadržel a sám mi přes svou vznětlivost radil k trpělivosti a k chladnokrevnosti.
„Vraťme se napřed k Hansovi,“ řekl, „a dopravme prám na toto místo!“
Ač nerad, schválil jsem tento postup a vklouzl jsem mezi pobřežní skaliska.
„Nezdá se vám, strýčku,“ řekl jsem cestou, „že nám byly okolnosti až dosud neobyčejně příznivé?“
„Myslíš, Axele?“
„Určitě. Tak tomu bylo i s tou bouří, která nás přivedla na správnou cestu. Bud tedy bouři chvála! Dovedla nás na toto pobřeží, které by bylo za pěkného počasí zůstalo daleko za námi. Představte si na chvíli, že bychom se byli přídí svého prámu nedotkli jižního pobřeží Liddenbrockova moře! Co by se bylo s námi stalo. Nebyli bychom spatřili Saknussemmův podpis a byli bychom teď opuštěni na pobřeží bez východu.“
„Ano, Axele, je v tom něco opravdu prozřetelného, že plavbou na jih jsme se vrátili na sever k Saknussemmovu mysu. Musím říci, že to je víc než podivné a z1 v tom je něco, co absolutně nemohu vysvětlit.“
„Ale co na tom? Nejde o vysvětlení faktů, nýbrž o jejich využití.“
„Snad, chlapče, ale…“
„Ale teď budeme pokračovat v cestě k severu a dostaneme se snad pod kraje severní Evropy, pod Švédsko, Rusko a Sibiř a kdoví kam ještě, místo pod africké pouště a vlny oceánu. Dál už ani nechci uvažovat.“

„Ano, Axele, máš pravdu. Ale je to tak lepší, protože opustíme tohle vodorovné moře, které nás nemůže nikam zavést. Budeme sestupovat, stále jen sestupovat. A víš, že k cestě do zemského středu nám zbývá překonat už jen vzdálenost tisíce pěti set mil?“
„Co to je?“ zvolal jsem. „To nestojí ani za řeč! Na cestu! Na cestu!“
Náš nesmyslný hovor trval až do setkání s lovcem. Vše už bylo připraveno k okamžitému odplutí. Všechna zavazadla byla na prámu. Zaujali jsme na něm svá místa a Hans s nataženou plachtou zamířil podle pobřeží k Saknussemmovu mysu.
Pro plavidlo, které mohlo plout jen po větru, nevál příznivý vítr. Na mnoha místech jsme se musili odstrkovat okovanou holí. Často nás skaliska, vystupující až
hladině, přinutila k dlouhým objížďkám. Konečně Po tříhodinové plavbě, to je k šesté hodině večerní, jsme dorazili na místo příhodné k vylodění.
Vyskočil jsem na břeh, sledován strýcem a Islanďanem. Cesta mě nijak neuklidnila. Naopak. Navrhoval jsem dokonce „spálit lodi“, abychom si znemožnili návrat. Strýc se však tomu vzepřel. Byl nadobyčej k1idný.
„Tak aspoň neztrácejme ani vteřinu a vydejme se na cestu!“ řekl jsem.
„Ano, chlapče. Ale dříve si tu novou chodbu prohlédneme, abychom věděli, máme-li si připravit žebříky.“
Strýc uvedl svůj Ruhmkorffův přístroj v činnost. K břehu přivázaný prám osaměl. Vchod do chodby nebyl ostatně ani dvacet kroků daleko. Naše malá skupina se mnou v čele se tam okamžitě vydala.
Téměř okrouhlý vchod měl asi dvacet stop v průměru. Temná chodba vedla mladou skálou, důkladně provrtanou sopečnými hmotami, kterým sloužila kdysi jako cesta výtoku. Její spodní část byla v úrovni země, takže jsme tam mohli bez nesnází vniknout.
Šli jsme po téměř vodorovné ploše, ale po šesti krocích jsme zjistili, že cesta je zahrazena obrovským balvanem.
„Prokletá skála!“ zvolal jsem vztekle, když jsem se musil před nepřekročitelnou překážkou zastavit.
Marně jsme pátrali nahoře i dole, vlevo i vpravo. Pocítil jsem hořké zklamání. Nechtěl jsem reálnost překážky uznat. Sklonil jsem se. Podíval jsem se pod balvan. Žádná škvíra! A nahoře? Všude stejná žulová překážka! Hans vrhl světlo lampy na všechna místa skalní stěny. Nikde však nenašel v celistvé skále mezeru.
Musili jsme se vzdát každé naděje.
Strýc obcházel dlouhými kroky chodbu.
„Ale co Saknussemm?“ zvolal jsem.
„Ano,“ řekl strýc. „Dal se snad zastavit těmito kamennými dveřmi?“
„Ne, ne!“ pokračoval jsem vzrušeně. „Tenhle kamenný blok ucpal náhle cestu při nějakém otřesu nebo v důsledku nějakého magnetického jevu. Mezi Saknussemmovým návratem a pádem balvanu uběhlo mnoho let. Což není zřejmé, že touto chodbou protékala kdysi zcela volně láva? Hleďte, na žulové podlaze jsou staré rýhy! Vyryly je lávou unášené obrovské kameny. Jako by tu byla na základech pracovala ruka obrova. Ale jednoho dne tlak příliš vzrostl a blok, podobný vypadlému hlavnímu kamenu klenby, zřítil se na zem a cestu zavalil. Postavil nám do cesty překážku, s níž se Saknussemm nesetkal. Neodstraníme-li ji, nebudeme moci dojít do středu Země!“
Tak jsem hovořil já! Vstoupil do mne profesorův duch. Podnítil mě génius objevitelů. Zapomněl jsem na minulost, nedbal jsem budoucnosti. Neexistovalo už pro mne nic z povrchu zeměkoule, do jejíhož nitra jsem teď pronikl. Ani města, ani vesnice, ani Hamburk, ani Královská třída, ani má ubohá Greta, která už Jistě musela být přesvědčena, že jsem navždy ztracen v hlubinách Země.
„Vezměme tedy špičáky, vyvraťme ten balvan a uvolněme si cestu!“ pokračoval strýc.
„Pro špičák je to překážka příliš tvrdá,“ namítl jsem.
„Tak tedy sochor.“
„Pro sochor je příliš dlouhá.“
„Ale…“
„Jedině prach! Nálož! Podkopejme balvan a vyhoďme ho do povětří!“
„Prach?“
„Ano, jde přece jen o rozbití kusu skály.“
„Hansi, do práce!“ zvolal strýc.
Islanďan odešel zpět k prámu a brzy se vrátil se špičákem, jímž vysekal otvor pro nálož. Nebyla to práce lehká. Musil udělat otvor tak velký, aby se do něho vešlo pětadvacet kilogramů střelné bavlny, jejíž trhací sílaje čtyřikrát větší než síla dělového střelného prachu.
Mou mysl ovládlo podivné vzrušení. Zatímco Hans pracoval, pomáhal jsem účinně strýci připravovat dlouhý doutnák z namočeného střelného prachu zabaleného do pruhu plátna.
„Projdeme!“ prohlásil jsem.
„Projdeme,“ opakoval strýc.
O půlnoci jsme byli s podkopem hotovi. Nálož střelné bavlny byla vložena do otvoru a chodbou byl natažen doutnák vedoucí až ven. Teď stačila jediná jiskra, aby uvedla strašné zařízení v činnost.
„Až zítra!“ řekl však profesor.
Musil jsem se podřídit a čekat ještě šest dlouhých hodin!

VÝBUCH

Nazítří, ve čtvrtek 27. srpna, nastal slavný den této podzemní cesty. Pokaždé, když si na to vzpomenu, rozbuší se mi znovu srdce hrůzou. Od oné chvíle nás už neovládaly rozum, úsudek a důmysl. Stali jsme se hříčkou projevů Země.
V šest hodin jsme byli vzhůru. Blížil se okamžik, v němž jsme si měli otevřít náloží cestu do žulového masívu. Žádal

jsem, abych byl poctěn zapálením doutnáku. Až se tak stane, měl jsem si pospíšit za svými společníky k prámu, který nebyl dosud vyložen. Na něm jsme měli vyplout na širé moře, abychom se vyhnuli nebezpečným důsledkům výbuchu, jehož účin uvnitř žulového masívu nemohl selhat.
Doutnák měl podle našeho propočtu hořet deset minut, než se oheň dostane k prachové náloži. Měl jsem tedy dost času odběhnout na prám.
Chystal jsem se splnit svůj úkol ne bez jistého vzrušení.
Po rychlé snídani nasedl strýc s lovcem na prám, zatímco já zůstal na břehu. Měl jsem hořící lampu, kterou jsem chtěl doutnák zapálit.
„Jdi tedy, chlapče," řekl mi strýc, „ale ihned se vrať!"
„Buďte klidný, strýčku, nebudu se cestou nikde zdržovat."
Zamířil jsem k ústí chodby, otevřel lampu a zdvihl konec doutnáku. Profesor držel v ruce svůj chronometr.
„Jsi připraven?" zavolal.
„Připraven!"
„Tak tedy zapal, chlapče!"
Přiložil jsem rychle doutnák k plameni, a když na konci zajiskřil, vrátil jsem se během na břeh.
„Na prám!" zvolal strýc. „A odrazme!"
Hans nás mohutným odrazem dostal na moře. Prám se vzdálil na dvacet sáhů od břehu.
Byly to hrozné chvíle. Profesor sledoval zrakem ručičku chronometru.
„Ještě pět minut," řekl. „Ještě čtyři. Ještě tři."
Puls mi tepal po půlvteřinách.
„Ještě dvě! Jedna! Rozbořte se, žulové skály!"
Co se tehdy stalo? Mám dojem, že jsem rachot výbuchu neslyšel. Ale skála před mýma očima změnila náhle tvar. Rozevřela se jako opona. Spatřil jsem nezměřitelnou propast, která se rozšklebila na pobřeží. Závratné vzdutí moře vytvořilo jedinou vlnu, na jejíž hřeben vylétl téměř svisle náš prám.
Všichni tři jsme upadli. V necelé vteřině vystřídala světlo naprostá tma. Pak jsem cítil, že ztrácím pevnou oporu, ne pod nohama, ale pod prámem. Zdálo se mi, že se řítíme ke dnu. Ale nebylo tomu tak. Byl bych rád promluvil na strýce, ale hukot vod má slova přehlušil.
Navzdory tmě, překvapení a úděsu jsem pochopil, co se stalo. Za skálou, která právě vylétla do povětří, byla propast. Výbuch způsobil ve vrstvách plných trhlin jakési zemětřesení, propast se rozevřela a moře, změněné v divoký proud, nás do ní strhlo.
Byl jsem přesvědčen, že jsme ztraceni.
Tak uplynula hodina či dvě, kdoví? Tiskli jsme se lokty k sobě, drželi se za ruce, abychom nebyli sraženi z prámu. Naráželi jsme na skály a prám se vždycky strašně otřásl. Naštěstí to nebylo často. Usoudil jsem z toho, že se chodba podstatně rozšiřuje. Bezpochyby jsme byli na Saknussemmově cestě. Ale místo abychom se po ní ubírali sami, vzali jsme svou neopatrností s sebou celé moře!
Je pochopitelné, že tyto myšlenky mi probíhaly hlavou jen v nejasné a temné formě. Jen těžko jsem si je srovnával při naší závratné plavbě, podobné spíš pádu. Soudě podle rychlosti vzduchu, který nám bičoval tváře, pohybovali jsme se rychleji než nejrychlejší vlak. Za těchto podmínek se nedala zapálit pochodeň a náš poslední elektrický přístroj byl výbuchem zničen.
Proto jsem byl značně překvapen, když jsem před sebou náhle spatřil světlo. Klidná Hansova tvář se ozářila. Obratnému lovci se podařilo zapálit lampu. Ačkoli její plamen se třásl, div nezhasí, přece jen vrhal trochu jasu do strašné tmy.
Chodba byla široká. Odhadl jsem to správně. Naše nedostatečné světlo nám nedovolilo zahlédnout obě stěny zároveň. Spád vody nás unášel rychlostí převyšující rychlost amerických rychlíků. Její povrch vypadal jako svazky tekutých šípů, vystřelených největší prudkostí. Nemohu popsat svůj dojem přiléhavějším srovnáním. Prám byl často strháván vírem a řítil se v prudkém otáčení dál. Když jsme se přiblížili ke stěně chodby, posvítil jsem si na ni lampou a mohl pak odhadovat rychlost podle toho, jak se výčnělky skal měnily v souvislé čáry. Vypadalo to, jako bychom byli sevřeni síti pohyblivých čar. Odhadoval jsem naši rychlost na třicet mil za hodinu.
Strýc i já jsme přihlíželi s vytřeštěným zrakem, držíce se pahýlu stožáru, který se v okamžiku katastrofy zlomil. Otočili jsme se zády proti větru, abychom se nezadusili rychlostí pohybu, který žádná lidská moc nemohla zastavit.
Tak plynuly hodiny. Situace se nezměnila. Nová událost ji pak ještě ztížila.
Pokoušel jsem sedat trochu do pořádku náklad prámu. Ale zjistil jsem, že většina předmětů ve chvíli výbuchu, když nás moře tak prudce napadlo, zmizela. Chtěl jsem vědět přesně, co nám zbylo, a proto jsem to s lampou v ruce počal zjišťovat. Z přístrojů nám zbyla jen busola a chronometr, z žebříků a lan jen kus kabelu, ovinutý kolem pahýlu stožáru. Nezůstala nám jediná motyka, jediný špičák, jediné kladivo. A nenapravitelným neštěstím byla ztráta potravin, z nichž nám zbyla zásoba na jediný den!

Počal jsem prohledávat škvíry v prámu, nejmenší mezery mezi kmeny a ve spojení prken. Nic! Všechny naše zásoby tvořil jen kus sušeného masa a několik sucharů.
Tupě jsem se na ně zahleděl. Nemohl jsem to pochopit. Ale čeho jsem se vlastně bál? I kdybychom měli zásob na několik měsíců nebo roků, jak bychom se dostali z propasti, kam nás unášel nezadržitelný proud? K čemu obavy ze smrti hladem, když nám hrozila smrt tolika jinými způsoby! Což budeme mít vůbec čas zemřít nedostatkem potravin?
A přesto nevysvětlitelným působením představivosti jsem zapomněl na okamžité nebezpečí pro hrozby budoucnosti, které se přede mnou objevily v celé své děsivosti. Snad budeme ostatně moci uniknout hrůzám prudkého toku a vrátit

se na zemský povrch.
Ale jak? To jsem nevěděl. A kde? Na tom nezáleží. Naděje jedna k tisíci je vždy nadějí, zatímco smrt hladem nám neponechávala naději pražádnou, ani tu nejmenší.
Napadlo mi říci to všechno strýci, ukázat mu, na jaké řešení jsme odkázáni, a vypočítat přesně čas, který nám k životu ještě zbývá. Sebral jsem však všechnu odvahu a mlčel jsem. Chtěl jsem tím prokázat svou chladnokrevnost.
V této chvíli počala lampa slábnout a pak úplně zhasla. Knot dohořel až do konce. Nastala zas naprostá tma. Nemohli jsme už pomýšlet na rozptýlení těchto neproniknutelných temnot. Zbývala nám sice ještě jedna pochodeň, ale tu jsme teď zapálit nemohli. Zavřel jsem jako malé dítě oči, abych tu tmu neviděl.
Po delší době se rychlost naší plavby ještě zvětšila. Zjistil jsem to podle nárazů vzduchu do tváře. Spád vody byl strašný. Byl jsem přesvědčen, že už neplujeme, nýbrž padáme. Měl jsem dojem téměř svislého pádu. Strýcovy a Hansovy ruce mě pevně držely.
Náhle jsem po nevímjak dlouhé době ucítil náraz. Prám sice nenarazil na tvrdý předmět, ale presto se najednou prudce zastavil. Dopadl na něj vodní vír, obrovská tekutá smršť. Dusil jsem se. Topil jsem se. Bohudíky ta prudká záplava netrvala dlouho. V několika vteřinách jsem zase z plných plic vdechoval volný vzduch. Strýc a Hans mi svírali ruce, div mi je nezlomili. A prám nás unášel všechny tři dál.

V PODZEMNÍM PROUDU

Myslím, že bylo asi deset hodin večer. První můj smysl, který se po posledním náporu ozval, byl sluch. Zaslechl jsem totiž – a byl to skutečně vjem sluchový – že v chodbě nastalo naprosté ticho, které vystřídalo celé hodiny trvající a sluch naplňující řev. Konečně dolehl k mým uším strýcův hlas:
„Stoupáme!“
„Co tím myslíte?“ zvolal jsem.
„Ano, stoupáme, stoupáme!“
Natáhl jsem ruku. Dotkl jsem se stěny. Zkrvavil jsem si tím dlaň. Stoupali jsme nesmírnou rychlostí.
„Pochodeň! Pochodeň!“ zvolal profesor.
Hansovi se po značné námaze podařilo pochodeň zapálit, a ačkoli se její plamen naším výstupem srážel dolů, vrhala přece jen dost světla, aby osvítila celou scénu.
„Je to tak, jak jsem myslel,“ řekl strýc. „Jsme v úzké šachtě. Když se voda dostala až na dno propasti, začala stoupat na dřívější úroveň a my teď stoupáme s ní.
„Kam?“
„To nevím, ale musíme být připraveni na vše. Stoupáme rychlostí, kterou odhaduji na dva sáhy za vteřinu, to je sto dvacet sáhů za minutu neboli přes tři a pul míle za hodinu. S takovou rychlostí urazíme hezký kus cesty!“
„Ano, nezastaví-li nás nic a vede-li tahle šachta vůbec někam! Co když je však nahoře uzavřena, co když se vzduch tlakem vodního sloupec bude stlačovat, co když budeme rozdrceni?“
„Axele,“ odpověděl profesor naprosto klidně, „naše situace je téměř zoufalá, ale jakousi naději na záchranu přece jen máme. Jestliže můžeme každým okamžikem zahynout, můžeme být každým okamžikem i zachráněni. Buďme proto připraveni využít i té nejmenší příležitosti!“
„Ale co dělat?“
„Nabýt nových sil jídlem.“
Po těchto slovech jsem na strýce pohlédl vytřeštěným zrakem. Teď jsem mu musil říci to, co jsem nechtěl přiznat.
„Jídlem?“ opakoval jsem.
„Ano, a to hned!“
Profesor pak dodal několik slov dánsky. Hans zavrtěl hlavou.
„Jakže?“ zvolal strýc. „Naše zásoby jsou pryč?“
„Ano, z potravin máme jen tohle! Kus sušeného masa pro všechny tři.“
Strýc se na mne podíval, jako by nemohl má slova pochopit.
„Nu, věříte ještě, že se můžeme zachránit?“ zeptal jsem se ho. Odpověď jsem nedostal.
Uplynula hodina. Počal jsem pociťovat prudký hlad. Moji společníci trpěli taky, ale žádný z nich se neodvázal dotknout se ubohých zbytků jídla.
Zatím jsme stále rychle stoupali. Vzduch nám často zarazil dech jako vzduchoplavcům při příliš rychlém výstupu. Jestliže však vzduchoplavci při stoupání do horních vzdušných vrstev pociťují pravidelný pokles teploty, my jsme pociťovali pravý opak. Teplota znepokojivě stoupala a musila už dosáhnout nejméně čtyřiceti stupňů.
Co ta změna znamenala? Až dosud dávala fakta za pravdu Davyho teorii, ke které se hlásil i profesor Liddenbrock. Až dosud zvláštní projevy skal odrážejících teplo, účin elektřiny a magnetismu měnily hlavní přírodní zákony a připravily nám zcela mírnou teplotu, i když teorie o vnitřním žáru Země byla podle mne jedině správná a jedině vysvětlitelná. Neblížíme se snad teď k prostředí, kde se tyto jevy projeví v celé plnosti a kde žár uvádí skály do tekutého stavu? Bál jsem se toho, a proto jsem řekl profesorovi:
„Neutopíme-li se nebo neroztříštíme, nezemřeme-li hladem, zbývá nám ještě naděje, že budeme zaživa upáleni.“
Spokojil se jen s pokrčením ramen a ponořil se zas do svých úvah.
Uplynula hodina. Kromě mírného stoupnutí teploty nezměnila situaci žádná jiná událost. Konečně strýc přerušil ticho.
„Musíme něco podniknout,“ řekl.
„Podniknout?“ zeptal jsem se.
„Ano. Musíme sebrat novou sílu. Pokusíme-li se přísným šetřením zbytkem potravin prodloužit si život o několik hodin, budeme zesláblí až do konce.“

Ano, až do konce, který na sebe nedá dlouho čekat.“ Nuže, naskytne-li se nám možnost záchrany, budeme-li muset jednat, kde sebereme sílu k činu, budeme-li hladem zesláblí?“
„Ale když tenhle kousek masa zhltneme, strýčku, co nám pak zbude?“
‚Nic, Axele, nic. Ale nasytíš se snad víc, budeš-li jídlo hltat jen očima? Uvažuješ jako člověk bez vůle, jako tvor bez energie.“
„A vy dosud neztrácíte naději?“ zvolal jsem podrážděně.
„Ne,“ odpověděl pevně strýc.
„Jakže? Vy ještě věříte v nějakou možnost záchrany?“
„Ano, samozřejmě ano. Dokud mi srdce bije, dokud mi pod kůží tepe krev, nepřipustím, aby jakýkoli tvor nadaný vůlí podlehl zoufalství.“
Jaká to slova! Člověk, který je pronášel za takových okolností, byl jistě podivuhodný svou nezlomností.
„Ale co tedy chcete dělat?“ ptal jsem se.
„Sníst zbytek potravy do posledního drobtu a získat tak ztracené síly. Bude to sice naše poslední jídlo, ale nechť! Aspoň místo vyčerpání se staneme zas lidmi.“
„Snězme to tedy!“ zvolal jsem.
Strýc vzal kus masa a několik sucharů zbylých po ztroskotání. Vše rozdělil na tři stejné díly a rozdal je. Na každého se dostalo sotva půl kilogramu potravy. Profesor jedl hltavě, s jakýmsi horečným zanícením. Já jsem jedl navzdory hladu bez chuti, téměř s odporem. Hans pokojně, zvolna a nehlučně žvýkal každé sousto a vychutnával je klidně jako člověk, který se nemusí znepokojovat starostmi o budoucnost. Když pak prám důkladně prohlédl, našel láhev zpola naplněnou jalovcovou kořalkou. Podal nám ji. Tento blahodárný likér nám vrátil síly a trochu nás vzpružil.
„Förträfflig!“ řekl Hans a taky se napil.
„Výtečné,“ potvrdil strýc.
Nabyl jsem zas trochu naděje. Ale naše poslední jídlo už končilo. Bylo pět hodin ráno.
Člověk je tak utvářen, že jeho zdravotní stav ovlivňuje zpětně i stav duševní. Jakmile uspokojí svou potřebu jídla, velmi těžko si představuje hrůzy hladu. Tak i u nás po dlouhém půstu zvítězilo několik soust sucharů a masa nad minulým utrpením.
Po jídle se každý z nás věnoval svým úvahám. Na co asi myslel Hans, tento muž z nejkrajnějšího evropského západu, člověk, který svým odevzdáním v ruce osudu předčil všechny Orientálce? Má mysl se zabývala jen vzpomínkami a ty mě přiváděly na zemský povrch, který jsem neměl nikdy opouštět. Dům na Královské třídě, má ubohá Greta a dobrá Marta míjely jako zjevení před mýma očima, a v temném hučení, které se neslo skalním masívem, rozeznával jsem hukot pozemských měst.
Strýc byl „stále v pohotovosti“. S pochodní v ruce studoval pozorně utváření půdy. Snažil se určit naše postavení průzkumem nakupených zde vrstev. Jeho výpočet, lépe řečeno odhad, mohl být ovšem jen přibližný. Vědec je však vždy vědcem, dovede-li si zachovat chladnokrevnost, a tuto vlastnost měl profesor Liddenbrock v neobvyklé míře. Slyšel jsem, že si bručí nějaké výrazy z geologické vědy. Porozuměl jsem jim a proti vlastní vůli jsem se počal zajímat o jeho důležitý výzkum.
„Vyvřelá žula,“ řekl. „Jsme ještě v prahorách. Ale stoupáme! Stoupáme! Kdo ví?“
Kdo ví? Tedy stále ještě doufal? Tápal rukou po svislé stěně a za několik vteřin pokračoval:
„Tohle je rula! Tohle je slídová břidlice! Dobrá! Brzy přijdou vrstvy prvohor a pak…“
Co tím chtěl říci? Mohl snad měřit sílu zemské kůry nad našimi hlavami? Měl nějaký prostředek k takovým výpočtům? Ne. Tlakoměr ztratil a žádným odhadem jej nahradit nemohl.
Teplota zatím velmi rychle stoupala. Cítil jsem, že nás obklopuje horké ovzduší. Mohl jsem teplotu srovnat jen s teplotou u tavicích pecí při vypouštění tavby. Hans, strýc i já jsme musili postupně svléci kabáty a vesty. I nejtenčí oblek se stal příčinou nevolnosti, neřku-li utrpení.
„Nestoupáme snad k nějakému žhavému ohnisku?“ zvolal jsem, když se teplota dvojnásobně zvýšila.
„Ne,“ odpověděl strýc, „to není možné! To není možné!“
„A přesto je tato stěna horká,“ namítl jsem, když jsem ji ohmatal.
Ve chvíli, kdy jsem říkal tato slova, skropila mi ruku voda. Musil jsem ji co nejrychleji odtáhnout.
„Voda je vařící!“ vykřikl jsem.
Profesor mi tentokrát odpověděl jen zlostným gestem.
Mozek mi zaplavila nepřekonatelná hrůza a už jej neopustila. Tušil jsem blízkou katastrofu, jakou si ani nejodvážnější obrazivost nedovede představit. Zprvu temná a nejasná myšlenka se mi v hlavě měnila v jistotu. Odmítal jsem ji, ale ona se vracela umíněně stále zpět. Neodvažoval jsem se ji vyslovit. A přece některá bezděčná zjištění mě v mém přesvědčení utvrdila. Při nejasném světle pochodně jsem v žulových vrstvách zjistil nepravidelné pohyby. Zřejmě zde dochází k jevu, při němž hraje důležitou roli elektřina. A pak to hrozné vedro a ta vařící voda! Rozhodl jsem se podívat na busolu.
Zřejmě se zbláznila!

KRÁTER SOPKY

Ano, zbláznila se! Střelka skákala od jednoho pólu k druhému, vystřídala všechny směry větrné růžice a točila se, jako by byla stižena závratí. Věděl jsem, že podle obecně přijaté teorie není nerostná kůra zemská nikdy ve stavu absolutního klidu. Neustále je zmítána otřesy způsobenými posunem spodních vrstev a velkých tekutých proudů i vlivem zemského magnetismu, ač tvorové roztroušení na povrchu zemském nemají o těchto pohybech nejmenší tušení. Tyto jevy samy o sobě by mě ovšem byly nepodělily a nevyvolaly v mé mysli ani jedinou strašnou představu.

Byly zde však jiné projevy, jisté podrobnosti, které mě nemohly nechat dlouho na pochybách. Ozývalo se zde se stoupající silou stále častější rachocení. Mohl jsem je srovnat jedině s rachotem velkého počtu vozů tažených rychle po dláždění. Byl to trvalý hromový zvuk.
A v mém mínění mě utvrzovala i ta poblázněná busola, zmítaná elektrickými vlivy. Zemská kůra mohla puknout, žulový masív se mohl rozestoupit, puklina zvětšit, prázdnota se naplnit a my, ubohé atomy, jsme měli být ve strašném sevření rozdrceni.
„Strýčku! Strýčku!“ vykřikl jsem. „Jsme ztraceni!
„Co tě to zase poděsilo?“ odpověděl mi s překvapivým klidem profesor. „Co je ti?“
„Co je mi? Podívejte se, jak se ty stěny zmítají, jak celý masív puká, jak strašně stoupá teplota, jak voda vře, jak z ní stoupá pára, jak magnetka blázní! To všechno jsou příznaky zemětřesení!“
Strýc zavrtěl lehce hlavou.
„Zemětřesení?“ řekl.
„Ano!“
„Myslím, že se mýlíš, chlapče.“
„Takže? Vy ty příznaky nevidíte?“
„Příznaky zemětřesení? Ne! Čekám něco lepšího!“
„Co tím myslíte?“
„Sopečný výbuch, Axele.“
„Výbuch!“ zvolal jsem. „Jsme však v kráteru činné sopky!“
„Na to právě myslím,“ řekl strýc s úsměvem. „A to by bylo to nejlepší, co nás může potkat.“
To nejlepší! Zbláznil se snad strýček? Co jeho slova znamenala? Jak to, že je tak klidný, že se usmívá?
„Cože?“ zvolal jsem. „Jsme strženi výbuchem. Osud nás vrhl na cestu žhavé lávy, rozpálených kamenů, vařící vody a všech ostatních sopečných hmot! Budeme jimi strženi, vyvrženi, vystřeleni, vychrleni, vyhozeni o vzduchu s celými bloky skal, s deštěm popela a strusky uprostřed plamenných vírů! A to je to štěstí, které nás může potkat!“
„Ano,“ odpověděl profesor a podíval se na mne přes brýle. „V tom je naše jediná naděje, že se zase dostaneme na zemský povrch.“
Mozkem mi prolétlo na tisíce myšlenek. Strýc měl pravdu, úplnou pravdu. Nikdy se mi nezdál tak odvážný a tak přesvědčivý jako v této chvíli, kdy očekával a klidně propočítával naději na sopečný výbuch.
Zatím jsme stále stoupali. Noc uplynula v neustálé cestě vzhůru. Rachot kolem nás ještě zesílil. Byl jsem už skoro udušen. Myslil jsem, že se blíží má poslední hodinka. A přesto je lidská obrazotvornost tak podivná, že i teď jsem se zabýval opravdu dětinskými výzkumy. Podlehl jsem myšlenkám, které jsem už neovládal.
Bylo zřejmé, že jsme byli vyvrženi sopečným výbuchem. Pod prámem vřela voda a pod vodou tekutá láva s vrstvou skal. Láva se nad vrcholem sopky rozlétne všemi směry.
Byli jsme tedy v kráteru sopky. O tom jsme už nemohli pochybovat. Ale tentokrát to nebyla vyhaslá sopka jako Sneffels. Šlo o sopku v plné činnosti. Napadlo mi, co je to za horu a v které části světa nás vyvrhne.
Nemohl jsem pochybovat, že to bude v severském kraji. Busola se před poblázněním nikdy takto nechovala. Od Saknussemmova mysu jsme byli vlečeni přímo na sever na vzdálenost několika set mil. Nevrátili jsme se snad zase pod Island? Nevyvrhne nás kráter Hekly nebo jiná ze sedmi sopek tohoto ostrova? V okruhu pěti set mil je jen na západě při této rovnoběžce několik málo známých sopek na severozápadním pobřeží Ameriky. Na východě je jediná na osmdesátém šířkovém stupni, sopka Esk na ostrově Jeana Mayena nedaleko Špicberků. Kráterů je tu tedy dost – a dost rozměrných, aby vychrlily najednou celou armádu! Ale já jsem se snažil uhodnout, která z nich nám poslouží jako východ z nitra Země.
K ránu se náš výstup ještě zrychlil. Jestliže teplota s naším přiblížením k zemskému povrchu místo poklesu ještě stoupla, dalo se to vysvětlit místními podmínkami pod sopečným vlivem. Náš způsob cestování mě nemohl nechat na pochybách. Obrovská síla, tlak několika set atmosfér, vyvozený párami nahromaděnými v útrobách Země, nás nezadržitelně hnal výš. Ale jakým nesčetným nebezpečím nás vystavoval?
Do svislé šachty, která se teď rozšiřovala, vnikly brzy žlutavé odlesky. Vpravo i vlevo jsem spatřil hluboké chodby podobné obrovským tunelům, z nichž unikaly husté páry. Jejich jiskřivé stěny olizovaly dlouhé plameny.
„Hleďte, strýčku, hleďte!“ zvolal jsem.
„Nu, jsou to plameny z hořící síry. Za sopečného výbuchu to je zcela přirozené.“
„Ale co když nás zasáhnou?“
„Nezasáhnou nás.“
„A co když nás udusí?“
„Neudusí nás. Šachta se rozšiřuje, opustíme prám a schováme se.“
„A co stoupající voda?“
„Už tu žádná voda není, Axele. Jen jakési lávové těsto, které nás vynáší až k ústí kráteru.“
Tekutý sloupec skutečně zmizel a uvolnil místo dost hustým vroucím sopečným hmotám. Teplota se stávala nesnesitelnou. Teploměr by byl v tomto ovzduší ukazoval přes sedmdesát stupňů! Topil jsem se v potu. Nebýt rychlosti výstupu, byli bychom se určitě udusili.
Profesor však neprovedl svůj nápad a prám neopustil. Bylo to dobře. Několik špatně spojených trámů nám přece jen skýtalo oporu, která by nám všude jinde chyběla.
K osmé hodině ranní došlo poprvé k nové události. Náš výstup náhle ustal. Prám zůstal zcela nehybně stát.
„Co je?“ ptal jsem se, otřesen zastavením jako úder prudkým.
„Zastávka,“ odpověděl strýc.

„Že by sopečný výbuch ustal?“
„Doufám, že ne.“
Vstal jsem. Pokoušel jsem se rozhlédnout. Snad se prám zarazil o nějaký skalní výstupek a na okamžik přemohl tlak sopečných hmot. V tom případě bychom ho musili co nejrychleji uvolnit.
Nebylo tomu tak. Přestal stoupat celý sloupec popela, strusky a úlomků skal.
„Což se sopečný výlev zastavil?“ zvolal jsem.
„Tak toho se tedy bojíš, chlapče?“ řekl strýc se sevřenými zuby. „Uklidni se! Naše nehybnost nebude dlouho trvat. Stojíme už pět minut a za chvíli budeme pokračovat ve výstupu k ústí kráteru.“
Profesor při těchto slovech nepřestával sledovat svůj chronometr. A měl mít ve svých odhadech opět pravdu. Prám se dal znovu do prudkého a nepravidelného hybu který však trval jen dvě minuty a pak“ znovu
„Dobrá,“ řekl strýc s pohledem na hodinky. „Za deset minut se vydáme zase na cestu.“
„Za deset minut?“
„Ano. Jsme v sopce s přerušovaným výlevem lávy. Nechává nás oddechnout.“
Byla to vskutku pravda. V označenou minutu jsme zase vylétli úžasnou rychlostí vzhůru. Musili jsme se chytat trámů, abychom nebyli z prámu sraženi. Pak pohyb opět ustal.
Uvažoval jsem o tomto podivném jevu, aniž jsem našel uspokojivé vysvětlení. A přece se mi zdálo jasné, že nejsme v hlavním kráteru, nýbrž v kráteru vedlejším, kde se projevuje účin protiproudu.
Nevím, kolikrát se to opakovalo. Mohu jen uvést, že při každém novém vymrštění jsme vylétli větší rychlostí, jako by nás unášela nějaká střela. Ve chvílích zastavení jsme se přímo dusili. Ve chvílích výstupu nám bral dech žhavý vzduch. V jednom okamžiku jsem si představil, jakou rozkoší by bylo ocitnout se náhle v polárním kraji v mrazu třiceti stupňů pod nulou. Ve své vzrušené představivosti jsem putoval arktickou plání a čekal na chvíli, až se octnu na ledovém koberci u pólu. Neustálými nárazy jsem pomalu ztrácel hlavu. Bez Hansovy pomoci bych si byl několikrát rozrazil lebku o žulovou stěnu.
Na to, co se dělo v dalších hodinách, nezachovala se mi přesná vzpomínka. Jen zmateně jsem vnímal neustálé výbuchy, otřesy masívu a krouživý pohyb, kterým byl prám stržen. Točil se na lávových vlnách v hustém dešti popela. Obklopovaly nás žíravé plameny. Vichr, jakoby buzený obrovským měchem, oživoval podzemní oheň. V jeho odlescích se mi naposled objevila Hansova tvář a mou jedinou myšlenkou zůstal chmurný pocit odsouzenců přivázaných k ústí děl, pocit chvíle, kdy vychází rána a roztrhává údy do všech stran.
KDE TO JSME?
Otevřel jsem oči a cítil jsem, jak mě kolem pasu svírá silná vůdcova paže. Druhou rukou podpíral Hans strýce. Nebyl jsem nijak vážně zraněn, spíš celý jako rozlámaný. Viděl jsem, že ležím na svahu nějaké hory, dva kroky od propasti, do níž by mě nejmenší pohyb svrhl. Užuž jsem se řítil po svahu kráteru, ale Hans mě před jistou smrtí zachránil.
„Kde to jsme?“ ptal se strýc, který byl velmi rozezlen tím, že se octl na zemi.
Lovec pokrčil rameny na znamení naprosté bezradnosti.
„Na Islandu?“ řekl jsem.
„Nej,“ odpověděl Hans.
„Jak to, že ne?“ zvolal profesor.
„Hans se mýlí,“ řekl jsem a zdvihl jsem se. Po nesčetných překvapeních této cesty nám bylo připraveno překvapení další. Očekával jsem, že spatřím horu pokrytou věčným sněhem, že uprostřed pusté severské krajiny uvidím bledý svit polární záře. Ale proti všemu očekávání strýce, Islanďana i mne jsme leželi na svahu jakési hory, vyprahlé žhavým sluncem, které nás zalévalo svým žárem. Nechtěl jsem věřit vlastním očím. Ale žár, jemuž bylo mé tělo vystaveno, nepřipustil žádné pochyby. Vyšli jsme napůl nazí z kráteru, a slunce, od něhož jsme dva měsíce nic nežádali, projevilo svou štědrost v teple, zalévalo nás ve vlnách nádherné záře. Chtěl jsem být přinejmenším na Špicberkách a neměl jsem chuť od toho upouštět.
První promluvil profesor:
„Tady to opravdu nevypadá jako na Islandu.“
„A co ostrov Jeana Mayena?“ zeptal jsem se.
„Ani ten ne, chlapče. Tohle není vůbec severská sopka s žulovými svahy a se sněžnou čepicí.“
„A přece…“
„Jen se podívej, Axele!“
Nad našimi hlavami ve výši nejvýše sta stop se otvíral kráter sopky, z něhož každou čtvrt hodiny vyšlehoval s prudkým výbuchem sloup plamenů s balvany pemzy, s popelem a s lávou. Cítil jsem záchvěvy sopky, která dýchala jako velryby a vyvrhovala občas svou obrovskou nozdrou oheň a vzduch. Pod kráterem stékaly po dost strmém svahu koberce sopečných hmot a táhly se do hloubky sedmi až osmi set stop. Úpatí vulkánu mizelo v houští zeleného porostu, v němž jsem poznával olivy, fíkovníky a vinnou révu obtíženou zardělými hrozny.
Takhle přece nevypadá arktický kraj! To jsem musel uznat.
Když zrak obhlédl zelený kruh, ztrácel se v nádherné vodě širého moře nebo jezera, které z této kouzelné země dělalo ostrov široký sotva několik mil. Na východě byl malý přístav a u něho několik domků. V něm se na modrých vlnách kolébalo něco málo lodí různých tvarů. Za přístavem vystupovalo z vodní pláně množství ostrůvků. Bylo jich tolik, že připomínaly velké mraveniště. Na západě se skláněly k obzoru vzdálené břehy. Na některých se tyčily půvabné modravé pahorky, na jednom vzdálenějším místě se zdvihala neobyčejně vysoká hora s chocholem par na vrcholu. Na severu jiskřila pod slunečními paprsky nesmírná vodní plocha z níž tu a tam čněly vrcholy stožárů nebo oblá, větrem nadmutá plachta.
Nečekanost této podívané byla ještě zesílena její úžasnou krásou.

„Kde to jsme? Kde to jen jsme?“ opakoval jsem šeptem.
Hans zavřel lhostejně oči a strýc se jen nechápavě rozhlížel.
„Ať je to cokoli, je tu trochu horko,“ řekl konečně. „Výbuchy sopky pokračují a nebylo by opravdu příjemné dostat hned po vyváznutí z kráteru balvanem do hlavy. Sestupme raději dolů a pak uvidíme, na čem jsme. Především umírám hladem a žízní.“
Profesor nebyl opravdu duch básnický. Já jsem aspoň zapomněl na tělesné potřeby i na únavu a byl bych zůstal na tomto místě ještě dlouhé hodiny. Musil jsem však jít za svými společníky.
Svah sopky byl velmi strmý. Klouzali jsme strží plnou popela a vyhýbali se proudům lávy, které se kolem nás plazily jako ohniví hadi. Během sestupu jsem neustále mluvil, protože mé zhuštěné představy se musily uvolňovat slovy.
„Jsme v Asii,“ zvolal jsem. „Na indickém pobřeží nebo na malajských ostrovech v Oceánii! Prošli jsme polovinu zeměkoule, abychom vystoupili u protinožců Evropy.“
„Ale co kompas?“ odpověděl strýc.
„Ano, kompas!“ řekl jsem v rozpacích. „Podle něho jsme šli stále na sever.“
„Lhal tedy?“
„Ach, lhal!“
„Ledaže je tohle severní pól!“
„Pól ne, ale…“
Bylo v tom něco nevysvětlitelného. Nevěděl jsem, co si o tom myslet.
Zatím jsme se přiblížili k zelenému pásu, napohled tak příjemnému. Trápil mě hlad a žízeň. Naštěstí se po dvouhodinové chůzi otevřela před našimi zraky hezká krajina, porostlá olivami, granátovými jablky a vinicemi, které vypadaly, jako by patřily všem. A my jsme při svém zbídačení nebyli ochotni z takové blízkosti se na ně jen dívat. Jaká to byla rozkoš zakousnout se naplno do rudnoucího hroznu! Nedaleko v trávě, v chladném stínu stromů, jsem objevil pramen studené vody, do níž jsem s rozkoší vnořil ruce a celou tvář.
Zatímco jsme všichni vychutnávali slast odpočinku, objevilo se mezi kmeny jakési dítě.
„Hle, obyvatel této šťastné krajiny!“ zvolal jsem.
Byl to jakýsi chuďas, velmi bídně oděný, zřejmě neduživý a naším vzhledem značně vyděšený. Vždyť jsme byli polonazí a s nepěstovanými vousy jsme vypadali velmi nepěkně. Není-li tento kraj krajem zlodějů, musili jsme svým zjevem vyděsit všechno obyvatelstvo.
Ve chvíli, kdy se ten uličník chystal utéci, Hans za ním vyběhl a přes jeho křik a kopance ho dovlekl k nám.
Strýc ho počal, jak nejlépe uměl uklidňovat a řekl mu dobrou němčinou:
„Jak se jmenuje tahle hora, chlapče?“
Dítě neodpovědělo.
„Dobrá,“ řekl strýc, „nejsme tedy v Německu.“
A zeptal se na totéž anglicky.
Chlapec zas neodpověděl. Velmi mě to mátlo.
„Copak je němý?“ zvolal strýc, který byl vždy hrdý na své jazykové znalosti, a položil chlapci tuto otázku francouzsky.
Stejné mlčení.
„Pokusme se tedy o italštinu,“ pokračoval strýc a řekl italsky:
„Dove noi siamo?“
„Ano, kde to jsme?“ opakoval jsem netrpělivě.
Chlapec zas neodpověděl.
„No tohle! Budeš mluvit?“ zvolal strýc se vzrůstajícím vztekem a chytil chlapce za ucho. „Come si noma questaisola?“
„Stromboli,“ odpověděl malý pastýř, když se vytrhl Hansovi z rukou a rozběhl se mezi olivami na planinu. My jsme se o něho už dál nestarali. Stromboli! Nelze popsat účin, jaký mělo na naši představivost toto nečekané jméno.! Byli jsme uprostřed Středozemního moře, v památném mytologickém eolském souostroví, na antickém ostrově Strongyle, na němž držel obr Eolus větry a bouře v řetězech. A ony modré hory, tyčící se na východě, byly hory Kalábrie. A ta sopka na jihu byla Etna, sama strašná Etna!
„Stromboli! Stromboli!“ opakoval jsem. Strýc mě doprovázel slovy i posuňky. Vypadali jsme, jako když zpíváme ve sboru.
Taká to cesta! Jaká úžasná cesta! Vstoupili jsme do sopky a vyšli jsme z druhé. A ta druhá leží přes dvanáct set mil od Sneffelsu, od pustého kraje na Islandu při samém konci světa! Náhoda nás na naší výpravě dopravila přímo doprostřed jednoho z nejkouzelnějších krajů na světě. Opustili jsme oblast věčného sněhu a octli se v nekonečné zeleni. Nad hlavou jsme nechali šedivou mlhu ledových plání a octli jsme se pod azurovým sicilským nebem!
Po skvělém jídle, které se skládalo z ovoce a z čerstvé vody, vydali jsme se znovu na cestu, abychom se dostali do přístavu Stromboli. Nepokládali jsme za vhodné říkat tam, jak jsme se na ostrově objevili. Pověrčiví Italové by v nás jistě viděli ďábly vyvržené z lůna pekel. Musili jsme se spokojit s rolí ubohých trosečníků. Nebylo to tak slavné, ale zato jistější.
Cestou jsem zaslechl, jak si strýc bručí:
„Ale co ta busola? Ta busola, co ukazovala k severu! Jak si to vysvětlit?“
„Bude snadnější, když se o vysvětlení nebudeme vůbec pokoušet,“ řekl jsem pohrdavě.
„No tohle! Aby profesor na gymnasiu nenašel příčinu fyzikálního jevu? To by byla hanba!“
Po těchto slovech se můj polonahý strýc s koženým pasem kolem beder a s brýlemi na špičce nosu stal zas obávaným profesorem mineralogie.

Prošli jsme olivovým hájem a za hodinu jsme dorazili do přístavu San Vincenzo, kde Hans požádal o plat. Byl mu vyplacen s vřelým stiskem ruky.
Jestliže se snad v té chvíli s námi nepodílel na pochopitelném vzrušení, dal aspoň najevo výraz neobyčejné sdílnosti. Konečky prstů stiskl lehce naše ruce a usmál se.
ZÁVĚR
To je závěr vyprávění, jemuž odepřou víru i lidé zvyklí ničemu se nedivit. Já jsem však předem obrněn vůči lidské nedůvěře.
Strombolští rybáři nás přijali s patřičnými ohledy vůči trosečníkům. Dali nám oděv i jídlo. Po osmačtyřicetihodinovém čekání nás 31. srpna převezl jednostěžník do Messiny, kde jsme se po několikadenním odpočinku zbavili vší únavy.
V pátek 4. září jsme nasedli na palubu lodi Volturne, což byl jeden z parníků francouzské poštovní dopravy. V myslích jsme se stále zabývali jen jedinou věcí: tou prokletou busolou. Její nevysvětlitelné projevy mě doopravdy trápily. Dne 9. září večer jsme přistáli v Hamburku.
Odmítám popisovat Martino překvapení a Gretinu radost.
„Teď, když jsi hrdina," řekla mi má drahá snoubenka, „nebudeš mě už muset opouštět, Axele!"
Podíval jsem se na ni. Plakala a přitom se usmívala.
Dovedete si jistě představit, jakou senzaci vyvolal v Hamburku návrat profesora Liddenbrocka. Díky Martině povídavosti roznesla se zpráva o jeho cestě do středu Země po celém světě. Nikdo tomu nechtěl věřit, a kdo strýce znovu spatřil, nevěřil o nic víc.
Ale Hansova přítomnost a některé informace došlé z Islandu veřejné mínění zvolna pozměnily.
Strýc se tak stal velkým mužem a já synovcem velkého muže, což už taky něco znamená.
Správa města uspořádala na naši počest velkou slavnost. Na gymnasiu byla veřejná přednáška, na níž profesor vypravoval o své cestě a neuvedl jen záhadnou věc s busolou. Téhož dne uložil v městském archívu Saknussemmův dokument a vyjádřil svou upřímnou lítost nad tím, že okolnosti silnější než jeho vůle mu znemožnily sledovat stopy islandského cestovatele až do středu Země. Byl ve své slávě skromný, čímž jeho pověst jen stoupla.
Tolik poct muselo nezbytně vyvolat i mnoho závisti. To se taky stalo. Protože strýcovy teorie, doložené zjištěnými fakty, odporovaly současnému stavu vědeckých znalostí o vnitřní teplotě Země, musil se profesor Liddenbrock pustit slovem i perem do významných diskusí s učenci všech zemí.
Já sám jsem nemohl uznat jeho teorii o ochlazování Země. Navzdory tomu, co jsem viděl, věřím a stále budu věřit ve žhavý stav zemského středu. Přiznávám jen, že některé, dosud nedostatečně určené okolnosti mohou tento zákon pozměnit vlivem zcela přirozených jevů.
V době, kdy se o těchto otázkách diskutovalo nejžhavěji, postihl strýce opravdový zármutek. Přes jeho naléhání opustil Hans Hamburk. Člověk, kterému jsme vděčili za vše, nedovolil nám splatit naše dluhy. Byl postižen bolným steskem po Islandu.
„Fárval," řekl jednoho dne a po tomto prostém slově na rozloučenou odplul do Reykjavíku, kam se taky šťastně dostal. Byli jsme našemu lovci kajek nesmírně zavázáni. A i jeho nepřítomnost nedá na něho zapomenout tem, kterým zachránil život. Já sám rozhodně nezemřu dříve, dokud ho ještě jednou nespatřím.

Na závěr musím dodat, že naše kniha Cesta do středu Země se stala světovou senzací. Byla přeložena a vytištěna ve všech jazycích. Nejvážnější časopisy z ní uveřejnily hlavni příběhy, které byly komentovány, napadány a hájeny se stejným zanícením v táboře příznivců jako odpůrců. A vzácná věc! Strýc se po celý život těšil získané slávě, která se donesla až k proslulému majiteli cirkusu, panu Barnumovi. Ten se strýci nabídl, že ho bude za nesmírně vysokou odměnu „ukazovat" ve Spojených státech.
Ale celou tu slávu neustále doprovázela mrzutá, ne-li mučivá záležitost. Stále zůstával nevysvětlitelný případ s busolou. A pro vědce se nevysvětlitelný jev stává pravou mukou. Osud však chystal strýci ničím nezkalené štěstí.
Jednoho dne jsem si při pořádání sbírek ve strýcově pracovně všiml jeho busoly. Začal jsem si ji prohlížet.
Ležela teď už šest měsíců v koutě a málo se starala o trápení, které vyvolala.
Jaké však bylo mé překvapení! Vykřikl jsem. Profesor přiběhl.
„Co je?" ptal se
„Ta busola…"
„Vždyť její střelka ukazuje k jihu,
„Co to povídáš?"
„Podívejte se! Póly se vyměnily!"
„Vyměnily?"
Strýc se podíval, ověřil si to a roztřásl celý dům obrovským skokem. V jeho i v mé hlavě bylo rázem jasno.
Když byl strýc schopen slova, zvolal:
„Tak tedy po našem příchodu k Saknussemmovu mysu ta proklatá busola ukazovala k jihu místo k severu?
„Určitě."
„Tím je tedy náš omyl vysvětlen. Ale čím mohlo k záměně pólů dojít?"
„To je zcela prosté."
„Tak mi to vysvětli, chlapče!"
„Za bouře na Liddenbrockově moři zmagnetizoval onen kulový blesk všechno železo na prámu a tím naši busolu prostě převrátil."
„Ach, ten kousek nám tedy zahrála elektřina!" zvolal strýc a dal se do smíchu.
Od toho dne byl profesor Liddenbrock nejšťastnějším ze všech vědců a já nejšťastnějším z lidí, protože hezká Greta se

zřekla svého postavení sirotka a zaujala v domě na Královské třídě postavení neteře a manželky. Nemusím snad dodávat, že jejím strýcem se stal slavný profesor Otto Liddenbrock, člen korespondent všech vědeckých a mineralogických společností pěti dílů světa.

JULES VERNE
CESTA DO STŘEDU ZEMĚ
Ilustroval Jan Javorský
Z francouzského originálu Le voyage au centre de la terre, vydaného nakladatelstvím J. Hetzel v Paříži, přeložil Václav Netušil. Výběr zajímavostí napsal dr. Ludvík Souček. Vydalo jako svou 2719. publikaci Státní nakladatelství dětské knihy, n. p., v Praze roku 1965. Odpovědný redaktor Petr Hořejš. Výtvarný redaktor Zdeněk Mlčoch.
Z nové sazby písmem Baskerville s 69 kresbami v textu vytiskla Stráž, n. p., Vimperk. 12,51 AA (text 10,56, ilustrace 1,95), 13,95 VA. Náklad 55000 výtisků.
D-10*50100 1. vydání
13-069-65 14/57 Brožovaný výtisk 15,– Kčs
56/VII-i
PRAHA 1965
Státní nakladatelství dětské knihy
Translation © Václav Netušil 1965
©Ludvík Souček 1965
Illustrations ©Jan Javorský 1965